

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE YEM BİTKİLERİ TARIMI VE
POLİTİKALARIN KARŞILIKLI ANALİZİ**

Can Devin İÇEL

TARLA BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2017**

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

Can Devin İÇEL tarafından hazırlanan "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Yem Bitkileri Tarımı ve Politikaların Karşılıklı Analizi" adlı tez çalışması 06/02/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Hayrettin EKİZ
Ankara Üniversitesi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri:

Başkan: Prof. Dr. Hayrettin EKİZ
Ankara Üniversitesi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Hayrettin KENDİR
Ankara Üniversitesi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Emine OLHAN
Ankara Üniversitesi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. Mevlüt TÜRK
Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Üye : Doç. Dr. Ahmet TAMKOÇ
Selçuk Üniversitesi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof.Dr. Atila YETİŞEMİYEN
Enstitü Müdürü

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

06.02.2017

Can Devin İÇEL

ÖZET

Doktora Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE’DE YEM BİTKİLERİ TARIMI VE POLİTİKALARIN KARŞILIKLI ANALİZİ

Can Devin İÇEL

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarla Bitkileri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hayrettin EKİZ

“Tarımsal Ürünlerde Bir Ortak Piyasa Düzenlemesinin Oluşturulması” hakkında 1308/2013 sayılı Konsey Tüzüğü, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın sorumluluğunda, Fasıl 11 “Tarım ve Kırsal Kalkınma” altında müzakereye konu olacaktır. Üyelik yolunda, Fasıl 11 başlığı için müzakerelerin başlayabilmesi, yetkili makamlarca belirli açılış kriterlerinin yerine getirilmesiyle mümkün olacaktır. Söz konusu açılış kriterlerinden biri de mevcut durumuyla AB’den farklı olan, “Ulusal Tarımsal Destekleme Stratejisi”nin hazırlanması şeklindedir. Türkiye’nin, AB’nin kurmuş olduğu Kuru Yem Ortak Piyasa Düzeninin geçmişten günümüze işleyişini dikkate alarak, rekabetçi bir yem sektörü meydana getirmek amacıyla AB tüzüklerinde yer alan uygulamalardan kendisine en uygununu temel alması ve oluşturacağı ulusal mevzuatına aktarması gereklidir. AB üyelik süreci incelendiğinde, AB Ortak Piyasa Düzenlemelerinin dolayısıyla kuru yem mevzuatının reformlarla paralel şekilde sürekli olarak değişime uğradığı gözlenmiş olup, bu süreçte tam üyeliğe kadar Türk makamlarınca yapılması gerekenin, yem üretiminde artışlar sağlanması ile birlikte, AB standartlarında ve kalitesinde bir kuru yem üretiminin elde edilmesidir. Tezin amacı, AB’ye üyelik sürecinde yem bitkilerine yönelik mevzuat uyumu aşamasında nelerin yapılması gerektiğini belirlemek ve AB ve Türkiye yem sektörleri arasındaki farkı ortaya koyabilmektir. Sonuç olarak, AB benzeri bir sistemin Türkiye’de tam anlamıyla uygulanabilmesi için altyapı eksikliklerinin giderilmesi gerektiği ve rekabetçi bir sektör yaratmak için, AB’nin yakın geçmişe dek uygulamış olduğu destekleme modeli ile Türk yetkili makamlarınca verilen desteklemelerin birleştirilerek uygulanmaya başlanabileceği önerilmektedir. Bu kapsamda, yem piyasasına ilişkin AB mevzuatında yer alan bazı üye devletlerin uygulamaları ve talepleri incelenmiş, bu doğrultuda üyelik öncesi politika belirleyicilere bir öneri getirilmeye çalışılmıştır.

Şubat 2017, 190 sayfa

Anahtar Kelimeler: Ortak Tarım Politikası, Ortak Piyasa Düzeni, Kurutulmuş Yem, 1786/2003/AB Kuru Yem Tüzüğü, Türkiye’de Yem Bitkileri Desteklemeleri

ABSTRACT

Ph.D. Thesis

FODDER CROPS FARMING IN EU AND TURKEY AND MUTUAL ANALYSIS OF POLICIES

Can Devin İÇEL

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Field Plants

Supervisor: Prof. Dr. Hayrettin EKİZ

EU Regulation No 1308/2013 of the Council on "Establishment of a Common Market Organisation in Agricultural Products", shall be subject to negotiation under Chapter 11 "Agriculture and Rural Development" under the responsibility of the Ministry of Food, Agriculture and Livestock.. For membership, entering into negotiations on Chapter 11 will be possible after certain opening criteria are met by the competent authority. One of the opening criteria in question, is the preparation of "National Agricultural Support Strategy" which is different from the EU one at present. With intent to create a competitive fodder sector, Turkey must select the most appropriate EU implementation as the baseline amongst the EU legislation and transpose it to Turkish national legislation by taking into consideration from past to present operational of EU Common Market Organisation on Dried Fodder. When the EU accession process is analyzed, it is observed that the EU Common Market Organisations as well as the dried fodder legislation has periodically undergone change therefore, the actions to be taken by Turkish authorities till full membership must be while having increases in fodder production, also achieving EU quality and standardized dried fodder. The aim of the thesis is to determine what is necessary to do in terms of legislative alignment in terms of fodder crops in the membership process and to reveal the difference between the EU and Turkish fodder sectors. As a result, in order to fully implement the EU-like system in Turkey, it is necessary to overcome infrastructure deficiencies and to create a competitive sector, it is proposed that the support model, which the EU has applied to the recent past, and the support given by the Turkish authorities can be combined and started to be implemented. In this regard, the implementations and requests of several EU members in the EU legislation on the fodder market were analyzed, and accordingly, it was managed to brought forward a proposal to policy makers before membership.

February 2017, 190 pages

Key Words: Common Agriculture Policy, Common Market Organization, Dried Fodder, 1786/2003/EC Dried Fodder Legislation, Supports to Fodder Crops in Turkey

TEŞEKKÜR

Tez konusunu öneren, tez çalışmamın her aşamasında yol gösteren, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen Tez Danışmanım Prof. Dr. Hayrettin EKİZ (Ankara Üniversitesi Tarla Bitkileri Anabilim Dalı) ile yönlendirmeleri ve önerileriyle tez çalışmasına değer katan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Emine OLAN (Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı) ve Prof. Dr. Hayrettin KENDİR'e (Ankara Üniversitesi Tarla Bitkileri Anabilim Dalı), çalışmamın oluşturulmasında yardımlarını benden esirgemiyen, Ziraat Mühendisi Koray ALBAYRAK'a, kadim dostum Ziraat Yüksek Mühendisi Ferdi ÇELEBİ'ye, önerileri için çok değerli meslektaşlarım AB Uzmanı Dr. Burçak YÜKSEL'e, AB Uzmanı Mehmet Ali ÖZDEM'e, AB Uzmanı Tamer KÖSE'ye, AB Uzmanı Şahika Gülizar ATILGAN'a ve bilgilerini ve tecrübelerini benimle paylaşan kıymetli arkadaşlarım Yrd. Doç. Dr. Ufuk BAĞCI'ya ve Dr. Umut GÜL'e, teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, çalışmalar esnasında manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşim Dilek DERVİŞOĞLU İÇEL'e şükranlarımı sunarım.

Can Devin İÇEL
Ankara, Şubat 2017

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	
ETİK.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	8
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	12
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	14
4.1 Avrupa Birliği (AB), AB Ortak Tarım Politikası ve Reformları.....	14
4.1.1 AB'nin oluşumu.....	14
4.1.2 AB ortak tarım politikasının oluşumu, esasları ve otp reformlarının getirdikleri	15
4.1.3 2013 sonrası otp	20
4.1.4 Üye devletler için uygulanması zorunlu diğer destek planları	21
4.1.4.1 Temel Ödeme Planı (TÖP)	21
4.1.4.2 Tek Alan Ödemesi Planı (TAÖP).....	22
4.1.4.3 Yeşil Ödeme	22
4.1.4.4 Genç Çiftçiler İçin Ödeme.....	22
4.1.4.5 Pamuk İçin Ürüne Özgü Ödeme.....	23
4.1.4.6 Küçük Çiftçi Planı	23
4.1.4.7 Üretimle Bağlantılı Destek	23
4.1.4.8 Doğal Kısıtı Bulunan Alanlara Verilen Destek	24
4.1.4.9 Yeniden Dağıtım Ödemesi.....	24
4.1.5 Kuru yem düzenlemesinin yaşadığı evrim	25
4.1.6 OTP 2003 Reformu ve üretime etkileri.....	29
4.1.7 OTP 2003 Reformunun kuru yem sektörüne etkileri.....	30
4.1.7.1 Çiftçilere ve işleyicilere olan etkisi ve görüşler.....	30
4.1.7.2 Çevreye olan etkisi	40
4.1.7.3 Hayvan yemi pazarına etkisi	41
5. AB KURU YEM SEKTÖRÜNÜN DURUMU, ETKİLERİ VE İSPANYA ÖRNEĞİ	42
5.1 Yem Sanayiinde Kuru Yemin Yeri.....	42
5.1.1 AB'de yem bitkileri kurutma metotları	42
5.2 AB Ortak Piyasa Düzenleri (OPD) Ve Fiyat Politikaları	51
5.3 İspanya Örneği	53
5.3.1 Tüketim	57
5.3.2 İşleme.....	58
5.3.3 Ticaret	61
5.3.4 Politika	65

6. AB'DE KURUTULMUŞ YEM BİTKİLERİNİN DESTEKLENMESİ	
POLİTİKASI	67
6.1 Geçmişten Günümüze Kurutulmuş Yem Bitkileri Mevzuatı.....	67
6.1.1 Yem bitkileri tohumlarının pazarlanması hakkında 14 Haziran	
1966 tarihli 66/401/EEC sayılı Konsey Direktifi	67
6.1.2 72/253/EEC (26 Mayıs 1972) sayılı Komisyon Kararı	67
6.1.3 Kurutulmuş yem OPD'sine ilişkin 1067/74 sayılı Konsey Tüzüğü	
(30 Nisan 1974)	68
6.1.4 1068/74 sayılı Konsey Tüzüğü	69
6.1.5 2029/75 sayılı Konsey Tüzüğü	69
6.1.6 1067/74 sayılı Konsey Tüzüğü kapsamındaki ürünlere, insan	
tüketimi için uygun olmayan, kurutulmuş patateslerin ilave edilmesi.....	69
6.1.7 1667/76 sayılı Komisyon Tüzüğü	70
6.1.8 865/77 sayılı Konsey Tüzüğü	70
6.1.9 1117/78 sayılı Konsey Tüzüğü	70
6.1.10 1117/78 sayılı tüzüğü değiştiren Konsey Tüzüğü için bir teklif.....	70
6.1.11 1417/78 sayılı Konsey Tüzüğü için düzeltme	71
6.1.12 3074/78 sayılı Komisyon Tüzüğü	71
6.1.13 Kuru yem için ilave yardım oranını belirleyen 637/79 sayılı	
Komisyon Tüzüğü	73
6.1.14 04 Aralık 1981 tarihli Komisyon Kararı (Fransa'ya özgü)	
81/1024/EEC)	74
6.1.15 1350/86 sayılı Konsey Tüzüğü	74
6.1.16 10 Aralık 1986 tarihli Komisyon Kararı	74
6.1.17 30 Haziran 1987 tarihli Komisyon Tüzüğü.....	75
6.1.18 1044/83 sayılı Komisyon Tüzüğü	75
6.1.19 1288/86 sayılı Komisyon Tüzüğü	76
6.1.20 12334/87 sayılı Komisyon Tüzüğü	77
6.1.21 2293/89 sayılı Komisyon Tüzüğü	77
6.1.22 94/C/83/18 ile ilgili Konsey Tüzüğüne ilişkin bir teklif	77
6.1.23 Avrupa topluluğu komisyonu-kuru yem opd'si hakkında Konsey	
Tüzüğü için bir teklif (94/c365/05)	77
6.1.24 21 şubat 1995 tarih ve 603/95 (EC) sayılı Konsey Tüzüğü	78
6.1.25 785/95 sayılı Komisyon Tüzüğü (EC)	79
6.1.26 1362/95 sayılı Komisyon Tüzüğü	82
6.1.27 OTP orta vade gözden geçirmenin bir sonucu olarak opd'ye ilişkin	
önerilen değişiklikler.....	82
6.1.28 General geelhoed'un görüşü	83
6.1.29 1414/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü	85
6.1.30 1786/2003 tarihli Konsey Tüzüğü	85
6.1.31 1782/2003 sayılı Konsey Yönetmeliği	86
6.1.32 Tarımsal piyasalar için ortak bir düzen tesis eden ve belirli tarımsal	
ürünlerle ilgili özel hükümler getiren Konsey Tüzüğü teklifi	86
6.1.33 Doğrudan yardımların üretimden bağımsızlaştırılması (tek çiftlik	
ödemesinin oluşturulması)	87
6.1.34 Kuru yem OPD'si hakkında, 2004/05'den 2007/08 pazarlama	
yılları için Konsey Tüzüğü teklifi (2003/0010)	87
6.1.35 382-2005 sayılı (7 Mart 2005) Komisyon Tüzüğü	87

6.1.35.1 Kurutucu işletmeler ve sözleşmelerin içeriği	88
6.1.35.2 Kontroller.....	89
6.1.36 Avrupa ekonomik ve sosyal komitesinin (AESK) görüşü	90
7. AB ÜYESİ ÜLKELERİN POZİSYON BELGELERİ VE TALEPLER	92
7.1 Çek Cumhuriyeti Pozisyon Belgesi.....	93
7.2 Estonya Pozisyon Belgesi.....	93
7.3 Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Pozisyon Belgesi	93
7.4 Letonya Pozisyon Belgesi.....	94
7.5 Litvanya Pozisyon Belgesi	94
7.6 Macaristan Pozisyon Belgesi	94
7.7 Malta Pozisyon Belgesi	94
7.8 Polonya Pozisyon Belgesi.....	95
7.9 Slovakya Pozisyon Belgesi	95
7.10 Romanya Pozisyon Belgesi	96
7.11 Slovenya Pozisyon Belgesi	97
8. TÜRKİYE’DE YEM BİTKİLERİNE İLİŞKİN DURUM	99
8.1 Türkiye’de Yem Bitkileri Desteklemeleri	101
8.1.1 Geçmişte ve günümüzde uygulanan mevzuat.....	101
8.1.2 Kalkınma planlarında yem bitkileri ve çayır meraların değerlendirilmesi	102
8.1.3 24 ocak kararları.....	103
8.1.4 Beş nisan kararları.....	103
8.1.5 Tarım stratejisi belgesi (2006-2010)	103
8.1.6 Tarım kanunu.....	103
8.1.7 Stratejik plan (2013-2017)	103
8.2 Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No:2016/29)	104
8.3 Yem Bitkileri Üretimine Desteklenmesi	104
8.4 Türkiye’de Yem Bitkileri Ekilişi Ve Üretimi	106
8.5 Meralarla İlgili Uygulamalar	119
8.5.1 Meralarda kiralama.....	121
8.5.2 Türkiye geneli mera ıslah ve amenajman projeleri çalışmaları	122
8.5.3 5216 sayılı 10/07/2014 tarihli büyükşehir belediyesi kanunu.....	123
8.6 Yem Bitkileri Tohum Üretimine Desteklenmesi.....	124
8.7 Tarım Alanlarının Mevcut Dağılımı, Yem Bitkileri Ekişimleri Ve Destek Miktarları.....	125
8.7.1 Yoncaya verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi	125
8.7.2 Korungaya verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi.....	127
8.7.3 Fiğ (ot)’e verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi	128
8.7.4 Silajlık mısıra verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi	129
9. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE KARMA YEM SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER.....	133
9.1 Türkiye’de Karma Yem Sektörü Ve Gelişmeler.....	133
10. AB’YE UYUM İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR, DESTEKLEMELER VE ANALİZLER	136
10.1 Kurutulmuş Yem-GZFT Analizi Sonuçları.....	138
10.1.1 Güçlü yanlar	138

10.1.2 Zayıf yanlar	139
10.1.3 Fırsatlar.....	140
10.1.4 Tehditler.....	140
10.2 Kurutulmuş Yem-GZFT Analizi	141
10.3 Kurutulmuş Yemler İle İlgili İstisna Talepleri	142
10.4 AB İle Türkiye Arasında Destekleme Mekanizmalarının Farkı	143
11. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	152
KAYNAKLAR	169
EKLER.....	181
EK 1 1734 Sayılı Yem Kanununda Kurutulmuş Kaba Yem piyasa düzenlemesi İle İlgili Değişiklik Yapılmasına İlişkin ‘Taslak’ Mevzuatı.....	182
EK 2 İspanya’da kurutulmuş yem üretici işletmelerinin faaliyetleri1.....	187
ÖZGEÇMİŞ.....	190

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AEFA	Spanish Agricultural Nutrients Manufacturers Association (İspanyol Tarımsal Besin Maddeleri Üreticileri Birliği)
AESK	Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
CCC	Convention on Climate Change (İklim Değişikliği Anlaşması)
CIDE	Centro de Investigaciones Sobre Desertificación (Kuraklık Araştırma Merkezi)
COPA	Committee of Professional Agricultural Organisations (Tarımsal Mesleki Organizasyonlar Komitesi)
COGECA	General Committee for Agricultural Cooperation in the European Community (Avrupa Birliği Tarım Kooperatifleri Genel Komitesi)
COP	Conference of the Parties (Taraflar Konferansı)
DG AGRI	AB Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğu
DA	Dekar
DEM	Deutsche Mark (Alman Markı)
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EAGF- ATGF	European Agricultural Guarantee Fund (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu)
EAFRD	European Agriculture Fund for Rural Development (Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu)
EC	European Community (Avrupa Topluluğu-AT)
EEC	European Economic Community (Avrupa Ekonomik Topluluğu)
EUROSTAT	AB İstatistik Birimi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FEFAC	European Feed Manufactures' Federation (Avrupa Yem Üreticileri Federasyonu)

FTE	Full Time equivalents (Tam Zamanlı İstihdam)
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GZFT	Güçlü, Zayıf, Fırsatlar, Tehditler Analizi
HA	Hektar
HG	Hektogram
IACS	Integrated Administration and Control System (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi)
IPARD	Katılım Öncesi Aracı – Kırsal Kalkınma Bileşeni (Instrument for Pre-Accession – Rural Development Component)
İTÇK-GAEC	İyi Tarım ve Çevre Koşulları (Good Agricultural and Environmental Conditions)
MGM	Maksimum Garanti Edilen Miktar
MT	Metrik ton
NGQ	Ulusal Garanti Edilen Miktar (National Guaranteed Quota)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
OPD	Ortak Piyasa Düzeni
OTP	Ortak Tarım Politikası
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı)
TAÖP	Tek Alan Ödeme Planı (SAPS)
TÖP	Tek Ödeme Planı (SPS)
TAIEX	Teknik Destek ve Bilgi Değişim Mekanizması
TÇÖ	Tek Çiftlik Ödemesi
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USDA	Amerika Birleşik Devletleri Tarım Departmanı

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1 OTP Reformlarının gelişimi ve içeriği	19
Şekil 4.2 AB kurutulmuş yem üretiminin yıllara göre değişimi	29
Şekil 4.3 AB kurutulmuş yem alanının dağılımı.....	32
Şekil 4.4 İspanya, Fransa ve İtalya’da kurutulmuş yem alanları	32
Şekil 4.5 AB ülkeleri için garanti edilen miktarlar	37
Şekil 4.6 AB ülkeleri için kurutulmuş yem desteğine ayrılan miktar	37
Şekil 5.1 AB kuru yem üretimi (milyon ton)	47
Şekil 5.2 AB üyesi belli başlı ülkelerin kurutulmuş yem üretimleri.....	48
Şekil 5.3 AB üyesi belli başlı ülkelerin güneşte kurutulmuş yem üretimleri	49
Şekil 5.4 İspanya’da yıllar itibariyle kurutulmuş yem üretimleri	62
Şekil 5.5 İspanya’da yıllar itibariyle yonca ve fiğ üretimleri	62
Şekil 5.6 İspanya’da pazarlama yılları itibariyle toplam yem ihracatı	64
Şekil 5.7 İspanya’da kuru yem fiyatları ve grafiksel gösterim	64
Şekil 5.8 Kurutulmuş yem sektöründe sözleşmeli üretimle ilgili bazı veriler	66
Şekil 6.1 AB üreticilerinin tabi olduğu sertifika	72
Şekil 6.2 Kuru yem OPD’si ile ilgili bütçenin paylaşılması.....	80
Şekil 6.3 Kuru yem üreticisi ve işleyicisi arasındaki sözleşme	84
Şekil 6.4 Kuru yem OPD’si ile ilgili bütçenin paylaşılması.....	86
Şekil 6.6 Kurutucu işletmelerin resmi onay prosedürü.....	88
Şekil 6.7 Sözleşmelerin usule uygunluğunun denetlenmesi	89
Şekil 6.8 Yem sözleşmesi örneği	90
Şekil 8.1 Yem bitkileri ekiliş alanlarının ekili tarla alanları içerisindeki payı.....	107
Şekil 8.2 Yıllar itibariyle yem bitkileri destekleme tutarları	113
Şekil 8.3 Türkiye’de hayvan varlığı ve çiftlik sayıları.....	117
Şekil 8.4 Türkiye’de kaba yem açığına ilişkin grafik	119
Şekil 8.5 2004-2014 yılları arasında yonca ekilişleri ve desteklemeleri.....	126
Şekil 8.6 2004-2014 yılları arasında korunga ekilişleri ve desteklemeleri	128
Şekil 8.7 2004-2014 yılları arasında fiğ ekilişleri ve desteklemeleri.....	129
Şekil 8.8 2004-2014 yılları arasında silajlık mısır ekilişleri ve desteklemeleri	130
Şekil 9.1 Türkiye karma yem üretiminin grafiksel gösterimi	135

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 AB Destek Planları	21
Çizelge 4.2 AB Ülkelerinde İspanya, Fransa ve İtalya'nın aldıkları destek Miktarı.....	38
Çizelge 5.1 AB ülkelerinde kurutulmuş yemlerin üretimleri.....	46
Çizelge5.2 AB ülkelerinde kuru yem üretimi	47
Çizelge5.3AByonca üretimi	50
Çizelge5.4 İspanya Kuru Yem Ürün Tipleri ve subvanse edilen kurutulmuş yem üretimleri	54
Çizelge5.5 İspanya'da yıllar itibariyle yonca, fiğ ve korunga fiyatları.....	59
Çizelge 5.6 AB ülkelerinde 2015 yılı mısır fiyatları.....	60
Çizelge 5.7 İspanya'da kuru yem ithalat, ihracat ve iç tüketim verileri	61
Çizelge 5.8 İspanya'nın yem ihracat ettiği ülkeler.....	63
Çizelge 6.1 Desteklemeye konu olan kurutulmuş yemler.....	69
Çizelge 6.2 İşleyicilere verilecek ilave yardımlar	74
Çizelge 6.3 İşleyicilere verilecek ilave yardımlar.....	75
Çizelge 8.1 Yıllara göre destekleme kapsamında ekilişler ve genel ekiliş alanlarına oranı.....	108
Çizelge 8.2 Türkiye'de yem bitkisi üretimi ve verimi	110
Çizelge 8.3 Türkiye'de yem bitkileri kutu ot üretimleri	112
Çizelge 8.4 Yıllar itibarı ile ortalama yem bitkisi desteklemeleri	114
Çizelge 8.5 Yıllar itibariyle genel yem bitkileri ekiliş alanları.....	115
Çizelge 8.6 Türkiye'de hayvan varlığına göre kaba yem ihtiyacı	116
Çizelge 8.7 Türkiye'de yıllara göre kaba yem üretimi ve açığı.....	118
Çizelge 8.8 Türkiye Geneli Mera Tespit ve Tahdit Çalışmaları	121
Çizelge 8.9 Kiralanan mera alanları.....	121
Çizelge 8.10 Türkiye'de mera alanlarının bölgelere göre dağılımı	122
Çizelge 8.11 Bazı yem bitkilerine ait tohumluk üretim miktarları (ton)	125
Çizelge 8.12 Yonca ekilişleri ve desteklemeleri	126
Çizelge 8.13 Korunga ekilişleri ve desteklemeleri	127
Çizelge 8.14 Fiğ (Ot) ekilişleri ve desteklemeleri	128

Çizelge 8.15 Silajlık mısır ekilişleri ve desteklemeleri.....	129
Çizelge 9.1 Yıllar itibariyle karma yem üretimleri (ton) ve değişimleri	134
Çizelge 10.1 AB ile Türkiye arasında destekleme mekanizmalarının farkı.....	144
Çizelge 10.2 AB-Türkiye kurutulmuş yem mevzuat ve uygulama farklılıkları.....	145

1. GİRİŞ

Tarımı diğer sektörler arasında stratejik kılan, ülkelerin beslenmesine ve gelişmesine katkı sağlamasıdır. Avrupa Birliği (AB)'nin kuruluşundan itibaren tarım sürekli destek gören ve Birlik bütçesinden yarıya yakın pay alan bir sektör unvanını sürdürmektedir. Türkiye ile AB arasındaki tam üyeliğe yönelik zeminin hazırlanması ve tarım sektörleri arasındaki yapısal uyumun ve politika farklılıklarının giderilmesi, büyük ölçüde Türkiye'nin AB Ortak Tarım Politikası (OTP)'na uyum sağlaması ile gerçekleşecektir.

2050 yılı itibariyle 9 milyarı aşması beklenen küresel nüfusun beslenme ve sağlığının korunması ve karşılanmasının, tarımsal üretimin %70 oranında artırılması ile mümkün olabileceği BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından yapılan bir çalışmada ortaya konmuştur. Ayrıca, FAO'ya göre, 2030 itibariyle süt ve süt ürünlerine olan talebin %50 oranında artacağı belirtilmektedir. Artan talebin karşılanmasının, özellikle gelişen ülkelerde, küçük ölçekli çiftlikler sayesinde mümkün olacağı (besin sağlamada kilit rol üstlenmeleri) ancak, küçük çiftlik sahiplerinin gıda güvencesizliğine (gıdaya orta veya yetersiz erişim) daha yatkın olmalarından dolayı, bu çiftçilerin sürdürülebilirliklerinin (rekabet edebilirliklerinin) sağlanması gerektiği önem kazanmıştır (Anonymous 2012a, Anonymous 2009a). Bu verilere ilaveten, FAO'nun hesaplamalarına göre, 2015-2030 yılları arasında, dünya toplam et üretiminin %1,5'lik bir artış sağlayacağı, keza süt üretimlerinde %1,3'lük yıllık bir artış sağlanacağı belirtilmektedir. Bu sebeple, hayvansal üretim için gerekli yeşil protein kaynaklarına olan talebin de bu doğrultuda artması beklenmektedir.

Bir Kızılderili atasözünde geçtiği üzere, "Son ırmak kurduğunda, son ağaç yok olduğunda, son balık öldüğünde, beyaz adam paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlayacak", yani kaynakların değerini bilerek onları bir sonraki kuşaklara miras bırakmak için gayret göstermenin son derecede elzem olduğu, tarımın ve toprağı ekmenin ona gereken hassasiyetin gösterilerek yok olmasının önüne geçilmesinin, insanoğlunun bekası için ne denli hayati bir durum olduğunu ve tarıma mutlak suretle yatırım yapılması gerektiği, aksi takdirde elinde bir servetin bile olsa tarımda gereken başarıyı veya devamlılığı sağlayamayan ülkelerin, ileride çok zorlu yaşam koşullarına

maruz kalabileceği, bu sözlerin altında yatan gerçeklerdir. AB ülkeleri içerisinde İspanya, tarım için elverişli iklimi, tarımsal üretimde bir geleneğe sahip olması vs. gibi birçok faktörün yanı sıra, AB kurutulmuş yem mevzuatını muntazam şekilde uygulayarak, kuru yem üretimini artırması, tarıma mutlak suretle yatırım yapması, altyapısını güçlendirmesi ve tarımda bilinçlilik kavramını katiben ikinci planda tutmaması, onun, kuru yem ihracatında dünyada 3. sıraya kadar yükselme başarısına imza atmasını sağlamış ve bu bağlamda ayağa yere basan, sağlam bir sektör oluşturmasına da vesile olmuştur. Dünyada dönemsel olarak baş gösteren gıda krizlerinin önlenmesi amacıyla gerek ülkelerin bireysel çabalarıyla gerekse uluslararası kuruluşların girişimleriyle çeşitli eylem planları devreye sokulmaktadır; ancak doğal afetlerin önüne geçilmesinin mümkün olmaması nedeniyle, krizlerden en az hasarla çıkabilmek için, Türkiye’de tarımsal üretimin artırılması noktasında verimli destekleme politikalarının sürdürülmesi ihtiyacı göz ardı edilmemesi gereken bir husustur.

Gelişmiş dünya ülkelerinde et tüketimi nispeten durgun bir seyir izlemiş, gelişmekte olan ülkelerde ise, 1980 senesinden bu yana yıllık kişi başı tüketimler iki katına çıkmıştır. 2050 senesinde, özellikle, gelişmekte olan ülkelerde ete olan talebin iki kat artacağı tahmin edilirken; bu durumun gelişmekte olan ülkelerde hayvancılık açısından ve et işleyiciliği açısından önemli bir fırsat sunacağı belirtilmektedir (Anonymous 2009b). Bu bağlamda, hayvanların saman yerine daha kaliteli otlarla beslenmesinin sağlanması açısından yonca, korunga, fiğ gibi baklagil yem bitkileri üretimlerinin artırılması ile hayvanlarda et üretimi verimliliğinin ve kalitesinin optimize edilmesi, nüfusun yeterli oranda protein ile beslenmesine katkı sunacaktır. Özellikle meralar gibi bol yem sağlayan kaynakların etkin şekilde kullanımının sağlanması, meralarda ıslah metodlarının uygulanması ile hayvanların ihtiyacı olan yemin elde edilmesiyle yine verimliliğe katkı sağlanabilir ve işletme maliyetleride sorun olmaktan çıkarılabilir (Anonymous 2009b).

Türkiye’ye, 1999 yılında Helsinki Zirvesi’nde Avrupa Birliği’ne aday ülke statüsünün tanınmasının ardından, 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg’da yapılan Hükümetlerarası Konferans’ta alınan karar uyarınca, 20 Ekim 2005 tarihinde AB’ye katılım müzakereleri başlatılmıştır. Katılım müzakereleri otuzbeş (35) fasıl üzerinden yürütülmekte olup, her

yıl Komisyon tarafından ilerleme raporları aracılığıyla uyum durumu izlenmektedir (Anonim 2013b, Anonim 2015b).

AB'ye uyum sürecinde, tarım sektörü Türkiye'nin en çok zorlanacağı sektör olarak görülmektedir. Türkiye'deki tarım sektörünün, AB tarım sektörü ile yapısal ve idari yönden önemli farklılıkları bulunmaktadır. AB'ye 2004 senesinde üye olan son on (10) ülkeden sonra (Malta, Çek Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Estonya), müzakere başlığı 30'dan 35'e çıkarılmış ve tarım 3 (üç) müzakere dosyasına (1- Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası 2-Tarım ve Kırsal Kalkınma, 3-Balıkçılık) ayrılmıştır. Bu süreçte Ortak Piyasa Düzenleri (OPD), Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı altında müzakere edilecektir.

Türkiye'nin AB ile müzakere edeceği ve uyum açısından zorlanabileceği önemli başlıklardan birisi de Fasıl 11 altında, "Tarım ve Kırsal Kalkınma" konusudur. Fasıl 11 kapsamında AB mevzuatının ele alındığı tanıtıcı tarama toplantıları 5-8 Aralık 2005 tarihinde ve Türk mevzuatının AB tarafına tanıtıldığı ayrıntılı tarama toplantıları ise 23-26 Ocak 2006 tarihleri arasında Brüksel'de konu uzmanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Açılış kriterleri belirlenen Fasıl 11, AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinin 11 Aralık 2006'da almış olduğu karar çerçevesinde 29 Temmuz 2005 tarihinde imzalanan Ek Protokol'ün tam olarak uygulanması şartına bağlı olarak askıya alınmıştır. "Tarımsal Ürünlerde Bir Ortak Piyasa Düzenlemesinin Oluşturulması"nın içerisinde barındıran, Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığının, politik sebeplerden dolayı şuan için AB tarafından askıya alınması, bu fasıl altında uyum için yapılması gereken düzenlemelerin yapılmaması anlamına gelmemektedir (Anonim 2015b). Nitekim, Fasıl 11 altındaki uyum çalışmaları, Türkiye-AB Mali İşbirliği Programı çerçevesinde, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) tarafından sürdürülmektedir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun (IPARD Ajansı) kurulup akredite edilmesi, doğrudan destekler ile fiyat desteklerinin OTP'ye uygun olarak üretimden bağımsız (decoupled) hale getirilmesi, tarım istatistiklerinin iyileştirilmesi, tarım arazilerinin kontrolü ve ulusal çiftçi kayıt sisteminin geliştirilmesi, canlı hayvan ve et ile ilgili ticari sınırlamaların kaldırılması gibi belli başlı açılış kriterleri (benchmark) yerine getirildiği

ve siyasi olarak ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılan bloke (Ek Protokolün tam olarak uygulanması şartı) koşulu ortadan kalktığı takdirde, faslın müzakeresine başlanacaktır. Siyasi gerekçelerle askıya alınan 11. Fasal kapsamında yer alan Ortak Tarım Politikası'na uyum konusunda, 2016 yılı öncesine ait ilerleme raporlarında sınırlı bir ilerlemenin olduğu, 2016 yılı ilerleme raporunda ise, OTP'ye uyum için hazırlık düzeyinde ilerleme kaydedildiği ifade edilmiştir. Yine Tek Ortak Piyasa Düzeni'ne yönelik henüz bir planlamanın veya mevzuatın hazırlanıp uygulanıyor olmaması sebebiyle, bu konuda bir ilerlemeden söz edilmesi mümkün olmamaktadır (Anonim 2014b).

AB politikaları arasında en fazla entegre olan politika kuşkusuz OTP'dir ve doğal olarak AB bütçesinden en çok paya sahip olan OTP'dir. OTP'nin AB bütçesinden aldığı pay, 1970'lerde yaklaşık %70'ler seviyesinden, 2007-2015 dönemi için %35'e kadar düşmüş olup bu durum, AB'nin diğer sorumluluklarına yansımaktadır. Artık, reformlarda maliyetlerin azaltılmasına ve aynı dönem içerisinde bütçenin %11'inin ayrılacağı kırsal kalkınmaya odaklanılacaktır (Anonymous 2009d, Anonymous 2011d).

Katılım Ortaklığı Belgesinde, OPD'nin kurulması ve tarım piyasalarının etkin biçimde izlenmesine yönelik yasal dayanak, idari yapılar ve uygulama mekanizmalarının oluşturulması, orta vadeli öncelikler arasında yer almıştır. OPD'nin koordinatörlüğünü ilk dönemde mülga Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) yaparken daha sonra, 23 Haziran 2004 tarihinde GTHB bu görevi devir almıştır (Anonim 2006b).

Üyelik sürecinde yapılması gereken, AB ile Türkiye arasındaki farklılıkların tespit edilmesi ve ürünlerin AB'dekine benzer şekilde sınıflandırılması ve standartlarının uygulamaya konulması olmalıdır (Anonim 2006a). Hayvancılıkta, Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelişmenin temin edilebilmesi, verimliliğin ve kârlılığın sağlanabilmesi, diğer faktörler ile birlikte büyük ölçüde yem ihtiyacının karşılanabilmesine, kaliteli kaba yem üretimine bağlıdır. Bu sorunun çözümü, bir yandan ülke içinde alınacak tedbirlere, diğer yandan Türkiye'nin uluslararası platformlarda almakta olduğu kararlara bağlıdır. Bu kapsamda AB'ye tam üye olma

çalışmaları çerçevesince, OTP'ye, dolayısıyla yem piyasası düzenlemelerine uyum sağlanması gerekmektedir (Anonim 2005a, Bayraç ve Yenilmez 2005).

AB, geçmişten günümüze dek üçüncü ülkelerle proteinli bitkilerde rekabet halinde olmuş ve kendine yeterliliğini sağlamak, üretimini geliştirmek ve korumak için stratejiler geliştirmiş ve bunun yanında AB'de yem ürünlerinin bulunduğu araziler toplulaştırılmıştır. AB'de soyaya alternatif olarak kurulan AB kuru yem piyasa düzenlerinde yalnız kuru yem değil baklagil proteinlerinden de yararlanılmış ve ilk etapta yürürlüğe giren söz konusu tüzük ve direktifler topluluğun protein açığını kapatmak için proteinli bitkilerin üretimini teşvik etmeyi tasarlamıştır. Kuru yem alanındaki AB mevzuatı, tarihsel süreç göz önüne alındığında, OPD içerisinde oluşturulan ilk piyasa düzenlerinden biridir ve yem bitkileri üretimi AB desteklemelerinde sürekli yer etmiştir. Bunun yanı sıra, kuru yem mevzuatı da belirli dönemlerde güncellenmiş, reformlar kapsamında ödeme sistemlerine dahil edilmiştir ve yine, sektörün geleceğinin şekillenmesi açısından olasılık dahilinde ileride yeniden AB nezdinde gözden geçirilecektir.

Anadoluda yaygın şekilde kullanılan “buğdayla koyun gerisi oyun” sözünden yola çıkılarak, Türkiye için çok önemli iki besin kaynağının yeterince üretilebilmesi için, koyunların ihtiyacı olan otun temin edilmesinin sağlanması ve iyi bir toprak işleme ile beraberinde verimliliğinde artırılması ile buğday ve buğdaygil yem bitkilerinin üretiminde istenilen seviyelerin elde edilmesi gerektiği, aklın bir köşesinde ve pratiğinde her zaman yer etmiştir.

Türkiye'de, yem değeri düşük ve selülozca zengin sap, saman ve kavuz gibi kaba yemlerin hayvan beslemede kullanım düzeyinin hayvancılığın ihtiyacı olan kaliteli kaba yem üretimi sayesinde azalması ve buna mukabil, birim hayvandan elde edilen verimlerde artışlar sağlanması ile et ihtiyacının telafi edilerek et ithalatının önüne geçilmesi yolunda iyileşmeler sağlanabilecektir. Esas itibarıyla, sığır cinsi hayvanlarda verim düşüklüğünün temel nedenlerinden biri olan ve buna bağlı olarak da insanların yeterli düzeyde hayvansal proteinle beslenememesi ile sonuçlanan kaliteli kaba yem yetersizliği, GTHB'nin teşvikleriyle yem bitkileri ekimi, üretimi ve suca zengin kaba

yemlerden silaj yapımının daha da artırılması ile çözüme kavuşabilecektir (Alçiçek vd. 2008). Nitekim, 2000’li yıllarda yaklaşık 1 (bir) milyon ton civarında olan yem bitkisi üretimi zaman içinde desteklemeler ile 2,6 milyon tonlara ulaşmıştır. Bu da desteklemelerin önemini ortaya koymaktadır. Türkiye’de yem bitkileri üretiminin destekleme kapsamında yer alması ile birlikte, tarla tarımı içerisinde aldığı pay artarak %14,5’e yükselmiştir. Yıllara göre toplam kaba yem üretimi son dönemde artış göstermiş olsa da Türkiye’de kaba yem açığı yaklaşık 11 milyon ton olarak belirlenmiştir (Anonim 2015f).

Türkiye’de yem konusu, AB’deki düzenlemelere göre farklılık göstermektedir. Tez çalışmasının amacı, AB Ortak Tarım Politikasında öngörülen düzenlemeleri hesaba katarak, Türkiye’nin müzakerelere başlama aşamasında AB karşısındaki durumunun ortaya konulması ve bu durum çerçevesinde AB’ye uyum konusunda yapılması gerekenlerin tespit edilmesi ve bu doğrultuda AB katılım sürecinde sektörde izlenen politikalar ile yapısal farklılıkların saptanması, Türkiye yem sektöründe yer alan yetkili makam ve aktörlerin, AB tarımsal ürünlerde ortak piyasa düzenlemeleri şartlarına uyum sağlamalarına ilişkin bir öneri ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, AB kurutulmuş kaba yem mevzuatı ve Türkiye yem mevzuatı karşılaştırılmış ve Türkiye’nin et ihtiyacı da dikkate alındığında, hayvancılık maliyetlerinde önemli bir pay tutan yem ihtiyacının karşılanabilmesi doğrultusunda kurutulmuş yem piyasasına ilişkin sorumlu makamlar için politika önerileri geliştirilmiştir.

Çalışma kapsamında, AB kuru yem piyasa düzenlemesinin günümüze dek süregelen gelişmeleri incelenmiş, OTP reformlarının getirdiği değişikliklerin kuru yem piyasasına etkileri ortaya koyulmuş ve AB’dekine benzer, Türkiye şartlarına uygun bir kuru yem piyasa düzeninin uygulanabilmesi çerçevesinde, uyum için yasal altyapının hazırlanmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Ayrıca, çalışma temelinde Türkiye’de mevcut yapı ve sorunlar ortaya konularak, müzakerelere başlama aşamasında, AB mevzuatına uyuma ilişkin durum tespiti yapılmış ve bu çerçevede, AB’ye uyum konusunda, gelecekte, çiftçilerin kuru yem için

belirlenmiş şartları ve standartları karşılayabilmelerine yönelik tavsiyeler geliştirilmiştir.

Son olarak, AB'ye üyelik yolunda, bu çalışmadaki analizlerin gerek müzakere pozisyonunun hazırlanması; gerekse müzakerelerin gerçekleştirilmesi aşamasında, Türkiye'de kuru yem ortak piyasa düzeni konusuna uyum sağlanması bakımından sorumlu makamların çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

AB'nin kurutulmuş yem mevzuatı ve Ortak Piyasa Düzenleri konusunda mevzuat taraması dışında yok denecek kadar sayıda az çalışma mevcuttur. Literatürde tez konusunu bütünüyle doğrudan ilgilendiren bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Tez çalışması, OTP reformları kapsamında kuru yem piyasasına ilişkin süregelen gelişmeleri anlamayı sağlayacaktır. Bu alanda, ulusal uyumun sağlanması için kıyaslama analizlerinin ortaya konması ile gerek literatüre, gerekse AB kurutulmuş yem piyasa düzeninin incelenerek, Türkiye şartlarına uygun yem piyasa düzenine geçilmesini sağlayacak yasal düzenlemenin yapılmasına, yayınladığı strateji belgesinde yer veren, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının (karar alıcıların) çalışmalarına katkı sağlanacaktır.

Araştırma yapılan konuyla ilgili olarak şüana dek gerçekleştirilmiş olan çalışmaların tespit edilmesi amacıyla, çeşitli bilimsel veri tabanları sorgulanmış; AB mevzuatına ulaşım için AB'nin resmi web sitesinden yararlanılmış; çeşitli makale ve dergilerin taraması için araştırma ortamı olarak genel itibariyle Ankara Üniversitesi e-kütüphane veri tabanından faydalanılmıştır. Bu doğrultuda konuyla ilgili literatür özetleri aşağıda sunulmuştur.

Dellal (2006), ürün düzeyinde etki analizi kapsamında yapmış olduğu Tübitak projesinde, AB Ortak Piyasa Düzenlerine tabi ürünlerden kurutulmuş kaba yemler hakkında bir GZFT analizi gerçekleştirilmiş ve Türkiye'nin kuru yem piyasasının oluşması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için ne tür taleplerin yer alabileceği bu şekilde tespit edilmiştir. Bununla ilgili olarak, Türkiye'de kurutma tesisi kurulması için mevcut birlik, kooperatif ve yem fabrikalarının altyapısından yararlanılabileceği ve son yıllarda sağlanan desteklerin yem bitkisinde artışlara neden olduğu ve bu bağlamda desteklerin devamlılığının sağlanması gerektiğini bildirmiştir.

2008 yılı Global Agricultural Information Network (GAIN Report-USDA Foreign Agricultural Service)'un yayınlarında, kurutulmuş yem sektöründe yaşanan gelişmeler ve bu gelişmeler doğrultusunda ülkelerin yapmış oldukları uygulamalar incelenmiştir.

Sonuçta, kurutulmuş yem sektörünün AB'nin destekleri ile belirli bir noktaya geldiği sonucuna varılmıştır.

GAIN Reports'un 2011 ve 2012 yıllarına ait diğer yayınlarında, İspanya'nın kuru yem sektörünün incelenip, kuru yem sektöründeki gelişmelerin etkileri hakkında bir örnek AB üye ülkesi ele alınmıştır. Sonuç olarak İspanya'da kurutulmuş yem sektörünün zaman içerisinde güç kazanarak Avrupada lider konuma geldiği ve ihracatta payını giderek artırdığı saptanmıştır.

Küpker vd. (2006) çalışmasında, 2003 OTP reformunun önemli yem üreticileri olan ülkelere etkisini ortaya koymuştur. OPT reformlarının özellikle çiftçi gelirleri üzerine olumlu etkilerde bulunduğu belirlenmiştir.

2010 yılında yapılan, AB kuru yem danışmanlık grubunun raporları kapsamında, AB reformlarının kuru yem sektörüne etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. AB reformlarının kurutulmuş yem sektörüne doğrudan etki ettiği ve yem sektöründeki işletmelerin destekler sayesinde üretimlerini belirli seviyelere getirdiği anlaşılmıştır.

AB Komisyonunun kuru yem sektörünü içeren 2008 yılına ait raporlarında, AB kuru yem reformunun sektöre etkisi ele alınmıştır. Rapor sonucunda, desteklemelerin azaltılmasının sektörü darboğaza götürebileceği ve bu bağlamda reformların aşamalı olarak sektörde uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

Yalçın (2006) ve Anonim (2006a, 2006b) çalışmalarında, AB üye ülkelerinin pozisyon belgelerini incelemişler ve Türkiye kurutulmuş yem piyasasına yönelik öneriler sunmuşlardır. Bu öneriler arasında, mevzuat uyumuna yönelik bir plan dahilinde gerekli altyapının oluşturulması gerektiği ve uyumlaştırma için belirli bir geçişinin talep edilebileceği yer almaktadır.

Eraktan (2006) tarafından yapılan çalışmada, Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına uyum için Türkiye'yi nelerin beklediği tespit edilmiş ve öneriler sunulmuştur.

AB Ortak Piyasa Düzenleri kapsamında kurutulmuş kaba yemler konusunda, ilk defa yayınlanan ve kuru yemlerle ilgili piyasa düzenlerini oluşturan tüzükten başlanarak en son yayınlanan tüzükler dahil olmak üzere incelenmiş, kurutulmuş yemler hakkında AB'nin kuru yem sektörünü nasıl şekillendirdiği ve reformlarla beraber sektörde nasıl bir seyir izlendiği ortaya koyulmuş ve mevzuat hakkında yorum yapılarak, sektörün nasıl oluşturulduğu ve nasıl desteklendiği tespit edilmiştir.

Cevher vd. (2015) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye'de yem bitkilerine yapılan desteklemelerin etkisini saptamıştır. Yem bitkileri desteklemeleri sayesinde yem ekiliş alanlarında artış yaşandığı ifade edilmiştir.

İçel vd. (2005), AB mevzuatını, OPD ve OTP düzenlemelerini incelenmiş ve Türkiye ile AB yem sektörleri arasındaki farkın ortaya koyulduğu ve bu bağlamda uyumun sağlanması için oluşturulmuş olan mülga T.C.Tarım Bakanlığı Kuru Kaba Yem Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu el alınarak, kuru yem sektörünün şekillenmesi için çeşitli öneriler sunmuştur.

Perkin (2008), AB Ortak Tarım Politikasının gelecekte tasarladığı desteklemeleri ortaya koymuştur. 2020 yılında AB'nin desteklemeleri tamamen değiştireceği anlaşılmıştır.

2015 yılına ait Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bilgi Notları ve Raporları kapsamında, Türkiye'de yem bitkileri ekilişleri ve desteklemeleri incelenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'de mevzuat olarak 2016 yılında bir değişikliğe gidildiği ve Bitkisel Üretim Destekleme Ödemesi Tebliği altında yem bitkileri ekimi yapan üreticilere destek verilmeye başlandığı ve desteklemelerde her yıl belirli bir oranın artık taksit halinde verileceği anlaşılmıştır.

Anonim (2015a) araştırmasında belirtildiği üzere, hayvancılık sektörünün Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde önemli bir başlık olması sebebiyle sektörü desteklemeye yönelik adımların atılması gerekmektedir. Sektörde faaliyet gösteren çiftçiler için ve özellikle kendi yemini yetiştiren üreticiler açısından bakıldığında, meralarda ot verimliliklerinin

artırılarak yararlanma kapasitelerinin iyileştirilmesiyle ve ilaveten yem üreticilerine verilen desteklemelerin artırılması yoluyla, yemin ilk üretim maliyetlerinin düşürülerek, ot fiyatlarının makul seviyelerde ticarete konu olmasının sağlanabileceği ve bu sayede, yetersiz üretimden dolayı Türkiye’de kaba yem üretimindeki mevcut açığın kapanmasına katkı sağlanabileceği sonucuna varılmıştır.

Nitekim 2014 yılında, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan bir raporda; Sivas ilinde, genel olarak, meralardan istenilen ölçüde yararlanılamadığı ve bu durumun sonucu olarak da yem bitkisi ihtiyacının ortaya çıktığı, yem bitkisi yetiştiriciliğinin bölge üreticileri için hayvansal girdi maliyetlerini düşüreceğini ve sonuç olarak çiftçilerin sektörden kazanç sağlayabileceği ve bu kapsamda işletmelerin üretim maliyetlerinin düşürülerek, işletme kârlılığının artırılması için yem bitkileri üretiminin özendirilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Türkiye'nin kaba yem sektöründeki ve baklagil yem bitkilerine verdiği desteklemeler ile Avrupa Birliği Ortak Piyasa Düzenlemesi (OPD) çerçevesinde kurutulmuş kaba yem sektöründe yapılan uygulamaları karşılaştırabilmek amacıyla, AB'nin Kurutulmuş Yem Ortak Piyasa Düzenlemelerine ait mevzuatı, bu kapsamda yapılan etki analizleri, istatistiki veriler, literatür taraması, ve Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez araştırma veri tabanı, Yüksek Öğretim Kurulu Tez Merkezinde kayıtlı tezler, çalışmanın ana materyalini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, AB'nin çiftçilere yönelik destekleme politikaları ve uygulanan politikaların etkilerine ait veriler ve konuya ilişkin makalelerden oluşan ikincil veri de, çalışmanın diğer materyalini oluşturmuştur. Bu kapsamda, AB ve Türkiye için genel olarak AB Tarım Ofisleri, FAO, OECD ve EUROSTAT verilerinden yararlanılmıştır.

Çalışmada kullanılan yöntem genel itibariyle, OTP'nin yorumlanması, AB kuru yem mevzuatının geçmişten günümüze dek gelişiminin incelenmesi ve kurutulmuş kaba yem üretimi yüksek olan bir ülke örneğinin (İspanya) irdelenmesi şeklindedir. İspanya'nın seçilme nedeni, AB kurutulmuş yem piyasa düzenlemesi içerisinde aktif role sahip bir ülke olması ve kuru yem üretimi bakımından önemli bir yüzdeye sahip olmasıdır. Bu çerçevede, materyal bölümünde belirtilen istatistiki veri, yayın ve raporlardan yararlanılarak, Türkiye ve AB yem sektörlerinin mevcut durumu, gelişimi, AB yem sanayinde kuru yem üretiminin yeri ve uygulanan politikalar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca, AB'ye üye bazı ülkelerin, Kuru Yem Ortak Piyasa Düzenlerine dahil olmadan önceki talepleri ve elde ettikleri ışığında, yetkili otorite tarafından hazırlanacak olan müzakere pozisyon belgesinde, nelerin talep edilebileceğine yönelik görüşler geliştirilerek sunulmuştur.

Bununla birlikte, diğer bir yöntem olarak, AB Ortak Tarım Politikasının gelecekte nasıl şekillenebileceği ve bunun Türkiye yem sektörü açısından değerlendirilmesi ile birlikte, OPD'ye uyum çalışmaları kapsamında, teknik anlamda AB kuru yem mevzuatının incelenebilmesi için, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı uzmanlarının, Teknik

Destek ve Bilgi Değişim Mekanizması (TAIEX) aracılığıyla yararlanmış olduğu ve bu kapsamda arşiv niteliğinde oluşturulan bilgi notlarından istifade edilmiştir.

Türkiye’de kaba yem konusunda oluşturulan politikaların nasıl şekillendiği ve AB kurutulmuş yem piyasası ile arasında ne tür farklılıkların olduğunun ortaya koyulması bakımından, Türk Mevzuatı ve çayır ve meraların kullanımı hakkında AB’ye karşılık gelen kanun ve yönetmelik incelenmiş, Türkiye’de kaba yem sektörüne yönelik desteklemeler için yetkili otorite olan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı merkez birimlerinden Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü altında yer alan, Çayır Mera ve Yem Bitkileri Daire Başkanlığında görevli konu uzmanları ile yapılan mülakatlar neticesinde, Türkiye’de yem bitkileri yetiştiriciliği ve yapılan desteklemelere dair bilgilere yer verilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bulgular ve tartışma bölümü, iki kısımda ele alınmıştır. İlk kısımda, AB’de OTP’nin gelişimi ve günümüze kadar değişimi, AB’nin uyguladığı destekleme planları ve paralel şekilde AB ODP’sinin oluşumu ve gelişimi ile Kuru Yem OPD’sine ait mevzuatın yanı sıra, AB üye ülkelerinin pozisyon belgeleri ve talepleri, ikinci kısımda, Türkiye’de yem bitkilerine ilişkin durum, yem bitkileri mevzuatı ve desteklemeler, AB ile Türkiye arasında destekleme mekanizmalarının farkı ve AB’ye uyum çalışmaları verilmiştir.

4.1 Avrupa Birliği (AB), AB Ortak Tarım Politikası ve Reformları

4.1.1 AB’nin oluşumu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa ülkeleri, yaşanan trajik gelişmeler ve ortaya çıkan gıda yetersizliklerinin önüne geçilmesi gerekliliği bilinci ve soğuk savaş sonucu artan güvenlik endişeleri sebebi ile, bir bütünleşme ve tek olarak hareket etme sürecine girmişlerdir. Avrupa’da ekonomik ve politik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla, 1950 yılında, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Batı Avrupa’nın Kömür ve Çelik Endüstrilerini bütünleştirmeyi amaçlayan bir öneri getirmiştir. Bu öneri çerçevesinde, 1951 yılında altı ülkenin katılımı ile (Belçika, Batı Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda) “Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu” (AKÇT) kurulmuştur. Bu ülkeler literatürde, Avrupa Birliği’nin oluşma ve gelişme sürecinde “Kurucu Altılar” olarak adlandırılmışlardır (Anonymous 2011e).

1957 yılında ise aynı ülkeler arasında, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) oluşturan Roma Antlaşması imzalanmıştır. Bunun sonucu olarak ekonomik uyum ilkesinden hareketle, ülkeler arasındaki ticari engellerin kaldırılması sağlanmıştır. Kuruluşundan bu yana dönem dönem AB genişleme politikası gereği üye kabul etmiş ve 28 üye ülkesi bulunan AB’nin son

dönemde İngiltere'nin AB'den ayrılma kararı alması ile üye sayısı ileride 27'ye inecektir.

4.1.2 AB ortak tarım politikasının oluşumu, esasları ve otp reformlarının getirdikleri

Avrupa Topluluğunun oluşumu, savaş sonrasındaki ülkeler için yeniden bir diriliş anlamına gelmektedir. O yıllarda, tarım kesiminde çalışanların gelirleri, diğer sektörlerde çalışanlara göre daha düşüktü ve artırılması gerekiyordu; tarımsal üretimde verimlilik az, tarım işletmeleri küçük ve güç bakımından zayıf haldeydi (Gay vd. 2005).

Birlik çapında getirilmiş ortak kurallar çerçevesinde yürütülen ve üye devletlerin kendi ulusal tarım politikalarının yerine geçen bir politika olan OTP, esas olarak 1950'li yıllardaki problemleri çözmek için oluşturulmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve savaş sonrasında yaşanan gıda yetersizliği, AB aktif nüfusunun çok önemli bir bölümünü oluşturan tarım sektörü çalışanlarının gelir düzeyinin korunması ve üye ülkelerin ulusal tarım politikaları arasındaki derin farklılıkların giderilmesi gerekliliği, ortak bir tarım politikası oluşturulmasını gündeme getirmiştir. 1960'larda yürürlüğe girdiğinde OTP'nin esas vurgusu olan gıda güvencesinin sağlanması endişesini gidermek için tarımsal üretimin artırılması, güçlü bir tarımsal sektör oluşturulması ve tüketicilerin istikrarlı bir şekilde makul fiyatlarla gıda satın almalarının sağlanması üzerine tesis edilmiştir (Gay vd. 2005, Anonymous 2013a).

Piyasaları istikrara kavuşturarak arzın devamlılığının sağlanması kapsamında Ortak Tarım Politikası, Stresa Konferansında (1958 yılı) belirlenen 3 (üç) temel ilkeye dayandırılmıştır.

Bunlar;

- ◆ Tek Pazar (üye devletler arasında tarımsal ürünlerin serbest dolaşımı-Pazar Bütünlüğü),
- ◆ Topluluk Tercih (üçüncü ülkelere yapılan düşük fiyatlı ithalata karşı koruma ve Topluluk ürünlerine öncelik verme),

- ◆ Mali dayanışma (politikanın uygulanmasından kaynaklanan gelir ve giderler için ortak bir fon oluşturulması (Avrupa Tarımsal Garanti Fonu-EAGF), şeklindedir.

Tüm bunların başarılması için başlıca enstrümanlar, çiftçileri üretmeye teşvik edici OTP destekleri ve çiftçiler için garanti edilen fiyatlar temelinde belirlenmiştir. 1968 yılında ilk defa “Mansholt Planı” ile tarımda reformun ayak sesleri duyulmaya başlanmıştır. Tarımsal üretimin artırılması ve tüketiciler için makul ve istikrarlı fiyatlarla gıda arzının güvence altına alınmasının sağlanmasına rağmen, AB seviyesinde harcamaların aşırı artışı, büyük ve maliyetli gıda stok artıklarının oluşması ve kırsal alanlarda çevresel zararların şiddetlenmesi gibi bir takım ciddi sorunlar yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı.

AB’de, reformlarla gelen süreçte esas politika, tarım nüfusunun ve tarımsal işletmelerin sayısının azaltılması ve daha modern olması, buna bağlı olarak işletmelerin büyütülmesi üzerine yoğunlaşmıştır (McClatchy 1997, Atakan 1998).

AB, ekonomik işbirliğini ve ekonomik gelişmeyi sağlamak için üye ülkeler arasında ortak ticaret ve malların serbest dolaşımı kurallarını uygulamıştır. Bunun için, sanayi sektöründe Gümrük Birliği Politikası, tarım sektöründe ise OTP gibi iki ana politikayı yürütmektedir (Uzunpınar 2008). OTP, Topluluğun en önemli, en gelişmiş, üzerinde en fazla tartışmaların yapıldığı ve sürekli olarak reform önerilerine konu olan politikasını meydana getirmekte olup, Topluluk bütçesinin önemli bir bölümü bu amaçla kullanılmaktadır (Anonymous 2015b).

1992’de OTP’de ilk büyük reform; Fiyat/pazar destek politikalarından çiftçiler için daha doğrudan gelir destekleri planına bir geçişi kapsayan MacSharry tekliflerine dayanmaktadır. Reform paketi, çevre dostu faaliyetler ile ilgili mevzuatı içeren doğrudan ödemeler ile birlikte, iç ve dünya pazar fiyatları arasındaki boşluğu dolduran, iç garanti edilen/destek çiftlik fiyatlarında önemli kesintiler (özellikle et ve tahıllar) getirmiştir (Scriciu 2007). Ayrıca, çiftçilere yapılan doğrudan yardımlarda indirimle gidilerek, kırsal bölgelerin gelişimi için bir fona para aktarılmıştır.

1999 yılındaki Gündem 2000 reformu ile birlikte, önceki reform derinleştirilmiş ve başlangıçta sadece piyasa desteği önlemlerini içeren OTP, çevre ve kırsal kalkınma önlemlerini de kapsar hale getirilmiş ve bu amaçla OTP'nin ikinci ayağı olarak Kırsal Kalkınma Politikası oluşturulmuştur. Bu tarihten itibaren OTP, iki sütunlu bir yapı ile işlemeye başlamıştır. Birinci sütun, tarım piyasalarına ilişkin önlemleri (müdahale önlemleri, üretim ve pazarlamaya ilişkin kurallar ile dış ticaret önlemleri) ve tarımsal destekleri içerirken, ikinci sütunu ise, AB bütçesi (EAGF) ile üye devletler tarafından ortaklaşa finanse edilen ve üye devletler tarafından, kendi bölgesel öncelik ve ihtiyaçlarına göre hazırladıkları programlar bazında yürütülen, kırsal kalkınma politikasını oluşturmaktadır.

Temel olarak, üretim ile destekler arasındaki bağı koparılması sonucunda, çiftçilerin daha rekabetçi ve piyasa merkezli hale gelmesi ve gelir istikrarının sağlanmasını amaçlayan 2003 reformu kapsamında ise, doğrudan desteklerin çoğunluğu, tamamen üretimden bağımsız hale getirilmiş ve bu desteklerin verilmesi de çapraz uyum adı verilen belirli çevresel koşullar ile gıda güvenilirliği, hayvan ve bitki sağlığı standartlarına riayet etme koşuluna bağlanmıştır.

Bunun yanı sıra, bu süreç boyunca, özellikle Birliğin son genişleme dalgaları ile birlikte, desteklerin Üye Devletler arasında daha adil şekilde dağıtılması ve desteklerin artan fiyat dalgalanmalarına ve çevresel endişelere daha iyi cevap verecek biçimde gözden geçirilmesi konusunda talepler gelmeye başlamıştır. Ayrıca son yıllarda yaşanan gıda krizleri, küresel ısınma, biyoçeşitliliğin azalması ve doğal kaynakların giderek bozulması, OTP'nin bu hususlar dikkate alınarak yeniden şekillendirilmesini gerektirmiş ve Aralık 2013'te, OTP'de yeni bir reform gerçekleştirilmiştir (Anonymous 2013a).

Özetle, OTP, 1990'ların başlarından bu yana, pazarı daha fazla uyumlaştırma yönünde gittikçe reforme edilmiştir. Fiyat bağlantılı desteklemeler, AB tarım politikalarında, 1970'ler ve 1980'lerde egemen olmuştur. 1990'lara gelindiğinde ise, iki (2) reform

paketi AB’de büyük oranda fiyat desteklemeleri, arazilerde hektar başına ve hayvan başına doğrudan ödemelerle yer değiştirmiştir. Gündem 2000 reformuyla, fiyat desteği ve gelir ödemeleri, süt kotalarıyla beraber, en baskın destekleme tedbirleri olarak muhafaza edilmiştir. 2003 OTP reformu, Avrupa tarımını daha fazla pazar odaklı kılma ve çevresel korumaya daha güçlü odaklanma ile Gündem 2000’de başlatılan bu gidişatı daha da ileriye götürmüştür. Bu reform, ürün desteğinden (malların fiyatları aracılığıyla) üretici desteğine kayış (çiftçilere gelir desteği yoluyla) anlamına gelmektedir. Tüketicilerden üreticilere transferlerin (yüksek fiyatlar aracılığıyla) vergi verenlerden transferler ile yer değiştirdiğini ve bununda tüketiciler ve işleme sanayisine etkiyi azalttığını göstermektedir (Gay vd. 2005).

Başlangıçta, altı (6) üyeli topluluk için tasarlanan OTP, günümüzde yapıları, ekonomik ağırlıkları, verimlilikleri ve tarımsal istihdam açısından birbirinden farklı yirmisekiz (28) tarım sektörünü, içinde muhafaza etme yollarını araştırmaktadır. AB’de, modern ve rekabetçi tarım sektörlerine sahip Danimarka ve Hollanda gibi ülkeler bulunurken, nispeten etkili tarıma sahip büyük ülkeler Fransa, Almanya ve İspanya ile yine küçük ölçekli çiftçiliğin baskın olduğu Portekiz, Yunanistan ve İtalya gibi ülkeler yer almaktadır (Anonymous 2011c).

2015 yılı çalışma programı içerisinde ise, OTP’de sadeleşmeye gidilmesinin AB’nin önceliği haline gelmesinin nedeni, 28 farklı tarım sektörüne sahip AB’de, bürokrasiyi azaltmada, yüksek rekabet edebilirlik yaratmada ve tarımsal ticaretin istihdam potansiyelinin güçlendirilmesinde yarar sağlanacağı ve bu sebeplerinden ötürü, doğrudan ödeme sistemine ilişkin kuralların ve piyasa düzenleri konusundaki tüzüklerin gözden geçirilerek basitleştirileceği ifade edilmektedir (Anonim 2014a).

4.1.3 2013 sonrası otp

AB Komisyonu, ekonomik, çevresel sebeplerle veya zorluk yaşayan sektörler için ki bu sektörler arasında, kuru yemde mevcut, gönüllü üretimle bağlantılı destekleme başlığı altında, devam edilebileceğini bildirmiştir.

2013 reformu ile birlikte OTP, 4 ana Tüzük kapsamında yürütülmektedir;

1. 1305/2013 sayılı Konsey Tüzüğü (**Kırsal Kalkınma Tüzüğü**)
2. 1306/2013 sayılı Konsey Tüzüğü (**Yatay Tüzük**)
3. 1307/2013 sayılı Konsey Tüzüğü (**Doğrudan Ödemeler Tüzüğü**)
- 4.1308/2013 sayılı Konsey Tüzüğü (**Piyasa Önlemleri Tüzüğü-OPD**) (Anonim 2015a).

AB üye devletleri yaptıkları tarımsal faaliyetler çerçevesinde veya üretim amaçlı kullanılmayan araziler dahil, sahip oldukları tüm tarımsal alanın, İyi Tarım ve Çevre koşulunda korunmasını temin etmekle yükümlüdür, bunun aksi bir durumda, yapılan denetimlerde uyumsuzluklar tespit edildiğinde, çiftçilere verilen desteklerde ceza veya parasal anlamda kesintiye maruz kalma durumu ortaya çıkabilmektedir. Üye ülkelerin “Çapraz Uyum Kriterleri” olarak bilinen ve yenilenen haliyle 1306/2013/AB sayılı tüzük ile belirlenen, İyi Tarım ve Çevre Koşullarına (İTÇK) ve Yasal İdari Şartlara (YİŞ) destek alabilmeleri için uyum sağlamaları zorunludur. İTÇK ve daimi mera yönetim sistemi, AB-15’ler için 2005 yılından itibaren Çapraz Uyum’a dahil edilmiştir. Yeni üye ülkeler için ise, katılım tarihinden itibaren dahil edilmiştir. Daimi meranın ulusal/bölgesel payı önemli ölçüde azaldığı takdirde (toplam tarım alanına göre daimi mera altındaki tarım alanı oranı, %10’dan daha fazla azalır), üye devletlerin, örneğin işletmelerindeki daimi mera payını koruma konusunda çiftçileri yükümlü tutmak suretiyle alacağı önlemler arasında, işleme izninden önce işlenebilir alanı yeniden meraya çevirme zorunluluğu ya da en kötü durumda merayı restore etmek, bulunmaktadır. Ancak bu daimi mera oranının korunması şartının, OTP reformunun başlangıcını müteakip, bir geçiş döneminden sonra kaldırılması kararlaştırılmıştır.

Son haliyle, 2007-2013 bütçe döneminin sona ermesiyle birlikte, yeni OTP reformuna ilişkin 73/2009/EC sayılı Tüzüğün yerini, 1306/2013/EU sayılı Tüzük almış ve daimi meraların korunması ile ilgili koşul bu Tüzükle birlikte, geri çekilmiştir. Ancak, 2015 ve 2016 yıllarında, Çapraz Uyum kuralları altında, daimi meraların korunmasının yerine üye ülkelerce sağlanmasına yönelik bir madde, bu Tüzükte yerini korumuştur.

1307/2013 Sayılı Konsey Tüzüğü altında Tek Ödeme Planı ve üretimle bağlantılı destek ile sınırlı olan ödemeler, beşi zorunlu olmak üzere dokuz (9) yeni ödeme kalemi içerecek şekilde genişletilmiştir.

Çizelge 4.1 AB Destek Planları

Zorunlu Destek Planları	İhtiyari Destek Planları
<ul style="list-style-type: none">➤ Temel Ödeme Planı➤ Tek Alan Ödemesi Planı➤ Yeşil Ödeme➤ Genç Çiftçiler için Ödeme➤ Pamuk için Ürüne Özgü Ödeme	<ul style="list-style-type: none">➤ Küçük Çiftçi Planı➤ Üretimle Bağlantılı Destek➤ Doğal Kısıtı Bulunan Alanlara Verilen Destek➤ Yeniden Dağıtım Ödemesi

AB'nin mevcut desteklemelerinin başlıklar halinde sunulduğu çizelge 4.1 bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

4.1.4 Üye devletler için uygulanması zorunlu diğer destek planları

4.1.4.1 Temel Ödeme Planı (TÖP)

2014 yılından itibaren, eski Üye Devletlerde uygulanan Tek Ödeme Planı'nın yerine, AB genelinde uygulanacak ödeme programı olan “**Temel Ödeme Planı**” getirilmiştir. Bu ödeme modeli ile, çiftçilerin eskiden sahip oldukları ödeme hakları geçerliliğini yitirmekte ve yeni ödeme hakları verilirken üye devletler arasında daha adil bir dağıtım sağlamak amacıyla, destek miktarlarında geçmiş referansların kullanılması sonucu oluşan çiftçi bazındaki farklılıkların ortadan kaldırılarak, aşamalı olarak tarihsel modelden bölgesel modele geçilmesi (Örneğin, Almanya, İngiltere tarihselden bölgele

aşamalı geçişe hükmetmiş, Polonya ve Çek Cumhuriyeti TAÖP'nin uygulanmasını istemiştir) ve ödeme haklarının değerinin, ulusal ve bölgesel düzeyde yeknesak bir değere ulaşacak şekilde ayarlanması planlanmaktadır. Önceki sistemde olduğu gibi, desteklemelerin verilmesi, “zorunlu yönetim gereklilikleri” ve tarımsal arazilerin “İyi Tarımsal ve Çevresel Koşullarda (İTÇK-GAEC)” tutulması unsurlarından oluşan çapraz uyum kriterlerine uyum sağlanması koşuluna bağlanmıştır (Grochowska ve Kosior 2008, Anonymous 2009c, Anonymous 2010a).

4.1.4.2 Tek Alan Ödemesi Planı (TAÖP)

Yeni Üye Devletlerin daha önce AB destekleme sistemi ve mekanizmaları konusunda tecrübelerinin olmaması sebebiyle bu ülkelere referans miktarlar hesaplanamadığından, uygulanmakta olan hektar başına sabit bir ödeme olan Tek Alan Ödemesi Planı'nın (TAÖP) 2020'ye kadar devam etmesi öngörülmüştür.

4.1.4.3 Yeşil ödeme

Halihazırda doğrudan ödemededen faydalanmak isteyen çiftçilerin uymak zorunda olduğu çapraz uyum standartlarının ötesine geçen, ürün çeşitlendirmesi, kalıcı meraların muhafaza edilmesi, arazilerin %5'inin ekolojik odaklı alanlara (çitler, ağaç, çayır, tampon bölge vs.) tahsis edilmesi gibi bazı çevresel uygulamaların yapılması karşılığında çiftçilere ödenmektedir. Halihazırda çevreye yararlı uygulamalar yapan çiftçiler (organik tarımla uğraşan veya tarım çevre tedbirlerini uygulayanlar gibi), bu temel koşulları yerine getirmiş sayılacaktır.

4.1.4.4 Genç çiftçiler için ödeme

Yeni Tüzükle, tarımsal faaliyete yeni başlayan genç çiftçiler için de bir ödeme planı getirmektedir. Bu kapsamda çiftçinin 40 yaşından genç olması ve temel ödeme alması gerekmektedir.

4.1.4.5 Pamuk için ürüne özgü ödeme

Bulgaristan, Yunanistan, İspanya, Portekiz için verilmektedir. Yardım miktarı, ülkeler için belirlenen baz alan, verim ve referans miktarlar çerçevesinde hesaplanmaktadır.

Üye Devletler için uygulanması ihtiyari diğer destek planları;

4.1.4.6 Küçük çiftçi planı

Ödeme planı dahilinde, basitleştirilmiş, sabit bir ödeme sunulurken, çiftçilere daha esnek çapraz uyum koşulları getirmektedir. Bu planda yer alan çiftçiler, Üye devletler tarafından 500-1250 Avro arasında belirlenen yıllık sabit bir ödeme alabilmektedir.

4.1.4.7 Üretimle bağlantılı destek

Hali hazırda üye devletler, çevrenin korunması açısından önemli olan belirli tarım türlerinin teşviki, tarım ürünlerinin pazarlanmasının geliştirilmesi, ekonomik açıdan zayıf bölgelerde arazinin terk edilmesinin önlenmesi ve/veya risk yönetimi gibi konularda ulusal tahsisli bütçelerinin (zarf) %10'una kadar ilave özel destek sağlayabilmekteydiler. Yeni reform ile birlikte bu imkan, hem bütçesel açıdan hem de kapsam açısından genişletilmiştir. Buna göre, kuru yem de üye ülkelerin gönüllülük esasına göre, üretimle bağlantılı olarak destekleme (1307/2013 sayılı Tüzük) yapılabilecek olan sektörler ve ürünler kapsamına alınmıştır. Üye devletler, üretimle bağlantılı desteği sadece, ekonomik, sosyal veya çevresel nedenlerle önem arz eden spesifik tarım türlerinin veya spesifik tarım sektörlerinin belirli zorluklar yaşadığı bölgelerine veya sektörlerine ve sadece mevcut üretim seviyesini korumak üzere verebilir. Bu destek, yıllık bir ödeme şeklinde tanımlanmış miktar sınırlamaları dahilinde ve sabit alan ve verim bazında veya sabit hayvan sayısı bazında verilir.

4.1.4.8 Doğal kısıtı bulunan alanlara verilen destek

Üye devletler, tarımsal üretimin zorlu koşullarda gerçekleştirildiği alanlarda üretimin devamlılığının sağlanması ve biyoçeşitliliğin korunması için, ulusal zararlarının %5'ine kadar bir oranda ilave destek sağlayabilmektedir.

4.1.4.9 Yeniden Dağıtım Ödemesi

Üye devletlere, daha ziyade küçük ve orta ölçekli çiftlikler için, çiftçilerin ilk 30 hektarlık arazileri için kendilerine tahsis edilen mali bütçenin %30'una kadar yıllık ilave bir ödeme verme imkanı sağlanmıştır.

OTP'nin gelecek vizyonunda, gıda güvenliğini uzun süreli garanti etmek, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini sağlamak ve dengeli bir bölgesel gelişim elde etmek koşulu ile AB'nin tümünde uygun gıda üretimini sağlamak yer alır. AB Komisyonu, yaşanan gıda krizleri ve küresel ısınma tehdidi karşısındaki rasyonel çabaları artırmak bağlamında ve aynı anda, tarımsal desteklerin üye devletler arasında daha adil şekilde dağıtılması ve desteklerin artan fiyat dalgalanmalarına ve çevresel endişelere daha iyi cevap verecek biçimde gözden geçirilmesi noktasında OTP'nin 2013 sonrası nasıl şekillendirilmesi gerektiğine ilişkin olarak, 12 Ekim 2011 tarihinde, reform önerilerini açıklamıştır.

Reformun, OPD'ler açısından getirdiklerine bakılacak olursa, genel itibariyle kamu müdahalesi araçlarının iyice azaltılarak, bir yandan piyasaya yönelimin ve rekabetçiliğin artırılmasının, diğer yandan ise, öngörülemeyen piyasa dalgalanmalarından çiftçileri korumayı öngören kriz yönetim araçlarının devreye sokulmasının amaçlandığı görülmektedir (Anonim 2013a).

Az destek alan çiftlikler ile fazla destek alan çiftlikler arasında bir denge sağlanmaya çalışılmaktadır. Buna göre, üye devletlerin, tarihi referanslara dayalı tahsis yönteminden vazgeçerek, 2019 yılından itibaren, hektar başına sabit oranlı bir ödeme sunan bölgesel modele geçmeleri öngörülmektedir (Anonim 2013a).

Doğrudan ödemelerin daha çevreci hale getirilmesi (greening) kapsamında temel ödemeye ek olarak önerilen bir diğer ödeme planı olan “yeşil ödeme” reformu kapsamında, İspanya tarımsal makamları, 15 hektarın üzerinde olan çiftliklerde zorunlu olan Ekolojik Odak Alanları olarak yeşillendirmeye (greening) uyum sağlamak adına, azot fikse eden ürünlerin ekildiği (yemelik baklagillerin yanı sıra insan veya hayvan tüketimi için buğdaygil yem bitkileri) alanları göz önünde bulundurmamayı amaçlamıştır (Anonim 2013a). Greening’e uyum sağlanması açısından, 2015/16 pazarlama yılında, yonca ekilişlerinde, bu durumda artışlar sağlanabileceği öngörülmüştür (Anonymous 2014f, Anonymous 2014g, Anonymous 2015a).

GTHB, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü uzmanlarının hazırladığı ve aylık yayımlanan bir bültende, son reformun (2013) farklı şekillerde uygulanmasının, tek pazarın ve adil rekabetin tehlikeye girmesi riskini içerdiğini, ayrıca, doğrudan ödemelerin daha adil dağıtımının sağlanmasına yönelik getirilen tedbirlerin, ne şekilde etki yapacağını belirsizliğini koruduğu şeklinde bir yoruma yer verilmiştir (Anonim 2013a).

4.1.5 Kuru yem düzenlemesinin yaşadığı evrim

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kendi tarım stratejisini dünyaya ilan ettiği ve Marshall yardımlarının başladığı dönemlerde, hayvancılık yapan çiftçilerini korumak için soyayı elinde tutmaktadır. AB’de üretilen kuru yemler, diğer proteinli ürünler, bilhassa ithal soya ürünleri ile, doğrudan rekabet içinde olmuştur. AB kurutulmuş yemlerinin, ithal edilenlerden daha pahalı olması, uluslararası ticarete tek meta olan soyanın fiyatında artış yaşanması sebebiyle üretimi geliştirmek ve korumak için stratejiler geliştirilmiş ve AB Komisyonu ilk defa 1974’te, suni yolla ısıtılarak elde

edilen yemler hakkında OPD'yi hayata geçirmiştir. AB ülkelerinde, hayvan besleme bakımından gerekli olan proteinin karşılanması ve yeşil yemin işlenmesinden elde edilen diğer ürünlerin, Topluluk protein arzını karşılaması bakımından değerlendirilmesi stratejisi ile yola çıkılarak, böylelikle, AB OTP'si kapsamında yer alan OPD içerisindeki ürünlerden bir tanesi olan yem rejimi oluşturulmuştur (Anonymous 2011a, Anonymous 2011h).

1067/74 sayılı Konsey Tüzüğü, Topluluğun protein açığını kapatmak için tasarlanmıştır. Oluşturulan kuru yem piyasa düzeni ile ilk defa, güneşte ve dehidre yani suni olarak işleme tesisinde kurutma şeklinde destekleme modeli önerilmiştir. AB kuru yem destekleme mevzuatı geçmişten günümüze özetlenecek olursa; 1978'de yeniden bir düzenlemenin ardından, 1117/78 sayılı Konsey Tüzüğü kabul edilmiş ve bu tüzükle üreticilere garanti ve adil bir gelir sağlanması bakımından, bir "Yönlendirme Fiyatı (Guide price)" oluşturulması kararlaştırılmıştır. AB pazarında yemlerin, genelde, ithal edilen ürünlerden daha pahalı olması sebebiyle, yönlendirme fiyatı ve dünya Pazar fiyatları arasındaki farkın bir yüzdesi temelinde, yardımlar, kurutulmuş yem işleyicilerine verilmiştir. Güneşte kurutulan yemler açısından alınan karar, üçüncü ülkelerden ithal hayvan yemleri ile rekabete konu olmaları nedeniyle, dehidre edilen yemlerden daha düşük bir seviyede olacak şekilde güneşte kurutulan yemlere de bir yardım verilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Desteklemede ilk dönem için geçerli kılınan para birimi olan u.a. (units of account), 9 Nisan 1979'dan önce tarım sektöründe kullanılan ve 129/62 (EEC) sayılı tüzük ile tanımlanan bir birim idi ve temsili oranlar (yeşil oranlar) Konsey tarafından belirlenmekteydi. 3813/92 sayılı (EEC) tüzükde belirtildiği gibi, ecu birimi OTP'de kullanılmaya başlandı. 9 Nisan 1979 tarihinde u.a. dan ecu birimine geçişle, u.a. ile ifade edilen ortak tarımsal fiyatlar ve miktarlar ecu'ya dönüşerek, 1,208953 katsayısı ile düzenlenmiştir. Bu sonuçlar Alman Markı (DEM) cinsinden hesaplanmıştır, örneğin $100 \text{ u.a.} \times 3,40 = \text{DEM } 340$ 'tır, çünkü $\text{ECU } 121 \times 2,81 = \text{DEM } 340$ yapmaktadır. Ortak tarımsal fiyatlar ve miktarlar ecu cinsinden belirlenir ve tarımsal dönüşüm oranlarında ulusal para birimine çevirilir. 1 Ocak 1993'den sonra, temsili pazar oranlarından farkları, belirli kâr oranlarını aştığında, Komisyon tarafından oranlarda ayarlamaya

gidilmiştir. 1 Ocak 1999'da Euro'nun para birimi olarak Avrupa Bölgesinde yürürlüğe girmesiyle tek ulusal para birimini benimseyen ülkelerden bazılarında birimler, Euro ile yer değiştirmiştir (Anonymous 2011b).

Üretimler, 1980'lere doğru düzgün şekilde artmış ve bu durum, yardımların ödendiği miktarlar için hiçbir sınırlama konulmadığından dolayı, toplam harcamalarda kontrol altına alınamayan bir artışa neden olmuştur. OTP 1992 gözden geçirilmesinin bir parçası olarak, Komisyon, kuru yemler için desteklerin aşamalı olarak durdurulması teklifini, dikkate almıştır. Konsey, fikre destek vermemiş ve Komisyondan toplam harcamaları sınırlandırmanın alternatif yollarını araştırmasını istemiştir. Komisyon, nihayetinde, suni dehidre edilen ve güneşte kurutulan yemlerin arasındaki değer farkını sürdürürken, tek fiyat sistemine geri dönüşü, teklif etmiştir. Fiyatlar, Konsey tarafından, suni kurutulan yemlerde 68,83 euro/ton ve 38,64 eur/ton da güneşte kurutulan yemler için belirlenmiştir.

AB reformları ile üretim fazlalıklarının (sınırlama) önüne geçilmesi amaçlandığından, bu politikalarla uyumlu olarak, 1995'te, maliyetleri sınırlamak ve AB üretimleri seviyelerini etkilemek için 603/95 sayılı Kurutulmuş Kaba Yem Konsey Tüzüğü (dehidre yemlerde 4. 412. 400 ton, güneşte kurutulan yemlerde 443.500 ton luk bir maksimum garanti edilen miktar (MGM)) uygulamaya geçirilmiştir. Yemleri kurutan/işleyen tesislere, AB üretimlerini belirli seviyelerde tutulması amacıyla, yardımlar sürdürülmüştür. Üretim miktarı garanti edilen miktarı aşarsa üretim fazlalığının cezası olarak üye ülkeler için yardımlar azaltılır, ifadesi bahse konu tüzükte yerini almıştır. Bu doğrultuda, kurutma amacıyla yeşil bitkiler düzenli şekilde arz edilmiş ve üreticilerin faydalanmalarını sağlamak adına, yardımlar, üreticiler ile işleyicilerin sözleşme yapmaları koşuluna bağlanmıştır. Yardımı hak etmek için, kurutulmuş yemlerde, nem ve protein içeriği bakımından kalite standartlarını karşılama zorunluluğu aranmıştır.

İlerleyen dönemde 603/1995/EC sayılı Tüzük, yürürlükten kaldırılmış ve 2003'teki OTP reform paketi kapsamında yerini 1786/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü almıştır. Daha sonra başka bir düzenleme ise, bu Tüzüğün uygulamalarını açıklayan 382/2005/EC

sayılı Komisyon Tüzüğü ile yapılmıştır (Anonymous 2007b). Hemen akabinde, OPD’lerde yapılan değişiklikler sebebiyle yemle ilgili düzenlemeler asgari birkaç maddeye indirilerek yeni bir hal almıştır, ancak piyasalara yönelik yetkili kurumların görüşleri, AB’nin işleyişine yön vermeye günümüzde de devam etmektedir.

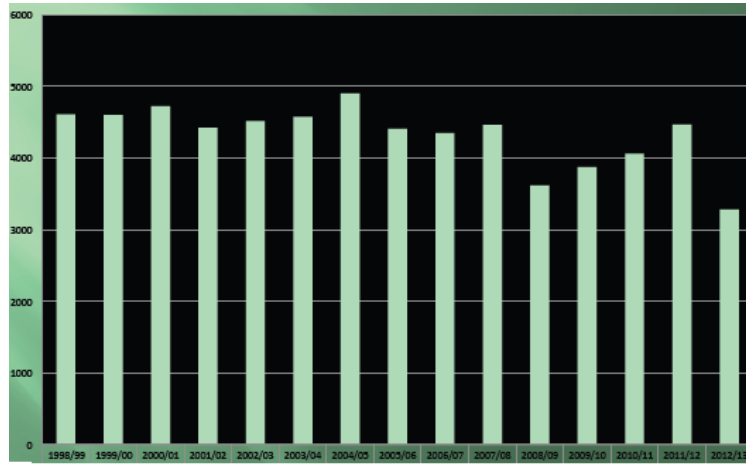
2003 OTP Reformunda yine, çiftçilere ödenen yardımları üretimden bağımsızlaştırma durumunda, gerçek ödenen miktarlar değişmeden bırakılırken, gelir desteğinin etkinliği bu sayede önemli oranda artırılmıştır. Reform ile, yardımların bir kısmı sanayiye verilirken, işleme yardımlarının yarısı, TÖP (Single Payment Scheme-SPS)’na dahil edilerek üretimden bağımsız hale getirilmiştir. Bir başka ifadeyle, kuru yem için, 33 euro/tonluk tek ve azaltılmış olan bir işleme yardımı aynen kalarak sürdürülmüştür. Ehil olabilmek maksadıyla kuru yemler kalite kriterleri olan nem ve protein içeriği bakımından mevzuatta belirtilen oranları sağlamalıdır.

1 Nisan 2008’den bu yana mevcut Kuru Yem OPD’si, tarımsal pazarlar ortak piyasasını tarımsal ürünler için hükümleri oluşturan (Tek OPD Tüzüğü) 22 Ekim 2007 tarihli ve tarımsal pazarlar için ortak düzenlemeyi ve belirli tarımsal ürünler için spesifik hükümler hakkında 1234/2007 sayılı (Tek OPD Tüzüğü) Konsey Tüzüğü ile belirlenmiştir. İşleyicilerin, çiftçilerle, fiyat ve alanların dahil olduğu sözleşmeleri yapmaları şartıyla, 33 euro/ton’luk bir üretim yardımından (hem dehidre hem de güneşte kurutulan yemler) yararlanabilmesi mümkün kılınmıştır (Anonymous 2012b).

AB baklagillerin ve diğer yeşil yemlerin bulunduğu alanların düzenli olarak gelişmelerinin takip edilmesi neticesinde politikalarına yön vermektedir. Brüksel’de oluşturulan kararlar, OPD üzerinde oldukça çarpıcı etki yaratmıştır. Sektör 2003 reformundan bu yana yeniden yapılanmayı sürdürmüştür ve 1 Nisan 2012 yılına kadar, AB’de, kuru yem işleyicilerinin (1234/2008 sayılı Konsey Tüzüğü Madde 86-90 da ve 382/2005 sayılı Komisyon Tüzüğünde belirtildiği gibi) desteklemeye devam edileceği açıklanmıştır (sektörün adapte olmasının sağlanması için geçiş süreci) (Corrigendum to Council Regulation (EC) No 72/2009).

01.04.2012 tarihinden itibaren kuru yem desteklerinin tamamı kaldırılarak, üretime bakılmaksızın destekler artık üreticilere verilmektedir (Anonymous 2008a).

AB’de OPD’de, kurutulmuş yem tasnifine dahil olan tüm ürünler için Ortak Gümrük Tarifesi gümrük oranları dış ticarete uygulanmaktadır. Dış ticarete hiçbir kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak, Topluluk pazarına ciddi bir tehdit oluşturduğu takdirde uygulamalar yeniden gözden geçirilebilmektedir (Anonim 2005a).

Şekil 4.2 AB kurutulmuş yem üretiminin yıllara göre değişimi (Anonymous 2017i)

Şekil 4.2’de görüleceği üzere, AB kurutulmuş yem üretimleri 2000’li yıllardan günümüze değin belirli seviyede seyr etmiş son yıllarda toplam kurutulmuş yem üretimlerinde ilk dönemlere nazaran çok azda olsa bir düşüş görülmektedir.

4.1.6 OTP 2003 Reformu ve üretime etkileri

2003 senesinde yürürlüğe konan ve AB’de şuan dek yapılan desteklemelere ilişkin reformlar arasında radikal olarak adlandırılabilen bir reform olması nedeniyle, kısaca açıklanması gerekmektedir. Reform, “Tek Çiftlik Ödemesi (TÇÖ)” yoluyla verilen desteklerle üretim arasındaki bağı ortadan kaldırmaktadır (1782/2003/EU AB Konsey Tüzüğü-decoupling). TÖP, hektar başına tarımsal arazilere ödeme yapılmasını hükme bağlamıştır, fakat üreticinin üretip üretmediğine bakılmaksızın (Pazar talebi doğrultusunda üretim), TÖP ve TAÖP altında, üretimden bağımsız destek (decoupled)

alabilmek için, kayıt altına alınmış olan arazilerin iyi tarım ve çevre koşullarında muhafazası şartını yerine getirmeleri hükmü geçerlidir.

2003 reformunun anahtar tedbiri olan ve spesifik tarımsal bir malın üretimi ve doğrudan ödemelerin alınması arasında bağlantıyı ortadan kaldıran üretimden bağımsız ödemeyi, üye ülkeler farklı seçenekler dahilinde uygulamaya koymuşlardır (Anonymous 2011c).

Üye ülkelere mevcut durumda, bazı ürünler için sınırlı bağlı (kısmi decoupling) doğrudan ödemeleri sürdürmesine izin verilmektedir (Brady 2011). Kısaca, OTP 2003 reformu, zorunlu çapraz uyum koşulları olan çevreye, hayvan refahına, gıda hijyeni ve kalitesine, çiftçilerin bağlı kalması şartıyla, üretim desteğinden üretimden bağımsız desteğe yönelik anlamına gelmektedir.

Sekiz (8) farklı simülasyon modeli yardımı ile (Aglink, Ag-Memod, Capri, Capsim, Esim, Fapri, Goal ve Gtap) AB’de üretimden bağımsız ödemelerin üretime olan etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, üretimden bağımsız uygulamanın bir sonucu olarak, AB-15’lerde tahıllara ayrılan arazilerin buna silajlık mısırdaki dahil olmak üzere azalacağı, ayrıca sığır eti ve koyun eti üretimlerinin azalacağı ancak, buna rağmen yem alanlarında bir artış olacağı hesaplanmıştır (Balkhausen vd. 2007).

2006 yılında Fransa ve Almanya için yapılan bir çalışmada, AB-Farmis modeli ile hesaplanan verilere göre, OTP reformu neticesinde, tahıllar ve yemlik mısır alanlarının, hem Fransa’da hemde Almanya’da azaldığı ve kısmen diğer yem bitkilerine ve gıda için üretilmeyen ürünlere yerini bıraktığı, tespit edilmiştir (Küpker vd. 2006).

4.1.7 OTP 2003 Reformunun kuru yem sektörüne etkileri

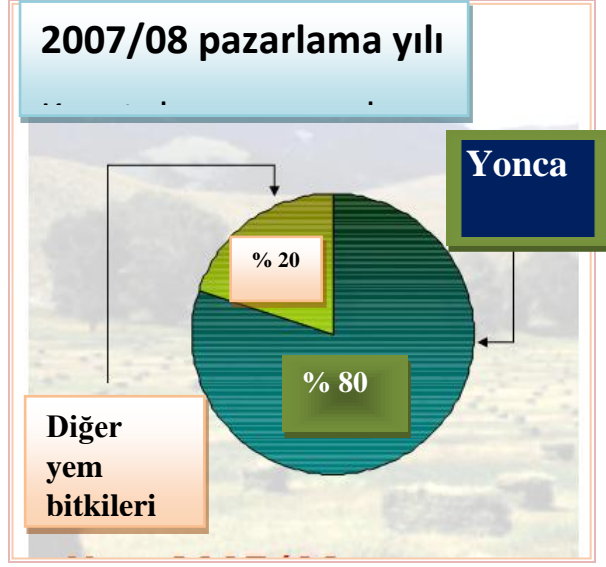
4.1.7.1 Çiftçilere ve işleyicilere olan etkisi ve görüşler

Suni olarak kurutulan yemler için daha yüksek yardımların bulunması, işleyicileri bu formlarda mümkün olan en yüksek oranda üretmeleri için teşvik etmiştir. AB-15’ler için, kurutulan yemlerin üretimleri, 1995 ve 2005 yılları arasında %2 oranında artmıştır,

tam tersine, güneşte kurutulan yemlerin üretimi %50 oranında düşmüştür. Bu arada enerji fiyatlarındaki artışlar, işletme kârlılıklarını ve verimliliklerini olumsuz şekilde etkilemiştir. 2000/01 pazarlama yılında yaklaşık kuru yem üretimi 4.922.000 ton olarak kaydedilmiştir. 2003 reformundan önce, Topluluk'ta, yardımlara ehil olan, güneşte kurutulan yemler her yıl için 443.500 ton MGM'ler ile sınırlanmış idi. Bu dönemde sadece 5 (beş) üye ülke (Fransa, İtalya, Portekiz, Yunanistan ve İspanya), güneşte kurutulan yemler için garanti edilen ulusal miktarlardan yararlanmayı başarmıştı. İtalya ve İspanya halen güneşte kurutma yöntemini kullanan (pazara arz ederek) önemli seviyelerde üretime sahip olan ülkelerdir. Diğer üye ülkeler ise düşük seviyede üretime sahiptir (örneğin; Fransa ve Portekiz). 2003 reformu sonrası, 2005-06 döneminde kurutulmuş yem üretimi %17'lik bir düşüş yaşamıştır. AB üyesi ülkelerde, 2005/06 yıllarında kuru yem üretiminin %80'i yonca ve %20'si çayır olmak üzere kuru yem üretimi yaklaşık 4.439.000 ton olarak belirlenirken, 2007-2008 yıllarında kuru yem üretiminde %6'ya yakın bir düşüş ile 4.168.000 ton olarak gerçekleşmiştir (Anonymous 2006b, Anonymous 2007a, Anonymous 2008e).

2005/06 pazarlama döneminde, yem üretimi daha çok sekiz (8) ülkede (İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Danimarka, Çek Cumhuriyeti, İngiltere ve Almanya) (MGM'lerin %96'sı) yoğunlaşmış olup, bunlardan İspanya (%45) lider konumda yer almıştır. Bunu sırasıyla, Fransa (%24), İtalya (%15) ve Almanya (%7) takip etmiştir. Aynı dönemde, kuru yem için sözleşme yapılan alan miktarı 430.400 ha olarak gerçekleşmiştir. Bir başka deyişle, AB'nin toplam yeşil yem alanının %1'ine denk gelmektedir. Bu alan içerisinde, %80'lik kısmı veya 334.400 ha'lık kısmında yonca (Fransa, İspanya ve İtalya'da) ekilmiştir. Yoncaya ilişkin olarak, suni yolla kurutma, toplam arazinin %23'ü için geçerli olmuştur (Anonymous 2007a, Anonymous 2008c).

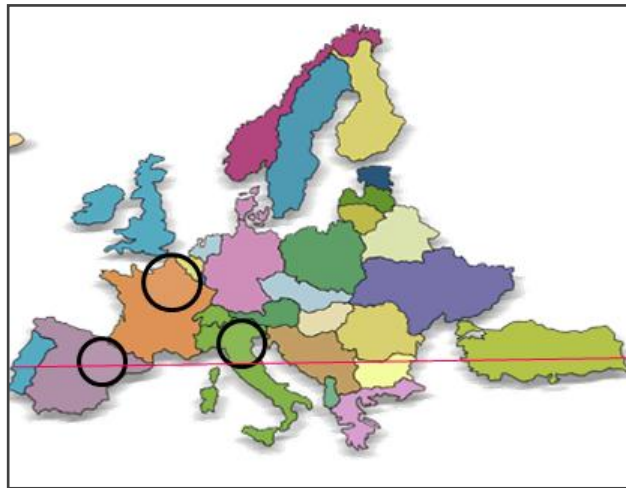
2013 yılında yonca üretim değeri taze yonca için, 10.8 milyon ton ile ve 418 milyon euroluk bir değer olarak gerçekleşmiştir. Buna ek olarak, yeşil yem fiğ için 1,4 milyon tonluk üretime ve değer olarak 48.000.000 euro ile gerçekleşmiştir.

Şekil 4.3 AB kurutulmuş yem alanının dağılımı (Tabernerro 2009)

Şekil 4.3'te kurutulmuş yem alanlarında çok büyük ağırlıkla yoncanın üretildiği görülmektedir.

AB yem bitkileri verimliliklerine bakıldığında, 100 kg/da için, Fransa'da, 54, İtalya'da 38,7, Almanya'da 71,7, İngiltere'de 67, İspanya'da 34,6, Hollanda'da 68,9, Danimarka'da 58,7 olarak gerçekleşmiştir (Anonymous 2017f).

Şekil 4.4 İspanya, Fransa ve İtalya'da kurutulmuş yem alanları (Tabernerro 2009)

AB ülkelerinden Akdeniz kuşağında olan ülkeler önemli yem üreticileridir (şekil 4.4.), çünkü bu yerlerde özellikle iklim koşulları yemin yetiştiriciliği açısından elverişlidir ve özellikle İspanya'da yem alanları sulak bölgelerde nehir ağzlarında ve üst kısımlarda yer almaktadır. AB üretiminin %85'ini üç ana üretici ülke (Fransa, İspanya ve İtalya) gerçekleştirmiştir. AB üretiminin 2/3'ü, bu ülkelerin 3 farklı bölgesinde yapılmaktadır; Champagne-Ardenne (Fransa'nın üretiminin %80'i), Aragon ve Catalonia (İspanya üretiminin %75'ini) ve Emilia Romagna ve Venezia (İtalya'nın üretiminin %75'ini) oluşturmaktadır. Bu temel üretici ülkelerde, kuru yem için sözleşme altındaki arazi, 2005/2006 pazarlama yılında esasen (Fransa'da %98, İspanya'da %97 ve İtalya'da %75) yoncadan ibaret olup kuzey ülkelerde, kuru yem için sözleşme altındaki arazi topraklardan oluşmaktadır (%93 Almanya'da, %80'i Danimarka'da ve %64'ü Hollanda'da).

AB kuru yem üretimleri, 1997/1998 ve 2004/2005 yılları arasında, neredeyse 6 milyon tonlarda iken, üretime bağlı destekleme seviyelerindeki azalışla beraber kuru yem üretimlerinde düşüşler yaşanmıştır (Anonymous 2012c). 2009/10 pazarlama yılında işleyici işletmeler, çiftçilerin kurutulmuş yem alımları için yeterli gelire sahip olmadıklarını iddia etmiştir (Anonymous 2010b). Kuru yem üretimi için sözleşmeli alanların miktarı tam olarak bilinemesi de, bu alanın, 2007/08 pazarlama döneminde, 415.000 ha'a düştüğü (2005/06'ya kıyasla %3,5'lik bir düşüş) saptanmıştır. AB kuru yem üretimi, üretimle bağlantılı destek seviyesinde azalıştan dolayı gerilemiştir (Anonymous 2003a, Anonymous 2012c).

2007/08 kuru yem pazarlama yılına göre 2008/09 kuru yem üretimlerinde (yaklaşık 4,85 mil.ton) önemli görülen artışın sebepleri arasında, 2008 yılı Gözden Geçirme (Health Check)'de belirtildiği üzere ham materyal üreticilerine verilen, ki bu üreticiler aynı zamanda süregelen artırılmış üretimden bağımsız ödemeleri (decoupling) ile de desteklenmektedir, üretici lehine üretim fiyatlarında bir düzenleme yapılması gerekliliği, buna ilaveten üretimden bağımsız ödemelere tamamiyle geçilecek olması ve sanayi için artık yardımların kaldırılması gerektiği vurgusu, sayılabilir. 2012/13 pazarlama yılı verilerine göre, AB kuru yem üretimi 4.700.000 ton civarında hesaplanmıştır ve aynı yıl AB dehidre edilmiş ve kurutulmuş yem ithalatı 300 ton ve

ihracatı 510.000 ton olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılından itibaren kuru yem tamamen üretimden bağımsız olarak desteklendiğinden dolayı kuru yeme ilişkin verilere ulaşmak zorlaşmıştır. (Anonymous 2012d, Anonymous 2013e)

AB 2014 verilerine göre yem ekim alanı (yeşil mısır, geçici otlaklar, vb.) 19.8 milyon ha'dır. Hayvancılık için otlatma amaçlı veya silaj yapımı için kullanılan daimi otlakların toplam büyüklüğü, 58 milyon ha'dır. Avrupa'da, İrlanda ve Avusturya'nın tarımsal arazilerinin %90'ına yakını, daimi otlak arazisi ve yeşil biçilen bitkilerin bulunduğu araziler olarak kullanılmaktadır. 2014 yılı verilerine göre, AB-28'lerde en yüksek daimi mera alanına sahip ülke İrlanda (%75,1)'dir. 2014 yılı Avrupa Yem Üreticileri Federasyonu (FEFAC) tahminlerine göre, AB'de endüstriyel yem materyali tüketimi ise 2,285 milyon ton'dur. Hayvancılık, bilhassa mandıra ve koyun yetiştiriciliği yapılan daimi çayır ve mera payı, AB ülkelerinden, Lüksemburg, Slovenya, İngiltere ve İrlanda'da %50'nin üzerindedir. Almanya'da kaliteli ot üretiminde meralardaki otlardan daha çok, verimli yem bitkilerinin ekiliş oranlarını artırarak, yem bitkileri üretiminde artış sağlanması yolunda gidilmektedir ve meraların kiralanma yoluyla kullanımı sağlanmaktadır.

2003 reformunun bir sonucu olarak çiftçi gelirlerinde ilk etapta bir artış belirlenmiştir. Çünkü bir önceki işleme yardımının bir kısmı çiftçiler için üretimden bağımsız (decoupled) ödemelere aktarılmıştır.

Kurutulmuş yem 2003 yılı reformuna ve 2012 yılı sonrası sektörün durumuna ilişkin, Tarımsal Mesleki Organizasyonlar Komitesi (COPA) ve Avrupa Birliği Tarım Kooperatifleri Genel Komitesinin (COGECA) görüşleri şu şekilde yer almıştır (Anonymous 2003a);

- ◆ Suni kurutulmuş yemler, hektar başına 2-2,5 tonluk bir protein verimi ile tüm tarımsal ürünler içerisinde en verimli protein kaynağıdır. Kurutulmuş yem sektörü, kırsal kesimdeki ekonomide önemli role sahiptir. Avrupa genelinde kırsal alanlarda kurutma işletmelerinde 15.000 tam zamanlı maaşlı işçiye sahip

yaklaşık 350 işleyici işletme bulunmaktadır ve yaklaşık 4.7 milyon ton proteince zengin bitkisel ürün üretmektedirler.

- ◆ COPA ve COGECA, kuru yem sektörü için önerilen reformun kârlılık kayıplarına sebep olacağını, bu durumun çoğu üreticilerin ayakta kalmasını bilhassa tehlikeye atabileceğini ve 4 yıllık planlanan geçiş sürelerini takiben dehidre üretim yapan işletmelerin kepenk kapatabileceğini bildirmiştir, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi’de (AESK) benzer şekilde, işyerlerinin kapanma ihtimaline karşı tedbir alınması için tavsiyelerde bulunmuştur ve 2012 yılı ve 2015 yılları arasında kuru yem sektörünün mutlaka desteklenmesi gerektiğini bildirmiştir, ayrıca, başka bir kaynakta, 2012 yılında işleme yardımlarının tek ödeme planına dahil edilmesine dair kararın sorun yaratacağını, kararın 2012’den 2014 yılına ertelenmesi gerektiği önerisini, dile getirmiştir (Anonymous 2003b, Anonymous 2011f).
- ◆ Üretimden bağımsız ödemelerin işleme sanayisi için gerek kalite gerekse miktar açısından arz sorunları yaratabileceğini belirtmiştir. İşleyici işletmeler için yardımlarda olası azalmaların ciddi oranda dehidre edilen yemlerin üretimlerinin kesilmesiyle sonuçlanabileceğini ifade etmiştir.
- ◆ Avrupa Komisyonunun teklifinin, 50 yılı aşkın bir süredir faaliyette bulunan Avrupalı kurutma işletmelerinin bir kısmının (4 milyar eurodan fazla bir değere sahip) sektörden ıskartaya ayrılmasına yol açabileceği şeklindedir.

AB’nin, yonca, proteinli ürünler ve diğer baklagil yem bitkilerini kurutan işleyici işletmeler için yardımları aşamalı azaltma kararına atıfla, Avrupa genelinde, ekim nöbetinin bir parçası olarak proteinli ürün üretiminde pratik deneyimlerin kaybolacağı, buna depolama, işleme ve hayvan yemi olarak çiftliklerde kullanımın da dâhil olacağı, endişeye sebep olacak bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

BM Tarım Departmanı (United States Department of Agriculture-USDA) tarafından yapılan bir araştırmada, yem ödemelerinin TÖP’e dahil edilmesiyle birlikte, minimum kalite şartları da (minimum nem içeriğinin olduğu) zorunlu olmayacağı ifade edilmiştir.

COPA ve COGECA, kuru yem rejiminde reformu ve çiftçilere üretimden bağımsız ödemeler önerisini eleştirirken, sektörün idamesini garanti eden bir sistemin sürmesini talep etmektedir (Anonymous 2003a). Bu hususta, CIDE (Centro de Investigaciones Sobre Desertificación), üretimden bağımsız destekleme politikasının yürürlüğe girmesinden bu yana iş kayıplarının meydana geldiğinin altını çizmiştir. Avrupa Yem Üreticileri Federasyonu (European Feed Manufacturers' Federation-FEFAC) ise, AB'nin protein açığını azaltmanın ne denli önemli olduğunun vurgulamıştır (Anonymous 2012f).

AB Kuru Yem OPD'si, aşamalı şekilde TÖP'e dahil olacağından yardımların üretimle bağının kesilip çiftliğe ödeme yapılmaya başlanmasıyla ve ödemelerin tarihsel bazda yapılmasıyla, çiftçi gelirlerinde belki fazla bir kayıp söz konusu olmayabilir, fakat üretimde azalmalar yaşanması, gelecekte kendini daha da iyi hissettirebilecektir (Anonim 2005). AB kuru yem piyasa mekanizması içerisinde belirli yardımları belirli kurallar ve kota dahilinde yapmayı uygun görmüştür. Dolayısıyla kota sistemi, yem bitkileri üretiminde ister istemez bir azalışı da beraberinde getirmiştir (Anonymous 2007b).

Burada bir yorum yapmak gerekirse; burada hem yemi üreten onu işletmeye satan, hemde yemi kurutan işletme zarar görecektir, yani yemi işleyen işletmeye ton başına destek kesildiğinde yemi üreticiden artık çok az miktarda alacak ve aynı zamanda yemi satan üretici yemi istediği fiyattada satamama riski ile karşı karşıya gelebilecek (nihai ürünün de fiyatı artabilecek ve pazarda rekabet şansı azalacak). Şayet kurutucu işletmelere destek verilmez ise, sektör hammadeyi dışarıdan getirdiği için belli bir bedel ödenmekte olunan hammadenin bir de işlenmesi durumunda üzerine koyulan maliyetle beraber, yemlerde fiyat artışı olacaktır, bu durum nihai üretici için olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilir.

Garanti Edilen Ulusal Miktarlar (ton)	
Belçika-Lüksemburg	8,000
Danimarka	334,000
Almanya	421,000
Yunanistan	37,500
İspanya	1,325,000
Fransa	1,605,000
İtalya	685,000
İrlanda	5,000
Hollanda	285,000
Avusturya	4,400
Portekiz	30,000
Finlandiya	3,000
İsveç	11,000
İngiltere	102,000
Çek cumhuriyeti	27,942
Litvanya	650
Macaristan	49,593
Polonya	13,538
Slovakya	13,100

Şekil 4.5 AB ülkeleri için garanti edilen miktarlar (Tabernero 2009)

Şekil 4.5'ten anlaşıldığı üzere, ülkelere ayrılan kurutulmuş yem miktarlarına göre üç (3) ülke Fransa, İspanya ve İtalya, 2006/2007 bütçesinin %86'sını oluşturmaktadır.

TEK ÖDEME PLANINA DAHİL OLAN YARDIMLAR			
Yem Sektörüne Yapılan Yardımlar Milyon Euro			
	2005	2006	2007
Belçika	0.1	0.1	---
Çek Cumh.	2	1	1
Danimarka	8	3.1	2.5
Almanya	14.6	7.8	9.2
Estonya	---	---	---
Yunanistan	3.4	1.5	1
İspanya	135.1	61.2	63
Fransa	60.9	36.5	41.8
İrlanda	0.3	0.1	0.1
İtalya	52	28.7	26.9
Kıbrıs Rum Y.	---	---	---
Letonya	---	---	---
Litvanya	0.039	0.092	0
Lüksemburg	---	---	---
Macaristan	3.7	1.8	1.5
Malta	---	---	---
Hollanda	9.4	5.6	5.1
Avusturya	0.2	0.1	0.1
Polonya	0.3	0.2	0.2
Portekiz	0.9	0.1	0.1
Slovenya	---	---	---
Slovakya	0.2	0.1	0.1
Finlandiya	0.039	0.092	0
İsveç	0.4	0.2	0.2
İngiltere	2.7	1.8	1.3
Romanya	---	---	---
Bulgaristan	---	---	---
TOPLAM	294.3	150.1	154.1

1786/03 Tüzük
(Bütçe kesintisi)

603/95 sayılı
tüzüğe göre
yardım

1786/03 sayılı
tüzüğe göre
yardım

Şekil 4.6 AB ülkeleri için kurutulmuş yem desteğine ayrılan miktar (Tabernero 2009)

Şekil 4.6’da görüldüğü üzere, 2005 yılında yem sektörü için 294 milyon euro olarak ayrılan bütçe miktarı, 2006 yılında hemen hemen yarı yarıya indirilmiş ve kurutulmuş yem sektörü için verilecek destekleme 150 milyon euro olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.2 AB Ülkelerinde İspanya, Fransa ve İtalya’nın Aldıkları Destek Miktarı
(Anonim 2017a)

Üye ülke	Kesinti öncesi bütçe (x33 euro)	Kesinti sonrası bütçe(x33 euro)	Aldığı destek miktarı (Milyon euro)
İspanya	135.1 (x33 euro)=4458,3	63(x33 euro)=2079	2379,3
Fransa	60.9 (x33 euro)=2009,7	41.8 (x33 euro)=1379,4	1870,3
İtalya	52 (x33 euro)=1716	26.9 (x33 euro)=887,7	828,3

Çizelge 4.2’den, 3 (üç) AB üyesi ülkeye ayrılan kota miktarları ile ton başına alınan destek miktarları hesaplandığında, en yüksek miktarın İspanya tarafından alındığı görülmektedir.

2008 yılında yayımlanan Gain Report’a göre, AB üye ülkelerinin mevzuatta belirtilen desteklerden yararlanabilme şartlarından biri olarak belirlenmiş olan güneşte kurutma konusunda, iklimin kurak geçmesi sebebiyle, sıcaklık artışıyla birlikte üreticilerin hasat ettikleri ürünlerini tarlalarda kurutma yoluna gitmelerinin sıkça rastlanır bir durum olduğu ifade edilmiştir. Bu duruma verilebilecek en güzel örnekler, 2008’de, İtalya ve İspanya’da, yemlerin güneşte kurutulularak pazara arz edilmesinde kaydedilen artışlar olmuştur. Ne var ki, desteklemelere birçok üretici bel bağlamış olduğundan, özellikle desteklemelerde yapılan bir takım düzenlemeler, doğrudan çiftçilerin o sektörde yaptıkları üretimi etkilemektedir, bu durum, Yunanistan gibi bir ülkede, kuru yemin güneşte kurutulması işlemini durma noktasına getirmiştir (Anonymous 2008d).

2012 yılına ait USDA’in diğer bir raporunda, son yıllarda dehidre yem üretiminde düşüş yaşandığı, bunun başlıca sebepleri arasında, iklim değişikliği (kuraklık) ve yapılan son

OTP reformuyla, üretime verilen desteklerin tek ödeme planına kaydırılması (endüstrilerin yeterince desteklenmemesi) ile üretim yapan işletmelerin eskisi gibi enstrümanlardan tam olarak yararlanamaması olarak sayılabileceği ifade edilmiştir. USDA tarafından yayımlanan raporda, bunlara ilaveten, son düzenlemeler kapsamında, desteklemelerden yararlanabilme şartının çapraz uyum koşullarına bağlanmasının, gerek insan ve hayvan sağlığı gerekse üretim yapılan çevreyi korumak adına atılan önemli birtakım adımlar olması yanında, bu koşullara uyum için çiftçilerin karşılamaları gereken maliyet unsurlarının da çiftçilerin zorlanması anlamına gelebileceği şeklinde bir görüş ortaya konmuştur. Bu durumun, yem işleme sektörüne de olumsuz etkide bulunduğunu, örneğin, kuru yemde işleme sektörlerinde dikkate değer bir azalma meydana gelebileceği (mevcut durumda AB çapında yaklaşık 3500 iş kaybı), Champagne-Ardenne ve Ebre Vadisi bölgeleri ile Kuzey Hollanda bölgesinin bu durumdan muzdarip olabileceği de vurgulanmıştır (Anonymous 2008d).

Kuru yem sektörüne ait bir başka değerlendirme raporunda, yine aynı şekilde, şayet kuru yem üreticileri farklı ürünlere yönelip o ürünleri üretmemeleri halinde, üretimle bağlantılı desteklerin ortadan kaldırılmasının sonuçlarının, kuru yem üretimlerinde düşümlere, iş ve gelir kayıplarına yol açacağı şeklindedir. AB'nin kuzey bölgelerinin güneşten daha az faydalanmaları nedeniyle, güneyine kıyasla daha yüksek kurutma maliyetleri ile karşı karşıya kalmasından dolayı, şayet Plan yürürlükten kaldırılırsa, kuzey bölgelerde istihdamda azalışlar yaşanabilecektir (Anonymous 2008c).

Sanayi için ham materyal arzı, diğer ürünlere kıyasla (tahıllar ve yağlı tohumlular) rekabetçi bir kâr marjını sunan ham ürün için bir fiyatı üreticilere önerebilen, işleyicilere bağlı olmaktadır. Nihai ürünün Pazar fiyat seviyeleri ve işleme maliyetleri göz önünde bulundurulduğunda, ham materyal için rekabetçi fiyatlar (ot, yonca) topluluk yardımına bağlıdır. Diğer tipte protein kaynaklarına göre kuru yemin rekabetçi pozisyonu büyük ölçüde enerji maliyetine bağlıdır.

4.1.7.2 Çevreye olan etkisi

Yem bitkileri derin kök yapısı sayesinde toprakta suyu tutabilen, toprağı havalandıran ve yapısını iyileştiren, toprağın azot kapasitesine olumlu etki eden, erozyonun önlenmesinde mısır ve diğer tahıllara nazaran daha olumlu sonuçlar gösteren bir bitki olması sebebiyle diğer tahıllara nispeten biyoçeşitliliğe ve çevreye olan katkısı daha pozitif olmaktadır (Anonymous 2008c).

1974'den 1999'a dek, tüm uygulama tüzüklerinde Komisyon, fabrikaya giriş noktasında kurutucunun sıcaklığını 93°C olarak belirlemiştir. 603/95 sayılı Kuru Yem OPD'sinde, ürünlerin endüstriyel karakterini garanti etmek amacıyla, kurutucunun giriş noktasında sıcaklığı minimum 350°C olarak belirlemiştir. Bu yüksek sıcaklık ihtiyacı, teknik engel oluşturmuştur (yeni işleyiciler için de bir engel) aynı zamanda, saman yapımı öncesi tekniklerin gelişmesini yavaşlatmış ve yakıt kullanarak kurutmada biyoyakıt kullanımını azaltmıştır.

2003 reformunu takiben, 382/2005 sayılı Tüzük, daha az enerji-entansif metodları teşvik etmek ve daha az nemli olan yeşil yemin kullanımının artırılması için kurutucularda minimum sıcaklığı 250°C'ye indirmiştir. Düşük sıcaklık hasat öncesi tekniklerin kullanımında artışa ve biyoyakıt kullanımına imkan sağlamıştır. Son durumda, yeni ticari uygulamaların kapsamını genişletmek ve çevreye duyarlı üretim metodlarının geliştirilmesinin sağlanması için, 382/2005 sayılı ve 1388/2007 tüzükler, taze yemlerin dehidrasyonu (ısıtılması) bağlamında kurutucular için teknik şartları kaldırmıştır (giriş noktasında sıcaklık, kalış zamanı ve her bir katmanın yatak derinliği).

Kuru yem sektörüne ait bir değerlendirme raporunda, üretimle bağlantılı desteklerin ortadan kaldırılmasının sonuçlarının, fosil yakıt tüketiminin azalmasına yol açacağını, çevresel anlamda fayda sağlayacağı bildirilmiştir (Anonymous 2007a, Anonymous 2008c).

4.1.7.3 Hayvan yemi pazarına etkisi

Kuru yem için verilen yardımlar, hayvan yemi için AB protein üretimine sınırlı etkide bulunmuştur. 2005/2006 pazarlama yılında, kuru yemlerden elde edilen proteinler, AB hayvancılığı tarafından tüketilen toplam ham proteinin %1'ini temsil etmiştir. Yemin kurutulmasının, protein içeriğinin muhafazasına etki ettiği belirlenmiştir. Yine son durumda, AB kurutulmuş yemlerden elde edilen protein oranları toplam proteinler içerisinde %2'ye yakın bir değere sahiptir.

Yonca üretiminin %25 kadarı, kuru yem üretimi için sözleşmeye tabi tutulmuştur. AB hayvan pazarı için temel protein kaynağı (sebze proteinlerin %60'ından fazlasını temsil eden) soya unudur. Soya unu (%40 ve %45 arasında), alternatiflere nazaran daha yüksek protein içeriğine sahiptir. Soya unu için, AB temel olarak ithalata bağımlıdır. İç soya üretimi AB tüketiminin %2'sini oluşturmaktadır. Kuru yeme olan talebin %80'i, ithal edilen protein kaynaklı diğer ürünler ile yer değiştirilebilir olmasından ötürü, AB desteklerinin yeterince etkili olmadığı düşünülmektedir. Yem pazarındaki gelişmeler, artan yem etkinliği ile birlikte et üretimindeki yavaş büyüme ve biyoyakıt üretimleri, proteince zengin yan ürünlerin elde edilmesi, kuru yemin tecrit edilmesine daha da fazla katkı yapmaktadır (Anonymous 2008c).

5. AB KURU YEM SEKTÖRÜNÜN DURUMU, ETKİLERİ VE İSPANYA ÖRNEĞİ

5.1 Yem Sanayiinde Kuru Yemin Yeri

5.1.1 AB’de yem bitkileri kurutma metotları

Güneşte ve Suni Yolla Kurutma

Yonca, yüksek oranda kaliteli protein, mineral ve vitaminleri sağlayan bir yem bitkisidir. Yoncada yüksek seviyede bulunan β -karotenlerin, koyunların, sığırların ve keçilerin süt üretimlerinde ve üremelerine etkisi oldukça büyüktür. Yoncanın kurutulması, yem bitkisi toplama, mekanik olarak işleme tabi tutma ve havalandırma ile kurutma aşamalarından oluşan işlemler zinciridir. Kurutulmuş olan yonca, yem bitkisi kalitesini artırırken, depolama ve taşıma maliyetlerini düşürür.

Yoncadan sonra ekilen ürünlerin, yoncanın pozitif agronomik özelliklerinden yararlanması sebebiyle çiftçilere getirisi iyi olmaktadır. AB’de ülkeler, yem bitkilerinde özellikle yoncayı, karakteristik özellikleri nedeniyle tercih etmektedir. Bunun en spesifik örneği, 2010/2011 pazarlama yıllarında Çek Cumhuriyeti’nde üretimler, olumsuz iklim koşulları nedeniyle önemli ölçüde düşüş göstermesine rağmen, kurak geçen yılda örneğin, Fransa’da, yoncanın derin kök sistemi sayesinde topraktan yeterince yararlanabilmesi sebebiyle üretimler normal seyretmiştir. Kuraklık yüzünden çiftliklerdeki yemlerde azalma yaşanmasına rağmen, kurutulmuş yoncanın diğer yem bitkilerinden doğan açığı kapamada faydalı olduğu vurgulanmıştır. Ülkelerin, yem bitkilerinden faydalanmaları konusunda, bu tarz örneklerden dolayı en başta yoncanın yetiştiriciliğine ağırlık verdikleri ortaya çıkmaktadır (Anonymous 2011f).

Entansif hayvan yetiştiriciliği yonca gibi yem bitkilerinden elde edilen ürünlere düzenli şekilde ihtiyaç duymaktadır. Yem bitkileri kurutulduğu takdirde proteinlerinin büyük bir kısmını muhafaza etmektedirler ve hayvan yemi olarak doğrudan yedirilebilir veya yem fabrikalarına gönderilebilir.

2008 yılı dönemi itibariyle, AB’de kurutulmuş yem üreten ülkelerde kurutulmuş yemlerin hayvanların beslenmesinde kullanılması durumu şu şekildedir; Öncelikle, kurutulmuş yem katkı maddesi ilave edilerek veya karışım halinde sunulması şeklinde gerçekleşmiş ve bu tip üretimin AB ülkelerinde yaklaşık %30’luk bir paya sahip olduğu, diğer bir üretim şekli olarak (%30’u karma yem endüstrisi tarafından kullanılmış), hasat edilen yeşil ve taze yemlerin olduğu gibi kurutulması ile (%70’lik kısım) hayvanların otlatılmasında kullanılmasıdır. Üretilen kuru yemlerin bu %70’lik bölümünün, %35’lik kısmı pelet ve %35’i ise balya yapılarak değerlendirilmiştir (Anonymous 2007a). Kuru yem %20’lik kısmına olan talep, kendine özgü kalitesinden kaynaklanmaktadır (örneğin, mandıra ve tavşan sektörleri), ancak, geri kalan %80’i, protein ve lif kaynağı olarak değerlendirilir ve diğer lif ve protein kaynakları ile ikameli olarak kullanılmaktadır (Anonymous 2011a, Anonymous 2011g).

AB genel olarak mevzuatında, yardımların hak edilmesi için güneşte kurutulmuş yemlerin işleyici işletmede öğütülmesi şartına yer vermiştir. AB üye ülkelerinin, geçmiş (tadil edilmiş) mevzuatında belirtilen ve geçmişte desteklerden yararlanabilme şartlarından biri olan güneşte kurutma terimi, iklimin kurak geçmesi sebebiyle sıcaklık artışıyla birlikte üreticilerin hasat ettikleri ürünlerini tarlalarda kurutmaları (çiftçiler bu yola sıkça başvurmuştur) anlamına gelmektedir.

Doğal kurutmada yemler hasattan sonra güneşe maruz bırakılarak kurutulmakta ve yemler, içerisindeki nemin %15-20 oranında azaltılması ile de, kurutulmuş sayılmaktadır. Bu teknikle kurutma (güneşte), nihai üründe kalite kaybı (tarlada yaprak kaybı, dehidre kurutmaya nazaran daha düşük vitamin, mineral içeriği) nedeniyle suni yolla kurutma yöntemine (dehidrasyona) karşı bir alternatif olamamıştır. Ayrıca, yemlerin kurutulması esnasında dikkat edilecek olan husus, yağmurlu havada yemlerin besin değerinin düşmesidir. Suni kurutmada da yine özellikle yağışlı olan Kuzey Avrupa ülkelerinde, kurutma, depolama yerlerinde güçlü havalandırma sistemleri kullanılarak yapılmaktadır (Anonymous 2011h). Yem bitkisinin uygun bir vejetasyon evresinde hasat edilmesi, en kısa sürede içerdiği fazla suyunun %14’ün altına çekilmesi ve güvenilir bir depolamanın yapılması gereklidir (Anonim 2005a).

AB’de İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda gibi önemli kuru yem üreticilerinin haricindeki ülkelerde kuru yem üretimlerinin düşük olması, hayvanların doğal otlaklara erişiminin daha fazla olması, diğer protein kaynaklarının var olması veyahut kurutmanın daha az uygulanabilir olması gibi sebeplere dayanmaktadır (Anonymous 2003c).

AB’de uygulamalar, topluluk protein açığını kapatmak üzere kurgulandığından, Komisyon tüzüklerinde, yem bitkilerinin yanı sıra yemeklik dane baklagillere de destek verildiği ve baklagillerin rasyonlarda hayvan yemi olarak tüketildiği bilinmektedir. Batı Avrupa’da süt sığırlarının enerji ihtiyaçlarının %50’si çayır ve meralardan, % 25’ini kuru ot ve silajdan, %25’ini de yoğun yem (kesif yem=konsantre yem) ile karşılandığı belirtilmektedir. Aynı şekilde, ABD’de, yem bitkileri+çayır ve mera otu besideki et sığırları dışındaki hayvanların rasyonlarında önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum, Batı Avrupa’nın birçok ülkesi için de geçerlidir. Bu kapsamda, hayvansal üretimde maliyetleri belirleyen önemli girdilerinden (özellikle süt yada besi sığırcılığı işletmelerinde üretim maliyetlerinin %60-70’ini yem girdilerinin oluşturması) biri olmasının yanısıra, toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerini iyileştirici olumlu etkide bulunmaları ve kendisini takip eden kültür bitkilerinin verim ve kalitesine olumlu etki yapması gibi özelliklerinden dolayı, yem bitkileri yetiştiriciliğinin ne denli önemli olduğunun altını bir kez daha çizmek ve üretiminin hayati önemine dikkat çekmekte fayda görülmektedir. (Anonim 2005a).

AB’nin kuru yem tanımına bakıldığından, kurutulmuş yemlerin, proteince zengin yemler olduğu, hayvan yeminde temel bileşen olduğu ve AB sebze proteinlerinin önemli kaynağını oluşturduğunu tanımlamaktadır. Kuru yem, AB’de hayvan yemi olarak kullanılan sebze proteinlerinin yaklaşık %15’i olarak tanımlanmaktadır.

Dünya yonca üretimi yaklaşık 225 milyon tondur, ABD’de ise bu oran yaklaşık 57 milyon tondur. AB’de yem bitkileri üreten işletme sayısı ise yaklaşık 1 milyon adettir. Yem materyallerini ve karma yemleri içeren hayvansal yem maddeleri, hayvansal üretim için temel girdilerdir. AB-28’lerde yaklaşık 478 milyon ton hayvan yemi her yıl hayvanlar tarafından tüketilmektedir. AB-28’de yem bitkileri ekim alanı Eurostat 2013 yılı verilerine göre 31,6 milyon hektardır. AB-28’de, 233 milyon tonluk yem üretimi

bulunmaktadır (Anonymous 2017j) ve yemler genel olarak rasyonlarda tüketilmek üzere çiftliklerde kullanılır. Bir başka hesaplama göre ise, 245 milyon ton yem (156 mil. ton karma yem) yetiştirilen ve çiftlikte kullanılan (51 milyon ton) tahılları içermektedir ve hayvancılık yapan üreticiler tarafından satın alınan kendi yem kaynaklarına ilave olarak değerlendirilen yemleri (yem materyalleri veya karma yemler) içerir (Anonymous 2015c, Anonymous 2016c). 2014'te, tüm satın alınan hayvan yemlerinin %80'i sayılan 156 milyon ton karma yem AB karma yem üreticilerince üretilmiştir (Anonymous 2014c). 2015 yılı verilerine göre, AB'de korunga üretimi 8,2 milyon ton, fiğ üretimi yaklaşık 700 bin ton, mısır üretimi ise 60 milyon ton civarındadır. Fransa, AB-28'de toplam mısır üretiminin %23,7 lik bir kısmına sahip olması nedeniyle, en büyük üreticidir. AB kırmızı et üretimi (2014 yılı) 8 milyon ton, domuz eti üretimi 22 milyon ton, sığır ve manda toplamı 88 milyon adet olup koyun ve keçi toplam sayısı ise 100 milyon adettir.

AB'de hayvan beslemede kullanılan protein kaynaklarını, soya, kurutulmuş yemler, baklagiller, ayçiçeği unu, soya unu ve kolza unu, balık unu ve diğer ürünler (tahıllar, kaba yemler, enerji bakımından zengin ürünler) oluşturur. Proteinli ürünler çiftlik hayvanlarının beslenmesinde önemli bileşenlerdir. 2012/13 döneminde AB-27'lerin kurutulmuş yemlerden elde ettiği protein, 623.000 tona karşılık gelmiştir (Anonymous 2016c). AB-27 soya üretimi 1 milyon tondur (0.8 milyon tonu soya unu). AB-27, yıllık yaklaşık 20 milyon ton soya unu ve 12 milyon ton soya tohumunu ithal ederken, 12 milyon tonun 10 milyon tonu, AB-27'lerin toplam soya unu ihtiyacı göz önüne alınarak, una dönüştürülmektedir. Protein seviyelerine göre kuru yemler, diğer kategorideki yemlere nazaran düşük kategoride yer alır.

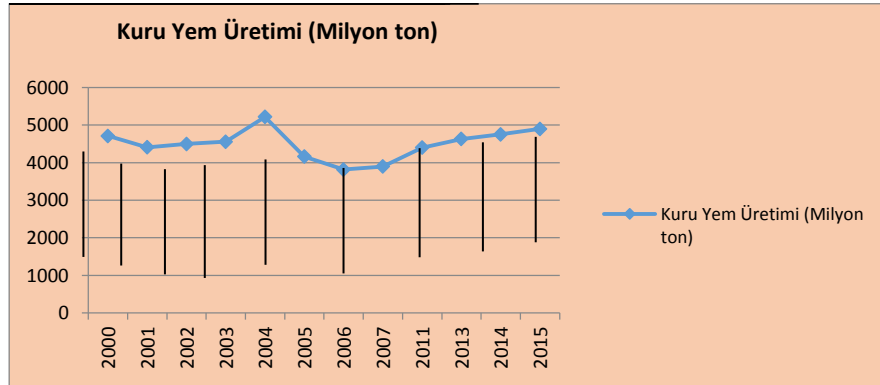
Çizelge 5.1 AB ülkelerinde kurutulmuş yemlerin üretimleri (bin ton)
(Anonymous 2008e)

Yıllar itibariyle suni kurutma yöntemi ile kurutulan yem					
Ülkeler	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00
Belçika	4043	4329	4252	2786	1941
Danimarka	270.695	206.784	224.637	266.204	186.339
Almanya	342.663	300.088	307.729	320.637	333.899
Yunanistan	46.288	30.026	38.345	46.195	51.550
İspanya	1.261.548	1.413.616	1.571.256	1.667.746	1.769.309
Fransa	1.307.201	1.090.997	1.263.874	1.346.364	1.303.912
İrlanda	4677	5859	6288	5458	4941
İtalya	526.344	498.540	561.078	637.826	674.152
Hollanda	220.783	176.387	209.514	223.312	193.883
Avusturya	2221	1959	2132	1847	1978
Portekiz	800	1 936	3 555	2 507	935
Finlandiya	1785	1 325	1 056	1 209	495
İsveç	9493	7146	5286	6615	6476
İngiltere	71.810	78.902	83.572	81.378	69.527
TOPLAM AB-15	4.070.351	3.817.894	4.282.574	4.610.084	4.599.337
Yıllar itibariyle güneşte kurutulan yem					
Ülkeler	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00
Yunanistan	2550	1630	114	0	0
İspanya	40.716	36.628	52.582	92.814	84.726
Fransa	165.830	86.048	14.478	3725	2513
İtalya	190.146	124.520	86.724	53.462	72.920
Portekiz	3144	3996	2526	1365	1622
TOPLAM AB-27	402.386	252.823	156.424	151.366	161.781

AB ülkelerinde 1995 ile 2000 yılları arasında kurutulan yem üretimlerine ilişkin olarak çizelge 5.1’de görüldüğü üzere, toplam dehidre yem üretimlerinde bir artış söz konusu iken, güneşte kurutulan yemlerin toplam üretiminde bir azalış meydana gelmiştir.

Çizelge 5.2 AB ülkelerinde kuru yem üretimi (bin ton) (Anonymous 2008e, EU-28 Tarım Bakanlıkları verileri)

Ülkeler	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2011/12	2013/14	2014/15
Fransa	1.225	1.167	1.094	1.193	1.330	1.157	1.004	1.105	1.023	1.112	1.412
İspanya	1.955	1.812	1.882	2.058	2.166	1.794	1.793	1.684	1.987	2.104	1.901
İtalya	677	659	716	662	788	474	418	398	740	760	774
Almanya	357	334	348	251	332	274	239	280	254	255	265
Hollanda	214	181	203	170	217	178	138	171	150	154	151
Danimarka	168	147	147	124	168	92	77	103	75	81	82
İngiltere	63	50	48	45	60	49	41	46	42	41	43
Macaristan	-	-	-	-	68	50	36	30	46	49	51
Yunanistan	44	51	58	49	50	50	35	31	44	37	36
Çek cum.	-	-	-	-	31	33	27	34	29	27	29
Polonya	-	-	-	-	5	5	4	11	4.9	4.8	4.6
İrlanda	5	5	4	5	5	4	4	3	4.1	4.2	4.2
Portekiz	2	4	0	0	0	0	0	0	1.2	1.5	1.4
Litvanya	-	-	-	-	1	1	1	1	0,8	0,9	0,9
Toplam	4,710	4,410	4,500	4,557	5,221	4,161	3,817	3,897	4,401	4,631	4,755

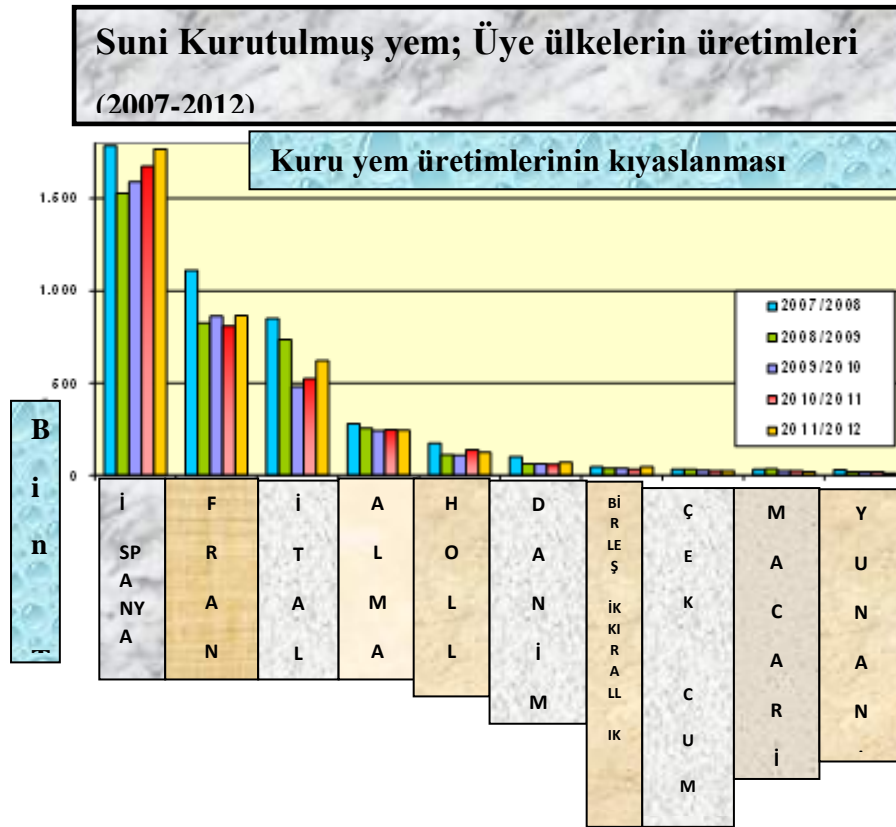

Şekil 5.1 AB kuru yem üretimi (milyon ton) (Anonymous 2017₁)

Çizelge 5.2 ve şekil 5.1'den de anlaşılacağı üzere, önemli kuru yem üreticisi ülkelerden İspanya, 2007-2008 yıllarında, 1.684.000 tonluk kuru yem üretimi ile ilk sırada gelmektedir, bunu Fransa, 1.105.000 ton ve İtalya, 398.000 tonluk kuru yem üretimi ile

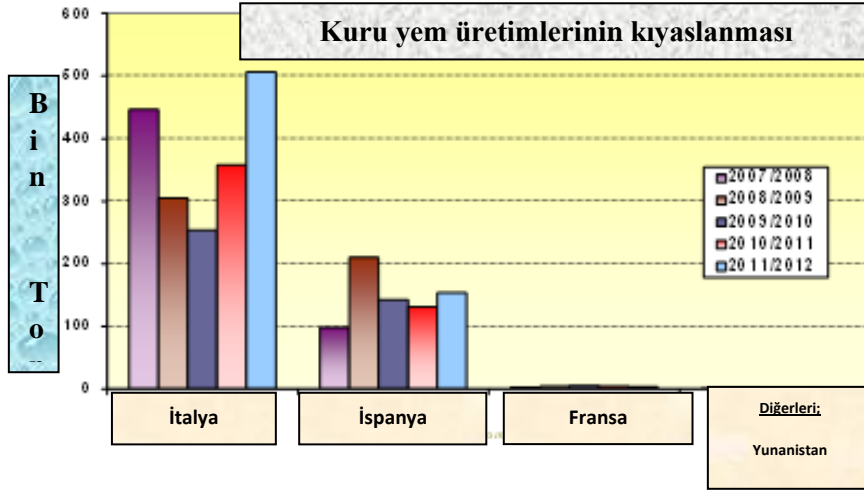
izlemiştir. İrlanda, Portekiz, Litvanya, Belçika ve diğer ülkelerin ise üretimde söz sahibi olmadıkları saptanmıştır (Anonymous 2008e).

Kurutulmuş yemler, hayvancılık açısından, özellikle et ve süt elde etme amaçlı olarak doğrudan ineklerin beslenmesinde kullanılır. AB’de hayvan yemleri, taze olarak hayvanların direkt arazide otlama ile tüketilmeleri veya işleme yoluyla yani hasat edildikten sonra ot balyası, silaj yapılarak, kurutulmuş ve öğütülerek saklanmaları şeklinde tüketilir. İşlenen ürünler ise, otlar, otlaklar, buğdaygil yem bitkileri, tarım arazisinde tek yıllık yeşil yem ile çok yıllık yemlerden oluşur (Anonymous 2006b, Taberner 2009). Bazı AB üyesi ülkelerin kurutulmuş yem üretimleri şekil 5.2’de sunulmuştur. Şekil 5.3’de ise AB üyesi bazı ülkelerin güneşte kurutulmuş yem üretimleri verilmiştir.

Şekil 5.2 AB üyesi belli başlı ülkelerin kurutulmuş yem üretimleri (Anonymous 2006b)

**Güneşte Kurutulmuş yem; Üye ülkelerin üretimleri
(2007/08-2011/2012)**

Şekil 5.3 AB üyesi belli başlı ülkelerin güneşte kurutulmuş yem üretimleri
(Anonymous 2006b)

Şekil 5.2 ve 5.3'te görüldüğü üzere, AB'de yem kurutucu işletmelerine desteklemeler 2012 yılında sona erdirilmiştir bu bağlamda, 2007-2012 yılları arasındaki üretimlere bakıldığında, İtalya'nın güneşte kurutulmuş yemler açısından diğer ülkelere göre daha fazla bir üretime sahip olduğu, İspanya'nın ise dehidre yem üretimleri açısından en fazla üretime sahip ülke olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.3 AB yonca üretimi (1000 Ton) (Anonymous 2015b)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bulgaristan	289,30	274,50	450,40	-	-	-	-	341,97
ÇekCum.	583,70	587,22	527,41	476,03	404,69	426,98	480,50	392,39
Danimarka	47,50	70,30	-	-	-	-	-	312,00
Estonya	181,00	142,10	128,20	-	-	-	-	-
İrlanda	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Yunanistan	35,22	39,89	22,57	44,61	76,16	51,56	37,24	49,28
İspanya	2.617,80	27,00	-	3.353,4 2	-	-	-	9.664,7 3
Fransa	0,00	0,00	0,00	-	-	-	-	-
Hırvatistan	196,20	174,30	177,70	-	-	-	-	112,88
İtalya	22.596,5 0	21.924,2 0	-	-	-	-	-	-
Litvanya	115,30	97,90	68,70	71,70	67,40	65,80	69,40	90,41
Lüksembur g	0,00	-	-	-	-	-	-	-
Macaristan	769,50	613,00	-	-	-	-	595,25	595,82
Malta	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hollanda	98,40	-	-	-	-	-	-	-
Avusturya	89,40	92,40	105,45	99,73	79,57	86,28	87,22	58,87
Polonya	870,20	785,90	900,60	-	-	-	-	1.113,0 0
Romanya	1.376,45	1.410,65	1.449,8 3	1.503,9 6	1.209,1 0	1.370,1 3	1.517,8 1	1.413,4 7
Slovenya	16,30	16,89	22,10	19,55	19,22	-	-	32,35
Slovakya	382,90	360,90	-	-	-	-	-	282,04

Çizelge 5.3'te, AB'de ülkelere ait yonca üretimleri yer almaktadır. İspanya yıllar içerisinde yonca üretiminde önemli artışlar kaydetmiş ve bu üretilen yonca aynı zamanda kurutulmuş kaba yem sanayisinde de en fazla değerlendirilen ürün konumuna gelmiştir. Avrupa Birliği'nde üretilen kaba yemler arasında en fazla öneme sahip olan

yonca bitkisidir. Yonca kurutucu işletmelerin ana hammadde kaynağıdır ve en fazla üretime sahip üründür.

5.2 AB Ortak Piyasa Düzenleri (OPD) ve Fiyat Politikaları

Roma Antlaşması ile yasal dayanağı oluşturulan OTP, 1962 yılında ilk OPD'nin kurulması ile hayata geçirilmiştir (Anonim 2006b). OTP'nin bahse konu 3 (üç) temel ilkesi çerçevesinde her bir sektör için inşa edilen “Ortak Piyasa Düzenleri” (OPD) yoluyla, tarımsal ürünlerin üretimi, desteklenmesi, dış ticaretine ilişkin politikalar sağlanmaya çalışılmıştır. Piyasa düzenleri dışında kalan ürünler için ise bir fiyat garantisi söz konusu olmamıştır (Atakan 1998). Sistemin özünde, tarımsal üretimi iç piyasada desteklemek ve dış pazarlara karşı korumak yer almaktadır (Anonim 2006b).

AB nezdinde uygulanan destekleme yöntemleri, başlangıçta farklı fiyat hesaplama ve destekleme yolları ile yapılmaya çalışılmıştır. AB'nin kuruluşundan bu yana piyasaların işleyişine yönelik uyguladıkları yöntemlere bakıldığında ise fiyat desteklemelerinin belirli bir süre hüküm sürdüğü anlaşılmaktadır. “Hedef Fiyat”ın kullanıldığı, fiyatların hedef fiyat altına düşmesi halinde üreticilere sağlanan en düşük garanti seviyesini ifade eden taban fiyat tanımıyla “Yönlendirme Fiyatı”ndan yararlandığı belirlenmiştir.

Topluluk içinde, tavan fiyatı özelliğini taşıyan hedef fiyat ile, taban fiyatı özelliğini taşıyan müdahale fiyatları, üretim döneminden önce saptanmakta ve fiyat oluşumu arz ve talep koşullarına göre otomatik işleyen piyasa mekanizmalarına bırakılmakta idi. Ancak piyasa fiyatı, saptanan hedef fiyatın üstüne çıkma veya müdahale fiyatının altına düşme eğilimi gösterirse, yetkili organlar tarafından piyasaya müdahale edilerek fiyatın tekrar arzulanan düzeye gelmesi sağlanmakta idi. Üçüncü ülkelere karşı da, iç piyasaları koruyucu bir sistem tesis edilmekte idi.

İlk olarak hububat ürünlerinin desteklenmesiyle başlatılmış olan OPD'ler, ilerleyen dönemde 21 adet ürün ve/veya ürün grubu için ayrı ayrı oluşturulmuştur. Oldukça karmaşık ve ayrıntılı düzenlemeler içeren bu mekanizma, 2007 yılında OTP'nin

sadeleştirilmesi kapsamında kapsamlı tek bir Tüzük haline getirilmiştir (Anonymous 2005). Sonrasında 2013 yılında gerçekleştirilen reform ile de yapı aynı kalmış ancak tüzüğün başında yer alan “tek” ifadesi kaldırılmıştır.

“Tek OPD Tüzüğü” olarak adlandırılan 1234/2007 sayılı “Bazı Tarım Ürünleri İçin Özel Hükümler Getiren ve Tarımsal Piyasalar İçin Ortak Bir Düzen Kuran Konsey Tüzüğü” 22 Ekim 2007 tarihinde yayımlanmıştır. Tüzükte ayrıca, referans fiyatları ile müdahale fiyatları arasındaki farkları ayırt etmek gerektiği ve farklı sektörlerde müdahale fiyatları, ürünlerin tüketimini teşvik etmek, rekabeti artırmak ve pazarların stabilize edilmesini sağlamaya yönelik bir araç şeklinde ifade edilebileceği, yer almıştır. Tadil edilen, 1234/2007 sayılı Konsey Tüzüğü’nde yer alan OPD kapsamındaki Kuru Yem, üye ülkelerin yem üretimlerini belirli standartlar ve maksimum garanti edilen miktarlar dahilinde desteklemek için kurulmuş olan bir yaklaşımdır.

OPD Tüzüğü aşağıda yer alan ürünleri kapsamaktadır;

Hububat, çeltik, şeker, kurutulmuş yemler, tohumlar, şerbetçiotu, zeytinyağı ve sofralık zeytin, keten ve kenevir, meyve ve sebzeler, işlenmiş meyve ve sebzeler, muz, şarap, canlı ağaçlar ve diğer süs bitkileri ve çiçek soğanları ile kesme çiçekler ve yaprak süsleri, tütün, sığır ve dana eti, süt ve süt ürünleri, domuz eti, koyun ve keçi eti, yumurta, kanatlı hayvan eti, tarımsal orijinli etil alkol, ipek böcekleri, arıcılık ürünleri ve diğer ürünlerdir.

2013 yılında gerçekleştirilen reform ile birlikte yeni bir Tüzük (Tarım Ürünleri için Ortak Piyasa Düzeni Oluşturan ve 922/72, 234/79, 1037/2001 ve 1234/2007 Sayılı Konsey Tüzüklerini Yürürlükten Kaldıran 17 Aralık 2013 Tarih ve 1308/2013 Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü) yayımlanmıştır. Güncel olan bu Tüzükte, önceki Tüzükteki yapı korunmuş ve her bir sektöre ilişkin ayrı şekilde ele alınan müdahale, özel depolama, ithalat tarife kotaları, ihracat iadeleri, koruma önlemleri, devlet yardımları ve rekabet kuralları gibi klasik pazar politikası alanlarındaki kurallar,

kullanılan araçlar veya politika konularına göre yeniden düzenlenmiştir (Anonymous 2007c).

Söz konusu tüzükte, kamu müdahalesi fiyatı tanımına yer verilmiş ve ayrıca, iç pazardaki koşullar göz önüne alınarak, örneğin aşırı fiyat düşüşleri veya artışlarının olduğu durumlarda, dünya pazarı kota uygulamaları veya fiyatlarına dayalı olarak, ihracatın yapılacağından söz edilmektedir.

5.3 İspanya Örneği

Yem bitkisi yetiştiriciliği, İspanya'nın 1986 yılında AB'ye üye olmasıyla birlikte gelişmiş ve OPD altında yer almış ve o zamandan bu yana yem üretiminde, daha kârlı hale dönüşen hububat üretimlerine dair pazarların haricinde, genel itibariyle bir artış söz konusudur (özellikle de kurutulmuş yoncada). İspanya, AB içerisinde, kuru yem üretimi konusunda lider konumdadır.

İspanya'da yem bitkileri aynı oranda, yazlık ve kışlık (fiyat ve ihracata olan güçlü talep etkili) şekillerde ekilmektedir. Başlıca üretim alanlarında, yonca, yonca-mısır rotasyonunda yer almaktadır. Yonca, toplam yem alanlarında yaklaşık %80'lik bir payla, hâla temel yem bitkisi ünvanını sürdürmektedir (Anonymous 2012b).

Çizelge 5.4 İspanya Kuru Yem Ürün Tipleri ve subvanse edilen kurutulmuş yem üretimleri (ton) (Anonymous 2013f, Anonymous 2015d, Anonymous 2017ı)

Pazarlama Yılları	Ürün Tipleri		Kurutma Tipleri		
	Pelet	Balya	Suni Yolla Üretilen Dehidre yemler	Güneşte Kurutulan Yemler	Toplam
2006/07	671.381	1.303.269	1.832.791	141.860	1.974.651
2007/08	605.995	1.176.343	1.683.736	98.603	1.782.339
2008/09	534.625	992.875	1.317.700	209.800	1.527.500
2009/10	427.652	1.282.956	1.553.309	157.300	1.710.609
2010/11	451.106	1.353.350	1.673.106	131.320	1.804.426
2011/12	441.723	1.478.810	1.767.138	153.394	1.920.533
2012/13	386.495	1.233.328	1.498.336	124.726	1.619.823
2013/14	483.158	1.221.530	1.644.500	143.200	1.659.688
2014/15	283.361	1.186.208	----	----	1.469.716
2015/16	265.115	1.294.383	----	----	1.559.498
2016/17	382.800	1.212.200	----	----	1.595.000

Çizelge 5.4’de görüleceği üzere, İspanya’da genel olarak kurutulmuş yemler, pelet ve balya şeklinde değerlendirilmektedir ve 2016/17 pazarlama yılı itibariyle üretilen pelet miktarı 1.212.200 ton civarındadır.

Yüksek üretim ve düşük iç tüketim nedeniyle, İspanya’nın 2007/2008 yılları için suni yolla kurutulan ürünlerde kendine yeterlilik oranı %140 oranını aşmıştır. İspanya’da az olan iç talep ise, üçüncü ülkelerle artan ihracat ile desteklenmiştir. 2007/2008 yıllarına ait dönemde kuru yem üretimi inişe geçmiş ve özellikle 2008/2009 döneminde, hububatı kapsayan alternatif ürünlerin sezonun başında daha iyi fiyat getirmesi, yem için ekili arazinin azaltılmasına sebep olmuş ve böylece kuru yem üretiminde keskin bir

düşüş belirmiştir. 2009/10 ve 2010/11 yıllarında alan artışlarından sonra, tahıl pazarlarında baş gösteren daha iyi fiyatlar, çiftçilerin, 2011/12 pazarlama yılını takiben daneli ürünleri yetiştirmelerine sebep olmuş, ki bu da yem bitkilerinde marjinal azalmalarla sonuçlanmıştır. Ne var ki, alanlardaki azalmalar yüksek verimlilikle beraber üretim açısından telafi edilmiştir.

2011/12 pazarlama yılında, sonbaharın ortalarına dek süren ılık havalar ve sulanan alanlardaki su varlığı, bir çok alanda çiftçilerin, altı (6) biçim almalarına imkan verirken, iyi verimler elde etmelerini sağlamıştır. 2012/13 pazarlama yılında, aşırı kuru kış koşulları, çiftçileri, suya daha az ihtiyaç duyan ürünlere yönelmelerine (Yonca, Castile y Leon gibi bölgelerde sulanmadan yetiştirilir) ve dolayısıyla yem üretilen toplam alanda azalmalar yaşanmasına sebep olmuştur. İspanya'da, yem bitkileri ekimlerinin yarısı kışın ve diğer yarısı baharda yapılmaktadır. Güçlü ihracat talebi, iyi fiyatlar ve önemli ölçüde düşük orandaki azalan stoklar, kış ekimlerini teşvik etmiştir. Buna karşılık, yem ödemelerinin üretimden bağımsızlaştırılmasını içeren mevzuatın yürürlüğe girmesi, çiftçilerin kararlarında etkili olabilmektedir. Yine su oranının yüksek olması ve iyi oranda ihracat durumu, yem ekiliş alanlarını pozitif yönde etkilemektedir, ancak bu durumu frenleyen bir başka etmen ise, rekabetçi mısır fiyatlarıdır (Anonymous 2013b).

2013/14 pazarlama yılında, sulama suyunun bol olması sebebiyle, bir önceki yıla nazaran toplam yem bitkileri yetiştiriciliği yapılan alan daha fazla olmuştur. Bu pazarlama yılına ait verimler iyi olmuştur, ancak, hasat dönemi sırasında aşırı su, pazarlamada da sıkıntıya yol açan kuru yem kalitesine olumsuz etki etmiştir. Kaynaklara göre, söz konusu pazarlama yılı normalden daha fazla sayıda stok ile sona ermiştir. 2014/15 pazarlama yılında ise, iklim koşulları yem üretimi için oldukça iyi seyretmiştir. Kışın başlangıcından itibaren baharın ortalarına dek süren bol yağışlar, toprak neminin artmasına ve barajların dolmasına katkıda bulunmuştur. Nisan ayı ortasına dek sıcak geçen dönemde, sulanmayan ürünlerde verim düşüklüğüne sebep olmuş fakat yonca gelişimi için faydalı olması ile hasat işlemlerini kolaylaştırmıştır. Ancak bu dönemde, yonca yetiştirilen alanlardaki azalma üretimde düşüşe yol açmıştır.

2015/16 pazarlama yılında da, yem üretimi için iklim koşulları mayıs ayının başına dek oldukça elverişli olmuştur, ne var ki, yüksek sıcaklıklar ve yağış azlığı sebebiyle, özellikle sulanmayan alanlarda yonca verim tahminleri önemli ölçüde aşağıya çekilmiştir. 2016/17 yılı için yapılan tahminlerde, kuru yem üretimlerinin artacağı (yağış ilk biçimdeki kaliteyi olumsuz etkiliyecektir) ve bol arz nedeniyle ihracatın iyi yönde seyir edeceği tahmin edilmektedir. 2015/16 yılı için yonca, fiğ, korunga, çayır yumağı, mısır, çavdar ve diğer yem bitkileri toplamda 130.556 ha lık bir alanda kuru yem sözleşmeli üretimi yapılmaktadır. İşleyici işletmelerle sözleşme altında üretilen kuru yem 2016'da, yaklaşık 1,5 milyon tondur (Anonymous 2015d, Anonymous 2016b).

AB yem sektörü değerlendirilirken, üye ülkelerin kapasitelerindeki artış dikkate alınmaktadır ve buna yönelik değişik uygulamalar başlatılabilmektedir. Buradaki amaç, kontrollü ve düzgün işleyen, işlevsel bir kuru yem piyasasının yanında, baklagil alanlarında meydana gelen değişimlerin gözlemlenmesinin sağlanmasıdır. İspanya'da süt ve zeytinyağı kapasitesi iyi seviyededir ve halihazırda bulunan işletmelerde zeytinyağı sanayisi yanında, yem işleme ünitelerine de yer verilmiştir. (İçel 2009). 2015 Yılı Eurostat kuru ot fiyatları göz önüne alındığında, yoncanın kilogram fiyatının 1,34 \$, korunganın 1,94 \$ ve fiğ bitkisinin kuru ot fiyatının ise 0,98 \$ olarak belirlendiği görülmektedir (Anonymous 2017h).

Anonymous (2010c), Anonymous (2012b) ve Anonymous (2015d) tarafından oluşturulan araştırmada, İspanya'nın dehidre yemler için devamlılığı, içerdeki hayvancılık durumuna göre ve üçüncü ülkelerin talepleri doğrultusunda ve özellikle 2012 yılından itibaren kuru yem işleme sanayisine verilen desteklerin üretimden bağımsız hale getirilmesi ile şekil alacağı bildirilmektedir. İspanya'da meralardan elde edilen ot artışlarıyla birlikte yem maliyetleri azalmış, süt ineklerinin beslenmesi için yemler üreticilerden daha ucuza satın alınmaya başlamış ve süt üretiminde bir artış yaşanmıştır.

2005 yılında, İspanya’da, kuru yem işleyen işletme sayısı 100 adet iken, 2008 yılında bu rakam 76 adet işlevsel işletme olarak kayıtlara girmiş ve 2014/15 pazarlama yılında mevcut işletme sayısı 74 adet olmakla birlikte bu işletmelerden 33’ü Çin’e ihracat yapma özelliğine sahiptir. Ebro nehri tarafından sulanan, Aragon ve Cataluña ve İspanya’nın merkez ovası, Castile y León, İspanya’nın toplam %80 oranında kapasitesini temsil eden, yerleşik işleme kapasiteleri ile en büyük bölgelerdir.

5.3.1 Tüketim

İspanya’nın, Amerika ve Avustralya’nın ardından kuru yem ihracatında üçüncü sırada olması, ihracatta kendisini önemli aktör olarak kılmaktadır. İspanya yem ihracatındaki mevcut artış, ülke talebindeki azalış sebebiyle boşalan yeri dolduran Orta Doğudaki (Birleşik Arap Emirlikleri) yükselen talepten kaynaklanmaktadır. İhracat payı, son altı (6) yılda gittikçe artmış ve mutlak değerde bir ihracat, büyümeye devam etmektedir (Anonymous 2013b).

Birleşik Arap Emirlikleri ile birlikte, yeme olan talep, diğer Orta Doğu ülkelerinde (Suudi Arabistan, Ürdün veya Kuveyt), kuzey afrika ülkelerinde (Fas ve Tunus gibi) ve pasifik ülkelerinde (Japonya gibi) artmaktadır. Ekim 2010’da, tarım bakanlığı, Çin pazarına ihracat yapmayı amaçlayan, 33 adet dehidre kurutma işletmesinin denetim işlemlerini yapmaları için Çin makamlarına talepte bulunmuştur (Anonymous 2013b).

İspanya’da dehidre yemi en fazla tüketen hayvan gruplarının başında büyükbaş hayvan sürüsü gelmekte olup, 2014 yılında yayınlanan bir raporda, yüksek süt fiyatları, düşük yem maliyetleri, mera alanlarındaki artışlar, 2013 yılında ve keza 2014’te de iç tüketimde süt üretimini artırmasının yanı sıra, sütçü inek sürülerinde bir artışa imkan tanıyabileceği bildirilmiştir (Anonymous 2014g).

5.3.2 İşleme

İspanya'nın üyelikle birlikte üretimini artırmış olmasının sebebi, yemleri kurutma için gerekli olan iklim koşullarına sahip olması ve Kuru Yem OPD'si altında işleyici ve üreticilere verilen yardımlar ile açıklanabilir. İspanya'nın sıcak ve kuru iklimi diğer AB üye ülkelerine göre daha çok avantaj sağlamakla birlikte, İspanya'da kurutulmuş yemlerde en az %25'lik bir nem içeriğinin olması gönüllü olarak yaşanan bir durumdur.

AB kuru yem üretiminde artan enerji maliyetleri, sektörü olumsuz yönde etkilemiştir. Yemi işleyecek fabrikalar veya tesislerde kurutma vazifesini görecek fırınların kurulması başlı başına bir maliyet gerektirmektedir. İspanya otoriteleri, yemi işleyecek olan fabrikaların kurulması için, AB'nin altyapı tesis edilmesine yönelik olan fonlarından yararlanmıştır. İspanya'da yem işleme tesisleri ve hayvancılık yapılan tesisler birbirine çok yakın mesafededir, ayrıca, aynı işletme içerisinde hem hayvancılık hem de yemi işleme faaliyetleri yapılabilmektedir ve bu durum maliyetlerin azalmasına olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Yemlerin nem içeriğinin azaltılarak korunmasında esasen, dehidrasyon, güneşte kurutma yöntemi ve öğütme şeklinde, farklı teknikler bulunmaktadır. İspanya'da hem güneşte kurutma hem de dehidrasyon tekniği ile yemin muhafazası sağlanmaktadır ve güneşe maruz bırakılarak kurutulan yemler iç piyasada tüketilirken, dehidre edilen yemler ki yem üretiminde büyük çoğunluğu oluşturur, iç piyasada tüketilir ve aynı zamanda ihraç edilir. Dehidrasyon işlemine tabi tutulacak olan yoncalar tarlada biçilir. Tarlada bir ön kurutma safhasından sonra küme haline getirilir ve işleyici işletmeye nakliye edilir. Yoncanın büyük çoğunluğu (%85) toplanmakta ve yem vagonları ile taşınmaktadır ve diğer kalan %15'lik kısım kıyılır ve yem hasat makineleri tarafından toplanır ve kamyonlarla işletmeye nakledilir. Yem işleyici işletmesinde, yonca kalite ve nem yönünden sınıflandırılır. Daha sonra, 250°C hava akımı ile yemi kurutan işleyici işletme kurutucusu (bir basamaklı döner kalbur) ile muamale edilir. (Anonymous 2013b, Anonymous 2015d).

Çizelge 5.5 İspanya’da Yıllar İtibariyle Yonca, Fiğ ve Korunga Fiyatları (\$/ton)
(Anonymous 2017f)

Yıllar	Yonca	Fiğ	Korunga
1980	72,7	64	75
1981	67,4	64	78,2
1982	74	68,9	78,6
1983	78	55,9	84,3
1984	75,6	57,8	85,6
1985	74,8	55	85,9
1986	61,4	60,1	88
1987	66,9	62,3	89,9
1988	81,9	62,9	90,1
1989	89,9	65,8	89,2
1990	92,6	65	87,2
1991	80	69	85,6
1992	7,1	68,7	84,2
1993	84	68	82,3
1994	88	70,1	8,1
1995	88,2	70,9	82,2
1996	96,5	81,5	84,3
1997	117	82,5	85,2
1998	95	82,9	86,3
1999	82,8	84	80,1
2000	80	85	84,5
2001	104	85,6	87,7
2002	101	88,2	89,9
2003	101	88,9	84,5
2004	102	87,6	96,6
2005	105	95	98,9
2006	112	94,8	99,9
2007	160	96	101,2
2008	174	112	102,3
2009	122	110,5	110
2010	120	108,7	110,3
2011	185	109,4	111,8
2012	201	121,4	135,6
2013	206	122,5	123,5
2014	217	126	129
2015	178	128	131

Çizelge 5.5'te görüldüğü üzere yıllar içerisinde yonca, korunga ve fiğ fiyatları artmış olup, 2015 yılı verilerine göre, yonca fiyatı 178 (\$/ton), fiğ fiyatı 128 (\$/ton) ve korunga fiyatı ise 131 (\$/ton) olarak belirlenmiştir.

Çizelge 5.6 AB ülkelerinde 2015 yılı mısır fiyatları (Anonymous 2017f)

<u>ÜLKELER</u>	<u>2015 Yılı</u>
Bulgaristan	13,99
Çek Cumhuriyeti	13,86
Almanya	16,20
Yunanistan	21,03
İspanya	17,29
Fransa	20,1
Hırvatistan	12,75
İtalya	16,33
Lithuania	14,35
Lüksemburg	15,45
Macaristan	13,71
Avusturya	14,6
Polonya	13,56
Portekiz	17,26
Romanya	17,1
Slovenya	13,18
Slovakya	13,96

Çizelge 5.6'da görüldüğü üzere, 2015 yılı mısır fiyatları ortalaması 14 (100 kg/Euro) olarak saptanmıştır.

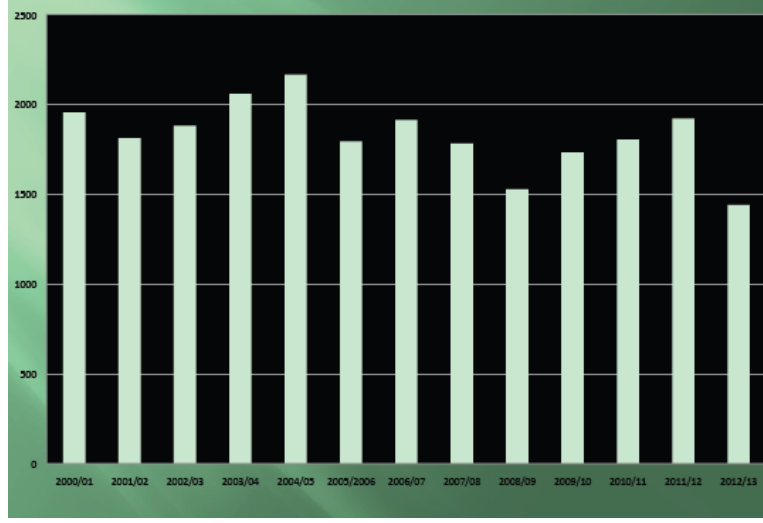
5.3.3 Ticaret

İspanya’da üyelikle birlikte yem üretimi ve kurutulmuş yonca genel olarak artış göstermiştir. 2003 yılından sonra oluşturulan Tek Çiftlik Ödemesinin İspanya’da kuru yemlerin satış fiyatına etkisi göz önüne alındığında, çiftçi gelirlerinde tek çiftlik ödemesinden dolayı bir artış yaşandığı, fakat ilk geçiş yıllarında üreticilerin satış fiyatlarında bir düşüş görüldüğü kaydedilmiştir. 2014 yılına ait bir raporda, İspanya’nın yem ithalatında, Avrupa seviyesinde (Fransa, Portekiz) çok az payı bulunurken, kuru yem ihracatında (2008/09 pazarlama yılından bu yana, yem ihracatı düzgün bir artış kaydetmiştir) ülkenin büyük oyuncu olduğu ve güçlü bir iç talebin yokluğunda, kuru yem üreticilerinin, üçüncü pazarlarda alternatif müşteri bulmayı başardığını, bildirmektedir. Çin yetkili otoriteleri, İspanya’da mevcut kurutucu işletmeleri incelemiş ve sonuçta, Temmuz 2014 tarihinde, İspanya Tarım, Gıda ve Çevre Bakanlığı’nca yapılan bir açıklamada, İspanya kuru yem ihracatları, Çin pazarına (balya ve pelet şeklinde dehidre yonca ihracatı) erişimi sağlayabilmektir, denmiştir. Ayrıca, Çin ile yapılan ihracat protokolünün, İspanya kuru yem sektörünün, Amerika Birleşik Devletleri ile rekabete geçebileceği yönünde sinyaller verdiği, şeklinde yorumlanmıştır (Anonymous 2014f, Anonymous 2014g).

Çizelge 5.7 İspanya’da kuru yem ithalat, ihracat ve iç tüketim verileri
(Anonymous 2016b)

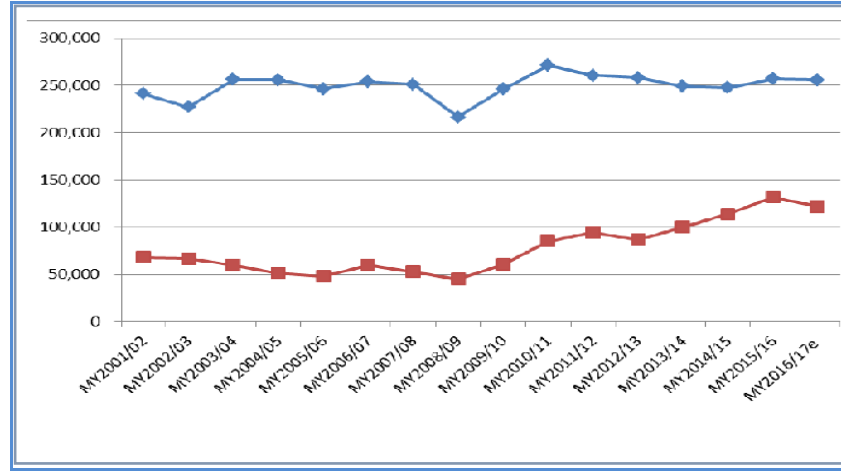
Pazarlama yılları	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
İthalat	10.971	6.640	18.875	33.198	10.000
İç tüketim	456.604	684.248	386.089	376.175	382.600
İhracat	1.174.190	982.080	1.102.502	1.216.521	1.222.400

Çizelge 5.7’de, 2016/17 pazarlama yılı itibariyle İspanya’da kuru yemde ihracatın yaklaşık 1.222.400 ton olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Şekil 5.4 İspanya’da yıllar itibariyle kurutulmuş yem üretimleri (Anonymous 2017i)

Şekil 5.4’den de anlaşılacağı üzere, İspanya’da 2000’li yıllardan bu yana kurutulmuş yem üretimleri reformların etkisiyle azalıp tekrar bir artış yaşamıştır.

YONCA

Fiğ

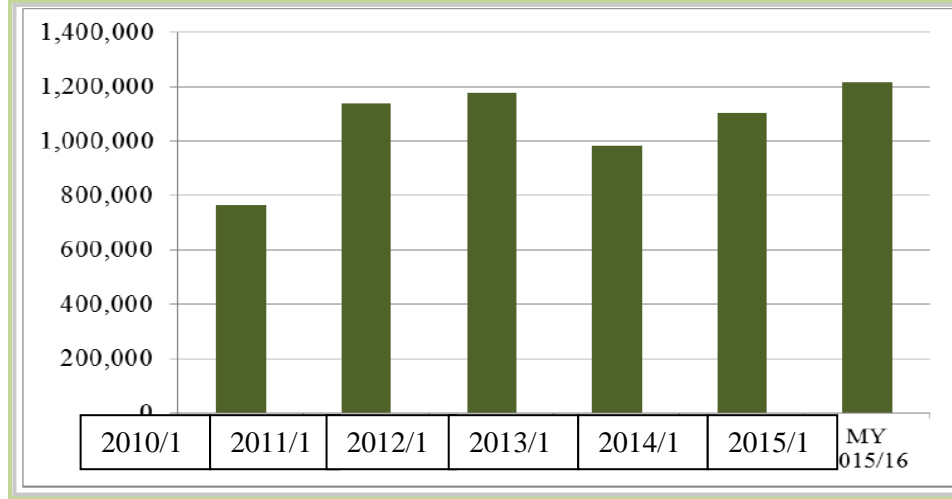
Şekil 5.5 İspanya’da yıllar itibariyle yonca ve fiğ üretimleri (Anonymous 2017i)

Şekil 5.5’den de görüleceği üzere, 2000’li yıllardan bu yana, İspanya’da yonca ve fiğ üretimleri belirli seviyelerde artış göstermiştir.

Çizelge 5.8 İspanya'nın yem ihracat ettiği ülkeler (Ton) (Anonymous 2016b)

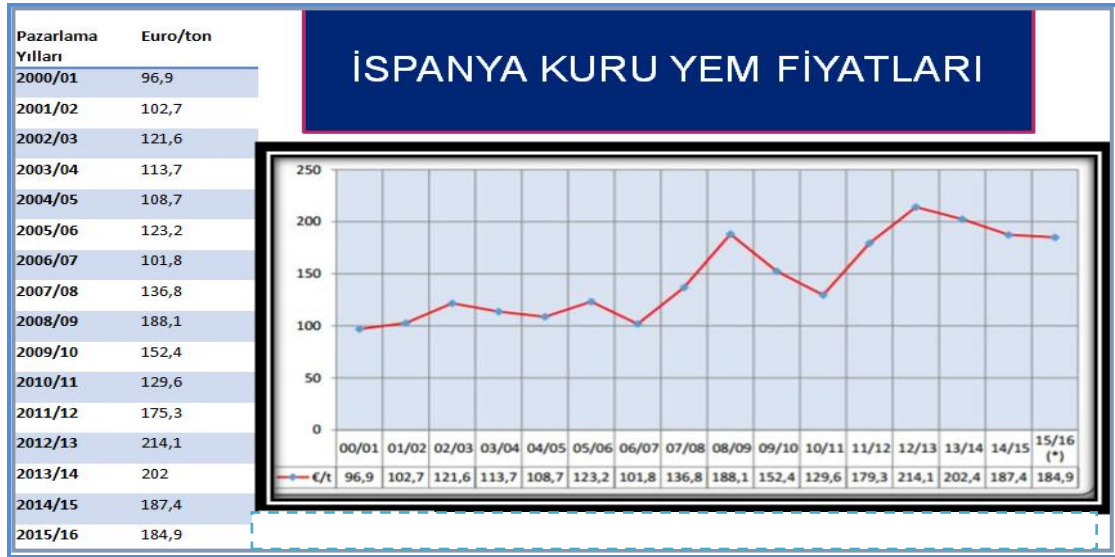
Ülkeler	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
AB-28	215.015	159.362	139.674	128.506	124.839
Birleşik Arap Emirlikleri	707.728	782.034	643.243	700.013	722.679
Çin	0	0	0	91.842	126.119
Suudi Arabistan	92.248	118.505	73.167	45.092	109.333
Ürdün	21.035	20.164	24.514	29.791	44.261
İran	0	0	0	0	14.952
Lübnan	3.462	7.910	14.081	21.066	14.873
Japonya	8.104	6.943	2.863	7.649	10.854
Kuveyt	9.572	10.612	6.171	9.112	9.442
Güney Kore	4.402	3.375	2.474	7.445	8.355
Fas	22.786	20.535	15.540	14.799	7.093
Diğer ülkeler	15.627	45.048	60.353	47.598	23.721
TOPLAM İHRACAT	1,135,979	1,174,488	982,080	1,102,913	1,216,521

Çizelge 5.8'den de görüleceği üzere, İspanya kurutulmuş yem pazarında ihracat pazarı olarak, AB ülkelerinin yanı sıra, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi ülkelerin yer aldığı ve toplamda, 1.216.521 ton olarak kaydedilmiştir. İhracat kapasitesini artırarak, dünyada Çin ve Arap pazarlarına ulaşabilmek, İspanya'nın bir başarısı olarak adlandırılabilir.

Şekil 5.6 İspanya’da pazarlama yılları itibariyle toplam yem ihracatı (ton)
(Anonymous 2016b)

Şekil 5.6 incelendiğinde 2015/16 pazarlama yılında en yüksek ihracat seviyesine ulaşıldığı görülmektedir.

Şekil 5.7 İspanya’da kuru yem fiyatları ve grafiksel gösterim (Anonymous 2017h)

Şekil 5.7’de İspanya kuru yem fiyatlarının özellikle 2007 yılından itibaren artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

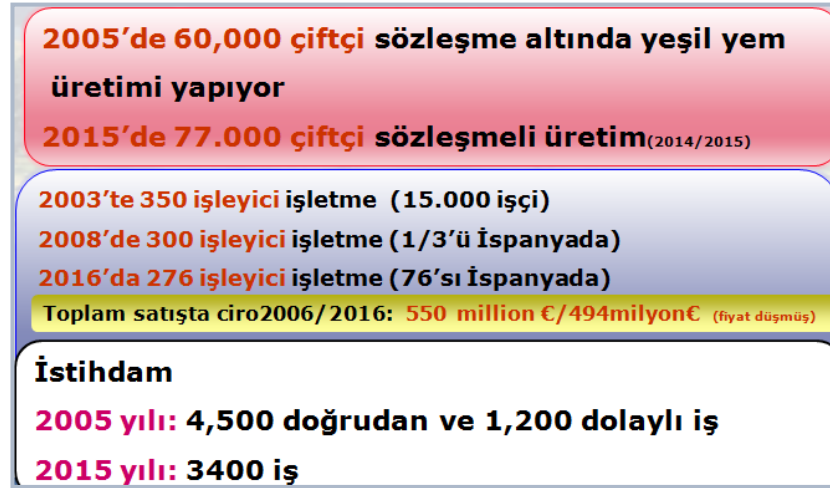
5.3.4 Politika

2015'ten beri artık temel ödeme altında çiftçilerin hangi ürünü yetiştirdiği farketmeksizin, arazi ödemesi yapıldığından, İspanya'da bulunan toplam 316 ilçe göz önüne alınarak, temel ödeme hesaplamalarının bu ilçelerde tarımsal ilçeler bazında yapılmasından yola çıkılarak, örneğin; dört farklı arazi kullanımı göz önünde bulundurularak; sulanan arazi, sulanmayan arazide daimi ürünler ve mera alanı gibi, bölgesel bazlı bir sistemin tercih edilmesi seçeneğine yönelinmiştir (Anonymous 2014g).

Yeşillenme tedbirlerine uyum sağlamak için, çiftçiler ürün çeşitlendirmeyi zorunlu olarak uygulamalıdır. 10 ile 30 ha arasındaki çiftlikler, en az iki farklı ürünü yetiştirmelidir ve 30 ha'nın üstündeki çiftlikler kendi, ekilebilir arazlerinde en az üç farklı ürün yetiştirmelidir. Bu durum, nihai şekilde, monokültür tarımın yaygın şekilde yapıldığı bazı alanlarda, yem yetiştiriciliğini teşvik etmeyi sağlayabilir. Yonca, yeşillenme amaçlarına uyum sağlanması açısından, azot fikse etme özelliğinden dolayı önemli görülmektedir. 15 ha'nın üzerinde büyüklüğe sahip çiftlikler kendi üretimlerinin %5'lik kısmını bunun kullanımına ayırmalıdır. Yeşillenme koşullarına uyum sağlanmasına dair bu tür uygulamalar, 2015/16 pazarlama yılları itibariyle yonca ekimi yapılan alanların artışına imkan tanımıştır (Anonymous 2014g).

Yardımların faydası genelde doğrudan üreticilere yansımaz (tahakkuk etmez) fakat, dolaylı olarak işleyici işletme ile tedarik için sözleşmeler aracılığıyla, kazanılır. Yardımlar, işleyicilerin tedarikçilere ödemeye hazırlandıkları fiyatlar üzerine etki eder, fakat, üreticilerin kendi kullanımı için, kurutulmuş yem üretimi maksadıyla karşı tafara yeşil yem materyali sağlıyor olması gibi durumlarda, işleyicilerin, yardımları, üreticilere ya nakit yoluyla, ya da, daha genel haliyle, kurutma için üreticilere ücretlendirdikleri fiyatlarda ayarlama yaparak, nakletmeleri gerekir. 2015/16 pazarlama yılında, yonca, fiğ, korunga, çayır yumağı, mısır, çavdar ve diğer yem bitkileri için kurutulmuş yem sözleşmeli üretim alanı, 130,556 ha olarak belirlenmiştir. 2016 senesinde işleyici işletmelerle sözleşme altında üretilen kuru yem miktarı, 1,595,0 milyon ton'dur.

Sözleşme ile yeşil yem üreticisi bunu işleyen işletmeler ve bu yemi satın alan kişi veya hayvancılık işletmeleri arasında bir denklem ve bir döngü söz konusudur. Bu üçgen arasındaki zincir, ürünün üretiminden nihai alıcıya dek sürdürülebilir şekilde akış sağlanması ile yem arzının belirli bir seviyede sürmesi hedeflenmiştir. Burada amacın genel olarak, satıcıların dünya pazarında bir satış fiyatı ile ürününü satması yani bu ürünün pazarda belirli bir seviyenin altına inmeden yer bulmasına yöneliktir. Burada şöyle bir yorum yapılabilir, AB yeşil yemi alıp işleyen işletmelere destek verdiği için bu şekilde bir kurutulmuş yem sektörü, bir yem piyasası oluşturmak isteniyor, yani zaten yeşil yemler bir çok farklı şekilde hayvancılıkla uğraşan çiftçiler tarafından tedarik edilebilmektedir, bu gerek otlaklarda otlatma veya yeşil yemi doğrudan yem alanlarında hayvanına yedirme şeklinde temin yolu olabilir ancak, topluluğun ham protein ihtiyacını düşünülerek, yemlerin protein oranlarının kurutma yapılarak korunmasının sağlanması, adil gelir sağlanması ilkesi gereği çiftçilere kazanç kapısı sağlanması ve keza kırsal kalkınma reformu kuralları gereği çiftçilerin o yöreden göç etmesinin önüne geçilmesi ve ilaveten, hayvanların besin değeri yüksek yemlerle beslenmesini esas alan bir anlayış burada hakim kılınmıştır.

Şekil 5.8 Kurutulmuş yem sektöründe sözleşmeli üretimle ilgili bazı veriler (Anonymous 2017)

Şekil 5.8'de görüldüğü üzere işleyici işletme sayılarında ve işletmelerin istihdam paylarında bir azalış söz konusudur. AB içerisinde en fazla kurutucu işletmeye sahip ülke İspanya'dır.

6. AB'DE KURUTULMUŞ YEM BİTKİLERİNİN DESTEKLENMESİ POLİTİKASI

6.1 Geçmişten Günümüze Kurutulmuş Yem Bitkileri Mevzuatı

Kurutulmuş yem bitkilerinin geçmişten günümüze hangi destekleme aşamalarından geçtiğini anlamamız bakımından, 1974-2003 arasındaki AB mevzuatlarını inceleyecek olursak, kuru yeme ilişkin tüzüklerin, AB OTP'sinde yapılan reformlara paralel olarak şekil aldığını görebiliriz.

Kurutulmuş yemle ilgili tüzükler, direktifler, kararların özet hali şu şekildedir;

6.1.1 Yem bitkileri tohumlarının pazarlanması hakkında 14 Haziran 1966 tarihli 66/401/EEC sayılı Konsey Direktifi

AB kuru yem piyasasının oluşumuna yönelik atılan ilk adımlar, sertifikalı tohumlukların AET içerisinde yem bitkileri yetiştiriciliğinde kullanımının yaygınlaştırılması şeklinde cereyan etmiştir. AET'de yem bitkileri üretimi önemli bir yer tutmakta olduğu vurgusu ile birlikte tüzükte, yem bitkileri yetiştiriciliğinde tatminkar sonuçlara büyük ölçüde uygun tohumluğun kullanımıyla ulaşılabileceği ve yem bitkisi tohumlarının pazarlanmasına, sertifikalandırılması şartıyla izin verilebileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, üye devletlerde pazarlanacak bitki türlerinin tohumlarını şu şekilde sıralamıştır; *Dactylis glomerata* L., *Festuca arundinacea* Schreb., *Festuca pratenses* Huds., *Festuca rubra* L., *Lolium spec.*, *Phleum pratense* L. *Medicago sativa* L. *Medicago varia* Martyn, *Pisum arvense* L. ve *Trifolium repens* L.

6.1.2 72/253/EEC (26 Mayıs 1972) sayılı Komisyon Kararı

Hollanda Krallığı, dönem itibarıyla, Avrupa Topluluğunda, yem üretimleri bakımından ve dolayısıyla hayvancılık ürünleri üretimi bakımından oldukça önemli bir yere sahipti. 1970'lerde ilk kez, Hollanda Krallığı tarafından, ilk olarak, çiftlikler arasında işbirliğinin geliştirilmesi (yem işleyicileri ile yem üreticileri arasında) ve yem bitkileri

işleme ve yetiştiriciliği bilincinin (modernleşmesini) teşvik edilmesi için, yem kurutucu işletmelere beş (5) yıl boyunca kesintisiz şekilde yem tedarik eden üreticilere, (yem bitkileri yetiştiricilerine) alan bazlı destekler verilmiş ancak, bunun, AB içinde maliyetler yönünden rekabeti olumsuz etkilediği (kurutucu işletmelerin ve bu işletmelere yakın olan hayvancılık işletmelerinin maliyetlerini azalttığı) belirtilmiş ve desteklemeler kaldırılmıştır. Toplulukta başlangıçta, bir Ortak Destek Mekanizması oluşturulması amaçlanmış, desteklemelerde bir bütünlük sağlama adına rekabeti bozan etmenler ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Burada ilk kez kooperatifleşme vurgusu yapılarak, kurutucu işletmelerin kooperatiflere üye olması, kooperatif üyelerine (kurutucu işletmelere) işleme için gerekli hammadenin bu yöntemle sağlanması tesis edilmeye çalışılmıştır.

6.1.3 Kurutulmuş yem OPD'sine ilişkin 1067/74 sayılı Konsey Tüzüğü (30 Nisan 1974)

Kuru yem için ortak piyasa düzenlerinin oluşturulması kapsamında ilk kez suni yolla veya güneşte kurutulan, yonca, korunga, üçgül, bakla, fiğ ve benzer yem bitkilerine yönelik bir 'Kuru Yem Ortak Piyasa Düzeni' oluşturulmuştur.

Minimum kalite ihtiyacını karşılayan dehidre (ısıtarak kurutan) yem üreten üreticilere, kurutma için yem üreticileriyle sözleşme yapan veya kendilerine ait yem bitkilerini kurutan veya kooperatif grupları olmaları durumunda, bunların üyeleri olan işletmelere, üretim yardımları verilir. Amaç, proteince zengin kategorideki yemin iç üretimini artırmak, toplulukta, hayvan beslenmesi için gerekli protein ihtiyacını karşılamaktır. Tüzükte, ayrıca, bir 'Hollanda Modeli' gibi değerlendirilebilecek nitelikte, işbirliğinin geliştirilmesi ve sektörde bir birliklilik, beraberce üretirken kalkınmayı hedefleyen bir sistem olarak, üreticilerle sözleşme yapan işletmelerin destekleri alabilecekleri belirtilmiştir.

6.1.4 1068/74 sayılı Konsey Tüzüğü

Topluluk, dehidre yem arzının geliştirilmesi ihtiyacını göz önünde bulundurarak, kuru yem için üretim yardımını, ton başına 6 u.a. olarak belirlemiştir.

6.1.5 2029/75 sayılı Konsey Tüzüğü

AB, protein açığını kapatmak için, patates üretimlerinin belirli miktarlarını hayvan yemi olarak kurutulmuş kullanılması yolunu tercih etmiştir. Patatesler, hayvan yemi ve insan besini olarak kullanılmaktadır ve insan besini tüketimi için amaçlanan patateslerin piyasadaki fiyatları takip edilerek, hayvan yemi için ayrılan patateslerin kurutulmaları halinde, kurutucu işletmeler yetkili makamlara bildirmekle mükelleftirler. Yani, patates de işletmeler tarafından kurutma yöntemi kullanılarak değerlendirildiğinde, kuru yem tüzüğüne dahil edilmiştir.

6.1.6 1067/74 sayılı Konsey Tüzüğü kapsamındaki ürünlere, insan tüketimi için uygun olmayan, kurutulmuş patateslerin ilave edilmesi

1067/74 sayılı tüzükte Madde 1'in metni şöyle değiştirilir; Burada, aşağıda yer alan ürünleri içine alan bir Kuru Yem OPD'si oluşturulmuştur;

Çizelge 6.1 Desteklemeye konu olan kurutulmuş yemler

Başlık Numarası	Malların tanımı
a) 07.04 B 11.05	Bütün, dilimlenmiş, parçalanmış veya un halinde, fakat ayrıca hazırlanmamış, insan tüketimine uygun olmayan, suni kurutma ile kurutulmuş patatesler, İnsan tüketimine uygun olmayan, un, öğün ve gevrek patatesler
b) 12.10 B	Saman, yem lahanası ve saman içeren ürünler hariç, suni olarak kurutulmuş olan, yonca, korunga, üçgül, bakla, fiğ ve benzer yem ürünleri

6.1.7 1667/76 sayılı Komisyon Tüzüğü

Topluluğu etkileyen ciddi kuraklık, yem üretiminde önemli azalmaya sebep olmuş ve pazarda bu ürünlerin azalması ile de yem fiyatlarında artışlar olmuştur; Arzda azalma tehlikesine karşı önlem alma çabaları ortaya çıkmıştır.

6.1.8 865/77 sayılı Konsey Tüzüğü

Kuru yem için üretim yardımı, 6 birimden 9,55 birime yükseltilmiştir. Bunun sebebi, üretimi artırarak ihracatın azaltılmasına yönelik bir hamle olarak yorumlanabilir.

6.1.9 1117/78 sayılı Konsey Tüzüğü

Topluluk protein arzının dağılımını genişletmeyi amaçlayan yeşil yem bitkilerinin işlenmesi, özellikle hayvan beslenmesi için önemlidir. Topluluğun protein arzını artırmak amaçlı yardımlar, yeşil yemin yetiştirilmesinin teşvikine yöneliktir. Kuru yem, önemli fiyat dalgalanmalarına maruz kalan ve Topluluk dışından, gümrük vergisinden muaf olarak ithal edilen benzer ürünler ile doğrudan rekabete girmekte olduğundan, kuru yem üreticilerine, kendi ürünlerinin satışına ilişkin adil bir geliri garanti etmek amacıyla bir eşik fiyat oluşturulmuştur (üretim koşulları nedeniyle, topluluk ürünleri genel olarak ithal edilen ürünlerden daha yüksek fiyatlandırılır). Kuru yemler için bu eşik fiyat ve dünya Pazar fiyatı arasındaki farkın mevcut bir yüzdesine eşdeğer yardımların, üretimin Pazar ihtiyaçlarına (koşullarına) daha iyi adapte edilmesini sağlamak adına çiftçilere verilmesi gündeme getirilmiştir.

6.1.10 1117/78 sayılı tüzüğü değiştiren Konsey Tüzüğü için bir teklif

Yeni reform kapsamında (1978 reformu), kuru yem ortak piyasa düzenlemesinde yeniden yapılandırılıyor ve işleyicilere artık destekler bir Yönlendirme Fiyatı temelinde ödenmeye başlıyordu. Amaç burada, üreticilere adil bir gelir sağlanması yanında, standart kalitede bir yem üretme şeklinde tespit edilmiştir. İspanya'da topluluk fiyatları

ile yönlendirme fiyatları dengelenmeye çalışılmış, ancak bu başarılırken, güneşte kurutmaya verilen destekler ile suni kurutmaya verilen destekler arasında karşılıklı rekabet tam olarak temin edilemediğinden, kurutucu işletmelere az destek verildiğinde, işletmelerin zorlandığı görülmüştür. İspanyol işletmecilerin, suni olarak kurutulan yem üretimine verilen daha fazla desteklemelerde (maliyeti farkı) dehidre yem üretimlerini artırarak, tesislerini kurutucu işletmeler şeklinde dönüştürmeye başladıklarını, ancak, üretimin artırılmasının Topluluk bütçesine yük getirdiği ve tek senette belirtilen çevresel amaçlarla da (fosil yakıt fazlalığı) ters düştüğü belirtilmiştir.

İspanya'da, Komisyonun yaptığı bir çalışmada, işleyicilere verilen yardımlarda tedbir uygulaması ile (yardımların 52/t ecu üzerinden verilmesi ile) 1990 pazarlama yılı için, 1 milyondan fazla bir tasarruf olacağı açıklanmıştır.

6.1.11 1417/78 sayılı Konsey Tüzüğü için düzeltme

Üretici ve işleyici arasında geçerli olan sözleşmelerin amacının, işleyici işletmeler için düzenli arzı teşvik etmesi yanında, üreticilerin yardımlardan yararlanmasına müsaade etmesi gerektiği belirtilmiştir. İşleyici işletmelerin yardım veya ilave yardım alabilmeleri için, ürettikleri ürünlerin miktarları ve yılları, üretici isim ve benzeri bilgilerin yer aldığı bir sertifikaya sahip olmaları şartı getirilmiştir.

6.1.12 3074/78 sayılı Komisyon Tüzüğü

Kuru yeme ait bilgilerin işlendiği ve işleyici işletmeler için önem arz eden sertifika örneği şu şekildedir;

Ek																							
AVRUPA TOPLULUĞU																							
1.Sertifika'yı veren makam (isim, tam adres ve üye ülke)		SERTİFİKA No.../...	Orijinal																				
	2. Sertifikacı kuruluşun amblemi (kabartma)																						
3.Hak eden kimse (isim, tam adres ve üye ülke)	Kuru Yem İçin İlave Yardımın Avansı																						
4.Ürünlerin tanımı																							
5. Alınan ürünün net ağırlığı(kg)		6. Ulusal para birimi değerinden yatırılan toplam miktar																					
<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>												<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>											
7. Nakil edilen haklar(isim, tam adres ve üye ülke)		8. Geçerli ilave yardım tarihi ve miktarı (Avans Olarak Belirlenen)																					
.....'den geçerli		9.Ay/Yıl	10.Ton başına miktar																				
Nakil edenin imzası Sertifikacı makamın İmza ve damgası																					
																					
		...																					
12.Sadece Resmi Kullanım İçin		11.Düzenlenme tarihi ve yeri																					
		Düzenleyen makamın imzası ve damgası																					
13. GİRİŞLER																							
14. A-Hazır miktar(kg)		Kuru Yem İçin İlave Yardımın Avansı																					
B-Giriş yapan miktar(kg)		15.Girişi yapan kurumun tarih, imza ve damgası																					
A-	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>																					
B-	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>																						
A-	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>																					
B-	<table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </table>																						
<ul style="list-style-type: none"> • İlk giriş yapan miktar birinci ekte 5.maddede belirtilen kısımda yer alır • Şayet tüm girişler için sütunlarda yeterince yer bulunmadığında, aynı sayıyı belirten birinci ek belgenin başka bir sertifikası kullanılmalıdır. 																							

Şekil 6.1 AB üreticilerinin tabi olduğu sertifika (Anonymous 1978d)

İlave yardımlar, yönlendirme fiyatı ve ortalama pazar fiyatı arasındaki farkın yüzdesi temelinde (yönlendirme fiyatı, ortalama dünya piyasa fiyatı üzerinde ise) ve kurutucu işletmeden, kurutulmuş yem partilerinin (belirli nem ve protein içeriğine sahip) ayrılma şartına bağlı olarak verilir. Amaç, AB içinde topluluk tercihi ilkesine göre topluluk içi ticareti daha da artırmak, topluluk içindeki ürünlerin fiyat açısından makul olması ve üreticilerin mağdur olmaması için adaletli bir fiyat teminidir. Dünya Pazar fiyatı, yönlendirme fiyattan daha düşük ise, alıcıların topluluk dışından yem satın almaları durumunda, içerideki üreticilerin mağduriyeti söz konusu olabilir, bundan dolayı üreticileri korumak adına ilave yardımlar mekanizması devreye sokulmuştur.

6.1.13 Kuru yem için ilave yardım oranını belirleyen 637/79 sayılı Komisyon Tüzüğü

Kurutucu işletmelerin aldıkları ilave yardımların (piyasadaki fiyatlara göre uyarlanarak) hak edişler dahilinde, avansın belirlenmesi durumuna göre aylık dilimler halinde verilmesi kararlaştırılmıştır.

1 Nisan 1979'dan itibaren geçerli kuru yem için ilave yardım çizelge 6.2 belirtilmiştir;

(u.a./ton)

Başlık	Kurutulmuş yem Protein konsantrasyonları	Başka türlü kurutulan
İlave yardım	23.07 12.026	6.872

Ön tespit belirlenmesi (avans saptanması) durumunda verilmesine hükmedilen ilave yardımlar;

Çizelge 6.2 İşleyicilere verilecek ilave yardımlar

Mayıs 79	12.598	7.199
Haziran 79	12.577	7.187
Temmuz 79	12.577	7.187
Ağustos 79	12.577	7.187
Eylül 79	12.577	7.187
Ekim 79	12.577	7.187
Kasım 79	12.577	7.187
Aralık 79	12.577	7.187
Ocak 80	12.577	7.187
Şubat 80	12.577	7.187
Mart 80	12.577	7.187

6.1.14 04 Aralık 1981 tarihli Komisyon Kararı (Fransa'ya özgü) (81/1024/EEC)

Fransız hükümeti, yeşil yem kurutuma sanayi için geliştirdiği programında, enerji tasarrufu ile üretim maliyetlerini azaltan, üretimi artıran yem kurutma işletmelerinin modernizasyonuna yer vermiştir.

6.1.15 1350/86 sayılı Konsey Tüzüğü

1 Nisan'dan 11 Mayıs 1986'ya dek 1117/78 sayılı tüzükte belirtilen ürünler için verilen tek fiyat üretim yardımı, İspanya'da, ton başına 1,21 ecu, Portekiz'de, ton başına 1,21 ecu şeklinde belirlenirken, diğer Topluluk üyesi on ülke için ise 8,49 ecu, olarak tayin edilmiştir.

6.1.16 10 Aralık 1986 tarihli Komisyon Kararı

Yem sektörünü daha rekabetçi hale getirebilmek için pazara hazırlık aşamasında, depolama yerlerinin düzenlenmesi, hasat öncesi işlemlerde, yem tesislerinde modernizasyonu sağlama, gibi ilave önlemler almak amaçlanmıştır.

6.1.17 30 Haziran 1987 tarihli Komisyon Tüzüğü

İtalya hükümetinin, yeşil yem ve yemlik tahılların pazarlanmasına ilişkin öne sürdüğü programda, depolama tesislerinin kurulması ve kurutma ve suni kurutma tesislerini içeren hasat ve koruma tekniklerinin getirilmesi yer almıştır.

6.1.18 1044/83 sayılı Komisyon Tüzüğü

1983/84 pazarlama yılının fiyatlarının belirlenmesinin geciktiğini ancak bu fiyatlar bilindiği takdirde yardımların bu doğrultuda belirlenmesi gerektiği ve Yunanistan'ın üyeliğinin ardından ülkeye özel bir yardımın belirlendiği anlaşılmıştır.

Kuru yem için ilave yardım oranını belirleyen 29 Nisan 1983 tarihli Komisyon Tüzüğü

1 Mayıs 1983'den itibaren kuru yemde bu ilave yardım geçerli olacaktır.

(ecu/ ton)

İlave yardım	9 lar Topluluğu	Yunanistan	9 lar Topluluğu	Yunanistan
	18.117	14.047	9.059	7.024

Ön tespit belirlenmesi (avans belirlenmesi) durumunda ilave yardımlar;

Çizelge 6.3 İşleyicilere verilecek ilave yardımlar

(ecu/ton)

Ay	9 lar Topluluğu	Yunanistan	9 lar Topluluğu	Yunanistan
Haziran 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Temmuz 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Ağustos 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Eylül 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Ekim 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Kasım 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Aralık 83	19.020	14.950	9.510	7.475
Ocak 84	20.267	16.197	10.134	8.099
Şubat 84	20.267	16.197	10.134	8.099
Mart 84	20.267	16.197	10.134	8.099

6.1.19 1288/86 sayılı Komisyon Tüzüğü

Tüzük kapsamında, 80'li yıllarda topluluğa yem üretim potansiyeli yüksek ülkelerin üye olması sebebiyle toplulukta tezahür eden yem artışı ile birlikte yem ilave yardımları, yönlendirme fiyatı temelinde şekillendirilmiş (yönlendirme fiyat ort.dünya Pazar fiyatından daha yüksek olduğunda, bu iki fiyat arasındaki farkın yüzdesine eşit olacak şekilde) ve ülkelere yıl boyunca aylık periyotlarla düzenlenerek verilmeye çalışılmıştır.

Kuru yem için ilave yardım oranını belirleyen 30 Nisan 1986 tarihli komisyon tüzüğü 1 Mayıs 1986 dan itibaren kuru yemde bu ilave yardım geçerli olacaktır;

CCT başlığı numarası	Kurutulmuş yem ex 12.10 B Protein konsantrasyonları ex 23.07			Başka türlü kurutulan ex 12.10 B		
	İspanya	Portekiz	Diğer üye ülkeler	İspanya	Portekiz	Diğer üye ülkeler
İlave yardım	45,759	69,428	72,229	22,880	34,714	36,115

Ön tespit belirlenmesi(avans) saptanması durumunda belirli aylar için ilave yardımlar;

Çizelge 6.4 İşleyicilere verilecek ilave yardımlar

	(ecu/ton)					
Haziran 86	45,895	69,568	72,365	22,948	34,784	36,183
Temmuz 86	49,769	73,544	76,239	24,885	36,772	38,120
Ağustos 86	49,769	73,544	76,239	24,885	36,772	38,120
Eylül 86	49,293	73,055	75,763	24,647	36,528	37,882
Ekim 86	53,668	77,545	80,138	26,834	38,773	40,069
Kasım86	53,668	77,545	80,138	26,834	38,773	40,069
Aralık 86	53,668	77,545	80,138	26,834	38,773	40,069
Ocak 87	0	0	0	0	0	0
Şubat 87	0	0	0	0	0	0
Mart 87	0	0	0	0	0	0

6.1.20 2334/87 sayılı Komisyon Tüzüğü

İlave yardımlarda ‘ilave’ sözünün kaldırılması ve ‘yardım’ olarak değiştirilmesini teklif etmektedir.

6.1.21 2293/89 sayılı Komisyon Tüzüğü

Dehidre yemlerin üretim maliyetlerinin güneşte kurutulan (sonra öğütülen) yemlerden daha fazla olması dikkate alınarak (1117/78 sayılı tüzükte madde 5), yardım farkı ton başına 43 ecu olarak belirlenmişti, son düzenlemeyle bu üretim maliyetleri farkının azaldığı tespit edildiğinden, bunun 33 ecu/ton da olarak sabit hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

6.1.22 94/C/83/18 ile ilgili Konsey Tüzüğüne ilişkin bir teklif

Bir kalite politikası geliştirmek amaçlı, kuru maddede min.protein içeriği, %17 ye yükseltilmesine karar verilmiş, ancak; 1 Nisan 1995’a dek, sabit fiyat yardım sistemini başlatmanın mümkün olmayacağı açıklanmıştır.

6.1.23 Avrupa topluluğu komisyonu-kuru yem opd’si hakkında Konsey Tüzüğü için bir teklif (94/c365/05)

1992 reformu ilk defa kuru yemde yardımların azaltılması gereği çıkışına sahne olmuş, ancak, Kuru Yem OPD’sinin ton başına destekleme rejimi ile sürdürülmesi karara bağlanmıştır. Bu öneri dikkate alınarak hazırlanan bir teklifte, tek basit bir fiyat yardım sisteminin kuru yemde ödenebilir olması gerektiği, suni olarak ısıtılarak kurutulan yem için oranın (57 ecu/ton), ilave maliyetleri içinde göz önünde tutarak, güneşte kurutulan yemlerin oranlarından (32 ecu/ton) daha yüksek olması gerektiği belirtilmiştir.

Topluluk kuru yem üretimini sınırlamak için, yardımların verilebileceği miktar suni ısıtma ile kurutulan ve güneşte kurutulan yemler için olmak üzere maksimum limitlere (kota) konu olacaktır.

6.1.24 21 şubat 1995 tarih ve 603/95 (EC) sayılı Konsey Tüzüğü

1992 yılında yapılan ve fiyat desteğinden hektar başına desteğe geçiş olan Mac Sharry reformuna müteakip, 603/95 sayılı Konsey Tüzüğü, kuru yem piyasasına ilişkin kuralları yeniden şekillendirmesi ve AB'ye uyum sağlanırken bu tüzükten yararlanılmasında fayda olacağı düşünüldüğünden, yakından incelenmesi önem kazanmıştır.

İlk defa kota uygulaması başlatılmış ve işleyici işletmeler kotalar dahilinde destek almışlardır. Komisyonun, üye ülkelerin üretimine bakarak belirlediği MGM'lerin, eşit bir temelde üye ülkeler arasında paylaşılmasına karar verilmiştir. Topluluktaki fazla üretimin önüne geçmek için oluşturulan kotaları şayet bir üye aşarsa, diğer ülkeler bunu telafi etmek için, yani indirim maruz kalmamak için üretimlerini kısımlar, önemli olan toplam garanti edilen kuru yem miktarının aşılmasındır (4,960,723 ton'luk bir MGM üye devletler arasında paylaşılır), eğer toplam miktar aşılırsa, verilen destekler ton başına 33 euro daha düşük değerle çarpılır ve bu nedenle üreticiler daha az destek alır. Bu üretim azalması MGM'nin aşıldığı ilk %5 için, tüm üye ülkelere eşit bir şekilde uygulanmalıdır. Daha fazla bir aşma durumunda, kendi ulusal garanti miktarlarını aşan bu üye devletler ilave bir azalmaya maruz bırakılacaktır. AB'nin belirlemiş olduğu toplam garanti seviyesi aşılmaz ise üye ülkeye herhangi bir ceza uygulanmaz.

Destek verilmesi planlanan ürünler ise şu şekilde yeniden düzenlenmiştir;

- **Tesiste ısıtma ile kurutulan**
Yonca unu ve peletleri
- **Güneşte kurutulan ve öğütülen**
Yonca unu ve peletleri

- **Tesiste ısıtma ile kurutulan**

Yonca, korunga, üçgül, acı bakla ve benzer yem bitkileri
(burçak, fiğ ve benzeri yem bitkileri, yem bezelyesi ve gazal boynuzu)
Saman, yem lahanası ve saman içeren ürünler hariç bırakılır

- **Güneşte kurutulan ve öğütülen**

Yonca, korunga, üçgül, acı bakla, fiğ, mürdümük ve gazal boynuzu,
Yonca özsuyu ve çim özsuyundan elde edilen protein konsantre yemleri,
Sadece yem bitkileri katı atıklarından elde edilen dehidre edilmiş ürünler ve
protein konsantre yemlerinin hazırlanmasından kaynaklı ortaya çıkan özsu

6.1.25 785/95 sayılı Komisyon Tüzüğü (EC)

603/95 sayılı tüzük (EC), üretim sürecinin her aşamasında bir dizi kontrollerin gerçekleşmesi koşulunu ortaya koymuştur. Buna göre, ilgili tarımsal parsellerin tanımlanması hakkında denetimler bu sistem altında yürütülen denetimlerle koordineli olmalıdır (örneğin, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi ile bağlantılı kontroller) ve hak edişlerde ihlalleri önlemek amacıyla, cezalar tanzim edilecektir.

Yardım sisteminin düzgün işleyişini sağlamak için, ödeme işlemleri tanımlanmıştır. İşletmelere dağıtılan ham materyalin miktarı ile işletmeyi terk eden kuru yem miktarının birbirine uyduğunu (ölçüldüğünde) denetlemek için, bahsedilen işletmeler işleyecekleri kuru yemin ağırlığını tartmalı ve nem içeriğini belirlemelilerdir.

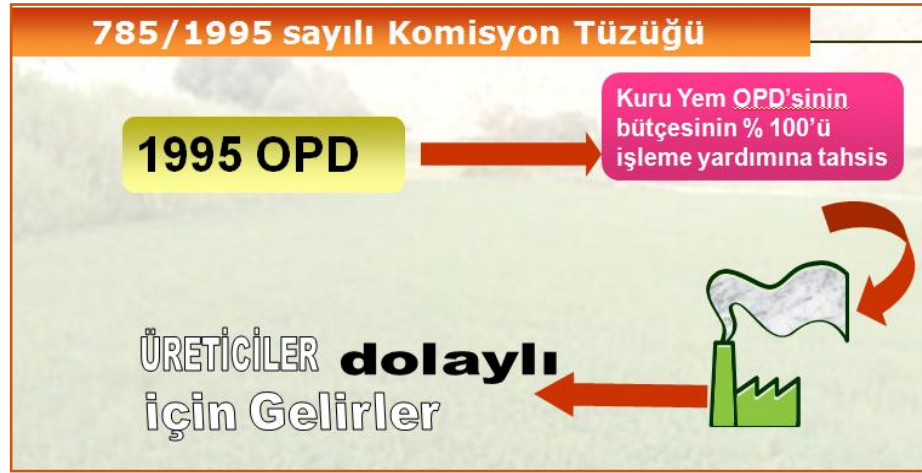
Yardım almaya hak kazananların etkin bir şekilde denetlenmesine olanak vermek için, suni kuru yem ve güneşte kurutulmuş kuru yem için farklı oranlarda yardım verilmesinden dolayı, işletmelerin farklı ürünleri ayrı bölgelerde üretmeleri ve depolamaları gerekmektedir. İşletmeyi terk eden ürünlerin düzenli örneklemesine dayanan kuru yem için kalite ihtiyaçlarının yerine getirilmesini sağlama noktasında, itinalı kontroller yapılmalıdır. Söz konusu bu ürünler diğer materyallerle karıştırılmaktadır, haliyle örnekler, karıştırma işlemi yapılmadan önce alınmalıdır.

Avrupa Birliğinde kuru yem,

- Proteince zengin bir yem kaynağı
- Bitkisel protein kaynağı
- Hayvan yemi açısından önemli bir bileşen olarak ifade edilebilir.

Kuru yem, ‘Güneşte kurutulan yem’, ‘Dehidre Ürünler’ ve ‘Protein konsantrasyonları’ şeklinde ayrı ayrı tarif edilmiştir. Taze yemleri üreticiden satın alıp işleyici işletmeye getirenlerin tanımlanması gerektiği belirtilmiş ve bu taze yemlerin kurutulmasında belirli kurallar aranmıştır.

Yonca unu ve peleti, suni olarak kurutulmuş, saman ve yem lahanası ve saman içeren ürünler, kurutulmuş ve öğütülmüş baklagil paletleri, adi yonca, korunga, üçgül, acı bakla, burçak, fiğ ve benzeri yem bitkileri, yem bezelyesi ve gazal boynuzu, yonca ve çim öz suyundan elde edilen protein konsantrasyonları yalnızca katı artıklardan elde edilen suni ürünler ve konsantrasyonların hazırlanmasıyla oluşan öz sudur.

Şekil 6.2 Kuru yem OPD'si ile ilgili bütçenin paylaşılması

Şekil 6.2'den anlaşılacağı üzere, işleyici işletmelere tamamı tahsil edilen kurutulmuş yem bütçesi kapsamında, yem üreticileri de sözleşmeleri gereği bu yardımlardan dolaylı olarak faydalanmaktadır.

Aşağıdaki gereksinimleri karşılayan kurutucu aracılığıyla taze yem dehidre edilmektedir:

- Giriş noktasındaki hava sıcaklığı 93°C'den düşük olmamalıdır,
 - Dehidre işlemi gören yemin kalma saati 3 saati aşmamalıdır,
 - Yem tabakaları olduğu takdirde, her bir katmanın yatak derinliği bir (1) metreden daha derin olmamalıdır;
- a) Ya da güneşte kurutulan yem öğütülerek,
b) Ya da protein konsantrasyonları üretilerek.

Kuru yem pazarlama yılı 1 Nisan ve ertesi yılın 31 Mart ayı olarak kabul edilmiştir. Garanti edilen miktarların herhangi bir şekilde aşılmasını cezalandırmak üzere bir denkleştirici mekanizma oluşturulmuştur. Bu mekanizma ile herhangi bir pazarlama yılında garanti edilen tüm miktarın aşılması halinde yardım miktarı azaltılmaktadır.

Yem üreticileri “Alan Bazlı Yardımları” alırken, işleyiciler ile yaptıkları sözleşmeler dikkate alınmaktadır. Tüzükte ayrıca, yardım almak için başvuruda aranan şartlar, sözleşme şartları, avans başvuruları, yem maddesi olarak pazarda yerini almak için gereksinimleri karşılayan ticari kaliteye sahip yemlerde aranan şartlardan bahsedilmiştir.

İşleyici işletmeler tarafından yerine getirilmesi gereken şartlar;

- Stok kayıtlarının tutulması
- Yardıma hak kazanılmanın geçerliliği için gerekli destekleyici dokümanların gösterilmesi

Üreticilerle sözleşme yapan işletmeler,

- Kendi ürününü işleyen veya grup olması durumunda grup üyelerinin ürününü işleyen işletmeler,
- Yemi, üye devletin yetkili makamınca onaylanan satıcılardan (gerçek veya tüzel kişiler) alan işletmeler yardım almaya hak kazanır.

- Şayet özel sözleşme yapılırsa, çiftçi kendi ürününü işleyici işletmeye verip ürünü kurutmak isteyebilir. Ürünü işleyici işletmeye veren çiftçi, ürünü işleyen işletmelere verilen desteklerden pay alabilir, sözleşmede yazan miktarlar üzerinden çiftçiye destekleme ödeneğinden pay verilebilir.

6.1.26 1362/95 sayılı Komisyon Tüzüğü

Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in üye olmasıyla yem piyasa düzenlemesi, ülkelerin üretimlerinde yer alan yem bitkileri ile yeniden dizayn edilmiştir.

İşleme için yemin pazarlanmasını kolaylaştırmak ve yetkili otoritelerin, yardıma hak kazanımları doğrulamak maksadıyla gerekli denetimleri yürütmelerini sağlamak için, çiftçilerle, işleyici işletmeler arasında yapılması gereken sözleşmeler, ham materyallerin dağıtımından önce sonuçlandırılmalıdır ve sözleşmeler, yetkili otoritelere belli bir tarihten önce beklenen üretim hacmini bildirmelerini sağlamak adına açık ve net olmalıdır. Ayrıca, bu sözleşmeler yazılı olmalıdır ve geçerlilik dönemini, tarih beyanını, sözleşme taraflarının adreslerini ve isimlerini içermeli, işlenecek ürünlerin tabiatını belirtmeli ve işlenecek olan yemin yetiştirildiği parseli tanımlamalıdır.

6.1.27 OTP orta vade gözden geçirmenin bir sonucu olarak opd'ye ilişkin önerilen değişiklikler

İşleyici işletmeler, birincil üreticilerden satın aldıkları yeşil yemleri işlerler ve kurutmuş oldukları yemler için bir bedel ödeyecek olan üçüncü taraflara kuru yem olarak satış yaparlar. Ayrıca, işleyici işletme, düşük bir satış fiyatına yansıtabilecek olan bir sübvansiyon alır. Gerçekte, sübvansiyonun temel etkisi, muhakkak, yeşil yem için birincil üreticiye ödenen satın alma fiyatını artırma olacaktır. Sonuç olarak, şayet işleyici, sübvansiyonun önemli bir kısmını, daha yüksek bir fiyat formunda birincil üreticiye aktarmada başarısız olursa, üreticiler, doğrudan sübvansiyona hak kazanmak için, ürünlerini bir sözleşmecili işleyici aracılığıyla kurutturma seçeneğini kullanabilirler.

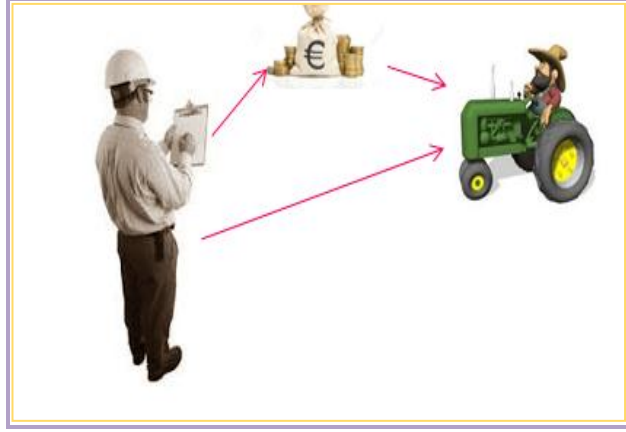
Sübvanselerin, üretim maliyetlerini azaltarak, toplulukta üreticilerin dünya pazar fiyatlarında maliyet etkin bir biçimde üretim yapmalarını sağladığı, topluluk yeşil yem üretimi pazar payındaki hızlı büyüme ile kanıtlanmış olup, bu gelişmeler, topluluk mevzuatında aşırı üretimi önlemek adına üretim sübvanselerinin sınırlandırılmasına hükmetmiştir.

Komisyon, kuru yemin satış fiyatından, bu fiyat ve verilen yardım arasında nedensel bir ilişki olduğunu bildirmektedir. Şundan ötürüdür ki, yardımlar, işletmelerin kuru yemi dünya Pazar fiyatında pazarlamasını sağlar. Yardım olmadan, işleyicinin yüksek üretim maliyetleri göz önüne alındığında, fiyatlar yüksek olabilir. 603/95 sayılı tüzük yemin fiyatını değil, ancak, üreticilerin, pazar fiyatında üretebilsinler diye, üretim maliyetlerini etkilemek için tasarlanmıştır (Anonymous 2002c).

6.1.28 General geelhoed'un görüşü (3 Kasım 2003)

Komisyon, sübvanselerin, üretici için yapılmış olan hizmeti desteklemek amacıyla işleyici işletmeye ödendiğini düşünmektedir. İşleyici, sübvanselerin yasal faydalanıcısıdır. 603/95 sayılı tüzükte icap ettiği üzere, üreticiye aktarılan sübvansenin sadece bir üretim zinciri içerisinde bir sübvansenin üretebileceği ekonomik etkilerin bir yansımasıdır.

İşleyici işletme, aracı olarak hareket eder ve şayet işleyici işletme prosedürler gereği yemi işlerse, yardımı alıkoymaya (alma hakkını elinde bulundurmaya) yetkili değildir. Üye ülkeler için yardımın faydalanıcısını bilmek önemlidir çünkü, sübvansiyon ve ürünün fiyatı arasında doğrudan bir bağlantı olup olmadığını belirlerken bunun önemli bir etmen olduğu aşıkardır. Yemleri kendisi işleyen veya kendi üyelerine işleten işletmelerde işleyici ve üretici birdir, aynıdır ve biri diğerinden ayırt edilmemektedir. Kurutma için yem üreticileri ile sözleşmeler yapan gerçek veya tüzel kişilere, belirli garantiler temin eden ve yemleri bu gerçek veya tüzel kişilerden alan işletmeler, işleme yardımını sadece kendileri alırlar.

Şekil 6.3 Kuru yem üreticisi ve işleyicisi arasındaki sözleşme

603/95 sayılı tüzükte Madde 11(2)'de, işleyici işletmelerin, özel sözleşmeler altında işlemiş oldukları yem miktarları için aldıkları yardımları üreticilere ödeme zorunluluğu bulunduğu ve bunlar dikkate alındığında, üreticilerin yardımların yararlanıcısı olduğu, işleyici işletmelerin tek başlarına faydalanıcı olamayacağı açıklanmaktadır. Bu, olduğu durumlarda, işleyiciler, çoktandır almış oldukları yardımları (ve daha sonra üreticilere aktardıkları), yeşil yemi kurutmak için talep ettikleri fiyat içine dahil etmeyebilirler. Bu nedenle sübvansenin amacı üretim maliyetlerini düşürmektir. Subvansiyon aracılığıyla, Topluluk, işleyicilere düzenli arz sağlamayı ve üreticilerin gelirlerini güvence altına almayı amaçlamaktadır. Burada amaç, kurutulmuş yemin alıcılara onların kabul edebildiği bir fiyatta arz edilmesini sağlamak değildir.

603/95 sayılı tüzük, şayet işleyici işletmeler mallarını pazarda satarlar ise onlara dünya pazar fiyatlarında kuru yem satışı gerçekleştirmeleri için fiyata destek sağlandığını bildirir. Şundandır ki, destek olmadan (yardım) fiyatlar yüksek kalabilir ki, işleyici işletmelerin oldukça yüksek maliyette üretim yapmaları buna etkindir.

Finlandiya Hükümeti de, Komisyonun görüşünde belirttiğine benzer bir görüşle, sübvanselerin, işleyicilerin kuru yemleri dünya pazar fiyatında satmalarını sağladığına işaret etmektedir. Şayet hiç sübvans verilmeseydi üretim maliyetlerinin artacağını, Finlandiyalı işleyici işletmelerin daha fazla ücretlendirme yapabileceğini (fiyat istemek)

ve kuru yem alıcısının da dünya pazar fiyatında satış yapan rakip işletmelerden satın alma işlemini gerçekleştireceğini vurgulamaktadır.

6.1.29 1414/2001 sayılı Komisyon Tüzüğü

Tüzükte şu ifadeler yer verilmiştir; dehidre yemlerde maksimum garanti miktarlar aşılmış, güneşte kurutulan yemlerde ise maksimum garanti miktarlar aşılmamıştır. Bu nedenle, 603/95 sayılı tüzükte verilen yardımlar, bu tüzüğün madde 5 ile uyumlu olacak şekilde azaltılmalıdır. Güneşte kurutulan yemler için yardımlar, alıcılara tam olarak ödenecektir.

6.1.30 1786/2003 tarihli Konsey Tüzüğü

603/95 No'lu Tüzükde (EC) belirlenen iki yardım oranının hem kurutulmuş hem de güneşte kurutulmuş yem için uygulanabilir tek bir orana indirilmesi gündeme gelmiştir. Ülkelere göre garanti edilmiş miktarlar belirlenmiş ve 1.605.00 ton ile en yüksek payı Fransa elde etmiştir.

Daha önceki tüzüklerde yer alan desteklemelere konu ürünler şu şekilde yeniden iki kategoride düzenlenmiştir;

İlk kategoride, öğütülmüş un ve kurutulmuş ve öğütülmüş baklagil peletleri, öğütülmüş un ve yapay olarak kurutulmuş baklagil peletleri, adi yonca, korunga, üçgül, acı bakla, fiğ ve benzer yem bitkileri, suni olarak kurutulmuş, saman ve yem lahanası ve saman içeren ürünler haricinde, öğütülmüş ve kurutulmuş olması koşuluyla adi yonca, korunga, üçgül, acı bakla, fiğ, nilüfer, yem bezelyesi ve kuşyemi, ikinci kategoride; Yonca ve çim öz suyundan elde edilen protein konsantrasyonları, yalnızca katı artıklardan elde edilen suni ürünler ve konsantrasyonların hazırlanmasıyla oluşan özsu, yer almaktadır.

6.1.31 1782/2003 sayılı Konsey Yönetmeliği

2003 reformuna atıfla oluşturulan yönetmelik, reformun getirdiği yenilikler neticesinde şekillenirken (çapraz uyum kurallarının uygulanması, kalıcı meraların mutlaka korunmasını), kurutulmuş yem için yapılan ödemelerin de tek ödeme planına dahil edilmesi gerektiği, ancak işleme endüstrisi için ayrı ödemeler yapılmasına devam edilmesini vurgulamıştır.

Şekil 6.4 Kuru yem OPD'si ile ilgili bütçenin paylaşılması

Şekil 6.4'ten, Tek Ödeme Planına aktarılan yardımların %45, Kuru Yem OPD'si kapsamında işleme yardımlarına aktarılan yardımların %55 civarında olduğu ve üreticilerin hem tek ödeme yardımından doğrudan hemde işleyicilere verilen yardımlardan dolaylı şekilde yararlandığı anlaşılmaktadır.

6.1.32 Tarımsal piyasalar için ortak bir düzen tesis eden ve belirli tarımsal ürünlerle ilgili özel hükümler getiren Konsey Tüzüğü teklifi

Kurutulmuş yemlerde destekler, işleyici sanayi ve üreticiler arasında yeniden paylaşılacaktır. Doğrudan ödemeler, üreticilerin sanayiye tarihsel teslimatları temelinde tek çiftlik ödemelerine entegre edilecektir. Ulusal tavanlar, mevcut Ulusal

Garanti Edilen Miktarları göz önüne almak üzere uygulanacaktır. 4 yıllık bir geçiş süreci esnasında, dehidre ve güneşte kurutulan yem sanayisi için basitleştirilmiş tek destek planı, 2004/05 yıllarından itibaren 33 euro/ton olarak başlayarak, azalan bir yardım ile uygulanacaktır. Söz konusu ayrı ayrı Ulusal Garanti Edilen Miktarlar, birleştirilecektir.

6.1.33 Doğrudan yardımların üretimden bağımsızlaştırılması (tek çiftlik ödemesinin oluşturulması)

Çiftçiler, 2000-2002 referans dönemi içinde, çeşitli ürünler ve kurutulmuş yemler için ödemeleri kapsayan bir referans miktarını baz alan bir, tek çiftlik ödemesi alacaklardır.

6.1.34 Kuru yem OPD'si hakkında, 2004/05'den 2007/08 pazarlama yılları için Konsey Tüzüğü teklifi (2003/0010)

2003 tarihli tüzükle, 603/95 sayılı tüzük tarafından oluşturulan iki yardım oranı, hem dehidre hem de güneşte kurutulan yemlere uygulanabilir tek bir orana indirgenme yolunda adım atılmıştır.

6.1.35 382-2005 sayılı (7 Mart 2005) Komisyon Tüzüğü

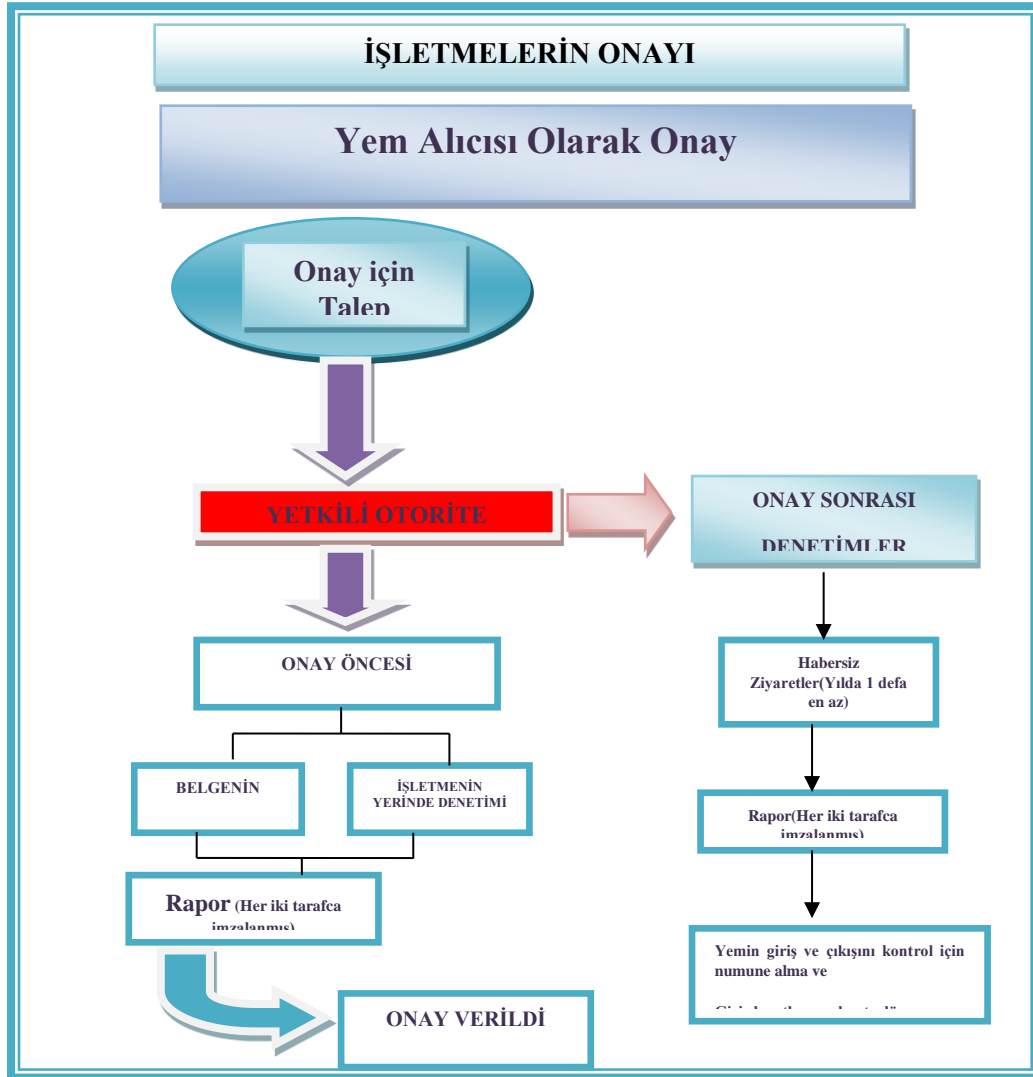
603/95 sayılı tüzükle yer değiştiren, 1786/2003 tüzüğün detaylı kuralları bu tüzükle sunulmaya çalışılmıştır. Genel olarak 603/95 sayılı tüzükte belirlenen ve işleyici işletmelerin kuru yem üretiminde ve dağıtımında yer alan hususlar korunmuştur.

Genel anlamda, yapılan uygulamaların, desteği alan yem işleyicilerinin, yem üreticilerine dolaylı yoldan pazar sağlama amaçlı olduğu ve yemi işleyiciye satan üretici veya aracının, sattığı miktarlara göre belirli bir kazanç elde ettiği söylenebilir. Üretici, yemi satmış olduğu işleyici ile herhangi bir sözleşme yapmış ise (çiftçi kendi ürününü işleyici işletmeye verip ürününü kurutmak isteyebilir), bu durumun her iki taraf arasında desteklemeler konusunda bir akit sayılabileceği, avans ödemelerinin ise, AB'nin ülkelere tanımış olduğu kotalar dahilinde yapılmakta olduğu ve bu ödemelerin

Komisyunun gözetiminde, ülkelerdeki yetkili otoriteler tarafından çiftçi beyanlarının uygunluğunu inceleme şeklinde gerçekleştirildiği söylenebilir. İşleyici işletmelerin yardıma hak edişleri doğrultusunda alacakları destekler için belli bir avansı önceden, yetkili otorite tarafından (Bakanlık veya yetki verdiği bir kurum) belirlenecek hesaba yatırmaları durumunda, yardımın belli bir bölümünü hemen alabildiği bir sistem söz konusu olmuştur.

6.1.35.1 Kurutucu işletmeler ve sözleşmelerin içeriği

AB’de kurutulmuş yemleri işleyen işletmelerin işleme için kabul görmesi için birtakım şartları yerine getirmesi gerekmektedir.

Şekil 6.6 Kurutucu işletmelerin resmi onay prosedürü (Taberbero 2009)

Şekil 6.7 Sözleşmelerin usule uygunluğunun denetlenmesi (Taberero 2009)

Şekil 6.6 - 6.7’de görüldüğü gibi, işletmelerin onay sürecinde ilk aşama olarak, yetkili otoritelerin onay verilmeden önce yaptığı denetimler yer almaktadır, daha sonra, işletmelere ait belgeler ve gerekse işletmenin kendisi denetime tabi tutulmakta ve bir rapor hazırlanarak, akabinde de onay verilmektedir. Ne var ki, onay sonrası da rastgele denetimler yapılabilmekte ve denetimlerde yemin giriş ve çıkışı için uygunluk ve yem girişi kayıtlarının doğruluğu ve beyanı incelenmekte, en son işlem olarak yine bir rapor oluşturulmaktadır (denetçi ve işletme sahibinin imzasının içeren).

6.1.35.2 Kontroller

Topluluk kurallarının uygulanması için İspanya’da tamamen bağımsız olmayan yani Tarım Bakanlığına bağlı çeşitli özerk kuruluşlar, farklı bölgelerde görev yapmaktadır. Yemi işleyen işletmeler için denetimler üç (3) aşamalı yapılmaktadır;

Teklif edilen;

-2009 yılında, %55 den %100'ü bulan bir başlangıç bütçe kesintisi,

-Endüstriyel yardımların, 2004/2005 pazarlama yılında 33 euro/tondan, 2007/08 yılında,0 euro/tona giderek azaltılması, şeklindedir.

Şayet işleyiciler teminat yatırırlarsa, yatırdıkları teminattan ötürü desteğin tümünü alırlar (hak ederler), şayet yatırmaz iseler desteğin belirli bir kısmını alırlar, örneğin; 6,60 euro'luk bir teminat yatırmışlarsa (işleyici, avansa ilave (+) %10'luk eşdeğer bir teminatı yatırır), 26,40 euro'luk bir miktar alırlar (6,60+26,40=33 euro eder).

Hayvan otlatma ile bağlantılı ot yetiştiriciliğinin, sürdürülebilir süt ve et üretiminin ayrılmaz bir parçası olarak kalması gerektiği, suni kurutmada yonca kullanımı ile, hayvancılığın ihtiyaç duyduğu protein ve lif girdilerinin besin kaynağı şeklinde maksimum seviyede fayda sağlanıldığına vurgu yapılmıştır. Yem bitkisi üreticilerinin, yem bitkisi yetiştiriciliğinin güvence altına alınması için desteklenmesi gerektiği, yem bitkilerinin pozitif ekolojik etkileri nedeniyle, üreticilerinin gelecekte şartlar yine aynı görevleri sağlaması yönünde gelişmelidir, denmiştir (Anonymous 2003b).

7. AB ÜYESİ ÜLKELERİN POZİSYON BELGELERİ VE TALEPLERİ

Ülkelerin üyelik müzakereleri esnasında AB mevzuatına uyum sağlamaları yönünden hazırladıkları pozisyon belgelerinde her tür taleplerini belirlemeleri gerekmektedir. Pozisyon belgelerinde devletler kendilerine has koşullar göz önünde bulundurulduğunda, mevzuatın uygulanması zor gibi görünen bölümleri için, üyelikten sonra belli bir tarihe kadar spesifik bir takvim çerçevesinde uyum sağlamak adına derogasyon (geçiş süreci) talebinde de bulunabilmektedir. Ayrıca, devletler pozisyon belgelerindeki her talepleri için, gerekçelerini belirtmekle mükelleftirler.

AB, yeni üyeler için eskiden yapılan uygulamaların ilk başta uyumlaştırılmasını, daha sonra yeni uygulamaları talep etmektedir ve bu noktada, Türkiye adına büyük ihtimalle bir derogasyon başvurusunda bulunulabilecektir. Türkiye olarak üyelik aşamasında, AB mevzuatına tamamen uyumlu bir mevzuatı hazırlarken, pozisyon belgesinde örneğin kotaların belirlenmesi gibi kritik hususlarda, ülke deneyimlerinden faydalanılması isabet olacaktır (Yalçın 2006).

Ülkeler genel itibariyle hazırladıkları pozisyon belgelerinde tıpkı Polonya örneğinde olduğu gibi, AB çiftçilerine sağlanan yapısal araçlara ilişkin yardımlardan faydalandırılmaları gerekliliğini, dolayısıyla OTP'nin tüm mekanizmalarına katılım sağlama taleplerini ve olası bir tarımsal üretim düşüklüğü yaşanması halinde bunun nedenlerini (konjonktürel, iklimsel vs.) üretim tüketim dengelerine işaret ederek açıklarken, gerçek tarımsal üretim seviyelerinin esas alınmasını sağlamaları ve buna ilaveten örneğin Türkiye için, tarımsal ürünlerin ihracatı bakımından ve OECD verileri temelinde, geçtiğimiz yıllarda örneğin tarımsal hasıla bakımından dünyada 7. ve Avrupada 1. sıralara kadar yükselme başarısını göstermiş bir ülke olduğumuzun altı çizilerek, AB'nin tarım potansiyelini önemli miktarda arttıracığımızı ve OPD kapsamındaki ürünlerin değişikliğe uğrayabileceğini, bu nedenle de OPD'lerde kendi açımızdan uygun düşen birtakım değişiklikler bu veriler doğrultusunda AB'ye, müzakere pozisyon belgesinde sunulabilir (Anonymous 2013c).

2004 ve 2007 yıllarında üye olan ülkelerin AB'nin içinde bulunulan dönem itibariyle yürürlükte olan mevzuata yönelik oluşturdukları kuru yem taleplerine ilişkin tutumları şu şekilde özetlenmiştir;

7.1 Çek Cumhuriyeti Pozisyon Belgesi

1995 yılında yürürlüğe giren 603/95/EEC sayılı kuru yem ortak piyasa düzeninin kurulmasına ilişkin tüzük ile getirilen düzenleme karşısında, Çek Cumhuriyeti talep ve gerekçesini şu şekilde geliştirmiştir; Çek Cumhuriyetine tanınacak kuru yem üretim kotasının AB desteğinden yararlanacak düzeyde olması talep edilmiştir. Kuru yem üretimine ilişkin olarak tam miktarın müzakereler sırasında iletileceği belirtilmiş ve ülkedeki mevcut kuru yem üretiminin mali destekten yararlanma imkanı tanıdığı vurgulanmıştır. Bu gerekçeler dahilinde, kuru yemde garanti edilmiş ulusal miktar (MGM), 27.942 ton olarak belirlenmiştir.

7.2 Estonya Pozisyon Belgesi

Estonya, desteklere konu olacak tarla bitkilerinin baz üretim miktarları belirlenirken, o gün itibariyle mevcut olan üretimden daha yüksek bir üretim seviyesinin hesaba katılmasını talep etmiştir. Bunun yanı sıra, müzakere pozisyon belgesinde süt, şeker, patates nişastası ve kuru yem için üretim kotaları belirlenmesini talep etmiştir.

7.3 Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Pozisyon Belgesi

Ülkenin kuru yem ortak piyasa düzeni ile ilgili olarak, topluluğun kuru yem rejimlerinden yararlanmasının uygun görülmemesi halinde, ithal edilecek kuru yem için Topluluk desteği verilmesini içeren özel bir uygulama geliştirilmesi yönünde talebi olmuştur. Ayrıca belgede, her sene hemen hemen üç kez kuraklığın yaşandığı ülkede yıllık ortalama 10-15.000 ton kuru yeme ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

7.4 Letonya Pozisyon Belgesi

Letonya pozisyon belgesinin, koyun ve keçi eti için ayrılan kısmında koyun yetiştiriciliği sektörünün gelişmesi için arazilerin meracılık ve hayvan yemi yetiştirmeye uygun olmasının bir avantaj olduğunu ve ayrıca koyun eti tüketiminde de son dönemlerde bir artış meydana geldiğini belirtmiştir.

7.5 Litvanya Pozisyon Belgesi

Litvanya'nın talep ve gerekçesine karşılık olarak Komisyon kuru yem için MGM'nin, 650 ton olarak belirlendiğini ifade etmiştir.

7.6 Macaristan Pozisyon Belgesi

Macaristan'ın kuru yem ulusal garanti yem miktarının her bir pazarlama yılı için 200.000 ton olarak düzenlenmesi, talep edilmiştir. Kuru yemde MGM, 49.593 ton olarak belirlenmiştir.

7.7 Malta Pozisyon Belgesi

Malta'da kuru yem fabrikası kurmanın çevresel sıkıntıları olduğu için, 603/95/EEC sayılı tüzüğün 3. ekinde yer alan suni kuru yeme uygulanabilir oranın Malta'da, güneşte kurutulmuş kuru yemler için de geçerli olması talep edilmiştir. Pozisyon belgesinde bunun, yem kurutma fabrikasının kurulması önünde çevresel engeller olduğu gibi, bu talebin yerine getirilmesi ile hayvan ve süt ürünlerinin besin içeriğinin güçlendirilebileceği belirtilmiştir.

Malta, hayvan besleme alanında çalışan belirli işletmelerin ve araçların onaylanması ve kaydedilmesi koşullarına ilişkin, 95/69/EEC sayılı direktifin uygulanması için beş (5) yıllık bir geçiş dönemi talep etmiştir. Bu geçiş döneminin yem imalathanelerinin yeniden yapılandırılabilmesini sağlamak için talep edildiği vurgulanmıştır.

Her bir işletmenin, AB'ye katılımdan en az altı ay önce, kendi kategorisinin gerekliliklerini karşılayabilmek için bir plan sunması gerekecektir. Kayıt ve onay gerekliliklerini karşılamayan işletmeler katılım sonrasında çalışamayacaktır. Küçük kapasiteli işletmeler ürünlerini yalnızca yerel piyasada satabilecektir.

7.8 Polonya Pozisyon Belgesi

Polonya kuru yem üretim miktarı kotasının 160.000 ton olarak belirlenmesini talep etmiştir. Polonya pozisyon belgesinde, bu miktarı tespit ederken 160.000–200.000 tonluk kuru yem mevcut üretimi, kuru yem için 300.000 tonluk piyasa talebini, yetiştirilme alanlarının çoğunlukla işsizliğin en yüksek olduğu bölgeler olduğunu ve 160,000 ton kuru yem üretiminin yaklaşık 1500-2000 kişi için ek istihdam kaynağı olacağı vurgulanmıştır. Kuru yemde garanti edilmiş ulusal miktar, 13.538 ton olarak belirlenmiştir.

7.9 Slovakya Pozisyon Belgesi

Pozisyon belgesinde, Slovakya'daki kuru yem üretiminin 603/95/EC sayılı Konsey Tüzüğüne göre destek alabilmek yönünde gereklilikleri karşılıyor olduğunu belirten Slovakya yetkilileri, kuru yem ortak piyasa düzenleri başlığı altında destek sağlanacak kuru yem üretimi miktarının belirlenmesini talep etmiştir. Kuru yemde garanti edilmiş ulusal miktar 13.100 ton olarak belirlenmiştir.

7.10 Romanya Pozisyon Belgesi

1970-1980'lerde, yemlerde dehidrasyon, öğütme ve ufalama (taneleme) için tesisler, 42 bölgede, 3500 tonluk yıllık kurutma kapasitesine sahip olarak faaliyet göstermekte idi. 1979 yılında elde edilen maksimum üretim, 480.000 ton/yıllık idi. 1982 yılından başlayarak, işleme tesislerindeki yüksek enerji tüketimi nedeniyle, işletmelerin %90'ı korunmuş şekilde muhafaza edilmekteydi, geriye kalan kısmı ise, 1992'ye kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Mevcut durumda, yeşil yem üretimi hayvan yemi olarak kullanılmakta veya saman şeklinde muhafaza (güneşte kurutulan) edilmektedir.

Yem üretiminin ve hayvanları beslemenin gelişimi için stratejide şu tedbirler şart koşulmaktadır;

- Suni kurutma tesislerine yakın olan çok yıllık baklagil yem bitkilerinin ekili olduğu arazilerin toplulaştırılması,
- Çok yıllık baklagil yem bitkilerinin payının %60-65 oranında, silajlık yem bitkilerinin oranının %15-20 ve kök bitkilerinin oranının %5'e değin artırılması ile yem varyetelerinin elde edilmesini sağlamak için yem yetiştiriciliği yapısının geliştirilmesi,
- Mevcut fabrikalarda, yeşil yemin dehidrasyonu için tesislerin yeniden faaliyete geçirilmesi amacıyla projelere finansman sağlanması,
- SAPARD programı ile yeni yatırımların desteklenmesi ve yem bitkileri dehidrasyonu için alet-ekipman sağlanması.

Romanya'da otoritelerin hazırladığı, meraların yararlı şekilde kullanılması için ulusal planda temel amaç, belirli tedbirlerle ve teknolojik eylemlerle toplam yeşil yem üretiminin nicel ve nitelik bakımından artırılması şeklindedir.

Yem üretiminin elde edilmesinin sağlanması için, Romanya'nın yaklaşık 1.2 milyon ha'lık yetiştiriciliğe elverişli arazisi ve 4,9 milyon ha'lık bir doğal mera alanı mevcuttur. Şuan için mevcut yem üretim miktarlarının önümüzdeki yıllarda yem bitkileri üretimlerinin desteklenmesi ile birlikte kısa vadede öngörülen, çok yıllık baklagil yem

bitkilerinden elde edilen yem miktarlarının toplam yem üretiminde payının %41'lerden %50-55'lere kadar artacağı ve uzun vadede ise, 500.000 tonluk kuru yem miktarına karşılık gelecek bir üretimin elde edilebileceği şeklindedir.

2 milyon ton saman/yıllık eşdeğer gelen 9.350.800 ton/yıllık tüm yeşil yemlerin (yonca ve üçgül) haricinde, 250.000 ton kurutulmuş ve öğütülmüş yem elde edilecektir. Romanya, kurutulmuş ve öğütülmüş olarak, yıllık 250.000 tonluk kotanın tahsisini talep etmektedir. Son olarak, Romanya bu alandaki uygulamayı kabul etmektedir ve herhangi bir geçiş süresi talep etmemektedir (Anonymous 2002b).

7.11 Slovenya Pozisyon Belgesi

Slovenya'da yem bitkileri üretimine dair bir beyan bulunamamıştır, bu nedenle herhangi bir kota söz konusu olmamıştır.

Türkiye'de de yem bitkileri üretimi ve buna istinaden talep ilişkisi yönünden bir kota (ulusal garanti edilen miktar) mevzu bahis edilirken, üye devletlerin pozisyon belgelerindeki talepleri iyi incelenmeli, taleplerin karşılanma oranları dikkate alınarak yüksek ihtimalle kabul görmeyecek ve temelsiz sayılabilecek taleplerden kaçınılarak, makul olan gerekçelerle belgeler hazırlanmalıdır. Netice olarak aday ülkelere, en son ürettikleri iki yılın ortalaması baz alınarak (Komisyona gönderilen veriler temelinde) ulusal garanti edilen miktar tahsisi yapılabilir.

Ayrıca, pozisyon belgesinde sunulacak olan taleplerin, yeni üye devletlerde ne şekilde gerekçelendirildiğinin doğru şekilde etüd edilerek, ilaveten, güçlü ve zayıf noktaların tespitinde bir etki analizi çalışmasından sonra elde edilen verilerin baz alınarak, gerekçelendirilmenin titizlikle yapılması ve böylece müzakereler için daha sağlam kanıtlar oluşturulması gerekmektedir.

Bu doğrultuda, örneğin en basitinden, ülkelerin güneşte kurutulan yemler için destekleme ödemesi alabilmesi amacıyla, samana destek verilmediğinden, mutlaka saman içermeyen yem bitkilerinin (örneğin yonca, korunga, fiğ vs.) kurutulduğunu beyan etmeleri gerekmektedir. Malta'nın hayvancılık yönünden özellikle süt üretimi bakımından kuru yemin ne kadar önemli olduğunu pozisyon belgesinde vurguladığı gibi Türkiye'de, hayvancılığın Türkiye açısından önemine atıfta bulunabilir veya Romanya örneğinde olduğu gibi, Türkiye'nin kaba yem açığını da göz önüne alarak, yem bitkileri üretiminin ne tür gerekçelere dayanarak, önümüzdeki dönemler için nasıl bir trend izleyeceğini söz konusu pozisyon belgesinde belirtebilir, zira bu verilerin baz alınması ile Türkiye'ye bir kota (ulusal garanti edilen miktar) verileceğinden, kota alınmasını sağlayacak ifadelerin sağlam dayanaklar çerçevesinde tesis edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, ülkeler, işleme tesislerinin kurulması aşamasında, geçiş süreci taleplerini de bu belgede beyan etmişlerdir. Belgeyi hazırlayacak olan yetkili otorite, yemi işlemek için gerekli işleme tesislerinin kurulmasına destek olabilmek adına, tıpkı İspanya'nın yararlandığı gibi, katılım öncesi mali yardım aracından (IPARD) faydalanılması talebini (IPA'nın 1.bileşeni olan kurumsal yapılanma) Komisyona bildirebilecek, hatta işleme tesislerinin kurulması için bir geçiş süreci talebinde bulunabilecektir (Anonymous 2002a, Yalçın 2006).

8. TÜRKİYE’DE YEM BİTKİLERİNE İLİŞKİN DURUM

Kaba yemler diğer yemler arasında, insan beslenmesi için temel kaynak olan hayvansal proteinlerin üretimine katkı bakımından büyük rol oynar. Dünyada çok fazla bitki türü bu amaçla kullanılmaktadır. Yüksek besleme değerine sahip yemlerle beslenen hayvanlardan elde edilen ürünler, kalite bakımından insan hayatı ve ülke ekonomisi için büyük bir değer ifade eder. Ülkelerde belirli bölgelerde yapılan hayvancılığın gelişmesinde, yem bitkileri tarımı etkili olmakla birlikte, bu sayede hayvansal ürün üretiminde, hayvan besleme ve sağlığı ile beraber özel bir yere sahiptir.

Yem bitkileri tarımı, değişik tarımsal faaliyet konuları arasında denge kurarken, monokültür yerine polikültür tarım yöntemi uygulanmış olur. Baklagiller familyasından yem bitkilerinin, köklerinde oluşturdukları yumrucuklarda bulunan bakteriler sayesinde, havadaki serbest azot bitkilere yararlı bir forma dönüştürülerek topraklara gübre sağlanmış olur ve çevre kirliliği de önlenmiş olur. Yem bitkileri tarımı sayesinde toprağın erozyona karşı korunması sağlanırken, toprağın yerinde tutulması ile toprak kayıplarının da önüne geçilebilmektedir (Anonymous 2015e).

Türkiye’de, hayvan beslenmesi, geniş ölçüde doğal çayırlar ve meralara, anızlara ve tahıl samanına dayanmaktadır (Anonim 2005a). Türkiye’de yetiştiriciliği yapılan belli başlı yem bitkileri; yonca, fiğ, korunga, burçak, hasıl mısır, sudan otu ve hayvan pancarıdır. Yem sınıflandırılmasında karma yemler, kaba yemler, silajlık yemler, endüstri bitkileri artıkları (küspe) yer almaktadır.

Doğal haliyle, yani hayvana verildiği haliyle su içeriği %15-20’den ya da ham selüloz içeriği kuru maddede %16-18’den daha fazla olan ve yemlemede kullanılabilen her tür materyale “kaba yem” adı verilir (Kılıç 2005). Endüstrileşen yem sektörü ürünlerinden karma (kesif) yem ise, hazmedilebilir besin miktarı yüksek olan ürünlerdir.

Bir hayvancılık işletmesinde toplam girdilerin %65-70’i yem olduğu bilinmekle birlikte, hayvancılığın çayır ve mera yemine dayandırılması, ekonomik açıdan da önem arz

etmektedir. İhtiyaç duyulan kaba yem açığının giderilebilmesi ve mevcut çayır ve meralardan hayvan baskısının biraz olsun kaldırabilmesi için değişik kaynaklarda farklılıklar gösteren ancak, gelişmiş ülkelerde tarım alanları içerisinde %25-30 oranında olan yem bitkileri ekiliş alanlarına karşılık, Türkiye’de bu oran, 1995 sonuna kadar %2,5-3 olarak belirlenmiş ve 2014 yılı sonu itibariyle ise, %14,5 (dane mısır dahil) ve %10,8 (dane mısır hariç) olarak belirlenen ekim alanının artırılması için, yapılan üretim faaliyetinin ekonomik olması gerekir; bir başka deyişle, yem bitkisi yetiştiren çiftçi, yetiştirdiği yem bitkisini kendi hayvanına yedirmesi ile elde edeceği ek hayvansal ürün gelirin ve yem bitkisini pazarladığında elde edeceği gelirin, yem bitkisi yetiştirdiği tarlada başka bir alternatif bitkiyi ürettiğinde elde edeceği gelirden fazla olması gerekir. Bu koşulun sağlanması için; hayvancılığın kârlı bir faaliyet alanı olması gerekir.

Mülga Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda, Türkiye’de yapılan hayvancılığın; genelde ana tarımsal üretim faaliyeti bitkisel üretim olan ve büyük çoğunluğu (toplam işletmelerin yaklaşık %67’si) 50 da’ın altında araziye sahip küçük işletmelerde yan faaliyet alanı olarak yürütülen ekstansif bir hayvancılık olduğu, bildirilmektedir. Söz konusu işletmelerde; genelde verim potansiyelleri düşük hayvanların yem gereksinimleri; yılın büyük bir kısmında mülkiyeti kamuya ait olan ve bulunduğu yöre halkı tarafından ortaklaşa kullanılan çayır-meralardan karşılanmaya çalışılmakta, iklim koşullarının hayvanların meraya çıkmasına olanak vermediği dönemlerde ise büyük ölçüde tahıl saman ve üretilen kuru ot ile arpa, buğday, yulaf gibi tahıl danelerinden karşılanmaya çalışılmaktadır. Şu bir gerçektir ki, tarla işletmeleri, ölçek ekonomisi temelli arazi büyüklüğüne erişemediği takdirde, buralarda, yem bitkisi tarımının gelişmesi oldukça güç olur (Anonim 2007a, Açıköz vd. 2005).

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Sivas iline özgü bir raporda (2014 yılı);

- Sivas’ta koyunculuk için kaliteli bir ırk ve kaliteli geniş meraların var olduğu ancak, göç nedeniyle ve ekonomik olarak alanların değerlendirilemeyeşi sebebiyle hayvancılıkla uğraşan insan sayısının azaldığı ve yapılan tahlilde, hububat yerine hayvancılık odaklı yem bitkileri üretiminin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

- Sivas ilinde işletmelerin büyük bölümünün 50 dekar ve üstü araziye sahip olmasının, hayvancılık sektörünün en büyük girdisi olan yem ihtiyacının işletmelerce karşılanması açısından bir fırsat doğurmakta olduğu, yem bitkisi yetiştiriciliğinin bölge üreticileri için hayvansal girdi maliyetlerini düşüreceğini ve sonuç olarak çiftçilerin sektörden kazanç sağlayabileceği ve bu kapsamda işletmelerin üretim maliyetlerinin düşürülerek, işletme kârlılığının artırılması için yem bitkileri üretiminin özendirilmesi ve desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- Ayrıca, Sivas'ta, yem fabrikalarına önemli ölçüde ihtiyaç olduğu belirlenmiştir.
- Türkiye'de ilk defa 2008 yılında, Sivas ilinde Sivas Ticaret Borsası işbirliğiyle bir "Ot Borsası", ilde üretilen kaba yemin pazarlanmasının sağlanması ve yem bitkileri ekim alanlarının artırılması amacıyla, kurulmuştur. Bu şekilde hayvancılığında gelişmesine de katkı sağlanacağı beklenmektedir (Anonim 2014c).

Genel olarak, meralardan istenilen ölçüde yararlanılamadığı ve bu durumun sonucu olarak da yem bitkisi ihtiyacının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Benzer durumlara diğer illerde de rastlanmasından ötürü, potansiyeli olan bu tür yerlerde çeşitli özendirici tedbirlerin yürürlüğe konması gerektiğini bir kez daha akla getirmektedir.

8.1 Türkiye'de Yem Bitkileri Desteklemeleri

8.1.1 Geçmişte ve günümüzde uygulanan mevzuat

Türkiye'de tarımsal üretim özellikle, 1950'li yıllardan sonra önemli ölçüde artmıştır. Bu artış girdi ve teknoloji kullanımının yanı sıra alan artışından da kaynaklanmıştır. Tarımsal üretim artışının temel öğeleri incelendiğinde; 1950'lerden itibaren mekanizasyonun artmasıyla mera alanlarının bozularak tarlaya dönüştürülmesi, aynı şekilde ormanların tahribiyle tarıma müsait olmayan alanların ekilmeye başlanmasıyla oluştuğu bilinmektedir. Türkiye'de yem bitkileri üretim alanı (ha) başına gelişme göstermesine rağmen artış hızı yavaştır. Bu artışın hızlandırılmasına yönelik ilk çalışma

1952’de Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulan Çayı-Mera ve Yem Bitkileri Şubesinin kurulması ile başlamış olup yine aynı yıl çiftçilere bedelsiz tohum dağıtılarak yeni türlerin adaptasyonu için çalışmalar başlatılmıştır.

Türkiye’de yem konusunda, ilk yasal düzenleme olan, 29/5/1973 tarihli 1734 sayılı yem kanunu ile, hayvanların rasyonel bir şekilde beslenmelerini sağlamak ve hayvansal üretimi geliştirmek üzere, ticarete arz edilecek yemlerin hazırlanması, imali, ithali, ihracı, sürüm ve satışını belli esaslara bağlamak, amaçlanmıştır. 1974 yılında ise Yem Yönetmeliği çıkarılmıştır. 20.05.2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan ‘Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Karar’ ile ilgili olarak Tarım Bakanlığı, çok yıllık ve tek yıllık yem bitkileri üretimine ve yapay mera tesisine yönelik projeleri, belirli şartlar altında desteklenmeye başlamıştır.

8.1.2 Kalkınma planlarında yem bitkileri ve çayır meraların değerlendirilmesi

5 (Beş) Yıllık Kalkınma Planlarını özetlersek;

Planlarda ilk başlarda hayvancılık ile yem ilişkisini ortaya koyarak, hayvancılık sektörünün yem ihtiyacının karşılanması için mısır ve diğer yem bitkilerinin artırılmasına yönelik uygulamaların hayata geçirilmeye çalışıldığı, yine mera iyileştirme ve ilave çayırlikların kurulması ile yem üretiminin artırılmasına vurgu yapıldığı, hayvancılığın istenilen gelişmeye ulaşabilmesi için sanayi yan ürünlerinin daha geniş ölçüde değerlendirilmesi ve yem kurutma tesislerinin kurulması için teşvik verileceği, 90’lı yıllara gelindiğinde ise nadas arazilerde yem bitkisi üretimine yönelmiş ve kaliteli yem arzının artırılması ve son dönemde ise AB’ye katılım öncesi rekabet gücünün artırılmasının hedefleneceği vurgulanmıştır.

Bu planların yanı sıra yine destekleme ile alakalı alınan kararlar ise şu şekilde yer almıştır;

8.1.3 24 Ocak Kararları

Fiyat yoluyla desteklemeler azaltılmaya başlanmıştır.

8.1.4 Beş nisan kararları

Tarım sektörüne ilişkin bir takım düzenlemeler öngörölmüş ve ekonomiden tarımsal ürünlere ayrılan kaynağın üç ürün/ ürün grubu ile sınırlı kalacağı açıklanmıştır.

8.1.5 Tarım stratejisi belgesi (2006-2010)

Tarım politikalarını kayıt altına alan bu belge ilk olması nedeniyle tarım politikaları tarihinde önem arz etmektedir (Anonim 2004d). Belgede yer alan stratejik amaçlardan bazıları ise, sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kaliteye dayalı üretim artışının sağlanması, tarımsal pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve üreticilerin pazara erişim düzeylerinin artırılması, ekonomik ve sosyal anlamda kırsal yaşam şartlarının iyileştirilmesi, üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi, şeklindedir.

8.1.6 Tarım kanunu

Amacı, tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılmasıdır. Kanun, strateji belgesini içermekte ve yine tarım politikaları ile ilgili ilk ve tek kanun olma özelliğini taşıması açısından önemlidir (Anonim 2006c).

8.1.7 Stratejik plan (2013-2017)

Belge ile, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı misyon ve vizyonu göz önüne alınarak, 2013-2017 yıllarını kapsayacak şekilde stratejik planlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Örneğin; Stratejik Hedef 1 altında, havza bazlı çalışılan ürün sayısı (adet) alt başlığı

altında; İklim, toprak, topografya, arazi sınıfları ve kullanım şekillerine dayalı olarak belirlenen tarım havzalarında çalışılan/planlanan/ihtisaslaştırılan en uygun ürünlerin üretiminin hedeflendiği ifade edilmektedir.

Mera ıslah ve amenajman alanı (dekar) alt başlığında, hayvansal üretimde en önemli girdiyi oluşturan kaliteli kaba yem in temin edilmesi, üretimin artırılması ve hayvancılığımızın ihtiyacının karşılanabilmesi için çayır ve meraların ıslah edilmesinin (2015-2017 yılları arasında her yıl 350 bin dekarlık bir alanda mera ıslah ve amenajmanı) hedeflenmekte olduğu belirtilmiştir.

8.2 Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2016/29)

Yürürlükte olan 2016/29 sayılı tebliğ ile, Türkiye’de bitkisel üretimi arttırmak, kaliteyi yükseltmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve çevreye duyarlı alternatif tarım tekniklerinin geliştirilmesine yönelik çiftçilere destekleme yapılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmıştır. Üretim yılı içerisinde, ÇKS’de kayıtlı olan ve yem bitkileri desteklemelerinden faydalanmak isteyen çiftçilerin, bu Tebliğin yayın tarihinden itibaren ÇKS’de kayıtlı oldukları il/ilçe müdürlüklerine destekleme ödemesi başvuru dilekçesi ile başvuru yapmaları gerekmektedir.

8.3 Yem Bitkileri Üretiminin Desteklemesi

Destekleme ödemesinden, kaliteli kaba yem üretimi amacıyla yem bitkileri ekilişi yaparak hasat eden ya da yapay çayır mera ve tek yıllık İtalyan çimi (*Lolium multiflorum*) ekilişlerinde vejetatif gelişme tamamlanarak uygun otlatma yapanlar yararlanır. Kaliteli kaba yem üretimi yapmak amacıyla, çok yıllık yem bitkilerinden, yonca, korunga, yapay çayır mera ve tek yıllık yem bitkilerinden, fiğ, macar fiği, burçak, mürdümük, sorgum, sudan otu, sorgum-sudan otu melezi, hayvan pancarı, yem şalgamı, yem bezelyesi, yem baklası, iskenderiye üçgülü, İtalyan çimi (*lolium multiflorum*) ile silajlık olarak ekilişi yapılan mısır ve yukarıda sayılan tek yıllık yem bitkilerinden yapılan silajlar, destekleme ödemesinden yararlandırılır. Yapay çayır-mera

için üretim yaptıkları ilk yıl, çok yıllık yem bitkilerinden yonca için 4 yıl ve korunga için 3 yıl süreyle, tek yıllık yem bitkileri ekilişlerinde ise üretim yaptıkları yıl için, ürünü hasat etmeleri kaydıyla dekar başına ödeme yapılır.

Yem bitkisi desteğinden yararlanmak isteyen çiftçiler, yem bitkisini hasat etmeden önce, tarım arazisi beyan formu ile Bakanlığın ilgili birimine müracaat eder. Yonca ve korunga için, çiçeklenme başlangıç döneminde hasat edildiğinde, destekleme ödemesine hak kazanılır. Destekleme ödemeleri ilk hasat edildiği yıl belirlenen destekleme birim fiyatı üzerinden destekleme süresi boyunca her yıl yapılır.

Desteklenecek yem bitkileri toplam ekiliş alanı en az 10 da'dır. Desteklemelerde ekiliş yapılarak başvuruda bulunulan parsellerin hasat kontrolü sonucunda desteklemeye esas vejetatif gelişim gösteren kısmı 10 dekarın altında olmamak koşulu ile değerlendirmeye alınır ve tek yıllık ve çok yıllık bitkiler ile silajlık yetiştirilen tek yıllık bitkilere ve silajlık mısır ekimine ve ayrıca yapay çayır-mera kurana, 50 TL-100 TL /dekar/yıl arasında değişen miktarlarda bir destekleme yapılmaktadır. Desteklenen yem bitkileri birim fiyatları, 2006 senesine dek maliyetler göz önüne alınarak, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tarafından belirlenmekte ve ödemeler yapılmakta idi, 2006 senesinden sonra, Bakanlar Kurulu Kararı ile birim fiyat desteği Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından belirlenmekte ve çiftçilere ödemeler yapılmaktadır.

Her sene yeniden yayımlanarak yürürlüğe konmakta olan yem bitkileri desteklemelerinin uygulama esaslarını belirleyen bahse konu tebliğ incelendiğinde, daha önceki yıllarda yayımlanmış olan tebliğlerdeki gibi, Türkiye'de hayvancılık alanında kaliteli kaba yem ihtiyacının karşılanabilmesi ve uluslararası rekabete uygun bir şekilde gelişmenin sağlanabilmesi için yem bitkileri tarımı yapan ÇKS'ye kayıtlı çiftçilerin birim alan üzerinden desteklenmesinin amaçlanmakta olduğu görülmektedir.

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Sivas iline özgü bir raporda (2014 yılı),

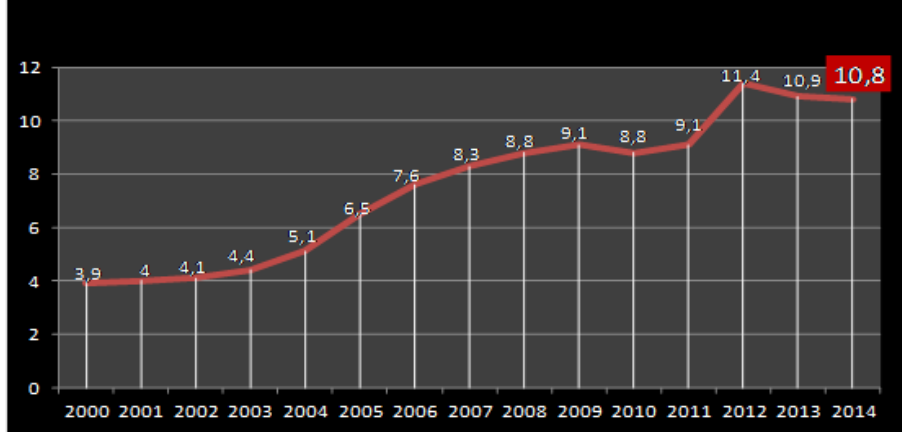
Bölgede yem bitkisi yetiştiriciliğini artırabilecek öneriler olarak şunlar geliştirilmiştir;

- Yem bitkisi ekilen veya ekilecek olan arazilerin büyüklüğüne uygun makine-ekipmanın yaygınlaştırılması gerektiği,
- Yem bitkilerinden besin değeri yüksek, su isteyen yonca ve silajlık mısır gibi yem bitkilerinin üretimini arttırmak için su kaynağı olan üreticiler için basınçlı sulama sistemlerinin kurulumunun geliştirilmesi gerektiği,
- Üretilen ve/veya üretilecek silajlık mısırın saklanması için silaj çukurlarının açılması gerektiği, ifade edilmiştir.

Buradan anlaşılan; aslında belirli bir potansiyelin varolduğu, ancak bunun optimum hale nasıl getirilebileceği, mutlaka iyi bir şekilde plan ve programlı olarak hareket edilmesi durumunda (verim elde edilebileceği) olabileceği yönündedir.

8.4 Türkiye’de Yem Bitkileri Ekilişi Ve Üretimi

Türkiye’de, 50’li yıllardan başlayarak günümüze gelindiğinde, meraların, otlakların ve kırsal alanların azalması sebebiyle, gerek suni meralar oluşturularak buralardan ot elde edilmesi gerekse tarlalarda yem bitkileri ekilişlerinin artırılarak hayvanlar için yeterli yem elde edilmesi önem kazanmıştır. Yem bitkileri ekiliş alanlarının ekili tarla alanları içerisindeki payının artırılması, devlet tarafından verilen desteklemelerin çiftçi gelirlerine etki edecek şekilde artırılması ile ve politika belirleyicilerin ekim planlarını iyi şekilde ayarlamaları halinde sağlanabilir. Hiç kuşku yoktur ki, hayvancılık sektörünün yem ihtiyacındaki değişimler veya hayvan sayısını artıran işletmelerin ihtiyaçları da yem bitkileri ekilişlerinin seyrinde etkili olmaktadır.

Şekil 8.1 Yem bitkileri ekiliş alanlarının ekili tarla alanları içerisindeki payı (%)

Şekil 8.1 incelendiğinde, mısır hariç yem bitkileri ekiliş alanlarının, ekili tarla alanları içinde 2003 yılından itibaren payının giderek arttığı ve 2009-2011 yılları arasında durgun seyrettiği, son olarak 2000 yılına nazaran 2014 yılı verilerine göre payının yaklaşık 3 kat arttığı görülmektedir. Aynı dönemler içerisinde, yem bitkileri ekiliş alanı arttığı için birim alandan elde edilen üretimde de artış olduğu ve aynı zamanda dekar başına verimlilikte de artış olduğu belirlenmiştir.

Türkiye’de yıllar itibariyle desteklenen yem bitkileri ekiliş alanı (ha) ve dane mısır dahil ve hariç olmak üzere yem bitkisi ekim alanları aşağıda yer alan Çizelge 8.1’de verilmektedir.

Çizelge 8.1 Yıllara göre destekleme kapsamında ekilişler ve genel ekiliş alanlarına oranı (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

		YILLAR														
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Genel Yem Bitkisi Ekim Alanı (ha)	Dane Mısır Dahil	1.150.1	1.151.5	1.153.2	1.219.9	1.350.0	1.707.0	1.910.2	2.165.0	2.184.6	2.237.9	2.193.5	2.226.3	2.689.2	2.638.8	2.608.1
	Dane Mısır Hariç	695.1	711.5	723.2	789.9	920.1	1.107.0	1.374.2	1.550.0	1.590.0	1.645.9	1.590.2	1.637.3	2.066.6	1.970.3	1.949.5
Ekili Tarla Alanına Oranı (%)	Dane Mısır Dahil	6,3	6,4	6,5	6,8	7,5	9,5	10,6	11,6	12,1	12,4	12,2	12,4	14,9	14,7	14,5
	Dane Mısır Hariç	3,9	4,0	4,1	4,4	5,1	6,5	7,6	8,3	8,8	9,1	8,8	9,1	11,4	10,9	10,8
Desteklenen Ekim Alanı (ha)		53.8	127.5	215.8	269.8	361.6	454.0	795.1	1.072.1	753.5	553.4	564.2	602.6	608.2	637.6	592.9
Dane Mısır Hariç Yem Bitkisi Ekiliş Alanına Oranı (%)		7,7	17,9	29,8	34,2	39,3	41,0	57,9	69,2	47,4	33,6	35,5	36,8	29,4	32,4	30,4

Not 1: Toplam Ekili Tarla Alanı **18 Milyon hektar** olarak alınmıştır (her yıl rakam güncellenmektedir).

Not 2: Toplam Ekili Tarla alanı son yıllarda düşmüştür.

Çizelge 8.1'den görüleceği üzere, 2000-2007 yılları arasında desteklenen yem bitkisi ekim alanında belli seviyede bir artış söz konusu iken, 2007 yılına gelindiğinde oldukça belirgin bir artış meydana gelmiştir. Bu durum, yem bitkilerinde birim fiyatların yüksek seyretmesinden ve fiğe normalde %50 çiçeklenme döneminde destek verilmesi gerekirken, o yıl bu şartın göz ardı edilmesinden ileri gelmektedir.

Çizelge 8.2 ile Türkiye'de yem üretimleri ve verimleri açıklanmaktadır.

Çizelge 8.2 Türkiye’de yem bitkisi üretimi ve verimi (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

YILLAR	2012			2013			2014			Bir önceki yıla göre değişim (%)		
	ÜRÜN ADI	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)
Yonca (Yeşil Ot)	11.536.328	2.884.082	1.742	12.616.178	3.154.045	2.014	13.432.968	3.358.242	1.954	6	6	-3
Korunga (Yeşil Ot)	1.459.570	364.893	758	1.630.572	407.643	859	1.646.256	411.564	855	1	1	13
Fiğ (Yeşil Ot)	4.245.417	933.992	758	4.492.466	988.343	906	4.168.085	916.979	1.034	-7	-7	20
Sorgum (Yeşil Ot)	51.376	15.413	2.880	59.358	17.807	3.228	59.033	17.710	3.309	-1	-1	12
Mürdümük (Yeşil Ot)	169.419	37.272	617	158.671	34.908	678	146.812	32.299	637	-7	-7	10
Burçak (Yeşil Ot)	42.894	9.437	546	54.566	12.005	766	30.455	6.700	643	-44	-44	40
Üçgül (Yeşil Ot)	3.018	755	598	2.528	632	609	2.478	620	597	-2	-2	2
Buğday (Yeşil Ot)	184.730	36.946	833	136.681	27.336	624	111.867	22.373	636	-18	-18	-25
Arpa (Yeşil Ot)	16.680	3.336	671	31.596	6.319	1.342	50.752	10.150	1.454	61	61	100
Çavdar (Yeşil Ot)	2.032	406	333	2.828	566	416	7.177	1.435	727	154	154	25
Tritikale (Yeşil Ot)	54.759	10.952	1.065	67.801	13.560	1.220	84.310	16.862	1.178	24	24	15
Yulaf (Yeşil Ot)	934.157	186.831	1.160	1.088.168	217.634	1.361	1.156.553	231.311	1.402	6	6	17

Çizelge 8.2 Türkiye’de yem bitkisi üretimi ve verimi (GTHB Verileri, 2015 Yılı) (devam)

YILLAR	2012			2013			2014			Bir önceki yıla göre değişim (%)		
	ÜRÜN ADI	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)	ÜRÜN ADI	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)	ÜRÜN ADI	ÜRETİM (ton)	ÜRETİMİN KURU OT OLARAK HESAPLANMIŞ HALİ (ton)	ORTALAMA VERİM (kg/da)
Mısır (Silajlık)	14.956.457	4.935.631	4.450	17.835.115	5.885.588	4.595	18.563.390	6.125.919	4.630	4	4	3
Bakla (Hayvan yemi)	10.538	10.538	273	10.008	10.008	300	7.956	7.956	296	-21	-21	10
Yem Şalgamı	332.042	332.042	4.447	345.125	345.125	5.096	319.970	319.970	5.000	-7	-7	15
Hayvan Pancarı	125.610	125.610	4.169	131.289	131.289	4.632	127.300	127.300	4.705	-3	-3	11
Korunga (Tohum)	614	614	49	636	636	45	47	47	70	-93	-93	-8
Yonca (Tohum)	1.151	1.151	58	1.154	1.154	63	1.003	1.003	67	-13	-13	9
Fiğ (Dane)	104.342	104.342	105	114.218	114.218	127	65.962	65.962	137	-42	-42	21
Sorgum (Dane)	114	114	750	361	361	265	81	81	405	-78	-78	-65
Mürdümük (Dane)	6.399	6.399	90	1.482	1.482	99	1.291	1.291	101	-13	-13	10
Burçak (Dane)	5.037	5.037	86	4.885	4.885	99	4.403	4.403	104	-10	-10	15
Mısır (Hasıl)	302.014	99.665	1.799	259.335	99.665	1.831	251.645	88.076	1.889	-3	-12	2
Mısır (Dane)	4.600.000	4.600.000	739	5.900.000	5.900.000	895	5.950.000	5.950.000	907	1	1	21
Bezelye (Yemlik) (Yeşil Ot)							70.422	17.606	1.885			
İtalyan çimi							17.023	3.405	3.523			
TOPLAM	39.144.698	14.705.456		44.945.021	17.375.207		46.277.239	17.739.262		3	2	

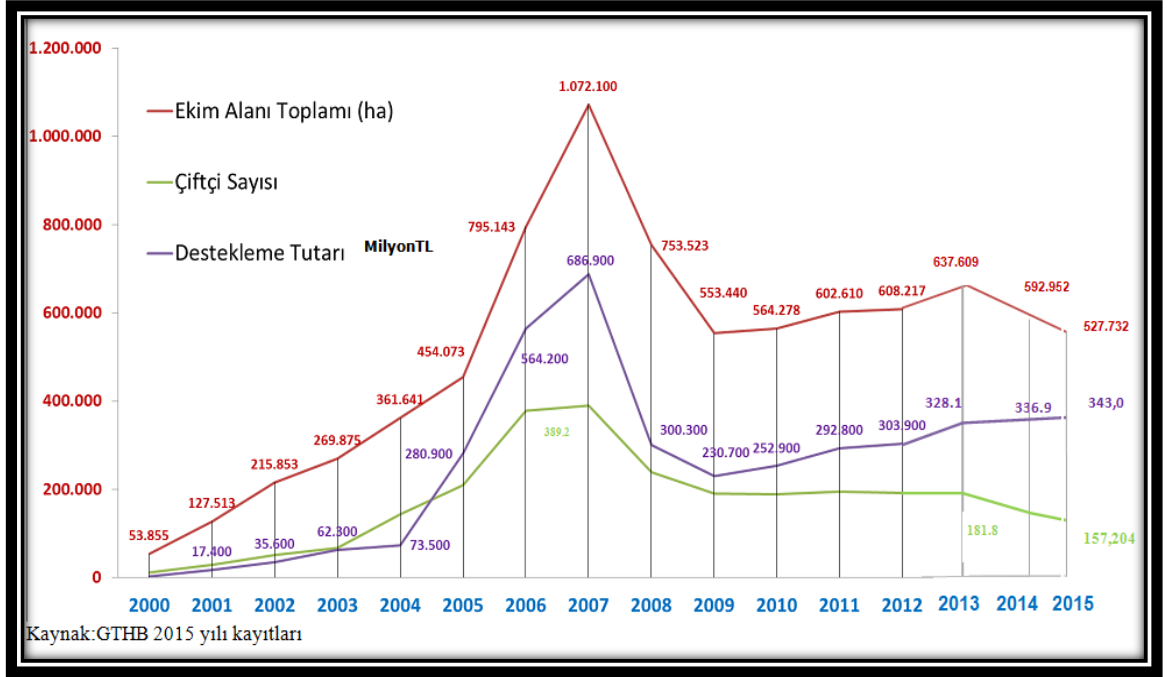
Çizelge 8.2 incelendiğinde, yem bitkileri üretiminin artış gösterdiği, aynı zamanda birim alandan elde edilen verimlerde de artışlar yaşandığı belirlenmiştir.

Türkiye’de üretilen yem bitkilerinden elde edilen kuru ot üretimleri Çizelge 8.3’de yer almaktadır.

Çizelge 8.3 Türkiye’de yem bitkileri kuru ot üretimleri (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

ÜRÜN ADI	KURU OT OLARAK (ton)
Yonca	3.358.242
Korunga	411.564
Fiğ	916.979
Mürdümük	32.299
Burçak	6.700
Üçgül	620
Bakla (Hayvan yemi)	7.956
Yem Şalgamı	319.970
ARA TOPLAM	5,673.71
Buğday	22.373
Arpa	10.150
Çavdar	1.435
Tritikale	16.862
Yulaf	231.311
Sorgum	17.710
Mısır (Silajlık)	6.125.919
Hayvan Pancarı	127.300
Korunga (Tohum)	47
Yonca (Tohum)	1.003
Fiğ (Dane)	65.962
Sorgum (Dane)	81
Mürdümük (Dane)	1.291
Burçak (Dane)	4.403
Mısır (Hasıl)	88.076
Mısır (Dane)	5.950.000
Bezelye (Yemlik)	17.606
İtalyan çimi	3.405
GENEL TOPLAM	17.739.262

Çizelge 8.3’ten görüleceği üzere, AB kuru yem tanımında yer alan ürünlere karşılık olarak Türkiye’de üretilen toplam kuru ot 5,673 milyon ton olarak hesaplanmıştır ve bu üretilen miktarların AB ile şayet eski sistemde (1786/2003 sayılı AB tüzüğü) olduğu gibi garanti edilen miktarlar açısından düşünülürse, kurulacak olan işletme kapasitesi ve planlama kapsamında, en az bu miktarda kota alınmasının sağlanması gerektiği öngörülebilir.

Şekil 8.2 Yıllar itibariyle yem bitkileri destekleme tutarları (GTHB Verileri-2015 yılı)

Şekil 8.2 incelendiğinde, yem bitkilerinde desteğe tabi alanların 2007 yılına dek arttığı ve daha sonra neredeyse yarı yarıya düştüğü görülürken, destek alan çiftçi sayılarında 2007 yılından sonra bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Sonuç itibariyle, 2015 yılı verileri incelendiğinde, toplam yem bitkileri desteklenen alanı 527.732 hektar, desteklenen çiftçi sayısı 157,204 ve 343,0 milyon TL destekleme yapıldığı belirlenmiştir. 2007 yılında kuru yonca ve diğer yem bitkilerine verilen desteklemelerle birlikte, destek başvuru sayısı artmıştır.

Çizelge 8.4 Yıllar itibarı ile ortalama yem bitkisi desteklemeleri (TL/da)
(GTHB Verileri, 2015 Yılı)

Yem bitkileri	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yonca (sulu)	95	130	130	115	115	125	130	130	50	50	50
Yonca (kuru)			80	70	70	70	70	70	30	30	30
Korunga	55	80	80	75	75	80	90	90	40	40	40
Tek Yıllık Yem Bitkileri	37	50	50	30	30	30	30	30	35	35	35
Silajlık Tek Yıllık Yem Bitkileri			55	45	45	45	45	45	50	50	50
Silajlık Mısır (sulu)	60	60	60	45	45	50	55	55	75	75	75
Silajlık Mısır (kuru)				30	30	30	30	30	35	35	35
Yapay Çayır Mera		100	100	75	75	75	75	75	100	100	100

Çizelge 8.4'te yer alan, yıllar itibarıyla (2006-2012) yonca'da 130 TL/da ortalama ile seyreden destekleme miktarının, 2013 yılında 50 TL/da'a düşmesinin ve 2014 ve 2015 yılında aynı miktarın verilmesinin sebebi şu şekilde açıklanabilir; Dört sene ürünün tarlada kalması şartı geçerli olmak kaydıyla, 130 TL/da dört (4) sene için bir (1) sefer verilmiştir, 50 TL/da'lık destek ise, taksitlendirme sistemine geçilmesinden, yani artık desteğin her sene verilmeye başlanmasından kaynaklanmaktadır ve esasen yıllık 50 TL'den (50x4) 200 TL dört (4) yılın sonunda toplamda çiftçinin eline geçen miktardır (Anonim 2015f, Anonim 2015g).

Çizelge 8.5 Yıllar itibariyle genel yem bitkileri ekiliş alanları (Ha)
(GTHB Verileri, 2015 Yılı)

Yıllar	Yonca	Korunga	Fiğ	Mısır	Diğer	Toplam
1981	143.000	75.000	122.000	580.000	32.370	952.370
1990	197.439	95.759	259.000	515.000	17.069	1.084.267
2000	250.800	107.500	225.300	555.000	11.577	1.150.177
2006	444.029	117.603	520.814	795.000	55.745	1.933.191
2007	535.000	130.000	640.000	795.000	65.000	2.165.000
2008	555.721	140.129	579.684	850.000	59.100	2.184.634
2009	569.296	150.893	577.469	866.003	74.259	2.237.920
2010	568.760	155.513	520.997	887.734	60.543	2.193.547
2011	558.553	153.645	557.792	901.795	54.597	2.226.382
2012	676.172	197.602	669.432	976.698	169.349	2.689.253
2013	630.463	192.881	589.274	1.062.714	163.487	2.638.819
2014	693.795	194.976	482.253	1.073.598	163.575	2.608.197
2015	664.064	191.454	493.076	1.111.293	157.135	2.617.022

Çizelge 8.5'ten, mısır (silajlık+dane) ekim alanlarında, 80'li yıllardan bu yana bir artış yaşandığı, fiğ ve yonca ekim alanlarının yıllar içerisinde kayda değer bir artış gösterdiği, korunga ekiliş alanlarında ise bu artışın düzenli olmasına rağmen diğer iki ürün kadar fazla olmadığı anlaşılmaktadır. GTHB'nin açıkladığı ekiliş rakamlarına, tohumluk amaçlı yem bitkileri ekilişi olmayan veriler dahil edilmeden elde edilenlerdir.

Ayrıca, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın açıkladığı rakamlara göre (Türkiye ortalaması baz alınarak), dekara verimler tek yıllık yem bitkilerinde 0,4 ton, korungada 0,5 ton, yoncada 1 ton, silajlık mısırdaki ise ortalama 5 ton'dur.

Çizelge 8.6 Türkiye’de hayvan varlığına göre kaba yem ihtiyacı¹
(GTHB 2015 Yılı Verileri)

Hayvan Cinsi	BBHB	2014 YILI		TOPLAM BBHB	2014 YILI
		Baş	Toplam BBHB		13.894.937
Kültür İrki Süt İneği	1,00	2.815.217	2.815.217	Toplam Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	14.371.741
Kültür Melezi İneği	0,75	2.748.309	2.061.232	Toplam Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)	41.462.349
Yerli İnek	0,50	850.054	425.027	Günlük Kuru Kaba Yem İhtiyacı (1 BBHB için) (Kuru Kaba Yem) (Kg)	12,5
Dana - Düve (Kültür İrki)	0,60	3.107.488	1.864.493	Yıllık İhtiyaç (Ton)	4,5625
Dana - Düve (Kültür Melezi)	0,45	2.940.892	1.323.401	Toplam İhtiyaç (Milyon Ton)	63,40
Dana - Düve (Yerli)	0,30	973.698	292.109	Toplam Kaba Yem Üretimi (Sap-Saman Dahil) (Milyon Ton)	59,3
Koyun	0,10	27.765.579	2.776.558	Toplam Kaba Yem Üretimi (Sap-Saman Hariç) (Milyon Ton)	49,3
Keçi	0,08	9.330.710	746.457	Toplam Kaba Yem Açığımız (Sap-Saman Hariç) (Milyon Ton)	14,10
Manda (Erkek)	0,90	27.076	24.368	Toplam Kaba Yem Açığımız (Sap-Saman Dahil) (Milyon Ton)	4,10
Manda (Dişi)	0,75	94.750	71.063		
Öküz	0,60	38.304	22.982		
Kuzu - Oğlak	0,04	4.366.060	174.642		
Boğa	1,50	775.953	1.163.930		
At	0,50	131.497	65.749		
Katır	0,40	41.397	16.559		
Eşek	0,30	170.503	51.151		

¹ BBHB'nin hesaplanmasında TÜİK hayvan sayıları verileri temel alınmıştır ve BBHB değerleri ve hayvan cinsi 4342 sayılı Mera Kanununa göre hesaplanmıştır.

Çizelge 8.6'dan, 2014 yılı hayvan varlığı verileri dikkate alınarak kaba yem ihtiyacı hesaplanırken şu şekilde bir yöntem izlendiği anlaşılmaktadır. Öncelikle tüm birimler, kültür ırkı süt ineği olan tek bir cins üzerinden değerlendirilmekte ve tüm hayvanlar bu cinse çevrilmektedir ve bu amaçla kültür ırkı süt ineğinin yem tüketim katsayısı bir (1) olarak kabul edilir. Türkiye'de mevcut olan hayvan cinsleri bu durumda farklı katsayılarla değerlendirilir ve bu katsayılar ile ayrı ayrı hayvan cinslerine ait sayılar (baş) birbiri ile çarpılır, çıkan değerlerin hepsi toplanır ve toplam büyük baş hayvan birimi (BBHB) 13,89 milyon şeklinde elde edilir (bir hayvan canlı ağırlığının %2,5'ı kadar yem tüketir), bu bağlamda canlı ağırlığı 500 kg olan bir hayvanın günlük yem tüketimi (500x2,5) 12,5 kg'dır, yıllık ise bu değer yaklaşık 4,56 tondur. 13,89BBHBX4,56 ton=63,4 milyon ton tüm hayvanların toplam yem ihtiyacıdır.

	2002	2014	DEĞİŞİM 2002-2014 (%)	
Büyükbaş hayvan varlığı	9,8 milyon baş	14,2 milyon baş	43,20	
Küçükbaş hayvan varlığı	31,9 milyon baş	41,5 milyon baş	29,76	
Toplam et üretimi	420.541 ton	1.008.272 ton	139,7	
Toplam süt üretimi	8,4 Milyon ton	18,5 milyon ton	119,99	
Suni tohumlama sayısı (sığır)	614 bin baş	3 milyon 950 bin baş	532,29	
Soykütüğü kayıtları	178 Bin baş	3,2 milyon baş	1.720,13	
Kültür, Melez ve Yerli sığır ırk oranları	Kültür	% 19	%43,47	128,79
	Melez	% 44	%42,52	-3,36
	Yerli	% 37	%14,01	-62,13
Hayvan başına ortalama süt verimi	1.705 litre	3.029 litre	77,7	
Hayvan başına ortalama et verimi	184 kg	237 kg	28,6	
Hayvancılık destekleri	83 Milyon TL	2,589 Milyar TL	31 kat	
Hayvancılık desteklerinin toplam destek içindeki payı	% 4,4	%28	6 kat	
50 Baş'ın üzerinde hayvan barındıran çiftlik sayısı	4.300	31.419	7 kat	
Yem bitkileri üretimi	34,7 Milyon Ton	59,3 Milyon Ton	70,89	

Şekil 8.3 Türkiye'de hayvan varlığı ve çiftlik sayıları (Anonim 2015e)

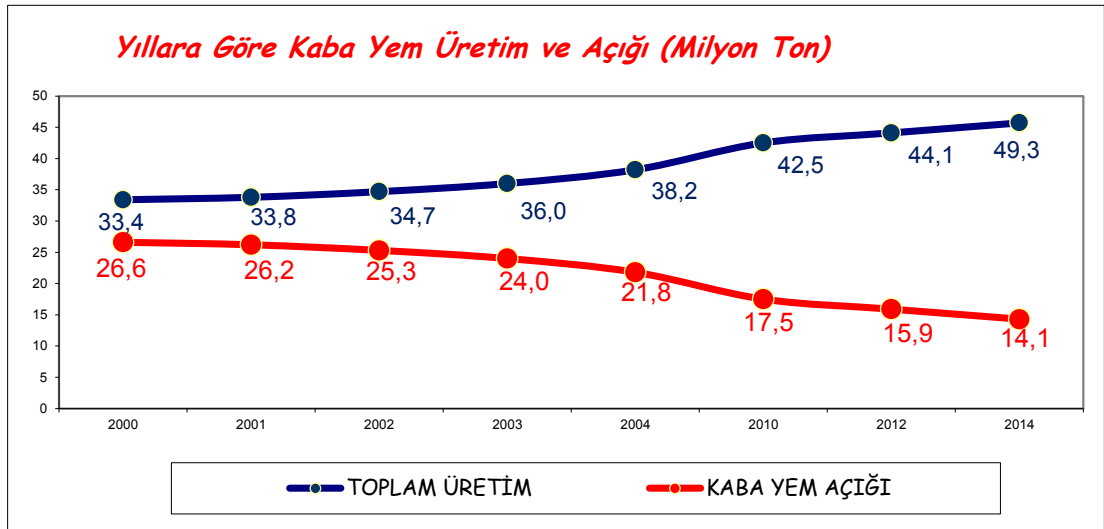
Şekil 8.3'te, Türkiye'de gerek toplam hayvan varlığı gerekse et ve süt üretimleri belirli oranda artış gösterirken hayvan başına ortalama et ve süt üretim miktarlarının bir miktar artmasına rağmen henüz istenilen seviyelerde olmadığı ve yine hayvancılık desteklerinde önemli oranda bir artış kaydedildiği ve yem bitkileri üretiminde neredeyse iki (2) kat artış yaşandığı ve buna ek olarak elli (50) başın üzerinde hayvan barındıran çiftlik sayısında 2002 yılından bu yana yedi (7) kat artış olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de mevcut büyük çiftliklerin, işletmelerin her zaman için AB ile rekabette, yem açısından yeterli miktarlara sahip oldukları takdirde belli oranlarda (maliyetler) avantaj sağlayacağı söylenebilir.

Çizelge 8.7 Türkiye'de yıllara göre kaba yem üretimi ve açığı (Milyon Ton)
(GTHB Verileri, 2015 Yılı)

YILLAR															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Çayır Mera	10	10	10	10	10	12	12	12	12	12	12	12	12	12	14
Yem Bitkileri	4,9	5,1	5,4	6,0	6,7	7,2	8,1	8,8	8,8	7,0	7,9	8,5	10,7	11,2	11,7
Silaj	3,5	3,7	4,3	5,0	6,5	8,3	9,0	9,9	9,7	8,2	9,1	10,5	14,9	17,8	18,6
Bahçe İçi Otlak	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Sap Saman Anız	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Toplam İhtiyaç	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	43,4	45,2	45,9	45,4	45,0	47,2	52,0	59,0	61,8	63,4
Üretim	33,4	33,8	34,7	36,0	38,2	42,5	44,1	45,7	45,5	42,2	44,0	46,0	52,6	56,0	59,3
Sap Saman Anız Hariç Toplam Üretim	23,4	23,8	24,7	26,0	28,2	32,5	34,1	35,7	35,5	32,2	34,0	36,0	42,6	46,0	49,3
Açık	26,6	26,2	25,3	24,0	21,8	10,9	11,1	10,2	9,9	12,8	13,2	16,0	16,4	15,8	14,1

Çizelge 8.7'den da anlaşılacağı üzere, çayır meralardan elde edilen 14 milyon ton, dane mısır hariç yem bitkileri üretiminden elde edilen 11,7 milyon ton, silajlık üretimden elde edilen 18,6 milyon ton, bahçe içi otlak şeklinde elde edilen (her zaman sabit alınır)

5 milyon ton, sap saman anız üretiminden gelen 10 milyon ton (hayvancılıkta kullanılan kısım) üretim toplandığında 59,3 milyon tonluk bir üretime ulaşıldığı görülmektedir. 10 milyon ton olan sap, saman, anız üretimi kaliteli yem grubunda değerlendirilmediğinden, kaliteli kaba yem üretimi 49,3 milyon ton olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayvancılık için yem ihtiyacı 63,4 milyon ton olarak kabul edildiğinden, üretim ile ihtiyaç arasındaki 14,1 milyon tonluk fark, kaliteli kaba yem açığı olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’deki hayvan varlığının ihtiyacını karşılayacak kadar yem üretilmediği anlaşılmaktadır. Hayvan varlığı yüksek olursa veya yem üretimi fazla olursa, et fiyatları daha makul seviyelerde olur.

Şekil 8.4 Türkiye’de kaba yem açığına ilişkin grafik (GTHB Verileri)

Şekil 8.4’te, yıllara göre kaba yem üretim ve açığı, sap ve saman üretiminden elde edilen miktarlar hariç tutulmak kaydıyla verilmeye çalışılmıştır, görüldüğü üzere hayvan varlığının artmasıyla birlikte kaba yeme olan ihtiyaç artmıştır.

8.5 Meralarla İlgili Uygulamalar

Türkiye’de hayvancılığın yaygın olduğu Doğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara, Ege ve Karadeniz Bölgelerinde ağırlıklı olarak silajlık mısır olmak üzere diğer yem bitkileri

üretimi yapılmaktadır. Şu an mevcut yem bitkileri ekim alanları, gerek duyulan nitelikli kaba yemin tamamını karşılayamamaktadır (Anonim 2015e).

Türkiye’de mevcut mera alanları ciddi boyutlarda azalmış, yıpranmış ve zayıflamıştır. Meraların kullanım amacının dışına çıkışının önlenmesi ve mera ıslahı hayati önem taşımaktadır. İyi bir mera ıslahı, meranın yem üretim kapasitesini ve yem kalitesini önemli ölçüde artırabilir. Kaliteli ot ile beslenen hayvanda et süt ve yapağı verimleri artışının yanı sıra hayvanda döl verimi artışları elde edilirken, ıslah ile zehirli bitkiler meradan arındırılabilir, fakat başarılı ıslah için iyi bir mera yönetimi zorunluluk arz etmektedir. Meraların özel kişilere yem bitkisi yetiştirilmek şartıyla kiralanması, mera kalitesinin artmasına katkı sağlayabilir. Hayvan hastalıkları ve mera ıslahı için ayrılan tahsisatın yerinde kullanılması, meraların korunması ve verimli hale getirilmesi için bir şarttır.

Türkiye’de yapay çayır mera ekilişi yıllar itibariyle artış göstermekle beraber, 2015 yılı GTHB verilerine göre, 1265 hektarlık alanda gerçekleştirilmiştir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde, 2000 yılından beri, mera ıslah çalışmaları devam etmektedir. İller genelinde hayvanların hangi tarihte meraya otlatma amaçlı çıkarılacağını içeren otlatma planları uygulanmaktadır ve doğru mera yönetimi, gübreleme, yabancı ot mücadelesi, yapay tohumlama gibi ıslah yöntemlerine başvurulmaktadır. Mera kanunu kapsamında, münavebeli otlatma uygulaması yapılmaktadır, bu bağlamda Mera Komisyonu tarafından otlatma planı uygulanmaktadır. Örneğin, Sivas’da, Mera Komisyonununun 16/01/2015 tarih ve 444 sayılı kararı gereği mera, yaylak ve otlaklara çıkış tarihi, 15 Mayıs 2015’tir (Anonim 2016a).

1- Tespit, Tahdit ve Tahsis Çalışmaları (ha) GTHB Verileri

Çizelge 8.8 Türkiye Geneli Mera Tespit ve Tahdit Çalışmaları

Yıllar	Mera Varlığı(ha)	Tespit Alan (ha)	Tespit % Oran	Tahdit Alan(ha)	Tahdit % Oran	Tahsis Alan(ha)	Tahsis % Oran
1998-2002	-	2.183.075	15	1.665.232	11	242.246	2
2003-2015	-	8.328.934	57	4.491.683	31	3.462.255	24
Toplam	14.616.687	10.512.009	72	6.156.915	42	3.704.501	25

Türkiye’de, TÜİK 2014 verilerine göre yaklaşık 14.617 bin/ha çayır ve mera arazisi, 4.108 bin/ha nadas alanı bulunmaktadır. Çizelge 8.8’de de görüleceği üzere, mera kanunu kapsamında 1998-2015 yılları itibariyle yapılan toplam tespit miktarı, 10.512.009 ha, tahdit miktarı 6.156.915 ha, tahsis miktarı ise 3.704.501 ha’dır (Anonim 2014d).

Türkiye’de pilot olarak seçilen 16 (onaltı) ilin 2015 yılındaki ortalama saman fiyatı, 0,20 ile 0,40 tl/kg arasında değişirken, silajlık mısır tl/kg fiyatı ort. 0,15 ile 0,30 arasında değişmiş ve yonca’da ise kg/tl fiyatı ortalamaları, 0,50 ile 0,90 arasında değişen oranlarda seyretmiştir.

8.5.1 Meralarda kiralama

Çizelge 8.9 Kiralanan mera alanları (GTHB Verileri)

Yıllar	Kiralanan Alan (ha)
2002 - 2006	175.411
2006 - 2014	1.784.772
2017	2.100.000
2023	3.500.000

Çizelge 8.9'dan görüldüğü üzere, yetkili makaların 2017 yılı hedefinde kiralama yoluyla değerlendirilmesi düşünülen alan 2.100.000 hektardır.

Çizelge 8.10 Türkiye'de mera alanlarının bölgelere göre dağılımı
(GTHB Verileri, 2014 Yılı)

MERA ALANLARININ DEĞİŞİMİ									
BÖLGELER	1970 Köy Hizmetleri		1991 Tarım Sayımı		2001 TUIK SAYIMI		1998-2014		Kuru Ot Verimi (Kg/ha)
	Alanı (ha)	%	Alanı (ha)	%	Alan (ha)	%	Alanı (ha)	%	
EGE	1.027.900	1,32	615.900	0,79	802.879	1,03	388.846	0,46	600
MARMARA	463.600	0,59	564.100	0,72	552.662	0,71	280.619	0,35	600
AKDENİZ	1.002.400	1,29	434.300	0,56	659.334	0,85	501.765	0,66	500
İÇ ANADOLU	5.884.200	7,54	3.890.300	4,99	4.570.182	5,86	3.726.055	4,32	450
KARADENİZ	1.993.100	2,56	1.556.000	1,99	1.533.605	1,97	1.073.371	1,36	1.000
DOĞU ANADOLU	9.162.100	11,75	4.573.400	5,86	5.485.449	7,03	3.824.257	4,32	900
GÜNEYDOĞU ANADOLU	2.165.100	2,78	743.600	0,95	1.012.576	1,30	553.256	0,68	450
TOPLAM	21.698.400		12.377.600		14.616.687		10.348.169		

Çizelge 8.10'da görüleceği üzere, kuru ot verimlerinin en fazla Karadeniz Bölgesinden elde edildiği (ort. 1000 kg/ha) ve ayrıca 1970'lerden bu yana bölgelere göre mera alanlarının gittikçe azaldığı saptanmıştır.

8.5.2 Türkiye geneli mera ıslah ve amenajman projeleri çalışmaları

Tespit ve tahdidi tamamlanan mera, yaylak ve kışlaklarda ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Gerçekleşen mera ıslah ve amenajman projelerine bakıldığında; 1998-2015 yılları arasında 1.211 adet proje yapılmış olup, 5.866.821 dekar alanda ıslah gerçekleştirilmiştir (Anonim 2014d). İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tarafından (Mera Komisyonları) hazırlanan il otlatma planları dahilinde meralarda yapılan otlatmalar, yılın belirli mevsimlerinde meralara çıkartılan hayvanların otlatılması şeklinde gerçekleşmektedir.

2015 ve 2016 yıllarında, AB'de uygulanması planlanan daimi meraların korunması koşulunun yerine getirilmesi için karşılık gelen, Türkiye'de, 1998 yılında yürürlüğe

giren 4342 sayılı Mera Kanunu (28.2.1998 tarih ve 23272 sayılı Resmi Gazete), 11/6/1998 tarihli ve 4368 sayılı Mera Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun ve 31/7/1998 tarihli ve 23419 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mera Yönetmeliği ve mera, yaylak ve kışlaklarda otlatma yönetimi uygulama esasları belgesi (2007 tarihli Genelge) bulunmaktadır (Yüksel 2014).

25/2/1998 tarihli 4342 sayılı Mera Kanununun amacı; mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidini ile köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullandırılmasını, bakım ve ıslahının yapılarak verimliliklerinin artırılmasını ve sürdürülmesini, kullanımlarının sürekli olarak denetlenmesini, korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini sağlamaktır.

8.5.3 5216 sayılı 10/7/2014 tarihli büyükşehir belediyesi kanunu

Nüfusu bir milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı yirmi kilometre, nüfusu bir milyondan iki milyona kadar olan büyükşehirlerde yarıçapı otuz kilometre, nüfusu iki milyondan fazla olan büyükşehirlerde yarıçapı elli kilometre olan dairenin sınırı büyükşehir belediyesinin sınırını oluşturmuş ve bu sınırlar içinde kalan köylerin tüzel kişiliği sona ererek mahalleye dönüşmüştür. Orman köylerinin tüzel kişiliği devam ettirilmektedir ancak, ormanlarla ilgili diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere bu köyler imar bakımından büyükşehir belediyesinin mücavir alanı sayılırlar. Bu köylerde su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütme görev ve yetkisi, ilgili büyükşehir belediyesine bağlı su ve kanalizasyon idaresine aittir (Anonim 2004b).

Söz konusu yasa ile orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazların orman köyü iken mahalleye dönüşen yerler için devam edeceği şeklinde düzenlenmiştir. Mera vasfından çıkarılması için bir alanın belirli şartlar bulunmaktadır; Mera kanunu kapsamında, mera komisyonunun vereceği karar ile mera kapsamından çıkartılma işlemi gerçekleştirilmektedir.

8.6 Yem Bitkileri Tohum Üretimini Desteklenmesi

Türkiye’de yem bitkileri üretiminin artırılması konusunda 2006 yılından bu yana, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından sertifikalı tohum kullanımı ve üretim desteklemesi ile tarımsal işletmelere yönelik, alan bazlı desteklemeler verilmektedir (Çelik ve Demirbağ 2013). Bunun yanı sıra, 2015 yılında yem bitkilerinde tohumluk ithalatımız yaklaşık 4100 ton şeklinde ve ihracatımız da 589 ton olarak gerçekleşmiştir (Anonim 2015g, Anonim 2015h).

Ekim alanlarının genişlemesi nedeniyle yonca, korunga ve fiğ başta olmak üzere bütün yem bitkilerinde tohumluk ihtiyacı artmıştır. Tarım alanlarında ekimi yapılan yem bitkilerinde çeşit sayısının azlığı ile beraber, yem bitkisi üreticilerinin ekim zamanında uygun fiyata istedikleri tür ve çeşitlerin tohumlarını yeterince elde edememeleri ve kaliteli tohumluk temini, yem bitkileri tarımının başlıca sorunları arasındadır (Yolcu ve Tan 2008).

Tohum çeşitlerinin artırılması, ıslahının yaygınlaştırılması ile birlikte yem bitkileri ekiliş alanlarında artış sağlanabilir. Sertifikalı tohumluk üretimleri gerek Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının desteklemeleri gerekse özel sektöründe bu bağlamda çabaları ile özellikle yoncada belirli seviyede artış göstermiştir. GTHB tarafından destekleme kapsamına alınan yem bitkileri tohumluk üretiminin, destekleme miktarlarındaki artışlar neticesinde ve tohumculuk alanında ilerlemeler kaydedilmesiyle birlikte (ticaret engellerinin kaldırılması, mevzuatın uyumlaştırılması) ileriki dönemlerde, tohum yetiştiriciliğinin, pazarının ve pazarlama imkanlarının daha da iyileşebileceği tahmin edilmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013),’nda yer aldığı üzere, teşvik verilmeyen, ancak çayır-mera ıslahında kullanılacak baklagil, buğdaygil ve diğer familyalara ait yem bitkileri tohum üretimi de teşvik kapsamına alınarak, ot üretimine verilen destekten daha geniş çapta yararlanılması sağlandırılmalıdır (Anonim 2005a, Anonim 2007a).

Çizelge 8.11 Bazı yem bitkilerine ait tohumluk üretim miktarları (ton) Anonim 2015h

YILLAR						
Türler	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yonca	349	473	670	610	560	634
Korunga	56	200	2	12	46	31
Fiğ	858	876	876	385	686	974
Mısır	35.234	31.338	32.796	38.576	66.578	56.671

Çizelge 8.11'den, yem bitkileri tohum miktarlarının 2010 yılından bu yana belirli oranlarda artış gösterdiği görülmektedir.

8.7 Tarım Alanlarının Mevcut Dağılımı, Yem Bitkileri Ekilişleri Ve Destek Miktarları

Desteklemelerin ekiliş alanları ve üretim üzerindeki etkisinin analiz edildiği veriler bağlamında, Türkiye'de yetiştirilen yonca, korunga, fiğ ve silajlık mısır ekiliş alanlarının, yıllar itibariyle dekar başına verilen destekleme miktarları ve desteklenen alanlarını da aynı şekiller altında açıklamak uygun olacaktır.

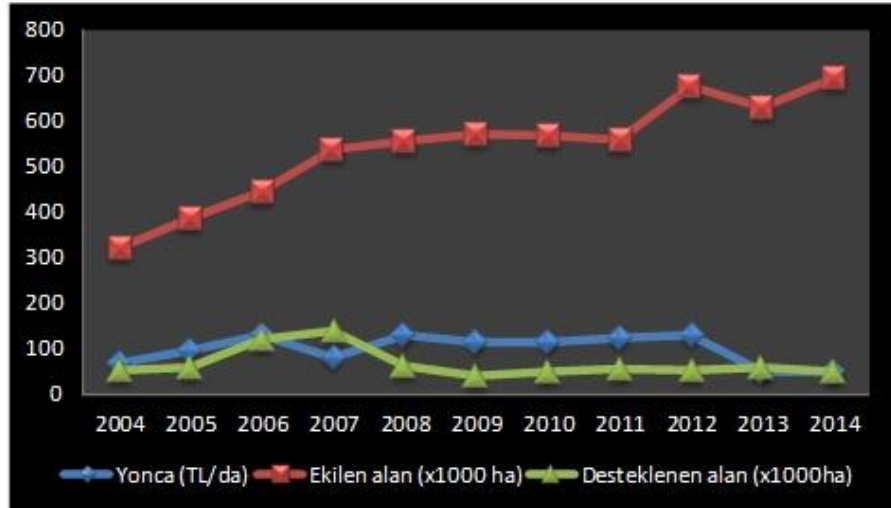
8.7.1 Yoncaya verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yonca için yapılan desteklemelere ait alan ve yonca ekiliş alanlarına ait çizelge şu şekildedir;

Çizelge 8.12 Yonca ekilişleri ve desteklemeleri (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

		YILLAR															
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yonca (TL/Dekar)	Sulu	17	23	34	56	68	95	130	130	115	115	125	130	130	50	50	50
	Kuru	-	-	-	-	-	-	-	80	70	70	70	70	70	30	30	30
Yonca (hektar)	Ekilen Alan	250.800	249.000	260.000	290.000	320.000	375.000	444.000	535.000	555.720	569.300	568.810	558.550	674.180	630.460	693.795	664.064
	Desteklenen Alan	4.325	18.662	31.934	35.775	52.275	59.845	122.754	138.672	60.087	41.926	51.084	56.176	53.944	58.440	50.247	38.658

Çizelge 8.12’de yonca ekiliş alanları ile desteklenen alanlar karşılaştırıldığında, belirli bir oranda artan destekler karşısında ekilen alanların sürekli yükseliş trendi izlediği, desteklenen alanların ise 2000-2007 yılları arasında sürekli arttığı ancak, 2008 yılında keskin bir düşüş yaşandığı ve daha sonraki yıllarda az da olsa artışlar yaşandığı görülmektedir. Yonca için hem kuru hemde sulu koşullarda yetiştirmeye yapılan desteklemeler (tamamına), 2007 yılından itibaren başlatılmıştır. Yonca ekiliş alanlarının, desteklenen yonca alanlarının ve yonca’nın dekara destekleme miktarlarının yıllara göre değişimini şekil 8.5’te yığılmış çizgi grafik olarak görmek mümkündür.

Şekil 8.5 2004-2014 yılları arasında yonca ekilişleri ve desteklemeleri²

² Şekil 8.6 hesaplanırken yonca için sulu koşullarda ekilişler göz önünde bulundurulmuştur.

8.7.2 Korungaya verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından korunga için yapılan desteklemelere ait alan ve korunga ekilişleri aşağıdaki çizelge 8.13’de yer almaktadır.

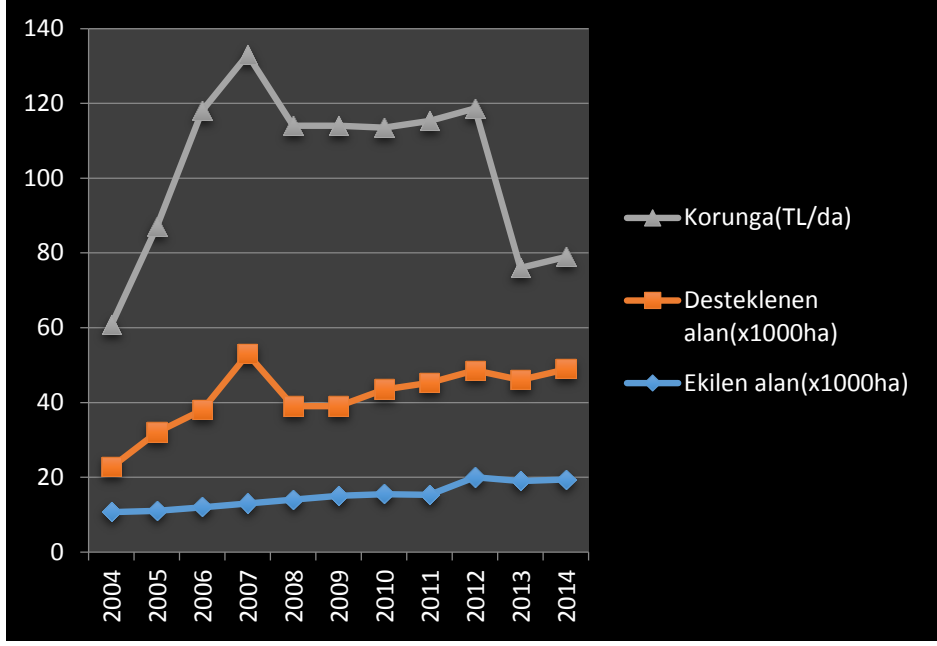
Çizelge 8.13 Korunga ekilişleri ve desteklemeleri (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

		YILLAR															
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Korunga (TL/dekar)		14	18	27	30	38	55	80	80	75	75	80	90	90	40	40	40
(hektar)	Ekilen Alan	107.500	105.500	99.000	108.000	107.000	110.000	117.603	129.896	140.130	150.893	157.081	153.645	197.602	192.881	194.976	191.454
	Desteklenen Alan	1.723	4.818	6.543	6.979	12.044	21.197	26.733	39.906	25.079	23.993	28.377	30.233	28.649	27.233	29.578	22.794

Çizelge 8.13’te korunga ekiliş alanları ile desteklenen alanlar karşılaştırıldığında, 2000 yılında desteklenen alanın ekiliş yapılan alana oranı %1,6 iken, 2014 yılı itibariyle desteklenen alanın ekiliş yapılan alana oranı %15 olduğu görülmektedir. Korunga için, destekler karşısında ekilen alanların belirli oranda artışı takip ettiğini, desteklenen alanların ise 2000-2007 yılları arasında arttığı ancak, 2008 yılında bir düşüş yaşandığı ve daha sonraki yıllarda sabit seviyelerde seyrettiği görülmektedir.

Yolcu ve Tan (2008) yaptıkları araştırmalarında, korunganın ekim alanında desteklemelere rağmen o dönem çok ciddi artışlar meydana gelmemesinin sebebinin korungada zararlılardan ötürü meydana gelen olumsuzluklardan dolayı muhtemelen çiftçilerin tarla ve iklim koşullarını göz önünde bulundurarak, yonca ve fiğ bitkisini tercih ettiklerini belirtmektedir.

Korunga ekiliş alanlarının, desteklenen korunga alanlarının ve korunga’nın dekara destekleme miktarlarının yıllara göre değişimini şekil 8.6’da yığılmış çizgi grafik olarak görülebilir.

Şekil 8.6 2004-2014 yılları arasında korunga ekilişleri ve desteklemeleri

8.7.3 Fiğ (ot)'e verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi

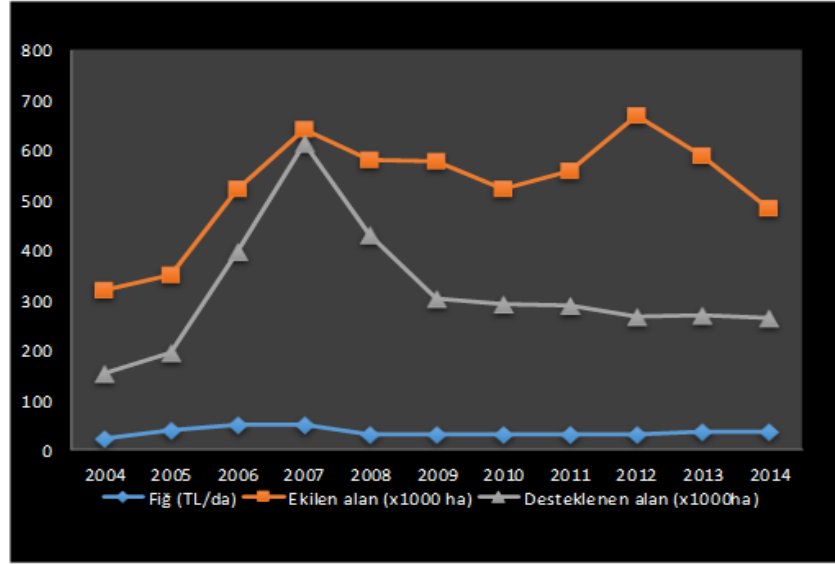
Yıllar itibariyle fiğ ekilişleri ve bu kapsamda yapılan desteklemeler aşağıdaki çizelge 8.14'te şu şekilde yer almaktadır.

Çizelge 8.14 Fiğ (Ot) ekilişleri ve desteklemeleri (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tek Yıllıklar (TL/dekar)	18	23	37	50	50	30	30	30	30	30	35	35	35
Fiğ (hektar)													
Ekilen Alan	250.000	320.000	350.000	520.814	640.000	579.684	577.469	520.997	557.792	669.432	589.274	482.253	493.076
Desteklenen Alan	134.192	153.571	194.811	397.497	613.587	430.479	302.904	291.596	288.010	265.136	269.407	264.273	223.647

Çizelge 8.14'te fiğ ekiliş alanları ile desteklenen alanlar karşılaştırıldığında, belirli bir oranda artan destekler karşısında ekilen alanların devamlı suretle bir yükseliş grafiği çizdiği, desteklerdeki azalma ile paralel ölçüde düşüşe geçtiği, desteklenen alanların ise belirli bir süre sürekli arttığı, 2008 yılında önemli bir düşüş yaşandığı ve daha sonraki yıllarda azalışların sürdüğü görülmektedir.

Fiğ ekiliş alanlarının, desteklenen fiğ alanlarının ve fiğ'in dekara destekleme miktarlarının yıllara göre değişimini şekil 8.7'de yığılmış çizgi grafik olarak görmemiz mümkündür.

Şekil 8.7 2004-2014 yılları arasında fiğ ekilişleri ve desteklemeleri

8.7.4 Silajlık mısıra verilen destekler ve ekiliş alanlarının yıllara göre değişimi

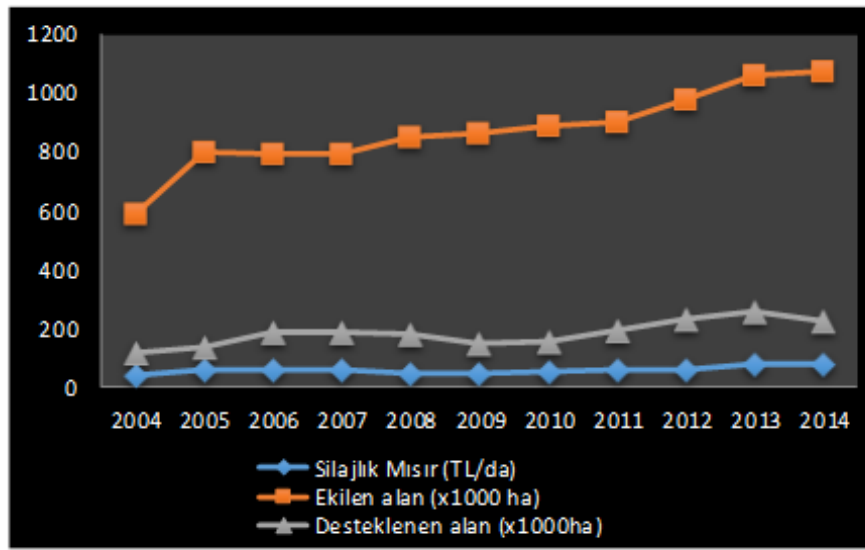
Yıllar itibariyle silajlık mısır ekilişleri ve bu kapsamda yapılan desteklemeler çizelge 8.15'te şu şekilde yer almaktadır.

Çizelge 8.15 Silajlık mısır ekilişleri ve desteklemeleri- (GTHB Verileri, 2015 Yılı)

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Silajlık Mısır (TL/Dekar)	Sulu	30	35	60	60	60	45	45	50	55	55	75	75	75
	Kuru	-	-	-	-	-	30	30	30	30	30	35	35	35
Silajlık (hektar)	Ekilen Alan	-	590.000	800.000	795.000	795.000	850.000	866.003	887.734	901.795	976.698	1.062.714	1.073.598	1.111.293
	Desteklenen Alan	77.015	113.020	135.745	186.710	188.186	179.161	146.620	156.706	189.897	230.251	253.312	221.213	216.609

Çizelge 8.15'te silajlık mısır ekiliş alanları ile desteklenen alanlar karşılaştırıldığında, belirli bir oranda artan destekler karşısında ekilen alanların da devamlı suretle arttığı, desteklenen alanların ise 2008 yılına dek sürekli artış gösterdiği ancak, 2008 yılında az da olsa bir düşüş yaşandığı ve daha sonraki yıllarda biraz arttığı görülmektedir.

Silajlık mısır ekiliş alanlarının, desteklenen silajlık mısır ekiliş alanlarının ve silajlık mısırın dekara destekleme miktarlarının yıllara göre değişimi Şekil 8.8'de çizgi grafik olarak görülmektedir.

Şekil 8.8 2004-2014 yılları arasında silajlık mısır ekilişleri ve desteklemeleri

Şekillerden çıkan sonuca göre, verilen destekleme miktarlarındaki değişim ile, yem bitkileri ekiliş alanlarındaki değişim arasında neredeyse paralellik olduğu yani yem bitkileri üretiminin desteklemelerle beraber arttığı, dolayısıyla çiftçilerin, yem bitkisi desteği almak için üretime yöneldikleri, bunun yanı sıra, Türkiye'de hayvanların ihtiyacını karşılayacak yem bitkileri üretimi ve tohumluk üretiminin henüz istenilen yeterlikte olmadığı ifade edilebilir.

GTHB 2015 verilerine göre, yem bitkileri desteklemelerinden yararlanan çiftçi sayısı 157 bin olup, çiftçilere ekiliş karşılığında toplam 343 milyon TL'lik destek verilmiştir. Türkiye'de yaklaşık 2 milyon ha (mısır hariç)'lık yem bitkileri ekiliş alanı bulunmakta

ve silajlık mısır üretimi yaklaşık 19 milyon ton olarak kaydedilmiştir. Yeryüzünde toprak oluşumu için binlerce yıl geçmesi gerektiğinden, bitkisel üretimde kullanılan toprağın miktar açısından artışı mümkün olamayacağından, mutlaka birim alandan verim artışının sağlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de, Tarım Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan politikalar, kalite ve verimliliğin daha da artırılması yönündedir. Almanya, 2014 yılında, 2 milyon hektarlık mısır ekiliş alanından elde etmiş olduğu 19 milyonluk tonluk mısır üretimi ile hasıl mısır üretiminde AB-28’de lider konumundadır. Uluslararası Hububat Konseyi (International Grains Council (IGC)) verilerine göre, Almanya’da, mısır bitkisinde hektara verim 2003 yılında 7.22 Mt/ha (ha/metrikton) iken, yıllar itibariyle artış göstererek 2013 yılında dünya ortalamasının üzerine çıkarak 8,8 ton/ha (88276 (Hg/Ha)) olarak belirlenmiş, İspanya’da ise mısırdaki verim 11 ton/ha (110084 (Hg/Ha)), İtalya’da yaklaşık 9 ton/ha (80956 (Hg/Ha))’dır (1 hg = 0.1 kg, 1hg/ha = 0.1/1000 = 0.0001 kg/da örneğin 80956 hektogram ise 8095.6 kg yani 8095 kg 600 g’dir).

AB ülkelerinde dekar başına 560 kilogram ot alınırken, Türkiye’de 80 kilogram ot alınan meralarda ıslah çalışmaları ile dekara ot veriminin artırılması önem arz etmektedir (Anonim 2015f). AB ülkeleri özellikle yem bitkileri açısından önemli üretime sahip ülkelerde, protein oranı yüksek yem bitkileri üretimine ağırlık vererek veya soya gibi ürünleri ithal ederek, hayvancılık sektörü için gerekli protein ihtiyacını karşılamayı sağlamak istemiştir.

Türkiye’de sulama imkanının olduğu veya iyi yağış alan bölgelerde özellikle yonca bitkisinin ekiminin sağlanması, kurak alanlarda ise korunga bitkisinin ekiminin yaygınlaştırılarak artırılması ile, elde edilen üretimlerle rasyonlardaki protein oranlarının (değer) da iyileştirilerek hayvan beslemede ihtiyaç duyulan yem bitkilerinin (protein oranı yüksek) en azından protein açısından hayvan verimliliği için gereken ölçüde tedariki sağlanması yoluna gidilebilir.

Cevher vd. (2015), üreticilerin, yem bitkisi üretimlerinin arttırılmasına ve bu bağlamda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilen desteklerin üretici, köy, bölge ve Türkiye düzeyinde etkilerinin belirlenmesine yönelik yaptıkları bir araştırmada, Türkiye’de hayvancılığın geliştirilmesi, hayvansal üretimin artırılması ve kayıt altına alınması amacıyla, yem bitkisi üretimi yapan üreticilerin, 2000 yılından beri desteklenmekte olduğunu ve tarımsal desteklemelerin büyük çoğunluğunun, üreticilerin işletme alt yapı masrafını ve girdi maliyetini düşürmek amacıyla yapıldığını bildirmektedir. Aynı şekilde, desteklenen yem bitkisi çeşitlerinde sürdürülebilirliğin sağlanmasının, üreticilere verilen desteklerin miktarı ve veriliş şekline bağlı olduğunu ifade eden Cevher vd. (2015), üreticilere verilen desteklerin son bulması durumunda hangi tarımsal politikalarla sürdürülebilir yem bitkisi üretiminin yapılacağını önem taşıdığını, işaret etmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, yem bitkisine verilen desteklemelerle birlikte, yonca, silajlık mısır, fiğ ve korunga üretiminde artış yaşandığı kaydedilmiştir. Ayrıca, çalışmada yer verilen bir anket sonucuna göre ise, yem bitkisi üretiminin sürdürülebilirliğine etki edecek en önemli faktörlerin sırasıyla, maliyetlerin durumu, sulama koşulları, işletmedeki hayvan sayısındaki artışlar, hayvansal üretimin kârlı olması, işletmedeki diğer ürünlerde daha fazla gelir getirmesi ve yem bitkisi desteklerinin artması olduğu, ifade edilmektedir (Cevher 2015).

9. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KARMA YEM SEKTÖRÜNDE GELİŞMELER

2014 yılında 980 milyon ton civarında gerçekleşen küresel yem üretimi, 2015'te yaklaşık yüzde 1,6'lık artışla 995 milyon tona erişmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti, 179 milyon tonluk üretimle, bir kez daha dünya yem üretiminde lider üretici konumuna gelmiştir. Küresel yem üretiminde ikinci sırada 173 milyon ton yem ile ABD ve üçüncü sırada 68 milyon ton yemle Brezilya yer almaktadır. Dünyada karma yem üretiminin yoğun olarak bulunduğu bölgeler ise, Asya, Avrupa ve Amerika'dır. Alltech araştırmasına göre, 2014 yılında Çin, dünya karma yem üretiminin %19,3'ünü karşılayan en büyük üretici ülkedir. Çin'i %17,2 pay ile Amerika ve %6,8 pay ile Brezilya takip etmektedir.

9.1 Türkiye'de Karma Yem Sektörü Ve Gelişmeler

İlk karma yem üretimi yine 1950'li yıllarda gündeme gelmiş ve 1956 yılına gelindiğinde, devlet teşekkülü olarak Yem Sanayi Türk A.Ş kurulmuştur. İlk yem fabrikaları 1958 yılında Ankara ve Konya, 1959 yılında Erzurum ve 1960 yılında İstanbul'da kurulan yem fabrikalarıdır. Daha sonra, özel sektör fabrikaları devir almış ve sektörde yıllar içerisinde belirli bir kapasiteye ulaşılmış, satış fiyatlarında bir rekabet oluşturulmuştur. Toplamda 521 adet karma yem fabrikası istihdam kapasitesi olarak 27.000 kişi ile hizmet vermektedir ve toplam 20 milyon tonluk bir üretime ulaşarak, 133 bin tonluk bir ihracat hacmine erişilmiştir. Şuanda karma yem için belirli bir ihracat pazarı bulunmaktadır ve kayıtlı bir sektör oluşturulmuştur, ancak sektörde hammadde ihtiyacı, mısır ve soya ithalatına bağımlılık, hammaddenin dünya fiyatları üzerine çıkma durumu, kalite unsurları göz önünde tutulmadan yapılan fiyatlandırmalar ve yem fiyatlarında zaman zaman artışlar yaşanması gibi sorunlar söz konusudur.

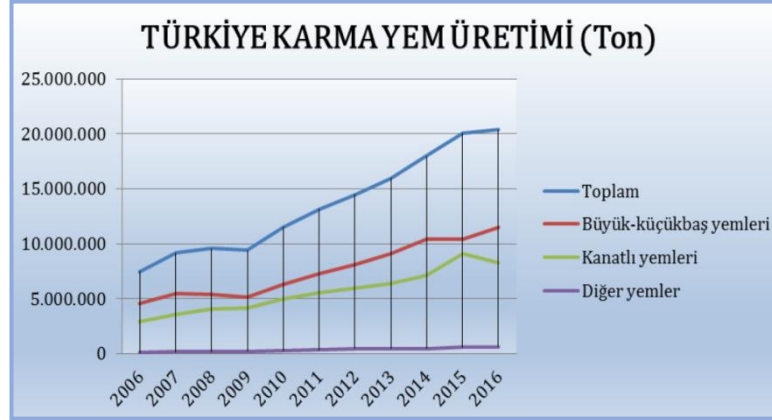
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verilerine göre, toplam karma yem üretimindeki en büyük pay, 2015 yılı itibariyle sığır süt yemlerine aittir. 2015 yılında 5,3 milyon ton olan sığır süt yemi üretimini, 4,7 milyon tonla etlik piliç yemleri takip etmektedir. Süt yemlerinin fiyatı 2015 yılında 782 TL' olarak geçmektedir. 2010 yılında

ton başına 479 TL olan besi yemlerinin fiyatı, 2014 yılında da 744 TL'ye ulaşmıştır. Besi yemlerinin 2015 yılındaki ortama fiyatları ise 748 TL'dir.

Çizelge 9.1 Yıllar itibariyle karma yem üretimleri (ton) ve değişimleri (%)
(Anonim 2017d ve GTHB-Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü kayıtları)

Yıllar	Kanatlı Yemleri			Büyük-Küçükbaş Hayvan Yemleri			Diğer Yemler		Toplam	
	Miktar- Ton	% Değ.	% Pay	Miktar- Ton	% Değ.	% Pay	Miktar- Ton	% Pay	Miktar- Ton	% Değ.
1960	3.475	-	60,0	2.172	-	37,5	145	2,5	5.792	-
1970	129.100	3.615	59,2	84.613	3.796	38,8	4.362	2,0	218.075	3665
1980	609.703	372	42,1	834.280	886	57,6	5.008	0,3	1.448.991	564
1990	1.416.110	132	35,6	2.537.137	204	63,8	22.835	0,6	3.976.082	174
1995	1.706.787	21	38,2	2.748.846	8	61,4	17.779	0,4	4.473.412	13
2000	3.012.483	15	45,2	3.606.788	8	54,1	42.955	0,6	6.662.226	10
2001	2.456.645	-18	47,4	2.677.066	-26	51,7	44.619	0,9	5.178.330	-22
2002	2.498.744	2	48,3	2.625.624	-2	50,7	51.713	1,0	5.176.081	0
2003	2.775.169	11	47,4	3.015.949	15	51,5	62.279	1,1	5.853.397	13
2004	3.163.394	14	45,8	3.664.651	22	53,1	77.525	1,1	6.905.570	18
2005	3.054.349	-3	44,7	3.718.610	1	54,4	61.314	0,9	6.834.273	-1
2006	2.872.860	-6	38,5	4.516.646	21	60,5	77.575	1,0	7.467.081	9
2007	3.529.359	23	38,6	5.447.210	21	59,5	175.863	1,9	9.152.432	23
2008	4.017.631	14	42,0	5.378.060	-1	56,3	164.926	1,7	9.560.617	4
2009	4.127.349	3	43,8	5.110.492	-5	54,3	181.355	1,9	9.419.196	-1
2010	4.962.054	20	43,1	6.301.645	23	54,8	237.424	2,1	11.501.123	22
2011	5.581.390	12	42,4	7.279.252	16	55,3	301.698	2,3	13.162.340	14
2012	5.953.696	7	41,1	8.078.771	11	55,8	456.073	3,1	14.488.539	10
2013	6.370.673	7	39,9	9.127.412	13	57,2	463.783	2,9	15.961.867	10
2014	7.132.257	12	39,6	10.441.933	14	58,0	429.425	2,4	18.003.616	13
2015	9.109.087	28	45,3	10.426.661	0	51,9	569.234	2,8	20.104.983	12
2016	8.309.272	-9	40,7	11.501.556	10	56,4	591.025	2,9	20.401.852	1

Çizelge 9.1'den, gerek büyükbaş, küçükbaş hayvan yemlerinin gerekse kanatlı yemlerinin zaman içerisinde düzenli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Şekil 9.1 Türkiye karma yem üretiminin grafiksel gösterimi (Anonim 2017d)

Şekil 9.1'de karma yem üretimlerinin yıllar itibariyle artış gösterdiği görülmektedir.

AB kurutulmuş yem sektörüne karşılık olarak Türkiye'de zaman içerisinde kendini geliştiren ve dünyada belirli bir yer eden sektör olması nedeniyle ve yine AB ile uyum kapsamında yetkili makamların karar vermesi durumunda Türkiye'de tesis edilecek olan kurutulmuş yem sektörüne örnek bir sektör olarak 'Karma Yem' sektörünün kısaca incelenmesinde fayda görülmektedir. Karma yem sektörü nasıl şekillendi? nasıl gelişti? ve şuanki durumu hakkında kısaca bilgi sahip olunması bakımında bazı verileri incelemenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Karma yem sanayisi bu anlamda, AB benzeri bir ortak piyasa düzenlemesinin yani AB kurutulmuş yem sektörünün Türkiye'de inşası içinde örnek alınabilecek bir sektördür ve her iki sektöründe sağlıklı şekilde işlemesi ve hammadde sıkıntısı olmadığı takdirde, lokomotif şekilde hayvancılık sektörünün ihtiyacı olan yemin tedarikinde önemli rol oynayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, üyelik öncesi kurulacak kurutucu işletmeleri sektöre pratik bir deneyim kazandıracak ve tecrübe konusunda bir birikim sağlayacaktır. Keza, AB'ne girildiğinde ortak piyasa düzenlemelerinde yapılacak değişikliklere karşı ayakta durabilecek bir sektörün yaratılması önemlidir.

10. AB'YE UYUM İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR, DESTEKLEMELER VE ANALİZLER

Türk tarımının, AB tarımına uyum sürecinde, tarımsal nüfus yoğunluğu, tarımsal işletme büyüklükleri ve sayıları, arazinin çok parçalılığı, verimlilik gibi konular, tarımsal yapıların birbirine yaklaştırılmasında aşılması gereken sorunlardan biri şeklinde tezahür etmiştir. GTHB'nin, sayılan bu konularla ilgili yaptığı çalışmalarda şu ana dek, tarımsal nüfus büyüklükleri eskisine nazaran azalmış (%35'lerden %23'lere), verimlilikte ise sertifikalı tohumluk kullanımının artış göstermesi ile biraz olsun iyileşme sağlanmış fakat, kuşkusuz, doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasına imkan tanıyan uygulamaların yanı sıra, verimliliğin rekabet açısından daha da artırılması gerekmektedir. Tarımsal işletme büyüklükleri bakımından, AB ülkelerinde örneğin, İngiltere'de 53.8, Fransa'da 52.1, Almanya'da 45.7, İspanya'da 23.8 hektar olan işletme büyüklüğü, Türkiye'de, GAP ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sulamaya açılan birtakım alanların rekabet açısından daha iyi konumda olmasına rağmen ve keza, AB standartlarında üretime ve işletme büyüklüklerine sahip önemli büyük firmaların varlığına rağmen, 6.1 ha olan ortalama işletme büyüklüğünün, çiftçiler için maliyetleri azaltmada sorun teşkil etmesi, Pazar açısından rekabeti ve kârlılığı olumsuz şekilde etkilemektedir.

AB ile rekabet açısından önem taşıyan bu durumun iyileştirilmesi için, GTHB tarafından gerekli çalışmalar konunun önemini vurgulayarak sürdürülmüş, gündemde tutulmuş ve süregelen bu çalışmalar neticesinde, toplulaştırma yapılan arazi miktarlarında artış sağlanabilmiş (4 milyon ha arazi toplulaştırılmış, 2 milyon ha arazi ile ilgili çalışma ise sürmektedir) ve son dönemdeki bir uygulama olan arazi kanununun yürürlüğe girmesiyle de (Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ve Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edilmiştir) eskiden olduğu gibi arazinin kolay şekilde bölünerek parçalanmasının önüne geçilmesi GTHB'nin hedefleri arasında yer almaktadır (Öztürk ve Ardor 2004).

2005 yılında AB'ye uyum için yapılan çalışmalar kapsamında, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde, "Tarım ve Balıkçılık Komitesi"nin altında, "OPD

Uyum Alt Çalışma Grupları" ve yine bu kapsamda, 'Kuru Yem Alt Çalışma Grubu' oluşturulmuş ve koordinatörlüğü ise, mülga Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma grupları, Avrupa Birliğine üyelik süreci boyunca AB benzeri bir alt yapının oluşturulması için çalışmalarını sürdürmüş ve bu kapsamda AB mevzuatı taranmış, konu ile ilgili olanlar tespit edilmiş ve tercümeleleri yapılmıştır.

Bu çerçevede, kuru yeme ilişkin o dönemde yürürlükte olan bir ana kanun (603/95/EC) daha sonra bunu değiştiren yeni bir kanun olan 1786/2003/EC ve bu mevzuat içinde atıfta bulunulan 14 adet kanunun tercümeleleri yapılmıştır. 2003 tarihli ana mevzuatın uygulama kanunu (382/2005/EC) 2005 yılında yayınlanmış ve bunun da tercümesi yapılmıştır. Bu mevzuata karşılık gelebilecek ilgili milli mevzuatımız tespit edilmiş ve daha sonra bunların karşılaştırması yapılmıştır. Kuru Yem Alt Çalışma Grubu, gerek Bakanlık bünyesindeki birim temsilcilerinin, gerekse üniversiteden akademisyenlerin ve yem sektörü temsilcilerinin katkılarıyla, AB mevzuatının incelenmesinde görev almış ve grup son olarak, söz konusu mevzuat çerçevesinde üyelik sürecine kadar Türkiye yem sektöründe oluşturulması gereken AB benzeri bir yapının çatısını kurmak maksatlı (Anonim 2005), AB'ye uyum açısından gerek görülen bir kaba yem taslak mevzuatı oluşturmuştur. Bu mevzuata göre, AB'de ton başına ve sözleşmeler kapsamında yemleri işleyenlere (kurutma, öğütme) destek verilmesi, Türkiye'de ise, yem bitkilerinin üretimle bağlantılı şekilde desteklenmesi ve kayıt sisteminin bulunmayışı gibi hususlardan ötürü, AB kuru yem mevzuatı ile Türkiye'de yem bitkilerini destekleme mevzuatının birbirinden tamamen farklı olduğu, dolayısıyla mevzuat uyumsuzluğunun söz konusu olduğu, bildirilmiştir. AB mevzuatını doğrudan Türkiye'nin iç mevzuatına aktarma maksatlı taslak mevzuatta, kuru yem pazarının oluşturulmasına yönelik çalışmalara alt yapı oluşturulması, yem üretim alanlarının kayıt altına alınması (destek), AB ile uyum için altyapı temini, arz ve talep dengesi arasındaki açığın kapatılması, konuları yer almıştır.

10.1 Kurutulmuş Yem-GZFT Analizi Sonuçları

GTHB tarafından AB üyelik müzakerelerine hazırlık aşamasında uyum sağlanması gereken alanlarda durum saptaması maksadıyla çeşitli araştırmalar yapılmıştır. AB Kurutulmuş Kaba Yem mevzuatına uyum sağlanması için öncelikle Türkiye'deki yem bitkileri yetiştiriciliğinin alt yapısı hakkında bilgi elde etmek ve yem sektörünün rekabet durumunun ortaya koyulması gerekmektedir. AB'ye tam üye olduğunda, AB mevzuatının geçerli olacağı bir durumda sektörün bundan nasıl etkilenebileceğinin ortaya konulmaya çalışıldığı, 2006 yılında, GTHB, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü'nün TÜBİTAK destekli olarak yürütmüş olduğu "Türkiye'nin AB'ye Uyum Sürecinde Olası Gelişmelerin Önemli Tarım Ürünleri Üzerine Ekonomik Etkilerinin Analizi" projesi kapsamında, kurutulmuş kaba yem için sektör paydaşları ile yapılan mülakatlar sonucu oluşturulan GZFT analizi kapsamında şu hususlar belirlenmiştir;

10.1.1 Güçlü yanlar

Ekoloji, yani kurutulmuş yem üretimine uygun ekoloji: AB ülkelerinin birçoğuna göre yem bitkileri için Türkiye oldukça elverişli bir ekolojiye sahiptir.

Kurutma için güneşli gün sayısının fazla olması: AB ile Türkiye bu açıdan mukayese edildiğinde oldukça avantajlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten, Türkiye, AB ülkelerine oranla yüksek oranda güneşte kurutma imkanına sahiptir. Bu durum kurutma maliyetlerinin düşürülmesi açısından önemli bir avantajdır.

Yem bitkileri için uygulanan destekler: Türkiye'de, kaba yem açığı bulunduğu için, yem yetiştiriciliğini artırmak amacıyla verilen desteklerin devam etmesi oldukça önemlidir. Hayvancılık yapmayanlarında kaba yem üretmelerinin sağlanması, açığın kapatılması açısından önemlidir. AB, üye ülkeler için kota miktarının, sadece içerisinde bulunan yıla göre değil, önceki yıllar üretim miktarlarını da göz önünde bulundurduğu için desteklerin devamlılığı oldukça önemli bir konudur.

Hayvancılık sektörünün kaba yem ihtiyacının fazlalığı: Bu konuda açık oldukça büyüktür. Yapılan hesaplamalara göre hayvanların aç gezdiği belirtilmektedir. Aslında ihtiyacın fazla olması hem güçlü hem de zayıf yan olarak değerlendirilebilir.

10.1.2 Zayıf yanlar

Kurutulmuş yem üretecek tesis sayısının çok az olması: Mevcut yem fabrikalarının AB'deki kurutucu işletmelere dönüşecek şekilde yeniden yapılandırılmasıyla, kurutucu tesis sayısının artırılabilceği öngörülmektedir.

Kurutma işlemlerinin ve tekniklerinin üreticilerce henüz bilinmiyor olması: Üreticilere kurutma kurallarının öğretilmesi belli bir zaman alabilir. Türkiye'de, AB'nin OPD'ye uygun bir kurutulmuş yem mevzuatının da henüz oluşturulmamış olması daha da düşündürücüdür.

Sözleşmeli üretimin etkili yapılamaması: Sadece bazı ürünlerin üretilmesinde yaygın olan ve mevcut uygulamalarda da sorunları bulunan bu yöntemin yaygınlaşması için bir an önce sözleşmeli üretim yönetmeliğinin hazırlanmasına ihtiyaç vardır.

Kurutulmuş yem ticaretinin yaygın olmayışı (kurutulmuş yem borsasının olmayışı): Sadece bir ilde kurutulmuş yem borsası mevcut olup, tüm illerde yaygınlaşmadığı sürece yem açığının ve ihtiyacının devam edeceği ve çiftçilerin yemlerini pazarlamak için bir ortam bulamayacağı aşıkardır.

Kurutma tesisleri için enerjinin pahalı olması ve desteğin olmaması: Güneş enerjisinin kurutucu işletmelerde kullanılması sonucu enerji maliyetinin azaltılması sağlanabilir.

Hayvancılık işletmelerinin küçük ölçekli olması: Desteklerin belirli ölçekteki işletmelere yapılması sonucu ölçeğin büyüyeceği ifade edilmiştir.

10.1.3 Fırsatlar

Hayvan varlığı: Hayvanların yeterince beslenmelerine imkan tanınması açısından meralardan yeterince yararlanılması sayesinde hayvanların kaba yem ihtiyaçlarının giderilmesi. Hayvan ırklarının verimlerinin düşük olması aynı zamanda bir dezavantaj olarak ele alınmalıdır.

Kurutma tesisi kurulması için mevcut birlik, kooperatif ve yem fabrikaları altyapısından yararlanılabilir.

Son yıllarda sağlanan desteklerle yem bitkileri üretimindeki artış ve yine desteklerin devamlılığı son derece önemlidir.

Ayrıca desteklerin uzun vadeli olarak açıklanması, çiftçilerin rekabet ortamına kolay uyum sağlayabilme özelliğinin bulunması, geniş bir pazara sahip olunması, çiftçilerin tarım ve kırsal kalkınma desteklemelerinden (TKDK kurumu) yararlanmaları gibi konular fırsat olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de üretilen kaba yemlerin niteliği genelde düşüktür. Buna paralel olarak besin madde içerikleri de yetersizdir. Hayvanların günlük besin maddesi ihtiyacının karşılanması açısından yem bitkilerinin silajlık olarak üretiminin yapılması oldukça önem arz etmektedir. Bu durumda, AB mevzuatına uyum gösteren işletme sayısında artış sağlanmasına birlikte, kuru yemlerin niteliğinin de artırılması fırsatına erişilebilir.

10.1.4 Tehditler

Tehditler şu şekilde sıralanabilir:

- AB’nin kurutulmuş yemle ilgili kota uygulaması ve bunun sonucu olarak dışa bağımlı kalma tehlikesi,
- AB ile kurutulmuş yem sektörüne uyum konusunda teknoloji ve bilgi konusunda birikimin olmaması (sektörün hazır olmaması),
- KDV oranlarının yüksek oluşu, enerji ve üretim maliyetlerinin yüksekliği,
- Kurutulmuş yemle ilgili bir piyasanın olmayışı,
- İklim değişikliği ve kuraklık (küresel ısınma kaynaklı),

- Hayvancılık sektöründe piyasa düzenlerinin olmaması,
- Kurutma tesislerinin kurulması için kredi imkanlarının olmaması,
- AB'dekine benzer kurutulmuş yem mevzuatı ve standartlarının bulunmaması şeklinde yer almıştır (Dellal 2006).

Söz konusu etki analizi, AB kurutulmuş yem mevzuatının incelenerek, Türkiye ile AB arasındaki farkları ortaya koymak için yapılmış olup, elde edilen sonuçlar incelenilecek olursa, özellikle AB'nin yem piyasa düzenlerine uyum sağlanması için bir altyapının olmadığı, kurutucu işletmeler kurulması halinde enerji maliyetlerinden çiftçilerin etkilenebileceğinin, bunun yanı sıra işletmelerin kurulmasının kaba yemlerde kalitenin artırılması için önemli olduğu ve güneşte kurutmanın Türkiye şartlarında bir avantaj teşkil edebileceği belirlenmiştir. Örneğin, şuan Fasıl 11 altında üyelik müzakereleri yapılıyor olsa ve kurutulmuş yem mevzuatı eskiden olduğu gibi geçerliliğini sürdürüyor olsa, geçmişte yapılan bu çalışmanın etkileri şuan için de aynı şekilde göz önünde bulundurulması gereken bir durumu bize gösteriyor olacaktı. Dolayısıyla, GTHB Hayvancılık Genel Müdürlüğü verilerine göre yaklaşık 14 milyon 323 bin büyükbaş ve 44 milyon küçükbaş hayvan varlığına sahip Türkiye'de, hayvanların yeterince beslenmesi ve et ve süt kapasitelerinin artırılması için analizde de bahsedilen, gerek meralardaki ot verimliliklerinin iyileştirilmesi, gerekse hayvan verimliliklerinin ıslah yoluyla artırılması gibi hayvancılık sektörünün gelişimi için kritik sayılan adımların atılması ve yine analizde işaret edilen altyapı sorunlarının giderilerek, daha hazır ve güçlü bir sektörle yola devam edilmesi gerekmektedir (GTHB, Hayvancılık Genel Müdürlüğü verileri, 2016).

10.2 Kurutulmuş Yem-GZFT Analizi

Bu kapsamda, AB'nin 2005-06 kuru yem sektör raporundada yer alan başka bir GZFT analizi ise şu şekilde yer almıştır (Anonymous 2007a);

- **Güçlü Yanlar;** Yemi satın alanlar tarafından kuru yem hakkında belirtilenler, doğal kaynakları koruma, süreklilik, sağlık koşullarında mükemmel kalitenin sağlanması olmuştur. Yüksek seviyede bir protein oranını sağlarken, kurutulmuş

baklagiller ve diğer kurutulmuş otlar aynı zamanda ruminantlar için lif, kalsiyum ve diğer değerleri (Omega 3) sağlamaktadır.

- **Zayıf Yanlar;** En zayıf gözüken taraf, stok çiftçileri için temel ikame ürün olan soyanın fiyatı ile kıyaslandığında yüksek üretim maliyetlerinde belirgin olmaktadır.
- **Fırsatlar;** Kurutulmuş yem sektörünün gelişimi ve iyileştirilmesi için fırsatlar, at yetiştiriciliğinde büyük bir talebin olması, enerji kaynağı olarak biomas kullanımı ve fabrikaların termal ayak izindeki (karbon ayakizi) gelişmeler ile ilişkilidir.
- **Tehditler;** Yüksek enerji maliyetleri, karbon ayakizlerinin artan etkisi ve yeni ikame ürünlerin (biyo yakıtların yan ürünleri) ortaya çıkışı, tehditleri oluşturmaktadır.

10.3 Kurutulmuş Yemler İle İlgili İstisna Talepleri

Bayaner, A. (2013), üyelik öncesi AB ile ilgili müzakereler esnasında alınabilecek istisnalara yer verdiği bir analiz çalışmasında, Türkiye'nin kuru yem piyasasının oluşması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için müzakere pozisyon belgesinde yer alabilecek taleplerini şu şekilde özetlemiştir;

- 1) Desteklerin devamı ve kota kısıtının 5 yıl uygulanmaması,
- 2) Üçüncü ülkelerle ticareti içeren kurallar açısından muafiyet,
- 3) İstenilen kota alınamaz ise (sosyal yönden), sektörde işsizlik ortaya çıkacağı için gerekli kolaylıkların sağlanması amacıyla talepte bulunulması,
- 4) Tarım çevre ilişkileri kapsamında (toprağın besin maddeleri açısından zenginleşmesi, otlakların ve meraların korunması vb.) kotanın yüksek tutulması,

gibi hususlar Komisyona bildirilebilir.

10.4 AB ile Türkiye Arasında Destekleme Mekanizmalarının Farkı

Gelişmiş ülkeler, geçmişte çiftçilerinin üretimini artırmak için fiyat desteği vermiş, daha sonra bu ürünün ihraç edebilmesi için de, sübvansiyon desteği sağlamıştır. Nitekim, AB uyguladığı politikalarla, sürdürülebilir ve kendine yeterli tarımsal üretim amacını büyük ölçüde gerçekleştirmiş, rekabet avantajı elde etmiş ve arz fazlası yaratmıştır. AB aşırı üretimleri önlemek adına çeşitli uygulamaları devreye sokmuş ayrıca, üretim fazlalarını azaltmak için ihraç etme veya başka amaçlarla tüketme (çeşitli kurumlara ürünlerin dağıtımını) politikasını yürütmüştür. Destekleme kapsamında, Toplulukta çeşitli üretim kotaları, garanti eşiği gibi uygulamalar sürdürülmüştür (McClatchy 1997, Atakan 1998).

AB ile uygulama anlamında tamamen aynı olmayan ve çiftçilere belirli bir seviyede fiyat garantisinin verilmesini hedefleyen fiyat desteklemeleri kapsamında, TMO, her yıl Yönetim Kurulu tarafından tespit edilen fiyatlardan alım (haşhaş, hububat) yapmak üzere alım satım yapmaktadır. Son dönemde, TMO'nun uygulamaya koyduğu 'Emanet Alım Sistemi', fiyat desteği uygulaması olmayıp, üreticilerin ürünlerinin belli bir ücret karşılığı muhafazası şeklinde, ürünlerin tamamının hasat başında piyasaya sunulmasını önleyerek bir arz öteleme manevrası ile hasat başında daha az fiyat azalışlarının oluşmasına yöneliktir (Bayaner 2013, Anonim 2016c).

Çizelge 10.1 AB ile Türkiye arasında destekleme mekanizmalarının farkı

AB – TR Desteklemeler

Destekleme Araçları	AB	Türkiye
Üretimden bağımsız DGD (Havza Bazlı Destekleme)	√	√ [*]
Doğrudan ödemeler	√	√
Prim destekleri (İstisnai)	√	√
Müdahale fiyat desteği/alımı	√	√ [*]
İhracat sübvansiyonu	**	√
Gümrük koruması	√	√
Depolama yardımı	√	√ [*]
Kredi desteği	-	√
Girdi desteği (ha/da başına)	-	√
Çevresel amaçlı destekler	√	√ [*]

* AB'den farklı

** 2013'te kaldırıldı

Çizelge 10.2 AB-Türkiye kurutulmuş yem mevzuat ve uygulama farklılıkları

Fark	AB	Türkiye
Ortak Piyasa Düzenleri benzeri bir üretici örgütlenmesi	√	-
AB dekine benzer bir uygulama (mevzuat)	√	-
Yeşil yem üretimine destek	-	√
İşleyici işletmeye destek	-	-
Üretici işleyici sözleşmesi	√	-
Kurutulmuş kaba yem işleyicileri için bir merkezi kayıt sistemi	√	-
Kurutma için ton başına destek	-	-
Meraların korunması için kurallar	√	√
Sözleşme şartları, işletme denetimleri	-	-
Pazar mekanizması ve kurulu sanayi (üretici ve kurutucu)	√	-
Alet ekipmana destek	-	-
Kuru yem üretimi piyasası/örgütlenmesi	√	-
Kurutulmuş kaba yem ihracatı	√	-
Kaba yem arzı yeterli	√	-
Kaliteli üretim, kalite şartları (Protein ve nem)	√ -	-
Marka değeri (standart yem)	√	-

Çizelge 10.1 ve 10.2’de genel itibariyle AB ve Türkiye’nin uyguladığı desteklemeler arasındaki farkları açıklamak için verilmiştir. Türkiye’deki tarımsal destekleme şekli AB’ye kıyasla farklılık arz etmektedir. AB’deki destekleme uygulamasına göre, artık ton başına doğrudan desteklerin kalkıp, üretimler ne olursa olsun çiftçilere Tek Çiftlik Ödemesi altında desteklerin verilmeye başlanması, Türkiye’de ise üretim miktarı ile destek arasında doğrudan bir ilişki kurmaksızın (üretici gelirinin yükseltilmesi,

verimlilik temelinde üretkenliği amaçlayan ve tarımsal yapının iyileştirilmesi yönünde bir özelliği olmaması bakımından da AB ile kısmen uyumlu), tarımsal üretim amacıyla işlenen araziler temelinde ve her yıl tespit edilen birim ödeme miktarı (dekar başına TL) üzerinden verilen Doğrudan Gelir Desteği (DGD), son haliyle havza bazlı destekleme modeline göre belirli ürünlerin üretilen dekarlar üzerinden verilmesi şeklinde evrilmiştir. Yine bazı uygulamalar örneğin, erozyonla mücadele için çok yıllık yem bitkilerinin ekiminin sağlanması yoluyla çevrenin korunmasını amaçlayan çevre amaçlı tarımsal desteklemeler olsun (ÇATAK projesi), depolama yardımları olsun Türkiye’de yeni yeni amaca hizmet etmeye başladığından AB reformlarında geçen uygulamalarla birebir aynı sayılmamaktadır. AB’de üretilen kurutulmuş yemler, daha önceki uygulamalarda nem ve protein oranının korunması şartına göre destekleme verildiğinden belirli bir standarta sahip olmakla birlikte, bu kurutulmuş yemlerin önemli bir kısmı gerek topluluk içinde gerekse topluluk dışında ihracata konu olmaktadır.

Üye ülkelerin çoğu, kendi tarımsal sektörlerini desteklemek için ulusal yardımları (kendi mali kaynakları) kullanmaktadır. Bu destekleme şekilleri, AB’de tanımlı devlet yardımları kurallarına uyum sağlamalıdır ve Komisyona bildirilme durumları da söz konusudur. AB’ye üyelikle birlikte, Türkiye’de kendi üreticisine devlet yardımı adı altında destek vermek istiyorsa, bunun nedenini açıklamalıdır. Yani biz bu desteği neden veriyoruz? (örneğin, içerdeki fiyatları korumak için olabilir); açıklama için bir etki analizi yapılıp bu tür bir desteğe neden ihtiyaç duyulduğunun kanıtlanması gereklidir (böylelikle sağlam bir belge elde hazır bulunacak). Türkiye ile Avrupa iklimsel anlamda kıyaslanırsa, Avrupanın yağışlı gün sayısının fazla olması, Türkiye’de güneşten iyi şekilde faydalanılması, Türkiye için yemlerin kurutulmasında bir avantaj sayılabilir (Anonim 2005a).

AB’de doğrudan yardımlar, fiyat desteği azaltılan ürünlerin veya yardım yapılmaksızın rekabet gücü olmayan ürünlerin üreticilerine, ya da az gelişmiş yöreler çiftçisinin kalkındırılması veya tarımsal üretimin azaltılması sonucu üreticilerin uğradıkları gelir kaybının telafisi amaçlarıyla verilirken, 2005 yılı ve sonrasında geçmişteki bir referans dönemi üzerinden ödenmiş, yapılan reformlarla dekara üretimden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır. Türkiye’nin üyeliği halinde de, yardımlar, tam üye olmadan

önceki belli bir dönemin verim kayıtları üzerinden verilebilir. Bunun yanı sıra, bir başka senaryo oluşturmak gerekirse, AB'nin doğrudan ödemelerin dağıtımında, sadece üye devletler arasında değil üye devlet içerisinde çiftçiler arasında da adaletsizlik olduğu ve tarımsal desteklerin uygulanması ve finansmanı açısından üye devletlerin farklı ekonomik, sosyal ve yapısal koşullarının dikkate alınmadığı yönündeki eleştirilere bakılarak, desteklemelerin uygulanma şekilleri arasındaki farklılıkların giderilerek, geçmiş referanslar sistemini kaldıracağı ve 2019 yılına dek tüm üye ülkelerde hektar başına sabit bir ödeme vermeyi kabul edeceğini öngermesinden yola çıkılarak, AB benzeri bir kayıt sisteminin oluşturulması ileride avantaj sağlayacak ve desteklemeler bu sisteme göre verilebilecektir (Eraktan 2006).

Türkiye'de, hayvancılık desteklemeleri başlığı altında, yeşil yem üreten üreticilere destekleme yapılmakta olup, kurutucu işletmelere yönelik herhangi bir destekleme sözü konusu değildir. Türkiye'deki uygulamada, aynı zamanda AB'dekine benzer yapıda kurulmuş bir kurutulmuş kaba yem sektörü bulunmamaktadır. Her ne kadar önceleri, Tek OPD sistemi kapsamına alınan ve daha sonra da reformlarla tamamen üreticiye destekleme şeklinde bir düzenlemeye gidilen AB kurutulmuş yem sektörüne karşılık, Türkiye'de de, işleyiş açısından benzer tesis edilecek bir düzenleme, sektörün genelinde önemli bir gelişme sağlayacaktır (Anonim 2015d).

Son yapılan reformlarla birlikte, genel anlamda sanayinin gelirlerinin azalmasının önüne geçilmesi endişesi dahilinde yapılan mülazalarda, üreticiler ve işleyici endüstrisi için spesifik ödemelerin, en azından çiftçiler ve dehidre (suni ısıtma) sanayii arasında arz sözleşmelerinin uygulanmasına kısmen bağlantılı olacak şekilde sürdürülmesini ve işleyici işletmelerin faaliyetlerini sürdürmesini (ham materyal ve istihdama katkı sağlıyor) sağlamak için, işletmelere minimum miktarda yemlerin teslim edilmesini talep etmektedir. Yem bitkileri sektörü aynı zamanda, yem işleme sanayisini de etkilediğinden, OTP'de yapılacak düzenlemelerin sanayideki işgücü ve katma değeri azaltmaması bakımından tedbirli hareket edilmesi aşamasında, Türkiye'de de AB'dekine benzer bir yapı oluşturulduğunda gerekli önlemlerin alınmasının, sektörün sürdürülebilirliği açısından faydalı olabileceği öngörülebilir (Anonymous 2012b).

AB’de yardım almaya hak kazanan kurutucu işletmeler Komisyonun yetki verdiği makamlar tarafından sıkı kontrollere tabi tutulmaktadır. Desteklemelerde duplikasyonu önlemek için yapılan parsel kontrolleri rutin şekilde yapılmaktadır. Bu tür bir denetim mekanizmasının oluşturulması bağlamında, Türkiye’de de yetkilendirilmiş bir kurumun varlığına ihtiyaç olacaktır.

Bayaner (2013), yapmış olduğu araştırmasında, gerek doğrudan ödemeler gerek ürün bazlı ödemeler yapılsın, tarım politikalarından yararlanma açısından büyük işletmelerin daha avantajlı gözükmelerinden dolayı, küçük ve geçimlikler için tarım politikalarından ayrı bir politika yapılmasının ve uygulanmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

Şahin (2008), bir ülkenin gelişmiş olup olmadığının bir göstergesinin de, tarım sektörünün toplam üretim içindeki payının ve toplam dış ticaret içindeki payının büyüklüğüne bağlı olduğunu, tarımsal yapıdaki farklılığa ilave olarak, Türkiye’deki tarımsal destekleme mekanizmasının da AB’den farklılık gösterdiğini ve AB’nin Tek Çiftlik Ödeme Yöntemine geçmesinin, destekleme mekanizmalarında ayrışmaya yol açabileceğini ileri sürmüştür.

1998 yılından bu yana, Türkiye’nin AB’ye uyumunun izlenmesi için Avrupa Komisyonu tarafından İlerleme Raporları hazırlanmaktadır. Bu kapsamda, 10 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan 18. İlerleme Raporunda, Fasıl 11-Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığında geçen ifade şu şekildedir; Üreticilere verilen doğrudan destekler konusunda, Türkiye, kendi tarımsal destekleme politikasını, AB OTP’si ile uyumlaştırmak üzere bir strateji hazırlama yönünde ilave yeni bir adım atmamıştır. Bu doğrultudan hareketle, Türkiye’de piyasa müdahalesi, üretici örgütlerinin rolü, pazarlama standartlarına uyum, belirli sektörlerde yardımlar, kriz yönetimi vs. gibi konulara ilişkin piyasaların düzenlenmesi ve organizasyonu, AB piyasa düzenlemelerine kıyasla sınırlı düzeyde olduğu söylenebilir. AB üyelik sürecinde Türkiye’nin, AB’nin piyasa mekanizmalarına uyumunu kolaylaştırmak üzere atılması gereken adımları, takvimi ve tahmini bütçeyi ortaya koyan bir strateji hazırlanmasının

yanı sıra, GTHB'nin, AB'nin piyasa düzenlemelerine yönelik kapasitesinin de artırılması gerekmektedir.

Hem mevzuat hem de idari yapılar açısından, AB ve Türk sisteminin incelenerek eksikliklerin belirlenmesi ve nihayetinde Türkiye'nin, AB'nin ortak piyasa düzenlerine uyumuna yönelik yapılması gerekenlere ilişkin bir yol haritasının hazırlanması ihtiyacı gözetilerek, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından "Avrupa Birliği Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum İçin Bir Strateji Hazırlanması" AB Teknik Yardım Projesi, uygulanması gündemdedir. Böylelikle, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılması sağlanabilecektir (Anonim 2015c).

Türkiye'deki mevcut sistemde, tarımla ilgili yetkinin birçok kuruluş ve Bakanlıklar arasında dağılmış olduğu ve sektöre aktarılan kaynakların büyük bir bölümünün hedef kitleye ulaşmadığı görülmektedir. Yetkinin tek elde toplanması ve ilgili kuruluşların aralarındaki koordinasyonu sağlanmalıdır. AB'de OTP, iki fondan desteklenmektedir. Bunlardan biri, EAGF ki, bu fon çiftçilere yapılan doğrudan ödemeleri ve pazarda olan sıkıntıları aşmak için (ortak piyasa düzenleri içindeki harcamalar) finanse yapmaktadır, diğer bir fon ise, EAFRD ve bu fon, kırsal kalkınma programlarını finanse etmektedir. Türkiye'de desteklemenin finansmanını değişik kuruluşlar gerçekleştirmektedir (McClatchy 1997, Atakan 1998).

AB'deki EAGF benzeri bir fon kurulması, VII.Beş Yıllık Kalkınma Planında da yer alan bir husustur. Böyle bir Fon'un oluşturulmasının, aynı zamanda Türk tarım politikasının reformu ve tarımın yeniden yapılandırılabilmesi bakımından da gerekli olduğu görülmektedir. Türk tarım sektörünün Topluluk OTP'sine yapısal uyumu, kurumsal mekanizmalar ve gerekli yasal çerçeve hazırlanarak gerçekleştirilmelidir (Tan vd.1999).

AB’de desteklemeler, IACS çerçevesinde yapılan kontroller ile sağlanmaktadır. IACS, uzaktan algılama metodları ve bilgisayar veri tabanlarını da içeren bir dizi sistem yardımıyla, ekilen parsellerin izlenmesi, yardım talebinde bulunan işletmelerin böylelikle kontrol edilmesi ve ödemelerin doğruluğunun sağlanması, vazifesini yerine getirmektedir. IACS’ın kurulması için ve üreticilere sağlanan doğrudan desteklemelerle ilgili tarımsal destekleme politikasının OTP’ye uygun hale getirilmesine yönelik, GTHB, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’nce proje bazlı çalışmalar sürdürülmektedir (Tiryakioğlu 2003). Bu konuda, 2013 yılı Avrupa Komisyonu İlerleme Raporunda, çalışmalarla ilgili sınırlı bir ilerleme kaydedildiği bildirilmiştir.

Ekmen (2013) yaptığı bir çalışmada, AB’de üretici örgütlerine verilen görevlerin, üründen ürüne ya da politikalara göre değişmekte olduğunu bildirmiştir. Genel itibariyle bu görevler; OPD’ler de, destekleme, işleme, pazarlama, stoklama, kalite standartlarının yerine getirilmesi, üretimi talebe bağlı olarak kalite ve miktar açısından planlama, üyeleri tarafından üretilen ürünlerin piyasaya satışı ve arzını düzenleme, piyasada fiyat istikrarını sağlayıcı müdahalelerde bulunma, depolama, girdi gibi yardımlarını dağıtma, üyeleri ve üretimlerini kayıt altına alma şeklinde sayılabilir. Hem AB Komisyonu, hem de üye devlet yetkili makamları, tarımsal verilerin doğruluğunu takip etmek ve kararların uygulanabilirliğini arttırmak için, OPD hükümlerinin uygulanmasında üretici örgütlerine önemli görevler atfetmektedir. Ayrıca bu yöntem, üye devletler açısından sahada büyük kolaylıklar sağlamak ve maliyeti azaltmaktadır (Anonim 2013d). Örneğin, İspanya’da kooperatiflerin kendi üretim alanları bulunmaktadır ve çiftçi örgütleri piyasayı yönlendirmektedir (Anonymous 2012b).

Türkiye’de ise kooperatiflerin güçlendirilmesi için çeşitli çalışmalar yürütülmüştür, ancak, desteklemelerin, kooperatiflere üye çiftçilere verilmesi hususunda benzer bir yapı bulunmamaktadır. AB’deki kooperatif yapılanmasında olduğu gibi birtakım görevleri devrederek, OPD’lere ait yükümlülüklerle uyum sağlanması daha da kolaylaşabilecektir (McClatchy 1997, Atakan 1998).

Perkin (2008), yaptığı bir araştırmada, AB ülkelerinde gelecekte verimlilik artışı ile birlikte tarımsal ürünlerin fiyatlarında ve tarımsal gelirlerde düşüşler yaşanacağı, tarım ürünlerine yönelik desteklemelerin tam liberalize olmuş piyasalarda uzun vadede tamamen kalkacağı düşünülürse, üreticilerin refah kaybının telafi edilip edilemeyeceği veya gelir desteklerinin bunu karşılayıp karşılayamayacağına cevap arandığını bildirmektedir ve bu bağlamda, tam liberalleşme dönemine dek, yeni teknolojilerden de yararlanılarak Türkiye'nin tarımdaki yapısal sorunlarını çözmesi ve kalite artışlarını sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır.

11. TARTIŞMA VE SONUÇ

AB üyelik sürecinde, 30 Haziran 2010 tarihinde müzakereye açılan Fası 12- Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası alanındaki deneyimler, Komisyon'un yaklaşımının, ilgili alandaki AB mevzuatının Türk mevzuatına aktarılması ve uygulamasının üyelik tarihinden en az iki yıl önce tamamlanmış olması gerektiğini göstermiştir. Benzer bir yaklaşımla henüz müzakereye açılmamış olan, 11 No'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma faslı için üyelik tarihi beklenmeden, tıpkı Fası 12'deki gibi bir çalışma takviminin yetkili makamlar tarafından benimsenmesi, Türkiye'nin üyelik yolunda önemli bir başlığı müzakerelere kapatmasında işini kolaylaştıracaktır.

OPD'ye uyum açısından ilk başta yapılması gereken, Fası 11'in müzakerelere açılması için gerekli kriterlerden biri olan, sağlıklı işleyen bir kayıt sisteminin oluşturulmasıdır. Güvenilir verilerin kayıt altına alınması ile destekleme mekanizmasına da bir işlerlik kazandırılmaktadır, nitekim, AB ülkeleri Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (IACS-desteklerin verilmesi için) gibi bir mekanizmayı devreye sokmuş ayrıca, kayıt sistemleri ile destekleme arasında kuvvetli bir bağ oluşturmuş ve bu işleyen mekanizmanın içerisine çiftçiyi de dahil edip, kayıt tutma alışkanlığı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sayede, kayıtlı çiftçilerin üretim verileri sistemlerde yer aldığından, OTP reforme edilirken destekleme şekli güncellense dahi, çiftçilerin, üreticilerin aldıkları destek oranları sistem dahilinde göz önünde bulundurulmaktadır. AB her ne kadar uzun vadede (2019 yılına dek) "sabit alan" desteklerini çiftçiler için uygun görse de, reformların sürekli yenilendiği programlarda geçmişe dönük referanslara da, yeni üyelerin sisteme dahil olana dek başvurdukları aşıkardır ve bu doğrultuda, düzgün işleyen bir kayıt sistemine sahip olunması, Türkiye açısından avantaj sayılacaktır ve bunun yanı sıra, AB'deki gibi destekten faydalanacak (gerçek çiftçi) çiftçilerin tespitinde gerekli birtakım nitelikleri şimdiden oluşturmak ve iç mevzuata uyarlamak, ilerisi için işleri daha da lehte bir duruma çevirebilecektir. Gelecekte, AB üyeliğiyle birlikte, doğrudan ödemelere konu şartlar ve standartlar ile kırsal kalkınma desteklerinin, GTHB bünyesinde kurulacak "Ödeme Ajansı" altında ödenmesi söz konusu olacağından, Bakanlık içindeki birimlerle, diğer ilgili birimlerle ve Komisyonla koordinasyonun sağlanması da gözetilerek, süreçte yeniden bir kurumsal yapılanmaya gidilmesi olasıdır.

AB, tarım ürünlerinde serbest dolaşımı, tüm üye ülkelerin tarımsal ürün ihtiyaçlarının karşılanması amacı çerçevesinde, ürüne özgü ortak piyasaların oluşturulması yoluyla sağlamaktadır. Türkiye’de ise politikalar, tarımsal üretimin artırılması ile kendi kendine yetebilen bir ülke olmak yönünde şekillendirilmektedir. AB kurulduğu günden bu yana, 50 yılı aşkın bir sürede, Ortak Tarım Politikası çerçevesinde bir kurallar bütünü halinde ve mevzuat dahilinde uygulamalarını gerçekleştirmektedir. Karmaşık sayılan bu kuralların çiftçi nezdinde kabul görmesi hiçde kolay olmamıştır. AB üyeliği süreci kapsamında, Türkiye’nin uyum sağlamakla yükümlü olduğu AB Ortak Tarım Politikası diğer sektörlere nazaran sayıca fazla mevzuat içermektedir ve sürekli bir dinamiz içerisinde OTP reforme edilmektedir. Bu durum bu denli değişen mevzuata ayak uydurmak için güçlü bir altyapıya sahip olunmasını gerektirmektedir ve Türk makamları bu değişimleri iyi okumalı, iyi analiz etmeli ve planını bu değişimleri öngörerek yapmalıdır.

Tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasında, Topluluk kural ve standartlarına uygun bir yapı inşa edilmelidir. Kaba Yem sektöründe dünya piyasalarıyla rekabet edebilmek için ticaretin sağlam bir zeminde oluşturulması ve yürüyor olması gerekmektedir. Avrupalı çiftçilerin, OTP’nin kurallarını belirli zaman diliminde uygularken elde ettikleri deneyimler, Avrupada işleyen oturmuş bir denetim sistemi yapısı gibi hususlar, kuşkusuz ülkelere rekabet ve tecrübe açısından çok şey katmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı uzmanları, süregelen bu tecrübelerden, gerek karşı taraf ile yapılan anlaşmalar, ortaklaşa yürütülen programlar ve gerekse kapasite geliştirme, eşleştirme adı altında yapılan projeler aracılığıyla, istifade etme yolunu seçmiştir.

Kaba yem sektöründe söz sahibi olunması demek, öncelikle, yeterli ve kaliteli üretime sahip olunmasını gerektirmektedir. Kaba yem konusunda, Türkiye ile AB arasında bulunan önemli farklılıklar, Türkiye’nin ihtiyacını karşılayacak kadar üretim yapamaması, yemi işleyecek AB standartlarında kurutucu işletmelerin haliyle bulunmaması ve çiftçilerin yemi pazarlayabilecekleri bir pazar bulamamaları, olarak karşımıza çıkmaktadır. Yem bitkisi artışının sağlanması için örneğin, Türkiye’de, nadas alanlarına ekim yapılması halinde, ilave desteklemeler uygulanmasının faydalı

olabileceği, şuan gündemde olan “havza bazlı destekleme modeli” çerçevesinde, belirli bir bölgede sadece yem bitkileri yetiştirilmesine yer verilmesinin sağlanması, GTHB altındaki farklı kurumların destekleme kalemlerinde alet ve ekipmana (silaj makinesi, balya makinesi, yem hazırlama ünitesi vb.) yer vermeleri sayesinde, yemlerin de depolanarak saklanması sağlanması ile iyi sonuçlar elde edilebilir, yine, otlatma amaçlı tek yıllık yem bitkisi yetiştirilmesi ile ot kapasitesinin artırılacağı (üretimine özel teşvik verilerek) ve özellikle piyasalarda rekabet açısından kaliteye yönelik desteklere yer verilmesi ile de yine yem bitkilerinde belirli oranda bir standart elde etmede fayda sağlanacaktır.

İlaveten, GTHB tarafından açıklanan, “çiftçinin elindeki atıl arazilerin devlet eliyle ekilmesi” projesi kapsamında, örneğin her arazide belirli bir alanda yem bitkisi ekiminin yapılması zorunlu kılınabilir veya devlet tarafından yetki verilen otoritece, çiftçinin tarlasına çeşitli yem bitkileri ekilebilir ve hasat zamanı biçilen yem bitkileri, o yörede hayvancılıkla uğraşan çiftçilere, tarlası ekim için kullanılan arazi sahiplerinin de bir miktar kazanç elde etmelerine imkan sağlanması kaydıyla, devlet tarafından tedarik edilebilir.

Gelişmiş ülkelerin aksine, Türkiye’de bitkisel üretimle uğraşanlarla, hayvansal üretim ve imalat sanayi arasında hemen hemen hiçbir işbirliği bulunmamaktadır. Sektörler arasında yeterli uyum-işbirliği gelişmediği için yem üretimi de istenilen düzeyde gelişmemektedir. Ayrıca, üyelik sürecinde, tarıma dayalı sanayiler kapsamında, AB standartlarında modern hayvan pazarları ve hayvan borsaları sistemi ile sektörün yönlendirilmesi gerçeğini göz önünde tutarak, üretilen yem bitkilerinin değerinde pazarlanması için, kaba yem borsaları sayılarının artırılması ve işlerlik kazandırılması gerekir ki ancak bu şekilde, ulusal pazarlarda ve Topluluk pazarlarında hep sözü edilen rekabet gücü yaratılabilir.

Yem yetiştiren çiftçilerin yeni şartlara uyum sağlamaları ve işleyicilerin kendi devamlılıklarını sağlamaları için, üyelik yolunda üye ülkelerin talepleri ile elde ettiği kotalar, üretim kapasiteleri, altyapı destekleri, vb. dikkate alınarak, sektörün uyumu ve

çiftçilerin AB'deki uygulamalardan zarar görmemeleri için Komisyondan bir geçiş süreci talep etme seçeneği de her zaman saklıdır. Üyelikle beraber, tarım ürünlerinin hem ihracatının hem de ithalatının artış göstereceği dikkate alındığında, yem bitkilerinde ithalatçı ülke konumuna gelmemek için, gelecekte Türkiye olarak talep edilecek olan kota miktarını belirlemede üretim kapasitesi o dönem için iyi hesaplandıktan sonra, Türkiye'ye biçilen makul kotanın da, bundan sonra üreticiler tarafından aşılması için gerekli önlemlerin alınması gerekecektir. Avrupa Komisyonu yapacağı ölçümlerle, tahsisli kotanın aşıp aşılmadığını hesaplayıp, en son yapılacak yardımı bu ölçümler nihayetinde gerçekleştirebildiğinden, üretim artışlarını destekleyen mahiyette bir politikanın izlenmesinde fayda görüleceği söylenebilir.

Türkiye'de hayvancılık sorununun çözümü, önemli oranda hayvan besleme sorununun çözümüne bağlıdır. Hayvan besleme ile ilgili sorunun temelinde, bu ürünlere ilişkin düzenli bir pazarın olmaması bulunmaktadır. Bu durumda sektörün talep ettiği miktar ve kalitede yem, uygun maliyetle üretilememekte ve tüketiciye uygun fiyatla sunulamamaktadır. Sektör doğrudan hayvancılığı etkilediğinden, verimli ve etkin şekilde hayvancılığın yapılabilmesinin besin değeri yüksek yem bitkileri üretimine bağlı olduğu unutulmamalıdır. Yem bitkilerinde üretimin artırılmasında karşılaşılan en büyük engel bu bitkilerin mevcut üretim sistemi ve ekonomik yapı içinde destekleme, maliyet-gelir ilişkileri nedeniyle tahıllar ve endüstri bitkileri ile rekabet güçlerinin olmamasıdır. GTHB'nin Kırmızı Et Stratejisinde yer aldığı üzere, 2023 hedeflerinde Türkiye'de artan hayvan sayısı, tüketim artışları, nüfus artışı da dikkate alınarak, kaba yem ihtiyacının 79,9 milyon ton civarında hesaplanması ve yapılan analizlerde 21 milyon tona yakın bir üretimin sağlanması gerektiği bildirilmiştir.

AB'nin son reform kapsamında öngördüğü ve sektörde yaşanacak azalışları bertaraf etmek için, ülkelerin üretimden bağımsız ödemelerin yanı sıra kısmen üretimle bağlantılı şekilde destek verilmesi ilkesinden yola çıkılarak, örneğin, Türkiye'de, yem sektörünün ekonomik, sosyal veya çevresel nedenlerle önem arz eden spesifik bir ürün olarak verilerle ispat edilmesi sayesinde, yem üretim seviyesini korumak üzere (hayvancılık için önemli bir maliyet kalemi), uyumlu bir destekleme modelinin kalıcı

hale getirilmesi konusu (yem fiyatlarının yüksek seyretmesi et fiyatlarına da yüksek oranda yansımaktadır), stratejik planlara dahil edilebilir. (Anonim 2015e)

Kaliteli yem üretim teknikleri standartlarının belirlenmesi (kurutma ile oluşacak kayıpların azaltılması), AB seviyesinde bir kuru yem üretiminin, hem güneşte hem de suni kurutma ile elde edilebilmesi, buna yönelik verilecek desteklemelerle sağlanabilir. Türkiye’de, gerek balya gerekse pelet üretimlerinin artırılmasında, yem işleme tesislerinin önemli oranda katkı sağlayabileceği, ayrıca, AB üye ülkelerine ve diğer ülkelere ihracatta, dehidre yem spesifik ihracat kapasitesinin artabileceği öngörülebilir, ancak, şuan için AB’de reformlarla birlikte kurutulmuş yem için ton başına desteklerin kaldırılmasından dolayı, Türkiye’de kurulacak olan yem işleme tesislerinin, bölgelerin ihtiyaçları ve üretim kapasiteleri analiz edilerek (bölge veya havza bazlı) kurulmasının doğru olacağı, ki kurulum aşamasında üyelik öncesi işletmeler için modernizasyon desteklemelerinden yararlanabileceğini de unutmuyarak ve ilaveten kurutma tesislerinin sosyal yönden, kırsal kalkınma terimi altında köyden kente göçün önlenmesi tedbirleri açısından, yem üreten çiftçi sayısında artış sağlanması, çiftçilerin özellikle de genç çiftçilerin ekonomik yönden o yöreye katkı sağlaması anlamına da gelebileceği dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, Malta örneğinde olduğu gibi, yemi işleyecek olan fabrikaların kurulması için bir geçiş süresi talep edilebilir. Bunun yanı sıra, AB’de bir dönem 300 adet kurutucu işletme bulunurken, desteklemelerin aşamalı olarak azaltılması ve çeşitli olumsuz faktörlerin etkisiyle beraber bu işletmelerin kapanmaya yüz tutması ve nihayetinde kuru yem üretimlerinde azalma yaşanması gibi negatif yöndeki gelişmeleri göz önünde bulundurarak, benzer şekilde bir durumun Türkiye’de de meydana gelmemesi için tedbirli davranılmasına ihtiyaç vardır.

AB’de kurutulmuş yem ürünleri piyasasının dışında, hayvancılık sektörüne büyük ölçüde yem arzını sağlayan diğer önemli sektör karma yem sektörüdür ve karma yemler AB’de hayvan varlığının beslenmesinde oldukça büyük yere sahiptir. AB ülkelerinde hayvan yemleri güneşte ve kurutma tesislerinde kurutularak, öğütülerek hayvanlara yedirilmektedir. AB’de desteklenen yonca özsuyu ve yonca peletleri üretimleri çeşitlendirmek amacıyla, Türkiye’de de destekleme kapsamına alınabilir ve kaba yemlerden elde edilecek kuru ot miktarlarının, AB standartlarında, protein oranı yüksek

ürünler niteliğine sahip olması uyum açısından kolaylık sağlayabilir. Türkiye’de, iklim şartları değişiklik göstermekle birlikte, güneşlenme gün sayısı fazla olan yerlerin haricinde, sürekli yağış alan bölgeler bulunmaktadır. Özellikle, Karadeniz gibi yağış alan yerlerde güneşte kurutma sorunu bulunmaktadır ve bu tür yerlerde yem kurutma işlemini gerçekleştirecek kurutucu işletmeler tesis ederek, avantaj sağlanabilir.

Türkiye’nin muhtemel bir AB üyeliğinde, küçük çiftçiler bazı zorluklarla karşılaşabilecektir, bu bağlamda, özellikle küçük çiftçilerin örgütlenmelerinin teşvik edilmesi ve bu çiftçilerin AB’nin mevcut fonlarından nasıl yararlanabileceklerine rehberlik edilmesi önem arz etmektedir. Üreticilerin ve işleyicilerin örgütlenmeleri sektörde üretim ve pazarlamanın daha sağlıklı şekilde başarılabilmesi açısından kilit rol oynayacaktır.

Hayvancılığın en önemli girdisi olan yemin işletmelerde üretilmesi ve işletmelerin çiftçilerle olan sözleşmeleri neticesinde kurutma ile elde edilen yemlerle hayvanların kaliteli kaba yem ihtiyaçlarının karşılanması, işletmelerin maliyeti, kârlılığı ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz etmektedir. AB mevzuatında yer alan sözleşme şartlarının Türkiye koşullarına uyarlanması ve çiftçilere yem bitkileri ekilişlerini artırmak amaçlı sözleşme altında desteklerin verilmesi, sektörün teşvikine katkı sunacaktır. Kurutulmuş yonca, fiğ, korunga vs. gibi baklagil yem bitkileri piyasa düzenlenmesine ilişkin olarak, üreticilerin alım garantisi olan bir ürünü sözleşmeli şekilde üretilmesinin tesis edilmesi sağlanırken bu doğrultuda, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çayır Mera ve Yem Bitkileri Daire Başkanlığı bünyesinde bir yetkili birim tarafından, istenilen standartlarda kuru yemin üretilmesini sağlamak için, yem ticaretinde yer alan sözleşme şartlarının ilgili taraflarca yerine getirilmesiyle ilgili olarak, gerekli denetim ve kontrollerin yapılmasının sağlanması ve mevcut mevzuata denetim usul ve esaslarına ilişkin bir bölümün eklenmesi, uygun olacaktır. Buna ek olarak, GTHB çatısı altında sadece yemle ilgili işlerden örneğin yem açığının tespiti, ekimlerin hangi yörelerde artırılması gerektiği, yem borsalarının takibi, yem fiyatlarının dengelenmesi ve arz eksikliğinde yapılacak adımlar, arz, talep dengeleri, ithalat, ihracat oranları, yem açığı olan yerlerle irtibat halinde yem temininin sağlanması gibi görevleri ve stratejileri yerine getirecek bir yeni birimin kurulması veya mevcut birimin yeniden

organize edilmesi ile bu işlerin pazara daha sağlıklı şekilde etki edecek bir oluşuma gidilmesi, önerilmektedir.

Bir diğer öneri olarakta, AB'nin yem üreticilerini teşvik amacıyla desteklerden yararlandırma usullerinde, yem desteği almaya hak kazanan ve belli bir teminatı yatıran çiftçilerin, yararlanma süresini de kısaltarak, desteklerin tamamından yararlanması ve bu sayede de yem arzının belli bir seviyede tutulması sağlanmaya çalışılmış olduğundan, Türkiye'de de keza, yem açığının kapatılması için belli başlı teşviklerin ön teminat çerçevesinde verilebilmesini hedef alan bu tarz bir model/yaklaşım uygulamaya konulabilir.

Mülga Tarım Bakanlığı Kurutulmuş Kaba Yem Çalışma Grubu tarafından, 603/95 Sayılı Kurutulmuş Yem mevzuatında geçen hükümler genel itibariyle temel alınarak oluşturulan "Kurutulmuş Kaba Yem Piyasa Düzeni Uygulama Esasları Tebliğ Taslağı"nda işaret edilen hükümler arasında geçen; Mevcut kaliteli yeşil yem üretim yetersizliğinin önüne geçilmesi amacıyla, AB'nin geçmişten çok yakın zamana dek uygulamış olduğu politikasında (AB yem bitkilerinde min.protein oranını 1978 yılında %17'ye yükseltmesine hükmetmesindeki amaç bir kalite politikasını geliştirmek idi) zorunlu kıldığı, protein içeriği yüksek yemlere desteklerin verilmesi şartının, Türkiye koşullarına benzer metotlar çerçevesinde uyarlanması ile, yemde kalite artışının sağlanması, denenebilir.

AB'ye üye olduğunda tarımsal ürünler açısından, AB üyesi ülkeler ile rekabet edebilecek, aynı zamanda dünya ile entegrasyonu sağlamış ve rekabetçi olan bir Türk tarımı içerisinde yem sektörünün, tarım potansiyeli ve maliyetler açısından son dönemde yükselen Çin Halk Cumhuriyeti karşısında güçlü kalması bağlamında, sektörü ayakta tutacak etmenlerin güçlendirilmesi, hatta İspanya'nın yem sektörünün başardığı gibi Çin'in yem pazarına ortak olmak için yetkililerin üzerine düşen adımları atması gerekmektedir. AB ülkelerinde, rekabetin ve üretim artışının sağlanması amacıyla, kendi kaba yemini üreten işletmeler bu yemleri kendileri kurdukları zaman, AB tarafından verilen desteklemelerden bizzat kendileri yararlanabilmekteydi, şuan için

AB’de destekler doğrudan üreticiye verilse de, Türkiye’de mevcut sistemi AB’deki eski uygulama gibi yönlendirmek ve yem üretimlerinde kendi ihtiyacını karşılama kapasitesine erişilmesi hedefi gözetilerek, kendi kaba yemini üreten işletmelere (her işletme ihtiyaç duyduğu yem bitkisinin belli bir kısmını kendi üretebilir) daha fazla destek sağlanarak, üretimlerde bir artış trendini elde etmek mümkün olabilir.

Türkiye’nin, Beş (5) Yıllık Kalkınma planlarında, yem bitkileri ekim alanı ve yem üretiminde yıllık %10’luk büyüme öngörülmesine rağmen istenen seviyeye yıllar itibariyle hiçbir zaman ulaşamadığı bunun ilk nedeninin, ülkede doğal mera ve otlak alanlarının zamanından önce aşırı otlatma yüzünden verimsizleşmesi ve nihayetinde bu alanların tarım alanı olarak değerlendirilmeye çalışılmasıdır. Çayır ve meraların devamlı otlatma ile baskı altında tutulmasının yanı sıra, verimsizleşen bölgelere ekilen yem bitkilerinden elde edilen kazançların, alternatif otlatma bölgelerinin gelişimi için kullanılmaması, mera alanlarının verimsizleşmesinde ve daralmasında rol oynayan faktördür. Türkiye’de, meralardan elde edilen yem üretimine ilaveten yem bitkileri yetiştiriciliği yapılmadığı takdirde gerçek yem ihtiyacının karşılanması oldukça güçtür. Türkiye’de, hayvancılık için ihtiyaç duyulan yem miktarları, yem bitkileri yetiştiriciliğinin ekim nöbeti sistemlerine dahil edilmesiyle, ıslah çalışmalarının hızlandırılarak yem bitkileri ekilen alanlardan daha fazla verim alınmasıyla, hem de meraların ıslah edilmesiyle daha etkin ve verimli kullanımları sağlanarak, karşılanabilecektir.

Dünya’da Amerika, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Almanya, İngiltere gibi ülkelerde yem bitkilerinin tarla içerisindeki payı ortalama %30’larda gezinmektedir. AB’de kullanılan tarımsal alanların %33’ü, daimi mera, çayırlara, %11’i yem bitkilerine ayrılmıştır. AB toplam mera alanlarının büyük bir kısmı (%90); İngiltere, Almanya, İrlanda, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya, Romanya, Polonya’da bulunmaktadır. AB, mevcut daimi mera alanını korumak üzere çiftlik düzeyinde, örneğin işletmelerindeki daimi mera payını koruma konusunda çiftçileri yükümlü tutmak (örneğin, işleme izninden önce; işlenebilir alanı yeniden meraya çevirme zorunluluğu ya da en kötü durumda merayı restore etmek) suretiyle önlemler alınması, eski mevzuatla belirlenmiştir. Türkiye’de de ucuz yem ihtiyacının karşılanması açısından en önemli

kaynak olan meraların korunması için gerekli yasal düzenlemelerle, meraların korunması çiftçiler tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca, meraların korunması ve sürdürülebilir anlamda geliştirilmesiyle birlikte, yeşil, lezzetli ve sulu ot bazında kapasite artışının sağlanmasıyla, AB'deki meralarda otlatma sistemlerinde yakalanan başarıya benzer şekilde, besleyici değeri yüksek otlarla beslenen hayvan sayılarında artış elde edilebilir ve dolayısıyla et ve süt verimliliğindeki artış ile birlikte, verimlilik ve üretim anlamında da üreticilere bir kazanç ve getiri sağlanabilir. Türkiye'de, özellikle rakımı yüksek Doğu Anadolu bölgesinde meracılığa elverişli alanların bulunması ve güneşlenme gün sayısının fazla olması gibi avantajların, AB ile yarışta daha olumlu şekilde değerlendirilmesi yoluyla iyi sonuçlar elde edilebilecektir.

Mevzuat uyumu sağlanması aşamasında, AB'nin, OTP'nin sadeleştirilmesi ve rekabetçiliğin artırılması maksadıyla en son yaptığı düzenlemede, tarım ürünleri ortak piyasa düzenlemesinin oluşturulması hakkında 1308/2013 sayılı Konsey Tüzüğü'ne ve diğer taraftan çapraz uyum kuralları kapsamında yasal mevzuat ve uygulamalar açısından uyum çalışmalarının yine eş güdümlü olarak yürütülmesi, çiftçilerin AB'ye girildiğinde herhangi bir kesinti olmadan desteklemelerden yararlanmaları ve bu doğrultuda uyumsuzluk durumlarının şimdiden gözetilerek ileri perspektif etki analizi ve risk analizi gibi bir çalışmanın yapılarak, çiftçilerin zorlanabileceği konuların şimdiden öngörülmesi ve sektörü AB sürecinde nelerin beklediğini ve neler yaşanabileceğinin net olarak ortaya koyulması ve plan, program ve strateji oluşturulması gerekir.

AB topluluk tercihi ilkesi gereği, topluluk içerisindeki ürünlerin üye ülkelere ticaretinin yapılması ve ürünlerin makul bir fiyatta olmasının sağlanmasının yanı sıra, üreticilerin gelirlerinin korunmasını hedeflemiştir. Geçmişten günümüze incelenen tüzüklerde görülmüştür ki, AB bu ilkeyi uygulayarak rekabetçi bir konum elde etmeye çalışmış ve bunu yaparken toplulukta üreticilerin korunmasında ilave desteklere ve ihracatta ise vergi uygulamasını hayata geçirmiştir. AB topluluk protein oranının belli seviyede karşılanmasının sağlanmasını hedeflediğinden, yem bitkilerine yapılan desteklemelerle topluluk protein arzının düşmesinin engellenmesine ve rekabeti bu sayede tesis etmeye çalışmıştır; Şöyle ki, aynı zamanda, yüksek oranda protein içeriğine

sahip soyanın, topluluğa ithalat yoluyla getirilmesinin önünü kesmenin yolu, kendi ürününe destek vermekten geçtiğini varsayım ve yine topluluk içinde ürünlerin fiyatının dünya fiyatlarının üstüne çıkması durumunda ülkelerin ithalata yönelmelerini engellemek adına, kuru yem üreticilerine kendi ürünlerinin satışına ilişkin adil bir geliri garanti etmek arzusuyla, kurutulmuş yem için eşik fiyat oluşturulmuş ve bu suretle dünya pazar fiyatından yüksek olarak nitelendirilen topluluk ürünleri için bu eşik fiyat ve dünya pazar fiyatı arasındaki farkın belli bir yüzdesine eşdeğer bir yardımı, çiftçilere destek olarak vermiştir.

Yine yem işletmelerinin modernizasyonuna ve yem besin değerinin düşmesini önlemek amacıyla, depolama, kurutma, taşıma, soldurma ve hasat öncesi işlemlerde çeşitli desteklemeler yaparak, yemin kalitesini artırmış veya korumuş; böylece Pazar koşullarına daha iyi adapte olmuş rekabetçi bir sektörü günümüze deyin getirmişlerdir. Bu çerçevede, Türkiye’de de AB benzeri bir uygulamanın aşama aşama hayata geçirilmesi noktasında, bu bağlamda belki kurulacak olan borsalar yoluyla pazarın stabilize edilmesi ve çiftçi gelirlerinin belirli seviyelerinin altına gerilemesinin önüne geçilmesi sağlanabilir. Aksi takdirde, ithalatın yolunu açmak en kestirme ve kolay yol gibi gözüktüğünden, tam tersine, üyeliğe kadar AB’nin izlediği yöntemleri uygulamak, gerekirse fiyat desteklemelerine veya spesifik ürünler için prim verilmesi gibi yöntemleri tercih etme yoluna gitmek bir opsiyon olarak düşünülmelidir.

Üyelikle birlikte referans ve bölgeselleşme gibi destekleme yöntemlerinin uyarlanması senaryolarına göre; Türkiye için, AB’ye son üye olan ülkelerde olduğu gibi doğrudan ödemelere aşamalı bir geçiş sağlanabileceği yani doğrudan ödemelerin aşamalandırılması ve kotalar getirilmesi gibi önlemlerin, Türkiye içinde söz konusu olabileceği veya bu yöntemlerin artık yeni mevzuatla birlikte ortadan kalkmasının ardından, AB’de 2020’den sonra temel ödeme planı altında yer alan şartların genişletilmiş bir versiyonunu Türkiye’ye uygulanabileceği, tahmin edilmektedir.

Sonuçta, yapılan bu çalışma kapsamında uyum konusunda eksiklik olarak gördüğüm ve yapılmasının uygun olacağını tespit ettiğim nokta; AB’nin mevzuat gereği destekleme

şartları altında uzunca bir süre zorunlu tuttuğu, kurutulmuş yemlerde kaliteli şartlarının elde edilmesi için, kalite tayinlerini (%15-45 protein oranı) gerçekleştirecek bir test laboratuvarına ihtiyaç duyulacağı ve bununla bir proje dahilinde AB kaynakları kullanılarak donanımlı Laboratuvarların kurulması veya Bakanlık bütçesinden, Bakanlık birimlerinde mevcut laboratuvarların kapasitesinin geliştirilmesi için bir kaynak ayrılarak sağlanabileceği tavsiye edilebilir.

AB’de reformlar genellikle bütçe yıllarında yapıldığından, 2020 senesinde olası bir OTP reformunu öngörecektir bir senaryo ortaya koyulacak olursa, örneğin şuan için, her ne kadar sektörün korunması amacıyla üretimle bağlantılı (coupled) destekler verilmeye devam edilse bile, üretimden bağımsız (decoupled) ödemelerden dolayı yem üretiminde kısmi bir azalış meydana gelmektedir. Şayet yonca, korunga, fiğ vb. yem bitkilerine yönelik AB’nin 2020 senesinde destekleri tamamen kaldırıyor demesi durumunda, gerek işleyici işletmeler gerekse onlarla sözleşmeli üretim yapan çiftçiler zarar görecektir, çiftçi gelirlerinde çok büyük oranda düşüş yaşanacak, işletmelere yem arzı sağlanamayacağından ve kurutma maliyetlerinin telafisi mümkün olmayacağından, yemi işleyerek satışa sunan işletmelerin cirolarında telafisi güç kayıplar yaşanacak ve ithalat artışları söz konusu olabilecek, dolayısıyla da gelirlerini ihracat ile sağlayan işletmeler darboğaza girecektir. Bir diğer dikkat edilmesi gereken husus ise AB, her ne kadar doğa dostu üretim modellerini gündeminde tutsa da, örneğin bir başka varsayım olarak, ileri bir tarihte, AB’de kuraklıktan ötürü yaşanabilecek bir gıda krizinde, ihtiyaca hasıl gıda üretimini sağlamak için, kaba yem üretimi şayet yeterince desteklenmemiş ise, hayvanların ihtiyacı olan yemlerde, stoklarda azalma meydana geleceğinden, et ve süt üretimlerinde sektörden yeterince verim alınamayabilir.

Yine bir başka senaryo gereği, şayet AB desteklemelerde ilerisi için tamamen, alan bazlı destekleme modeline yer vermeyi kararlaştırırsa, AB’de yem bitkileri ekiliş alanlarının ve çiftlik büyüklüklerinin fazla olması nedeniyle, özellikle hektar genişlikleri fazla olan üye ülkelerin, desteklerden daha fazla yararlanmaları söz konusu olacak, yem üretimlerinde de kayda değer artışlar görülmeyecektir. Türkiye’de hektar başına desteklemeler kağıt üzerinde AB’deki ile uyum göstermiş olacak belki fakat, çiftlik rekabet edebilirlikleri bakımından, Türkiye’de çiftlik büyüklüğünün ortalama 6 ha

olduğu göz önüne alındığında, AB ile rekabet şansının olması için, mutlaka arazilerin toplulaştırılmasının tamamlanması, verimlilik artışının sağlanması, keza tarla arazilerinin ekim nöbeti meraları şeklinde yem yetiştiriciliğine yer verilecek şekilde uygulamaların artırılması gerekmektedir.

Türkiye’de yem üretimlerinde şayet bir artış sağlanır ve maliyetler düşürülürse, yem fiyatlarında istikrarlı ve çiftçi gelirlerini artırıcı bir oran elde edilebilir ve üyelikle beraber, ithalatçı konumdan AB’de rekabetçi konuma gelinebilir. AB pazarına ortak olmanın yolu, Türkiye’de et ve süt fiyatlarının düşmesine bağlıdır. Süt fiyatları ile et fiyatları sektörün sürdürülebilirliğini etkilemektedir, örneğin kasaplık et sayısında azalma yaşanılması durumunda et üretim açığının daha da derinleştiği görüldüğünden, bunun yaşanmaması için yem fiyatlarının makul seviyelerde olmasının sağlanması gerektiği bir gerçektir. Şayet üreticiler desteklenmezler ise, üye olduğumuzda, yem fiyatlarının artabileceği, yüksek maliyetler ve alınan desteklemelerde de dönem itibariyle çok daha az verilecek olmasından dolayı üretici işletmelerin sıkıntıya düşmesi ve dolayısıyla çiftçilerde diğer ürünlere doğru bir kayış söz konusu olacağından, yine aynı şekilde işletmelerin kapanabileceği ve bunun da bir etkisinin hayvancılık sektöründe olumsuz şekilde yaşanabileceği, varsayılabilir.

Şuana dek bahsi geçen konularda ve senaryolarda, kuru yem sektörü incelenmiş ve sektörün en iyi şekilde nasıl rekabet edebilir bir sektör olabileceği hakkında yorumlar yapılmıştır. Bu senaryolardan hareketle, Türkiye için uygun olanı seçmek gerekirse, yem sektörünün hayvancılık sektörünü de doğrudan etkilmesinden dolayı, üyelik gerçekleşene dek, yem bitkileri desteklemelerine üretim artışı sağlanması gözetilerek devam edilmesi ve AB ve Türk tipi destekleme mekanizmalarının harmanlanması sayesinde güçlü, rekabetçi bir sektör elde etmenin mümkün olabileceği söylenebilir.

AB ilk başta Avrupa Topluluğu olarak, Topluluğun temel ikeleri kapsamında, 70’li yıllardan itibaren günümüze değin yem işleyici işletmelerine sağladığı çeşitli desteklerle, modellerle, sektörü belli bir noktaya ulaştırmıştır. Bu belirli seviyeden sonra, yeni reformlarla birlikte, daha önce vermiş olduğu destekleri, üretimden bağımsız çiftlikler kapsamına dahil ederek, ortadan kaldırdığında, sektör kendi ayakları üzerinde durabilme

gücüne kavuşabilmiştir. Türkiye’de, AB üyelik yolunda, kendi yem sektörünü AB’nin son reformlarına gelene dek uygulamış olduğu desteklemelerdekine benzer desteklerle desteklediği takdirde ve belli bir noktaya sektörü getirebildiği takdirde, üyelik sonrasında benzer rekabet koşullarına sahip olunabilir. Sözgelimi bu önerinin, Türk karar alıcıları tarafından dikkate alınmaması halinde, üye olduğu zaman zaten Türk yetkili otoritelerince çiftçilere verilen az destekler de ortadan kalktığına yem sektörü, AB’nin yem konusunda iyi potansiyele sahip olan ülkeleriyle rekabet edemez ve yok olan bir sektör haline gelebilir. Yapılması gereken, karar alma mekanizmalarını hızlı harekete geçirerek, AB’nin izlediği yöntemleri adım adım uygulayarak sektörü yönlendirmek ve güçlendirmek, rekabet gücünü geliştirmek olmalıdır.

AB’nin değişen dinamikler temelinde reformlar yapması, örneğin şuan için kuru yeme dair mevzuatın işlerliği olmasada, ileride her an örneğin, işletme sayılarında aşırı bir azalma, birbirlerini etkileyen sektörler olarak da durumu değerlendirerek hayvancılık sektöründe yaşanabilecek olumsuzluklar veya sektörde gidişatta hissedilir ölçüde gerileme söz konusu olduğu durumlarda, müdahaleci bir pozisyona bürünüp, mevzuatta değişiklikler ve eskiden olduğu gibi işleyici işletmeleri destekleme kararı alıp, mevcut sıkıntının telafisine hükmedebilir. Burada asıl mühim olan değişimlere dayanıklılığı yüksek işletmeler yaratmak olduğu unutulmamalıdır. Geçmişten günümüze değin incelenen AB tüzükleri gereği ayakta kalacak bir sektörün oluşturulma yolları değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Sürekli gelişen, küreselleşme ile beraber sınırların kalktığı bir dünyada, ileride pek tabi gümrük vergilerinin ve desteklemelerin ortadan kalkabileceği tezinden yola çıkarak, AB’ye güçlü bir kapasite elde edememiş ve istikrarlı bir üretim seviyeleri yakalayamamış bir yem sektörü ile üye olduğumuzda, sektör oldukça güç duruma girebilir, tam aksine altyapısı güçlü bir sektöre sahip bir ülkenin yapacağı bir üyelik, rekabet edebilirliği de beraberinde getirecektir.

Kısaca altyapı tesisi ve rekabetçi bir sektör oluşturulmasına yönelik dikkat edilmesi gerekenler ve öneriler şu şekildedir;

- ✿ GTHB tarafından hazırlanan 2015 yılı Kırmızı Et stratejisinde geçen kurutulmuş yem ortak piyasa düzeni şeklinde bir tesisin oluşturulması hususunun gerçekleştirilmesi için bir an evvel mevzuat altyapısının oluşturulması,
- ✿ Üretimin, arz devamlılığın sağlanması için, örneğin, sadece örgütlenmiş üreticilerle sözleşmeler yapılarak, güçlü bir örgütlenmenin bir bakıma sağlanmasına vesile olunması,
- ✿ Nüfus artışı, et ihtiyacı ve dolayısıyla yem ihtiyacına göre bir planlama yapılması gerektiğinin,
- ✿ Kayıt sisteminin sağlıklı olması gerektiği (Çiftçilerde kayıt tutma alışkanlığının oluşturulması-teşviklerle),
- ✿ Üreticilere hak edişler doğrultusunda ödemelerin yapılabilmesi için AB türü bir kurumsal yapılanma gerekliliği (reorganizasyon),
- ✿ Desteklemelerin yem üretimini artırmasının avantajının kotayı en üstten almaya yarayacağı göz önünde bulundurularak, politikalara bu şekilde yön vermenin faydalı olacağı,
- ✿ Müzakere pozisyon belgesinde kota belirlerken, üyelik öncesi şu desteği verdiğimiz ve üyelik sonrasında da sürdürmeyi istediğimizi, meralardan üretimimizin yeterli olmadığını, yem konusunda belirli bir ihtiyacımızın ve açığımızın olduğunu, hayvancılık sektörü (et ve süt üretimi) için yem üretiminin gerekli olduğunu, Fransa, İspanya, İtalya gibi ülkelerle aynı iklim koşullarına sahip olduğumuzu ve dolayısıyla bu ülkelere tanınan kotalardan aşağı bir kotanın bize tahsis edilmemesi gerektiğini, yine istihdam açısından sektörün önemli olduğunu (kırsal kalkınma), direten bir duruş, bir politika sergilenmesini faydalı olacağı,

- ✿ Kotaların tahsisinden sonra aşılmaması için bir sistemin getirilmesi gerektiği,
- ✿ Havza Bazlı Model kapsamında Yem Yetiştirilecek alanların yeni tesis edilecek kuru yem sanayisi ile entegre olmasının sağlanması (941 havzada) ve bir program ve plan dahilinde hayvancılık potansiyeli yüksek yerlerde kurutucu işletmelerin kurulmasının faydalı olacağı,
- ✿ Çiftçi nezdinde AB Mevzuatını uygulama kapasitesinin artırılması gerektiği (eğitim),
- ✿ Ekilmeyen arazilerde belli bir alanda yem bitkisi ekimi yetiştirene Yeşil Ödeme Desteği gibi bir desteğin verilebileceği böylece toprakların erozyondan korunabileceği,
- ✿ İşleme sanayisine yönelik olarak, tesis yapımı maliyetlerinde kolaylık, ihracatta vergi avantajı ve korumalar getirilebileceği (AB örneği),
- ✿ Desteklemelerde fiyatların, üretim maliyetlerini düşürücü ve yem satış fiyatını hayvancılık sektörü için uygun olan bir fiyat ile (tahıllara tercih edilebilen) belirlenebileceği,
- ✿ Sözleşme şartlarının, kalitenin uygunluğunun kontrolü ile yem arzının dengelenmesi, yem fiyat takibinin yapılabilmesi için bir denetim otoritesinin (ödeme ajansı) kurulması gerektiği,

➤ **Rekabetin tesisi için öneriler;**

- AB geçmiş uygulamaların bir tekrarını yeni üye olmuş devletlerinde rekabet açısından belirli bir seviyeye gelmelerini sağlamak adına uygulamalarını talep edebilmektedir yani yeni uygulamaları aşamalı şekilde uygulamaları için örneğin kurutulmuş yem orotak piyasa düzenlemesindeki eski birtakım şartların uygulanmasını ülkelerden isteyebileceği unutulmamalıdır,

- Arazi toplulaştırılmasının gerektiği,
- Örgütlenmenin sağlanması için kümelenme modelinin uygulanabileceği (Hollanda örneği),
- Kendi kaba yemini üretilip onu işleyen hayvancılık işletmesine daha fazla destek verilmesi şeklinde bir uygulamanın başlatılabileceği,
- Kooperatiflere, üretici örgütlerine sorumlulukların paylaşılması gerektiği,
- Yem ödemelerinde Avans sisteminin uygulanabileceği (hak kazanışa göre-sürdürülebilir yem üretimi) ve böylece hem işleyicinin yem kurutma masrafının telafi edilebileceği, hemde yemi üretilene para verilerek kazancının sürmesinin sağlanabileceği (arz seviyesini korumak),
- Sivas ili gibi 50 da üstünde hayvancılık işletmeleri olan illerde bulunan büyük işletmeler küçük çiftçilerle sözleşmeler yaparak birlikte kalkınmayı (kümelenme) sağlayabilir (Pilot bir çalışma başlatılabilir),
- Kaba yem borsalarının ülke geninde yaygınlaştırılıp, yem satışı/alış ve iyi fiyat garantisine imkan tanınabileceği, şeklindedir.

➤ **Kalite temini için öneriler:**

- ✿ Kalite tayini için Laboratuvar altyapısının oluşturulması gerektiği (AB desteği),
- ✿ Kalite politikası için protein içeriği yüksek yem üretimine destek (standart) verilebileceği ve bu bağlamda sertifikalı tohum kullanımının baz alan bir desteklemenin uygulanabileceği,
- ✿ Depolama koşullarının iyileştirilerek yemlerin bozulmasının önlenilebileceği,

- ✿ Yem bitkilerini uygun şekilde yetiştirilmesi ile verimlerde artış sağlanabileceği,
- ✿ Teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ile üretimde belirli bir seviyenin yakalanabileceği,
- ✿ TKDK ve benzeri kurumların altyapı için verdikleri desteklerden yararlanarak AB standartlarında rekabetçi işletmelere sahip olunabileceği,

göz önünde tutulması gereken hususlar olarak sıralabilir.

Kurulacak olan yeni sistemin piyasa üzerine şu şekilde etkileri olabilir;

- Katma değer artar (ülke ekonomisi için önemli),
- Havacılık ürünlerinde fiyatlar aşağıya inebilir,
- Çiftçi gelirlerinde artış yaşanabilir,
- Sağlıklı hayvanlar elde edilir (hayvan hastalıkları ve ölümler azalır),
- Nihai tüketiciler sağlıklı gıdalarla beslenir.

Bu bağlamda, AB ile benzer şartların tesis edilmesi, uyum konusunda yetkili makamlara yol gösterecek bir çalışma niteliğinde olan AB kurutulmuş kaba yem taslak mevzuatının güncellenmesi ve yorumlar için görüşe açılması sonrasında yürürlüğe konulması ile mümkün olabilir. AB'ye uyum çalışmaları kapsamında, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkililerince tarafların görüşleri alınarak hazırlanan söz konusu taslak mevzuat ekte mevcut olup, mevzuatta geçen maddelere yönelik öneriler (revizyon) akabinde sunulmuştur. Bu bağlamda, bahse konu önerilerin yanı sıra göz önünde tutulabilecek bir diğer husus ise, yem bitkileri üretimi yapan çiftçilere destekleme yapılması ile ilgili yürürlükteki tebliğ ile EK 1'deki mevzuat birleştirilerek tek bir mevzuat halinde veya ayrı bir mevzuat şeklinde uygulamaya konulabilir.

KAYNAKLAR

- Alçiçek, A., Kılıç A., Ayhan, V. ve Özdoğan, M., 2008. Türkiye’de Kaba Yem Üretim ve Sorunları, 2008 Web Sitesi: http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/819fb9034f79627_ek.pdf Erişim Tarihi: 05.11.2010
- Açıkgöz, E., Altınok, S., Uraz,D., Tan A., Sancak T. ve Hatipoğlu R. VI.Teknik Tarım Kongresi, 04.01.2005 Webadres:<http://www.gencziraat.com> Erişim Tarihi: 02.08.2011
- Atakan, M. 1998. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye’nin uyumu, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı AT ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 1998 Web Sitesi:<http://www.abuzmanlari.org.tr/web/Portals/0/pdf/2.pdf> Erişim Tarihi: 06.02.2010
- Anonim. 2004a. Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi sona erdi. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=412&Liste=Haber>. Erişim Tarihi: 02.05.2014
- Anonim. 2004b. Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 23.07.2004 tarih ve 255315 sayılı Resmi Gazete Web Sitesi: www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.doc Erişim Tarihi: 06.08.2015
- Anonim. 2004c. Tarım Stratejisi (2006-2010) Web Sitesi: <http://www.kalkinma.gov.tr> Erişim Tarihi: 04.22.2014
- Anonim. 2004d. Türkiye’nin Üyeliğinin AB’ye Muhtemel Etkileri, DPT Kasım, 2004 www.kalkinma.gov.tr Erişim Tarihi: 08.04.2010
- Anonim. 2005a. Kuru Kaba Yem Ortak Piyasa Düzeni Alt Çalışma Grubu Raporu. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kasım-2005 Ankara
- Anonim. 2005b. Yem Bitkileri ve Yem Çeşitleri İstanbul Ticaret Odası Yem Sanayi Sektör Profil Araştırması, Temmuz 2005
- Anonim. 2005c. Ortak Piyasa Düzenleri Alt Çalışma Grup Raporları. T.C.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Haziran-Ankara Web Sitesi: http://www.kooptr.com/ekitap/raporlar/hayvansal_ari.pdf Erişim Tarihi: 06.07.2009
- Anonim. 2006a. AB Kaba Yem Taslak Raporu AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2006
- Anonim. 2006b. Ortak Piyasa Düzenleri Alt Çalışma Grup Raporları Cilt 2, Haziran-2006 T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Ankara Web Sitesi: http://sgb.tarim.gov.tr/yayimlar/cilt_2_.pdf. Erişim Tarihi: 10.04.2009
- Anonim. 2006c. Tarım Kanunu 18.04.2006 tarih ve 5488 sayılı Resmi Gazete Web Sitesi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm> Erişim tarihi: 09.07.2009
- Anonim. 2007a. T.C. Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013, Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara. Web Sitesi: <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/OzelIhtisasKomisyonuRaporlari.aspx> Erişim tarihi: 24.09.2011
- Anonim. 2008. Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi, Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı. Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara 2008.

- Anonim. 2010. AB Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'ye Etkileri, Tarım müzakereleri analizi, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi. Web Sitesi: http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/987eff4a7c7b7e5_ek.pdf Erişim Tarihi: 06.01.2012
- Anonim. 2013a. Uzman Gözüyle sayı 7, Eylül 2013. Aylık Avrupa Birliği Bülteni, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20UYUM/bulten/7.pdf> Erişim Tarihi: 12.08.2014
- Anonim. 2013b. AB Uzmanları Bülteni, Sayı 18, Ağustos 2014. Web adresi: <http://www.tarim.gov.tr/> Erişim Tarihi: 12.09.2014
- Anonim. 2013c. Mısır Üretiminde Olağanüstü Artış, Basın Odası, Web Sitesi: [www.http://www.tzob.org.tr](http://www.tzob.org.tr) Erişim Tarihi: 22.08.2014
- Anonim. 2013d. Avrupa Birliği'nde Üretici Örgütleri ve Uyum İçin Öneriler, Uzman Gözüyle, Kasım 2013, Yıl 1, Sayı 9, Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20UYUM/bulten/9.pdf> Erişim Tarihi: 06.09.2013
- Anonim. 2013e. Aylık Avrupa Birliği Bülteni, sayı 9, Kasım 2013, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr> Erişim Tarihi: 10.05.2015
- Anonim. 2014a. Uzman Gözüyle. AB Uzmanları Bülteni, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Aralık 2014. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr> Erişim Tarihi: 04.11.2015
- Anonim. 2014b. Uzman Gözüyle. AB Uzmanları Bülteni, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ekim 2014, Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/AB%20uyum/bulten/Bulten-Ekim2014.pdf> Erişim Tarihi: 11.12.2015
- Anonim. 2014c. TR72 Bölgesi Mevcut Durum Analizi, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı, Kalkınma Bakanlığı, Kayseri, 2014. Web Sitesi: http://oran.org.tr/materyaller/Editor/document/PlanlamaBirimi/TR72_2014-2023_MevcutDurumAnalizi.pdf Erişim Tarihi: 26.11.2015
- Anonim. 2014d. 4342 Sayılı Mera Kanununa Göre 2006-2012 Yıllarında Yapılan Islah Amaçlı ve Mevsimlik Kiralamalara Ait Bilgiler. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Cayir-Mera-ve-Yem-Bitkileri?Ziyaretci=Ciftci> Erişim Tarihi: 06.07.2015
- Anonim. 2015a. Bilgilendirme Notu. AB Uyum Daire Başkanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015. Erişim Tarihi: 04.02.2016
- Anonim. 2015b. AB Katılım Müzakereleri Web Sitesi: <http://www.mfa.gov.tr/ab-katilim-muzakereleri.tr.mfa> Erişim Tarihi: 10.12.2015
- Anonim. 2015c. Yem Bitkileri Üretimi Desteği <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Hayvancilik-Desteklemeleri/Yem-Bitkileri?Ziyaretci=Ciftci> Erişim Tarihi: 28.11.2015
- Anonim. 2015d. Bilgi Notu AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB Uyum Daire Başkanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015.
- Anonim. 2015e. Kırmızı Et Stratejisi. Hayvancılık Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara, 2015.
- Anonim. 2015f. GTHB İstatistiksel Verileri, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015.

- Anonim. 2015g. Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ. 27 Mayıs 2015 tarihli ve 29368 sayılı Resmî Gazete, 2015.
- Anonim. 2015h. Tohum Üretim Miktarları 2015, TÜRKTOB Verileri, Web Sitesi: <http://www.turktob.org.tr/uploads/plugo/tohum-uretim-miktar%C4%B1-2015.jpg> Erişim Tarihi: 16.12.2015
- Anonim. 2015i. Tohumculuk 2015, İstatistikler, Göstergeler, Çalıştaylar Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Duyurular/tohumculuk.pdf> Erişim Tarihi: 10.09.2015
- Anonim. 2015i. Meralar ve Yem Bitkileri, Çayır Mera ve Yem Bitkileri Dairesi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, GTHB, Ankara 2015
- Anonim. 2015j. Yem Bitkileri Desteklerinin Yem Bitkisi Üretimi ve Sürdürülebilirliğine Etkisi (Devam Eden Projeler) Tarımsal Ekonomi Araştırma Projesi, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015.
- Anonim. 2015k. Yem Bitkilerinin Önemi, 11.10.2015. Prof. Dr. Hayrettin Kendir Web Sitesi: <http://www.tarimpusulasi.com/yazarlar/prof-dr-hayrettin-kendir/yem-bitkilerinin-onemi/25> Erişim Tarihi: 15.12.2015.
- Anonim. 2016a. Bilgi Notu. Çayır Mera ve Yem Bitkileri Daire Başkanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2016.
- Anonim. 2016b. AB Hizmet İçi Eğitim Notları, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara 2016.
- Anonim. 2016c. Bilgi Notu. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) , Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara 2016.
- Anonim. 2017a. AB Ülkelerinde İspanya, Fransa ve İtalya'nın Aldıkları Destek Miktarı, Bilgi Notu. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017.
- Anonim. 2017b. Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi sona erdi, Haber metni Web Sitesi: www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?OgeId=412&Liste=Haber Erişim Tarihi: 04.11.2016
- Anonim. 2017c. Hayvancılık istatistikleri Web Sitesi: [www.http://www.tarim.gov.tr/haygem](http://www.tarim.gov.tr/haygem) Erişim Tarihi: 02.08.2016.
- Anonim. 2017d. Türkiye Yem Sanayicileri Birliği, karma yem üretim istatistikleri Web Sitesi: <http://www.yem.org.tr/Birligimiz/Haber/6034> Erişim Tarihi: 18.01.2017
- Anonymous. 1966. Council Directive (EEC) No 66/401 of 14 June 1966 on marketing of fodder plant seed Erişim Tarihi: 09.05.2008.
- Anonymous. 1972. Commission Decision (EEC) No 72/253 of 26 May 1972 on the granting of aid to encourage rationalization in the growing and processing of fodder crops and cooperation between farms in the Netherlands Erişim Tarihi: 09.05.2008
- Anonymous. 1974a. Regulation (EEC) No 1067/74 of the Council of 30 April 1974 on the common organization of the market in dehydrated fodder Erişim Tarihi: 09.05.2008
- Anonymous. 1974b. Regulation (EEC) No 1068/74 of the Council of 30 April 1974 fixing the production aid for dehydrated fodder for the 1974/75 marketing year Erişim Tarihi: 09.05.2008

- Anonymous. 1974c. Proposal for a Council Regulation extending the scope of Regulation (EEC) No 1067/74 of the common organization of the market in dehydrated fodder to cover certain products processed from potatoes Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1975. Regulation (EEC) No 2029/75 of the Council of 4 August 1975 amending Regulation (EEC) No 1192/74 on aid for dehydrated fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1976. Commission Regulation No 1667/76 of 8 July 1976 laying down protective measures applicable to exports of fodder products Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1977. Council Regulation (EEC) No 865/77 of 26 April 1977 fixing the production aid for dehydrated fodder for the 1977/78 marketing year Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1978a. Council Regulation (EEC) No 1417/78 of 19 June 1978 on the aid system for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1978b. Proposal for a Council Regulation (EC) No amending Regulation (EEC) No 1117/78 on the common organization of the market in dried fodder and Regulation (EEC) No 1417/78 on the aid system for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1978c. Council Regulation (EEC) No 1117/78 of 22 May 1978 on the common organization of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1978d. Corrigendum to Commission Regulation (EEC) No 3074/78 of 21 December 1978 amending for the fourth time Regulation (EEC) No 1528/78 laying down detailed rules for the application of the system of aid for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1986a. Commission Regulation (EEC) No 1288/86 of 30 April 1986 fixing the rate of the additional aid for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1986b. Council Regulation (EEC) No 1350/86 of 6 May 1986 fixing the guide price and single price production aid on dehydrated fodder for the 1986/87 marketing year Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1987a. Commission Regulation (EEC) No. 2334/87 of 31 July 1987 amending Regulation (EEC) No. 1528/78 laying down detailed rules for the application of the system of aid for dried fodder. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1987b. Commission Decision of 30 June 1987 approving an Italian programme on the treatment and marketing of feed grains and green fodder pursuant to Council Regulation (EEC) No 355/77 (Only the Italian text is authentic) Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1979a. Commission Regulation (EEC) No 637/79 of 30 March 1979 fixing the rate of the additional aid for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1981b. Commission Decision of 4 December 1981 on the approval of a programme for the green fodder drying industry in France pursuant to Council Regulation (EEC) No 355/77 (Only the French text is authentic) Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1983. Commission Regulation (EEC) No 1044/83 of 29 April 1983 fixing the rate of the additional aid for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1986. Commission Decision of 10 December 1986 approving an addendum to the programme relating to the fodder drying sector submitted by the French Government pursuant to Council Regulation (EEC) No 355/77 (Only the French text is authentic) Erişim Tarihi:09.05.2008

- Anonymous. 1989. Commission Regulation (EEC) No 2293/89 of 27 July 1989 amending Regulation (EEC) No 1528/78 laying down detailed rules for the application of the system of aid for dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1994. Proposal for a council regulation (EC) on the common organization of the market in dried fodder (94/c365/05) Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1995. Council Regulation (EC) No 603/95 of 21 February 1995 on the common organization of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1995a. Commission Regulation (EC) No 785/95 of 6 April 1995 laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 603/95 on the common organization of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 1995b. Commission Regulation (EC) No 1362/95 of 15 June 1995 amending Regulation (EC) No 785/95 laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 603/95 on the common organization of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2001. Commission Regulation (EC) No 1414/2001 of 12 July 2001 fixing the final amount of aid for dried fodder for the 2000/01 marketing year Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2002a. Enlargement and Agriculture: Successfully Integrating the New Member States into the CAP Issues Paper, Commission of the European Communities SEC(2002) 95 final Brussels, 2002. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2002b. Romania's Position Paper. Chapter 7 – 10, Romania - Conf-RO 1/02, Agriculture, January 2002. Web Sitesi: http://www.mdlpl.ro/_documente/engleza/negocieri/chapters/CAP07.pdf Erişim Tarihi:15.10.2013 Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2002c. Communication from the Commission to the Council and The European Parliament Mid-Term Review of the Common Agricultural Policy Commission of The European Communities, Brussels, 10.7.2002 COM (2002) 394 final. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003a. Proposed Reform of the Dried Fodder Sector Web Sitesi: www.copa-cogeca.be/Download.ashx?ID=362344. Erişim Tarihi:20.10.2009
- Anonymous. 2003b. Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Council Regulation on the common organisation of the market in dried fodder for the marketing years 2004/2005 to 2007/2008. Web Sitesi: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003AE0585&from=EN> Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003c. Information Note of the European Court of Auditors Concerning Special Report No 12/2003 on the Sound Financial Management of the Common Market Organisation for Dried Fodder. Web Sitesi: http://europa.eu/rapid/press-release_ECA-03-19_en.htm?locale=en Erişim Tarihi:14.07.2012 Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003d. Proposed Reform of the Dried Fodder Sector, Position of the COPA and COGECA Working Party on Dried Fodder, Brussels 8 February 2003. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003e. Court of Auditors Special Report No 12/2003 on the Sound Financial Management of the Market in Dried Fodder together with the Commission's Replies (2003/C298/01) Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003f. Information Note of the European Court of Auditors Concerning Special Report No 12/2003 on the Sound Financial Management of the Common Market Organisation for Dried Fodder ECA/03/19 Luxembourg, 7 November 2003. Erişim Tarihi:09.05.2008

- Anonymous. 2003g. Opinion of Advocate General Geelhoed Delivered on 27 November 2003, Commission, Italy. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003h. Council Regulation (EC) No 1786/2003 of 29 September 2003 on the common organisation of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003i. Council Regulation (EC) No 1782/2003 of 29 September 2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers and amending Regulations (EEC) No 2019/93, (EC) No 1452/2001, (EC) No 1453/2001, (EC) No 1454/2001, (EC) 1868/94, (EC) No 1251/1999, (EC) No 1254/1999, (EC) No 1673/2000, (EEC) No 2358/71 and (EC) No 2529/2001 Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2003i. Proposal for a council regulation adapting Regulation (EC) No 1782/2003, establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, Regulation (EC) No 1786/2003 on the common organisation of the market in dried fodder, and Regulation (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union Brussels, 27.10.2003 COM(2003) 640 final Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2004a. Judgement of 15.7.2004-CASE C-144/02. Judgment of the Court (Second Chamber) 15 July 2004. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2004b. Council Regulation (EC) No 583/2004 of 22 March 2004 amending Regulations (EC) No 1782/2003 establishing common rules for direct support schemes under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, (EC) No 1786/2003 on the common organisation of the market in dried fodder and (EC) No 1257/1999 on support for rural development from the European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) by reason of the accession of the Czech Republic, Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Slovenia and Slovakia to the European Union Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2005a. Simplifying the CAP: the Single CMO Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/simplification/index_en.htm Erişim Tarihi:19.07.2008.
- Anonymous. 2005b. Commission Regulation (EC) No 382/2005 of 7 March 2005 laying down detailed rules for the application of Council Regulation (EC) No 1786/2003 on the common organisation of the market in dried fodder Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2006a. DG-AGRI/Commission Report to the Council-The Agricultural Situation in the European Union, Brussels, 2006. Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2006b. Proposal for a Council Regulation establishing a common organisation of agricultural markets and on specific provisions for certain agricultural products Brussels, 18.12.2006 COM(2006) 822 final 2006/0269 (CNS) Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2007a. Evaluation study of the Common Market measures for dried fodder AND-International (Paris), COGEA (Roma), Universidad de Lleida (Lleida) and the Danish Agriculture Advisory Service (Aarhus) For the European Commission – DG Agriculture Web Sitesi: <http://ec.europa.eu/> Erişim Tarihi:06.09.2008
- Anonymous. 2007b. Etude D'évaluation des Mesures Communautaires Dans le Secteur des Fourrages Séchés Web Sitesi: <http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/fourrage/rapport.pdf> Erişim Tarihi:06.10.2009

- Anonymous. 2007c. Common Organisation of Agricultural Markets Web Sitesi: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/agricultural_products_markets/167001_en.htm Erişim Tarihi:04.10.2009
- Anonymous. 2007d. The Common Agricultural Policy: A Brief Introduction Prepared for the Global Dialogue Meeting Institute for Agriculture and Trade Policy, May 14 and 15, 2007, Washington, D.C. Web Sitesi: http://www.iatp.org/files/451_2_100145_0.pdf Erişim Tarihi:10.12.2008
- Anonymous. 2008a. Health Check of the CAP-Current Situation, Commission Proposal and Council Outcome. Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/before_after_en.pdf Erişim Tarihi:19.09.2009
- Anonymous. 2008b. Paper Prepared for the 109th EAAE Seminar "The Cap After The Fischler Reform: National Implementations, Impact Assessment And The Agenda For Future Reforms". Viterbo, Italy, November 20-21st, 2008. Web Sitesi: <http://www.eng.auth.gr/mattas/carera/mamss.pdf> Erişim Tarihi:08.07.2010
- Anonymous. 2008c. Report from the Commission to the Council on the Dried Fodder Sector/ COM/2008/0570. Web Sitesi: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2008/EN/1-2008-570-EN-F1-1.Pdf> Erişim Tarihi:14.09.2009
- Anonymous. 2008d. Gain reports. Web Sitesi: www.usda.gov Erişim Tarihi:07.08.2010
- Anonymous. 2008e. DG-AGRI / Commission Report to the Council (report from the commission to the council on the dried fodder sector)-Commission of the European Communities, Brussels, 19.09.2008.
- Anonymous. 2008f. Health Check of the CAP (current situation, Commission proposal and Council outcome), European Union, 2008.
- Anonymous. 2009a. Global Agriculture Towards 2050. Web Sitesi: http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/Issues_papers/HLEF2050_Global_Agriculture.pdf. Erişim Tarihi:10.09.2015
- Anonymous. 2009b. Investing in food security-FAO Web Sitesi: http://www.fao.org/fileadmin/templates/ag_portal/docs/i1230e00.pdf. Erişim Tarihi:21.04.2010
- Anonymous. 2009c. CAP 2020-Debating the Future of the Common Agriculture Policy Web Sitesi: <http://cap2020.ieep.eu/2009/1/28/cap-reform-profile-poland-2> Erişim Tarihi:14.06.2013
- Anonymous. 2009d.EuropeanUnion-AgricultureWeb Sitesi:http://europa.eu/pol/agr/index_en.htm Erişim Tarihi:30.09.2011
- Anonymous. 2009e. Corrigendum to Council Regulation (EC) No 72/2009 of 19 January 2009 on modifications to the Common Agricultural Policy by amending Regulations (EC) No 247/2006, (EC) No 320/2006, (EC) No 1405/2006, (EC) No 1234/2007, (EC) No 3/2008 and (EC) No 479/2008 and repealing Regulations (EEC) No 1883/78, (EEC) No 1254/89, (EEC) No 2247/89, (EEC) No 2055/93, (EC) No 1868/94, (EC) No 2596/97, (EC) No 1182/2005 and (EC) No 315/2007 web Sitesi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009R0072> Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2010a. European Parliament, The single payment scheme after 2013: New approach, new targets Web Sitesi: <http://capreform.eu/wp-content/uploads/2010/05/EST31208.pdf> Erişim Tarihi:26.09.2014

- Anonymous. 2010b. Final Report of the Advisory Group on Dried Fodder Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/fodder/2010-04-30_en.pdf Erişim Tarihi:14.09.2011
- Anonymous. 2010c. Spain's Dehydrated fodder sector. Gain Report, number: SP 1002, WebSitesi:<http://gain.fas.usda.gov> Erişim Tarihi:20.07.2012
- Anonymous. 2011a. Protein Deficiency in the EU. Gainreport, No: E60050 Web Sitesi:http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/EU%20Protein%20Deficiency_Brussels%20USEU_EU-27_2011-08-30.pdf Erişim Tarihi:06.11.2011
- Anonymous. 2011b. European Commission Agriculture in the EU, Statistical_Economic_Information_Report 2011. Web Sitesi:<http://www.ab.gov.tr/> Erişim Tarihi:09.11.2013
- Anonymous. 2011c. Commission Staff Working Paper Impact Assessment, Common Agricultural Policy Towards 2020, Assessment of Alternative Policy Options, European Commission Brussels, 20.10.2011, SEC (2011). Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/impact-assessment/cap-towards-2020/report/full-text_en.pdf Erişim Tarihi:10.06.2013
- Anonymous. 2011d. EU Agriculture Policy 'Still Hurting Farmers in Developing Countries'. Web Sitesi:<https://www.globalpolicy.org/social-and-economic-policy/world-hunger/international-policy-process/50829-eu-agriculture-policy-still-hurting-farmers-in-developing-countries.html?itemid=id#1441> Erişim Tarihi:01.11.2014
- Anonymous. 2011e EU History 2004, European Commission. Web Sitesi: https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2000-2009/2004_en Erişim Tarihi:11.12.2013
- Anonymous. 2011f. Report of the Advisory Group on Dried Fodder. Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/fodder/2011-06-24_en.pdf. Erişim Tarihi:11.02.2012
- Anonymous. 2011g. EU-27, EU Protein Deficiency Gain Report, Date: 2011-08-30 Report Number: E60050 Web Sitesi: <https://gain.fas.usda.gov/> Erişim Tarihi:07.11.2012
- Anonymous. 2011h. The Dried Fodder Sector. Lucerne-General Secretary For Rural Affairs And Ecological Production-Junia de Andalucia, 2011.
- Anonymous. 2011i. Common Organisation of Agricultural Markets. Web Sitesi: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l67001&from=EN> Erişim Tarihi:04.11.2012
- Anonymous. 2011i. Agriculture in the EU - Statistical and Economic Information Reportv2011.WebSitesi:https://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/index_en.htm Erişim Tarihi:09.11.2014
- Anonymous. 2011j. Report of the Advisory Group on Dried Fodder (European Union). Date:24June2011.WebSitesi:https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/consultations/advisory-groups/fodder/2011-06-24_en.pdf Erişim Tarihi:11.05.2013
- Anonymous. 2012a. World Agriculture Towards 2030/2050. Web Sitesi: <http://www.fao.org/docrep/016/ap106e/ap106e.pdf> Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2012b. Grain and Feed Spanish Dried Fodder Sector Faces New Challenges. Gain Report Global Agricultural Information Network-USDA Foreign Agricultural Service. (SP) 1205 Date: 3/01/2012.

- Anonymous. 2012c. COPA-COGECA Dried Fodder Overview and Prospects-Contribution from the Working Party on Dried Fodder to the Discussions on Securing an EU Plant Protein Supply and the CAP Legislative Proposals. Dried fodder: overview and prospects,CIDE, 2012. Erişim Tarihi:09.05.2013
- Anonymous. 2012d. European Union Directorate-General for Agriculture and Rural Development Web Sitesi:http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2012/pdf/full-report_en.pdf Erişim Tarihi:11.12.2013
- Anonymous. 2012f. Report on the meeting of the Advisory Group on Dried Fodder on 15th June 2012. Web Sitesi: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/consultations/advisory-groups/fodder/2012-06-15/minutes_en.pdf Erişim Tarihi:19.09.2014
- Anonymous. 2013a. EU Agriculture and Rural Development DG, Statistical Data. Web Sitesi:http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2013/pdf/c4-1-34_en.pdf Erişim Tarihi:28.11.2014
- Anonymous. 2013b. Grain and Feed Spanish Dried Fodder Processors Seek New Markets GAIN Report Number: SP1305, 5/29/2013, Madrid Spain
- Anonymous. 2013c. Structural changes and reforms on Turkish Agriculture. Ministry of Food Agriculture and Livestock, 2003-2013 Web Sitesi: http://www.tarim.gov.tr/Belgeler/ENG/changes_reforms.pdf Erişim Tarihi:28.11.2015
- Anonymous. 2013d. Advisory Group on Dried Fodder. Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/fodder/index_en.htm Erişim Tarihi:15.10.2014
- Anonymous. 2013e. European Union Directorate-General for Agriculture and Rural Development Statistical And Economic Information. Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2013/pdf/full-report_en.pdf Erişim Tarihi:12.09.2014
- Anonymous. 2013f. Spanish Dried Fodder Processors Seek New Markets, GAIN Report Number: SP:1305 Web Sitesi:<http://gain.fas.usda.gov> Erişim Tarihi:28.11.2013
- Anonymous. 2013g. Regulation (EU) No 1308/2013 of the european parliament and of the council of 17 December 2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations (EEC) No 922/72, (EEC) No 234/79, (EC) No 1037/2001 and (EC) No 1234/2007 web Sitesi <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1308&from=en> Erişim Tarihi:09.05.2008
- Anonymous. 2014a. Spain is Ready to Export Dried Fodder to China. Gain report. Web Sitesi: <http://gain.fas.usda.gov> Erişim Tarihi:14.12.2015
- Anonymous. 2014b. AB Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü. Ortak Tarım Politikası Verileri, 2014. Web Sitesi:http://ec.europa.eu/dgs/agriculture/index_en.htm
- Anonymous. 2014c. Feed & Food, Statistical Yearbook Web Sitesi:<http://www.fefac.eu/files/65464.pdf> Erişim Tarihi:07.09.2014
- Anonymous. 2014d. 2014 International Year of Family Farming Web Sitesi: www.fao.org/family-farming-2014/about/objectives-lines-of-action Erişim Tarihi:07.09.2015
- Anonymous. 2014e. Advisory Group on Dried Fodder http://ec.europa.eu/agriculture/consultations/advisory-groups/fodder/index_en.htm Erişim Tarihi:03.11.2015
- Anonymous. 2014f. Spain is ready to Export Dried Fodder to China GAIN Report Number: SP1419 Web Sitesi: <http://www.thecropsite.com/news/contents/SpainFodder.pdf> Erişim Tarihi:15.09.2014

- Anonymous. 2014g. Dried fodder, Spain, Web Sitesi: <http://www.agrochart.com/en/news/3588/spain-dried-fodder-jul-2014.html> Erişim Tarihi:28.11.2014
- Anonymous. 2014h. Feed&Food Statistical Year Book-2014, FEFAC. Web Sitesi: <http://www.fefac.eu/publications.aspx?CategoryID=2061&EntryID=629> Erişim Tarihi: 05.11.2013
- Anonymous. 2015a. Voluntary Coupled Support (VCS) DG Agriculture and Rural Development European Commission Civil Dialogue Group Direct Payments, 7 May 2015. Web Sitesi: <http://ec.europa.eu/agriculture/civil-dialogue-groups/direct-payments-greening/2015-05-07/minutes.pdf> Erişim Tarihi: 22.09.2014
- Anonymous. 2015b. Eurostat-Your key to European statistics Web Sitesi: <http://ec.europa.eu/eurostat> Erişim Tarihi: 19.08.2016
- Anonymous. 2015c. FEFAC Presentation. Feed Industry Data, 2016. Web Sitesi:<http://www.fefac.eu/whoweare.aspx> Erişim Tarihi: 13.09.2016
- Anonymous. 2015d. Spanish Fodder Consolidates its Presence in Export Markets, GAIN Report Number: SP1520 Web Sitesi:[www.http://gain.fas.usda.gov/](http://www.gain.fas.usda.gov/) Erişim Tarihi: 22.11.2015
- Anonymous. 2016a. Civil Dialogue Group on Direct Payments and Greening Web Sitesi: http://ec.europa.eu/agriculture/civil-dialogue-groups/direct-payments-greening_en.htm Erişim Tarihi: 14.10.2016
- Anonymous. 2016b. Spanish Dried Fodder Exports Continue to Soar, GAIN Report: SP1613 Web Sitesi: <http://gain.fas.usda.gov/> Erişim Tarihi: 19.01.2016
- Anonymous. 2016c. Presentation on Use of Food Co-Products in the Feed Sector. Web Sitesi:http://elc-eu.org/uploads/news_documents/FEFAC_-_Food_co-products_in_feed.pdf Erişim Tarihi: 22.01.2016
- Anonymous. 2017a. World Maize Production Web Sitesi:http://www.nue.okstate.edu/Crop_Information/World_Wheat_Production.htm Erişim Tarihi:05.01.2017
- Anonymous. 2017b. EU Markets And Prices, Agriculture Report Web Sitesi:<https://europa.eu/european-union/> Erişim Tarihi:14.01.2017
- Anonymous. 2017c. FAO istatistikleri, tarım. Web Sitesi: [www.http://faostat.fao.org](http://www.fao.org/faostat) Erişim Tarihi:22.01.2017
- Anonymous. 2017d. Statistics, EU farm structures. Web Sitesi:[www.http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Farm_structure_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Farm_structure_statistics) Erişim Tarihi:23.01.2017
- Anonymous. 2017e. AIP Agri-network 2015. Web Sitesi:[www.https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agrieip/files/fg2_protein_crops_starting_paper_2013_en.pdf](https://ec.europa.eu/eip/agriculture/sites/agrieip/files/fg2_protein_crops_starting_paper_2013_en.pdf) Erişim Tarihi:24.01.2017
- Anonymous. 2017f. Main annual crop statistics. Web Sitesi:[www.http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Main_annual_crop_statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Main_annual_crop_statistics) Erişim Tarihi:25.01.2017
- Anonymous. 2017g. Dehydrated alfalfa produced in Europe. Web Sitesi:www.europeanforage.org/en/ Erişim Tarihi:29.01.2017
- Anonymous. 2017h. İspanya Tarım Bakanlığı. Web Sitesi:www.mapama.gob.es/es/agricultura/temas/producciones-agricolas/cultivos-herbaceos/forrajes/ Erişim Tarihi:29.01.2017

- Anonymous. 2017i. İspanya Kuru Yem Üretimi. AEFA (İspanyol Tarımsal Besin Maddeleri Üreticileri Birliği) verileri. Web Sitesi: www.aefa-d.com/ Erişim Tarihi: 30.01.2017
- Anonymous. 2017i. CIDE Verileri (Centro de Investigaciones Sobre Desertificación-Kuraklık Araştırma Merkezi) Web Sitesi: http://www.europeanforage.org/files/CIDE%20congress/Seville%202013/1ERIC_GUILLEMOT%20%20CIDE%20General%20Secretary.pdf Erişim Tarihi: 30.01.2017
- Anonymous. 2017j. Alltech 2015 Global Feed Survey. <http://www.alltech.com/sites/default/files/global-feed-survey-2015.pdf> Erişim Tarihi: 01.02.2017
- Balkhausen, O., Banse, M. and Grethe, H. 2007. Modelling CAP Decoupling in the EU: A Comparison of Selected Simulation Models and Results. Faculty of Agricultural Sciences, International Agricultural Trade and Development, Humboldt University of Berlin, Luisenstrasse 56, Berlin 10099, Germany Web Sitesi: <https://www.agrar.huberlin.de/de/institut/departments/daoe/ihe/Veroeff/JAE%20Decoupling%202007.pdf> Erişim Tarihi: 17.04.2012
- Bayaner, A., 2013. Türkiye Tarımı Beklentiler ve Gelişmeler. T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü-Tepge- Akdeniz Üniversitesi-İİBF İşletme Bölümü. Web Sitesi: <http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/b555f1795e584cd1960177a15b3eeca6.pdf> Erişim Tarihi: 19.05.2014
- Bayraç, H. ve Yenilmez F., 2005. Türkiye ve AB Tarım Sektörlerinin Karşılaştırması. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü. Web Sitesi: http://www.turkvet.biz/yazi/ab_ve_turk_tarimi.pdf Erişim Tarihi: 26.08.2010
- Brady, M., Ekman S. and Rabinowicz, E. 2011. The Impact of Decoupling and Modulation in the European Union: A Sectoral and Farm Level Assessment Mark Brady, Sone Ekman and Ewa Rabinowicz, May 2011. Web Sitesi: https://www.researchgate.net/publication/255663144_The_impact_of_decoupling_and_modulation_in_the_European_Union_a_sectoral_and_farm_level_assessment Erişim Tarihi: 29.08.2015
- Cevher, C. 2015. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Grubu Program Değerlendirme Toplantısı Sonuçlanan Projeler; “Yem Bitkileri Desteklerinin Yem Bitkisi Üretimi ve Sürdürülebilirliğine Etkisi”, Proje No: Tagem/tead/13/a15/p01/004, Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü (TARM).
- Çelik, A. ve Demirbağ, N.Ş., 2013. Türkiye’de Tarımsal Desteklemelerin Yem Bitkileri Ekiliş ve Üretim Üzerine Etkisi, Ankara 2013. Web Sitesi: <http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/7b4e10c046074a319ca607fb3c7aae15.pdf> Erişim Tarihi: 15.09.2015
- Dellal, İ., 2006. Türkiye’nin AB’ne Uyum Sürecinde Olası Gelişmelerin Önemli Tarım Ürünleri Üzerine Ekonomik Etkilerinin Analizi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Kamu Projesi, TÜBİTAK-1007-106G040, (Ürün: Kurutulmuş Yem).
- Eraktan, G. 2006. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasında Değişim Doğrultuları ve Türkiye İçin Önemi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt: 5, No:2 , s. 47-67
- Gay, S.H., Osterburg B., Baldock D. and Zdanowicz, A. 2005. Impact of Environmental Agreements on the CAP Recent evolution of the EU Common Agricultural Policy (CAP): State of play and environmental potential 2005. Doküman no: MEACAP WP6 D4b, Web Sitesi: http://www.ieep.eu/assets/224/WP6D4B_CAP.pdf Erişim Tarihi: 30.01.2013
- Grochowska, R. and Kosior, K. 2008. The Future of The Cap – A Declining Policy In The European Union? Tischner European University, Cracow, Poland, 2008.

- İçel, C. 2009. Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Yem Bitkileri Desteklemeleri, Doktora Semineri, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarla Bitkileri Anabilim Dalı Ankara, 2009.
- Küpker, B., Hüttel, S., Kleinhanss, W. and Offermann, F., 2006. Assessing Impacts of CAP Reform in France and Germany. Bundesforschungsanstalt für Landwirtschaft (FAL), Braunschweig Web Sitesi: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/97189/2/3_Kuepker.pdf Erişim Tarihi:22.06.2011
- McClatchy, D. 1997. Agricultural Policy Reform in Turkey Relating to WTO and EU Agreements: Findings and Conclusions, Report Prepared for the FAO Project. Assistance for Agricultural Policy Reform in Turkey in Relation to EU and WTO Agreements, November 1997.
- Öztürk, F., and Ardor. H.N. 2004. Tam Üyelik Öncesinde Türk Tarımının AB Tarımı Karşısında Durumu ve Ortak Tarım Politikasına Uyum Sorunu, Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 16,Sayı:56,ss.97-99 Web Sitesi: http://ekonomikyaklasim.org/pdfs2/EYD_V16_N56_A07.pdf Erişim Tarihi:25.06.2009
- Perkin, A.Y. 2008. Tarım Ürünleri Ticaretinin Liberalleşmesi İle Birlikte AB Ortak Tarım Politikası’nda Gelecekte Olabilecek Değişiklikler ve Türkiye, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008.
- Scrieciui, S., 2007. Journal of Economic Integration Economic Impacts of Adopting the Common Agricultural Policy of the European Union: A CGE Approach to the Case of Romania Vol. 22, No. 2 (June 2007), pp. 407-438.
- Şahin, A., 2008. Avrupa Birliği’nde Tek Çiftlik Ödeme Yöntemi ve Türkiye’nin Uyum, Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara. Web Sitesi: www.tarim.gov.tr/ABDGM/Belgeler/.../uzmanlik%20Tezleri/afsinshahin.pdf Erişim Tarihi:14.10.2009
- Tabernerero, P.S.M., 2009. Junta De Andalucia Consejeria de Agricultura Y Pesca, Jefa del Servicio de Segiminiento de la PAC. TAIEX Mission expert-AB Kurutulmuş yem piyasası uygulamaları. AB Uzman Sunumu, 20-21 Nisan 2009.
- Tan, S., Şeker B. ve Aytüre S. 1999. FEOGA ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Yayın No: 38 Yıl:1999. Web Sitesi:<http://www.tepge.gov.tr> Erişim Tarihi:15.10.2015
- Tiryakioğlu, F.Ö. 2003. Avrupa Birliğinde Entegre İdare Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve AT Koordinasyon Başkanlığı, Ankara-2003, Web Sitesi:<http://www.tarim.gov.tr> Erişim Tarihi:12.04.2014
- Uzunpınar, A. 2008. Katılım Öncesi AB Kırsal Kalkınma Politikası ve Türkiye’de Uygulanacak IPARD Programı Kapsamında Proje Hazırlama, Değerlendirme ve Seçim Süreci, AB Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara 2008, s. 119.
- Yalçın, S.B. 2006. Beşinci Genişleme Sürecinde Avrupa Birliği İle Yeni Üye Devletlerin Tarım Konusunda Görüşme Pozisyonları ve Sonuçları, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara 2006.
- Yılmaz, H ve Hakan M. 2013 Türkiye’de Yem Bitkisi Üretimini Destekleme Politikalarının Üretime Etkilerinin Değerlendirilmesi, Bildiri, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Isparta
- Yolcu, H. ve Tan. M. 2008. Ülkemiz Yem Bitkileri Tarımına Genel Bir Bakış, Tarım Bilimleri Dergisi 2008, 14 (3) 303-312.
- Yüksel, B. 2014. Türkiye’de Çapraz Uyum Sistemi ve Kriterlerinin Oluşturulması- Kayseri Örneği, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2014 Ankara.

EKLER

EK 1 1734 Sayılı Yem Kanununda Kurutulmuş Kaba Yem Piyasa Düzenlemesi İle İlgili Değişiklik Yapılmasına İlişkin “Taslak” Mevzuatı

EK 2 İspanya’da Kurutulmuş Yem Üretici İşletmelerinin Faaliyetleri

EK 1 1734 SAYILI YEM KANUNUNDA KURUTULMUŞ KABA YEM PİYASA DÜZENLEMESİ İLE İLGİLİ DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN “TASLAK” MEVZUATI

Madde 1. Bu mevzuat, 29/05/1973 tarih ve 1734 sayılı Yem Kanunu’nda, Avrupa Birliği Ortak Piyasa Düzenlerine ülkemizin uyumu kapsamında, Tablo.1’de belirtilen listedeki ürünlerin kurutulmasından oluşan kaba yemlerin piyasa düzenlemesini sağlamak amacıyla Kanun’un 1’inci ve 2’nci maddeleri uyarınca düzenlenmiştir.

- Yonca unu ve peleti,
- Suni olarak kurutulmuş saman ve yem lahanası ve saman içeren ürünler,
- Kurutulmuş ve öğütülmüş baklagil paletleri,
- Adi yonca, korunga, üçgül, acı bakla, burçak, fiğ ve benzeri yem bitkileri,
- Yem bezelyesi ve gazal boynuzu,
- Yonca ve çim özsuyundan elde edilen protein konsantrasyonları,
- Yalnızca katı artıklardan elde edilen suni ürünler ve
- Konsantrasyonların hazırlanmasıyla oluşan özsu

Madde 2. Tanımlar

Kurutucu işletme: Yeşil kaba yemi, madde 8’de belirtilen koşulları sağlamak şartıyla yapay olarak işleyen ve kurutan işletmelerdir.

Üretici: Yeşil kaba yem yetiştiren ve bir sözleşme ile kurutucu işletmeye teslim eden çiftçilerdir.

Sözleşme: Piyasa düzenlemesi kapsamında verilecek yardımdan faydalanılabilmesi için, kurutucu işletme ile üretici arasında yapılan anlaşmadır.

Piyasa Düzeni: Kaba yem konusunda destekler yoluyla piyasanın düzenlemesidir.

Madde 3. Kurutulmuş yeme ilişkin ortak piyasa düzeni pazarlama yılı her yıl 1 Nisan'da başlar ve bir sonraki yılın 31 Mart'ında sona erer. Bu kapsamda ton başına Bakanlar Kurulu'nun her yıl belirlediği miktarda bir destek verilir.

Madde 4. Bu destek kapsamında garanti edilen ısıtılan veya güneşte kurutulan toplam yem miktarı, yıllık 3.000.000 tondur.

Madde 5. Kurutucu işletmelere, ton başına Bakanlar Kurulu'nun her yıl belirlediği miktarda bir avans ödemesi yapılabilir. Bu avansın alınabilmesi için söz konusu hakkın kazanıldığını doğrulayan kontrollerin yapılması, kurutulmuş yemin kurutucu işletmeden çıkmış olması gerekmektedir. Avans, işletmenin teminat vermesi durumuna göre; hak kazanılmadan önce veya hak kazanıldıktan sonra ödenebilir. Garanti edilen miktardan daha fazla üretim yapıldığı durumlarda fazlalık geri ödenir.

Madde 6. Her kurutucu işletme her yıl en geç 31 Mayıs'ta önceki Pazar yılının kurutulan yem miktarını Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yetkili otoritesine bildirilir. Bu kapsamda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde ilgili birimlerin bir araya gelmesi ile bir yetkili otorite oluşturulur.

Madde 7. Başvuru yapan kurutucu işletmeye yardımın ödenebilmesi için yemin aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekir;

- a) Ürünün sunumuna göre nem içeriği en fazla %11-14 arasında olmalıdır,
- b) Madde 1'de belirtilen listedeki ürünlerin a bendindeki bütün ürünler ile b bendinin ikinci paragrafındaki ürünler için kuru maddedeki minimum toplam ham protein içeriği %13'den, b bendinde birinci paragraftaki ürünler için %45'ten az olmamalıdır.
- c) Ticarete uygun kalitede olmalıdır.
- d) Özellikle karoten ve lif içeriği ile şartlar bir ay içinde 468/EC/1999 sayılı AB Tüzüğünde öngörülen metoda uygun olarak benimsenir.(Düzenlenecek)

Madde 8. Kurutucu işletmelerinin destek alabilmeleri için, stok raporları, destekleyici dokümanları ve sözleşmeleri olmalıdır.

Stok raporları, yeşil veya kurutulmuş yem miktarına (zorunlu hallerde hesaplama ekili alanlar üzerinden yapılabilir) niteliğine ve ayrıca kurutucu işletmeden çıkan yem miktarına ve niteliğine ilişkin bilgileri içerir.

Sözleşme, kurutma işletmecisiyle yeşil yem üreticisi arasında Bakanlık yetkili otoritesi tarafından onaylanmak şartıyla yapılır. Kendi ürününü üreten yeşil yem üreticileri ve kurutucu işletme üretici örgütlerinin üyeleri de bu kapsama dahildir. Bu sözleşme, ürünün fiyatını, üretildiği araziyi, teslim ve ödeme şartlarına ilişkin hükümleri içerir. Ayrıca yeşil yem üreticisi tarafından teslim edilen yem işlenmesi için özel olarak düzenlenmiş sözleşmelerde, ürünün teslim edileceği arazi tayin edilir. Bu tip sözleşmeler, desteğin kurutucu işletme tarafından yeşil yem üreticisine ödenmesini ve hedeflenen kurutulmuş miktarının elde edilmesini sağlar.

Madde 9. Kendisinin ya da üyelerinin ürünlerini işleyen kurutucu işletmeler, her yıl Bakanlık yetkili otoritesine belirli bir tarihe kadar hangi arazide yem bitkisi işleyeceğini yani yem bitkisi kurutacak alanı beyan eder.

Madde 10. Bakanlık yetkili otoritesi, kurutucu işletmeler ile ilgili önceki maddelerde sıralanan şartların doğruluğunu denetleyen bir sistemi ortaya koyar ve bir yönetmelikle bunu yayımlar. Burada yardıma konu olan toplam miktar, kurutucu işletmelerden çıkan minimum kalitedeki kurutulmuş yem miktarlarının toplamına karşılık gelir. Kurutucu işletmeden çıkan kurutulmuş yem miktarı ise, alınan örnekler ve işlenen yem bitkilerinin tartılmasıyla bulunur.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı yetkili otoritesi, bu mevzuatın uygulanması ile ilgili hibelerin ve avansların miktarının tespiti, kontrolü ve ödenmesi gibi bütün işlemleri yapacaktır.

Madde 11. Avrupa Birliği'ne tam üye olunması durumunda, ton başına verilecek hibe ve avans tutarları ile üye ülkeler arasında paylaştırılan maksimum garanti edilen miktar Avrupa Birliği Komisyonu tarafından belirlenecektir. Bu garanti edilen miktardan daha

fazla üretim yapan üye ülkeye, o pazarlama yılında ödenecek yardım Avrupa Birliği Komisyonu tarafından azaltılacak, avans fazlalık oranınca geri alınacaktır.

Bakanlık yetkili otoritesi, her yıl 31 Mayıs'ta önceki Pazar yılının kurutulan yem miktarını ve Kurutucu işletmeleri denetleyen sistemde belirtilen şartlara ilişkin bilgileri Avrupa Birliği Komisyonu'na bildirilir.

Üçüncü ülkelerle AB Ortak Gümrük tarifesi çerçevesince gümrük tarifesi uygulanır. Bu tüzüğün uygulanmasıyla ilgili birleşik terminoloji Nomenklatür Ortak Gümrük tarifesiyle birlikte uygulanır. Üçüncü ülkelerle yapılan ticarete, gümrük vergileriyle eşit etkiye sahip bir bedelin alınması ve eş etkili tüm sınırlama ve tedbirlerin uygulanması yasaklanmıştır. Üçüncü ülkelerle ticarete karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili olarak 1786/EC/2003 sayılı yönetmeliğin 16.maddesi dikkate alınır.

Bu mevzuata ilişkin ürünlerin üretiminde ve ticaretinde Roma Antlaşması'nın Rekabete İlişkin Kurallar I-87, I-88 ve I-89 maddeleri uygulanır.

1784/EC/2003 sayılı AB Tüzüğünde bahsedilen "Tahıllar İdare Komitesi" (Avrupa Birliği'nde kısaca "Komite" olarak adlandırılmaktadır), bir ay içinde 468/EC/1999 sayılı AB Tüzüğünde öngörülen komitelerin genel çalışma metoduna uygun olarak, mevzuatın uygulanması ile ilgili hibenin ve avansların miktarının tespiti, kontrolü ve ödenmesi gibi bütün işlemleri yapacaktır. Komite başkanını veya bir üye devlet temsilcisinin isteği ile ortaya konan bir soruyu göz önünde bulunduracaktır. Bu mevzuatın uygulanması ile ilgili alınan tedbirler üye ülke tarafından AB komisyonuna bildirilir.

Bu mevzuattaki yükümlülüklerin yerine getirilmesinde 1258/1999 sayılı AB mevzuatında belirtilen harcamalar üye ülkeler tarafından eklenecektir.

Madde 12. Bu mevzuat Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yürütülür. Bu mevzuatın 1'den 10'inci maddesine kadar olan bölümü yayımlandığı tarihte; 11'inci

maddesi ise, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olunması durumunda yürürlüğe girer.

Taslak mevzuatın konsolide edilmesine yönelik öneriler şu şekildedir;

- 1-Dolaylı ve doğrudan yardım alınması ile ilgili hususlar net şekilde belirlenmelidir.
- 2- Mevzuatın uygulanması için önce bir pilot il seçilmelidir ve aşama aşama birtakım modeller uygulandıktan sonra mevzuat yürürlüğe konmalıdır.
- 3-Kotalar için güneşte ve dehidre diye ikiye ayırarak ilk etapta bir uygulama başlatılmalıdır.
- 4-Desteklenecek olan ürünlerin yeniden tanılanması gerekmektedir ve kalite sağlanması açısından saman hariç bırakılarak ve Türkiye şartlarına göre uyarlanması gerekmektedir.
- 5-Ham protein oranı dehidre ve güneşte kurutulan yemler için ham protein oranları %15 ve diğer konsanstre yemler için (yonca ve çim özsuğu) %45 olarak belirlenmelidir.
- 6-Kurutma için ayrılan alanlarda yapılan yetiştiricilik diğer ürünlerin yetiştirildiği arazilerden ayrı şekilde değerlendirilmeli ve bu kavram net olarak ifade edilmelidir.
- 7-Üretici işleyici arasında özel sözleşme koşulları ve bu ifade net olarak açıklanmalıdır.
- 8-Hibe ve avans sisteminin tespiti için ilave birkaç madde eklenmelidir.
- 9-Laboratuvar analizleri konusunda işletmelerin izlemesi gerek prosedürler ayrıntılandırılmalıdır.
- 9-'Tahıllar İdare Komitesi' kavramı yeniden gözden geçirilmelidir ve ihtiyaç yok ise kaldırılmalıdır.
- 10-Yemi işleyen işletme, işleme şartları, kontroller, çeşitli yaptırımlar vs. yeniden tanımlanmalı ve yemi işleyiciden alan aracı vs. gibi gerçek veya tüzel kişiler, tanımlar kısmında yeniden belirtilmelidir.
- 11-AB müzakere pozisyon belgesi hazırlanırken şayet o dönem itibarıyla kota şartı geçerli ise mümkün olan en yüksek seviyeden kota alınması arzu edildiğinden, taslak mevzuatta yazan 3 milyon ton kota yerine belki 5 milyon tonluk veya daha fazla bir kota alınması uygun olacaktır ancak içinde bulunulan koşullara göre bu kotaların belirlenmesi daha uygun olacaktır.

EK 2 İSPANYA'DA KURUTULMUŞ YEM ÜRETİCİ İŞLETMELERİNİN FAALİYETLERİ

Şekil 1 İspanya'da yonca yetiştirilen alanlarda hasat

Şekil 2 İspanya’da kurutulmuş yoncaların toplanması

Şekil 3 İspanya’da yem bitkileri kurutma tesisi

Şekil 4 İspanya'da işleme tesisinde kuru yemlerin depolanışı

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Can Devin İÇEL
Doğum Yeri : Ankara
Doğum Tarihi : 03 Ekim 1977
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce, Almanca

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Ankara Atatürk Anadolu Lisesi (1995)
Lisans : Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü (2002)
Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı (2005)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (mülga Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı), AB Uzman Yardımcısı/AB Uzmanı, 2004-
- Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, Tarım ve Kırsal Kalkınma Uzmanı, 2011 yılı

Hakemli Dergiler

- Yüksel, B., Olhan E. ve **İçel C.D.**, 2011. Avrupa Birliği'nde Çapraz Uyum ve Türkiye İçin Öneriler. Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları, Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2011, s. 33-66.
- İçel, C.D.**, Yüksel B. ve Uz M. 2009. Avrupa Birliği'nde İyi Tarım Uygulamaları Standard 48:565, Ocak 2009, ISSN: 1300-8366.
- İçel, C.D.** ve Ekiz E., 2011. Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Yem Bitkileri Desteklemeleri, Standart Ekonomik ve Teknik Dergi Yıl 50-Sayı 595, ISSN:1300-8366, Aralık 2011.